

Кассандра таңбасы

Роман

(XX ғасырдың күпірліктерінен)

Кассандраға ғашық болып, бірақ оның жүрегінде жауап сезім оята алмаған Аполлон ол қызды қатал жазалап, оның сәуегейлігіне ешкім сенбейтіндей етті...

(Ежелгі грек аңызынан)

Ол екеуімен салыстырғанда, әлі өмірге келмеген, аспан астында істеліп жатқан зұлымдықтарды көрмеген жан әлдеқайда пәк, әлдеқайда бақытты еді.

(Екклезиаст)

I

Бұл жолы да әуелі Сөз пайда болды. Сол бір мәңгі өлмейтін сюжеттегідей.

Содан кейін болған жәйттердің бәрі де сол Айтылғанның салдары – тұғын.

Алайда, осы бір оқыс оқиғаны басынан кешкендердің көпшілігі, кейіннен өмір баян жазғанда, өмірде өздері куә болған ең бір таңғажайып оқиға ретінде нақ осыны айтамыз деп ойлай қоймаған шығар. Оның үстіне, сол куәгерлердің бәрі осы жайт туралы естеліктерін: «Сол күнгі таңғажайып оқиға құдды бір шытырман оқиғалы романдағыдай өрбіді» деген сөйлемнен бастайтын.

Бұл рас болатын. «Трюбюн» газетінің қызметкерлеріне бас редактордан келіп түскен нұсқауда басқарма мүшелері отыратын қабатта шұғыл өткізілгелі жатқан редколлегия жиналысы кезінде ешқайда хабарласуға, телефон шалғандар мен факс жібергендерге жауап беруге, редакцияға келушілерді қабылдауға болмайтыны қатаң ескертілді.

Бәрі де осы шұғыл жиналыстан басталды.

Газет бетінде мұндай мәлімдеме жариялау деген адамның өңі түгіл түсіне де кірмес! Бірақ, бір тоқтамға келіп, тездетіп әрекет етпесе тағы болмайды. Мәселе осылай қойылып отыр – екiнiң бiрi. Сөйтiп, «барша құрлықтардағы ақыл-ойдың әмiршiсi» деген атағына шаң жуытқысы келмейтiн «Трюбюн» де арбалып қалды (кейiн бәсекелестерi мұны әзәзiлдiң арбауы десiп жүрдi), өйткенi, бiр гәп мынада болатын – бүкiл әлем халқын естен тандыарлық тосын хабарды жұртшылықтың назарына ұсыну керек пе, жоқ па? Бұл

материалды жариялауға әзірше осы редакцияға ғанаұсыныс жасалып отыр, сондықтан олар тәуекелге бел буып, адамзат тарихындағы бұрын-соңды құлақ естіп, көз көрмеген шулы жаңалықты дереу жариялауға шешім қабылдады.

Міне, сол кезде, оқиға енді ғана өрістер алдында редакциядағы шолушылардың бірінің айтқан сөзі біраз адамның есінде қалыпты. «Міне, жігіттер, болды, - деді ол әлгі материал басылған, әлі сиясы да кетпеген газет санын қолына ұстап тұрып, - тарих қиялдан да озып кетті! Бұл біздің, «Трюбюннің» арқасында жүзеге асып отыр! Мұндай жетістікке ешкім жете алмайды, басқалар үшін бұл алынбас асу болып қала бермек. Ал, қалғанын көріп алармыз, бұған өмірдің өзі төреші. Бұл қайда апарып соқтыруы мүмкін? Оны көре жатармыз! – Сосын басын шайқап қойып, былай деп қосты: - Дегенмен, әріптестер, мынаны ескертіп қояйын, әркім өз қамын, өзі ойласын – бір сағаттан кейін не болатынын ешкім білмейді».

Ашығын айтқанда, оның қауіптенетін жөні бар еді. Мұны бәрі де түсінді. Сол күні редакциядағы көңіл күй ауаны сәт санап өзертіп тұрды бас редактордан бастап журналистика факультетінен осында тәжірибе жинақтап, болашақ хабарларын жазуға машықтану үшін келген студенттерге дейін біресе есікті жауып алып, бір-бірімен тілдесуден де қашқалақтап, үстелдерінен бас көтермей шұқшиыса қалса, енді бірі жаппай сенделісіп, дәліздермен бөлмелерді кезіп, ішкі толқыныстан көздері жылтылдап, бір-бірімен жарыса ауыз жаппай сөйлеп кетеді. Алайда, басқа нәрсені ойлайтын уақытта жеткен болатын – есік-терезені мықтап бекітіп қою керек еді, әйтпесе ашуға булыққан көшедегі тобырмұндай хабарды жариялаған редакцияның күлін көкке ұшыру үшін баса-көктеп кіріп келуі ғажап емес, бұған күмәндәнған ешкім болған жоқ, өйткені, бұл үшін себепте жеткілікті, ондай жағдайда құтырынған тобыр (оған ешқандай полицияның шамасы жетпесі кәміл) әйнек атаулыны шағып, телефондары табанға салып таптап, жиһаз бен жазу құралдарын қиратып, жанжал шыққан жерге елден бұрын жететін теледидар тілшілерінң алдында бұларды – бір сағаттың ішінде күллі әлемді шулатып, адам баласын Құдайдың өзіне қарсы қоймақ болған газетшілерді жағасынан алып сілкілеуі әбден мүмкін...

Ал, әзірше ештеңеден алаңсыз адамдар Американың осы бір үлкен қаласының көшелерімен әдеттегідей ерсілі-қарсылы ағылып жатты, әйнек қабырғалы биік үйлердің арасымен жосылған адамдар селімен қатар, жалтыраған машиналар көпірі де толассызқозғалыс үстінде, көк жүзінже қалықтаған тікұшақтар күн сәулесімен жалт-жұлт шағылысады. Бұрын мызғымастай көрінген болмыстың құпия өлкесіне баса-көктеп кіріп, купірлікке белшеден батқан күнәһәр газетті сілкіліей айғайлап, алаңды азан-

казан еткен, тозақтан шыққан тажалды апанында тұншықтыруға шақырып, ұран тастаған, сөйтіп айналаны түгел дүрліктірген ешкім көрінер емес...

«Трюбюн» өз бәсекелестерінің алдын орап кетуге асықты. Асығыс – үсігіс теріліп жатқан газет санындағы ғарыштан келген бұл материал жарты сағат кешігіп шығар болса, кейінгі салдары қалай боларын ойлап жатпастан, әлемнің кез-келген түкпіріндегі басқа бір газеттің оны сол күйі баса салмасына кім кепіл? Сондықтан, осыдан кейін дүниені топан су басып, жер бетіндегі тіршілік атаулы түгел тұңғыыққа жұтылса да, содан кейін ешқандай газет атаулының керегі болмай қалса да, «Трюбюннің» ондай мүмкіндіктен айырылып қалуына болмайтын еді...

Ал, күндердің күні болмай қоймайтын сол топан судың қоймаса – ұлы мұхит бұл кезде өзінің алып ағыстарын еркелете ойнатып, арагідік жал-жал толқындарын аспанға шапшытып қойып, күн сәулесімен құбыла жалтырап, жыл-жылт еткен күйі жер шарын аялай тербетіп, құрылықтардың арасында бұйығып қана жатқан болатын.

Атлант мұхитының үстімен ұшып келе жатқан әуе кемесінің әйнегінен шетсіз-шексіз су әлемін қызықтаған Футуролог осынау шақырайған күн сәулесіне жонын тосқан мұхитқа сүйсініп келеді, шынын айтқанда, бұл жерде ерекше ештеңе жоқ – жүздеген әуе жолаушысы үшін төменде жатқан мұхит та, қай жағына қарасаңда бәрі бірдей сияқты көрінетін іш пыстырған толқындар да, бар жоғы білінбейтін көкжиек те амалсыз көз жіберер айналадағы көрініс қана. Ал, Футуролог адамның түймедей ғана көз жанарына ұлаң-ғайыр әлемдік кеңістіктің тұтас сыйып кететіні қандай керемет деп таңырқап келе жатқан. Оның үстіне, бұл кездейсоқ құбылыс емес. Тіптен, көк жүзінде еркін қалықтаған ұус патшасы бүркіт те айналаны түгел көре алмайды. Ия, қолдан жасалған екінші болмысқа айналған техникалық жетістіктердің арқасында адамзат өз бойынан әлемдегі сан алуан құбылыстарға бейімделе білудің жаңа қорларын тауып, біртіндеп Құдайдың ғана қолынан келер құдіретке ие болып отыр. Санаға сыймас шексіз биіктікте көз шалынбас құйындай жүйткіген Құдай ғана жер шарын түгел бақылай алса керек. Ұшақтың толассыз гүріліне еріне құлақ тосқан Футуролог осындай ойларға беріліп келе жатты. Өз-өзімен оңаша қалған қандай рахат... Мұз салынған үлкен бокалға құйылған алтын түстес вискиден бойы қалқыған ол қанын қыздыра маужыратқан ыстық лепті бөтенсінген жоқ, керісінше, өз еркі өзіне тиген осындай оңаша сәтті ұзағырақ созғысы келген. Қасындағы орындықтарда әңгімемен алаңдатар ешкім болмай, бір қатарда бір өзі отырғаны қандай жақсы болды, бұл да кәзір сирек кездесетін жәйт.

Футуролог Европаға кезекті сапарынан қайтып келе жатқан. Ылғы зиялылар жиналған тағы бір халықаралық конференция, осы бір

космополиттік ортадағы таусылып бітпес айтыс-тартыс, алуан түрлі көзқарастар мен кереғарлықтардан тұратын, бір-бірінен туындап, өзара ұласып жатқан пікірталас. Тағы да әлемдік өркениеттің болашағы. Бір бағытта дамудың қауіптілігі және сол сияқты әрқашан көкейкесті болып қала беретін басқада мәселелер туралы әңгіме қозғалды; гарвардтық ғалымның бар өмірі осы мәселелерді пайымдауға кетті десе де болады, жыл өткен сайын осы бір сәуегейлік ғылымын қаншалықты меңгере түскендей көрінгенімен, талмай зерттеген саласы – адамзат қауымының болашағы жөніндегі ұшы-қиырсыз мәселелер ешқашан сырын алдырмастай көріне береді. Кей кездері тағдырды алдын-ала болжап, бүгін де, ертең де, тіптен, мыңдаған жылдардан кейін де ешкім ешқашан ұғына алмайтын өмірдің мәнін білуге тырысып, ғұмыр бойы әуре болудың керегі бар ма өзі деген ойға да беріліп кетеді. Бірақ, болашақты болжамақ боп, келешекке қиял жүгіртуден бас тарту оңай емес, көкжиектен енді ғана қылаң берген бұлыңғыр елестің не екенін тап басып, дәл айтып беруге деген ұмтылыс қаншама сананды сарсылқанымен үміттердіріп, үздіктіріп қоятыны бар. Болашақтың сұлбасы байқалмаған тағдырыңнан не қайыр, тәйірі! Алайда, ғылыми тұрғыдан салиқалы болуға, «тартыстан биік тұруға» трысып, тарих тегершігінің қай бағытта дөңгелеп бара жатқанын, қандай құздан құлауы мүмкін екенін болжап, сәуегейлік айту кейде қиянға түседі; соның өзі тегершік емес, бола қалған күдеде әлденеге соғылып, шабақтары сынған, өзі қиқы-жиқы болып майысып, дөңгелемек түгіл өздігінен орнынан қозғалуға да жарамайтын әле бір қиранды шығар - әйтеуір қозғалыстың осы түріне ғылымда басқа бір атау табылмайақ қойды. Әрі қолданбалы, әрі қайшылыққа толы «мұнаралық» футурологияның бар қолынан келері – шамалау, нобайын жасау, долбарлау ғана; сөйте тұра бәрін түсіндіріп, бәрін болжап бермек болады. Биік болғанымен шатқаяқтап әзер тұрған сол «мұнарадан» айтылған кейбір болжамдарды естігенде тұра қашқың келеді, өз болжамыңнан өзің қорқып, алдағы тарихтың қатерлі қалтарыстарын көзің шалғанда, ең алдымен барлық жерлерде билікке, тек қана билікке жетуге ашықтан-ашық ұмтылған тегеурінді күштердің бас көтеруін сезгенде жаның шошиды; олар бұрынғы зұлымдықтардың орнына жаңасын әкеледі, өйткені, мақсатының қандай екені туралы не айтса да билік атаулының бәрі қантөгіс арқылы жүргізілетіні рас қой. Осының бәріне қарамастан, ақиқат пен қол жетпес асқақ мұраттарға ұмтылған адам жаны үшін футурология деген азап пен тозақтан басқа ештеңе емес. Дегенмен, адам баласы өзінің болашағын білуге құмар, бұл сонау көз жетпес көне заманның өзінде-ақ басталған; жалпы жұртты тегістей жақсылыққа бөлеу тілегінен туындаған осынау риясыз әрекеттен бойын аулақ салып, күнделікті күйбең тірліктен рахат тапқан адам атты хайуанға

болашақтағы ықтымал даму жолын көрсетіп беруден бас тарту Футуролог үшін өз-өзінен безінумен бірдей болатын. Қанша жылын осы мақсатқа сарп етті! Қазіргі бас пайдасын ғана көздеген қоғамда «сәуегейлердің» өз атына лайық болып қалуы оңай емес. Өмірді де, өлімді де құдайлардың атынан айта салатын Дельфы көріпкелдері салтанат құрған даңқты антикалық дәуір келмеске кетті. Өкінішке қарай, XX ғасырда сәуегейлерді менсіне бермейді, әрі аяусыз сынайтыны да бар.

Бірақ, бұл да соншалықты қорқынышты емес. Футуролог пен оның әріптестері өздерінің кәсіби мүдделерін ғана көздейтін ерекше ортада өмір сүреді. Мысалы, осы жолы Европаға тек әлгі симпозиумға қатысу үшін ғана емес, өзінің Майндағы Франкфуртта басылып шыққан жаңа кітабының тұсаукесеріне бола барған. Қабылдау кезінде біреу осы жөнінде әзілдегенсіп, немістің «майн» деген сөзін ойнату арқылы Майндағы ұлы қалада «Майне Хераусфордерунг» (Өз-өзімді сайысқа шақыруым) деген кітап басылып шықты, мұны тек автордың өзінен басқа ешкім жоққа шығара алмаса керек деген. Сол кітапта бұл көптен бері арыла алмай жүрген солшылдық көзқарастан безінгендей болып еді. Мұнысы шыменәк өзін-өзі, дұрысы, жастық шақтың әуестігін сайысқа шақыруға ұқсап кеткен де сияқты. Әлде осы ғасырдың экстремистік ағымын жеңуді өстіп өзінен бастамақ болды ма екен.

Тұсау кесерден кейін баспасөз маслихатын өткізіп, өолтаңба таратты, содан кейін аз уақыт Рейн өзенінің бойымен саяхаттап, серуен кемесінің үстінде «Шпигельдің» тілшісімен сұхбаттасқан. Футурологияның жасамыс ақсақалын Рейин жағасындағы жартастардың аясында суретке түсіріп алды. Тағы да астарлы әзіл айтылды – мына кәрі жартастар сіздің келбетіңізге әлдебір жарасым береді екен, өзіңіз де кәрі жартас сияқты мызғымас тұлғасыз. Қитұрлықтау айтылған бұл сөзге мысқылдай жауап қатты: «Мақалаңызды тура солай – «Кәрі жартастың толғанысы» деп атауыңызға болады». Сөйтіп, Кәрі жартас біраз сырын ақтарды. Неше түрлі сұрақтар қойылды. Ғылымда, яғни нақты өмірде өз-һзіңмен сайысу дегенді қалай түсінеміз? Бұл өзіңіздің өмір тәжірибеңізбен наным-сенімдеріңізді қайта қарау емес пе? Ақсақал не айтар екен: сарыуайымшылдыққа салыну – қатал тағдыр әрдайым өзі білгенімен шығара салатын ғұмырдың қорытындысын мойындау ма? Футурологиядағы авантюризм туралы не ойлайсыз? Ақыры, өз-өзіңізді қалай сезінесіз деген сұрақта қойылды. Рейн шарабы ұнады ма сізге? Е, мұныңыз жақсы екен! Америкалықтар ылғы осындай. Әсіресе, арғы тегі неміс болса!

Енді міне, шиелісті жарыстан кейін бәрін ұмытып, шиыршық атқан денесін босаңсыту үшін шешінетін жерге асыққан спортшы тәрізді Роберт

Борк та ұшақтың үстінде демалмақ болып, үнемі ойында жүретін жәйттерді ұмытуға тырысып келеді. Бірақ, ойламай отыра алмады. Өмір жолының қорытындысы ретіндегі жаңа монографиясы жайлы ойлады. Өзіндік бір «Әндердің әнін» жазып, ешқашан аяқталмайтын нәрсеге нүкте қоюы тиіс. Егер сәті түссе, әрине. Көп жылдық тәжірибенің негізінде жаңа ғылыми болжамдар жасай алса. Роберт Юорктің пікірі бойынша, адамзат қазір мүлдем жаңа мәселелермен бетпе-бет келіп отыр, алдынан бұрын белгісіз болып келген, баршаға ортақ сынақтар күтіп тұр; егер күн суытып немесе күрт ысып кетсе ондай жағдай барша адамғидадай ке бірдей қатысты болар еді, бұл да сол сияқты. Осы жаңа мәселелерді пайым келіп, адамзат өзінің біржола жойылып кетуі мүмкін екендігін сезінуге қабілет танытып қана қоймай, сонымен қатар, осыны сезіну арқылы аман қалудың жаңа тәсілдері мен одан әрі дамудың жолдары мен тұрпатын да таба білуге тиіс; ең маңыздысы осы, өз кезегінде, бұл жаңаша өмір сүруге, жаңаша ойлана білуге жетелеуге тиіс; оның, Робер Борктың «Әндерінің әні» осы болмақ – нақ осы туралы, болашақтағы даму жолы туралы жазуы керек... Қолынан келер ме екен? Бұл оңай жұмыс емес... Ал, уақыт болса зымырап өтіп жатыр...

Ұшақтың қанатының астында сол күйі шалқып жатқан шалқар мұхиттың ұсақ толқындары күн сәулесімен жымың қағады. Шақырайған күн, бұлтсыз ашық аспан, кеңістікке самғаған ұшақ – осының бәрі мұхиттың үстінде мәңгі қалықтап тұрған қозғалыс сияқты... Енді бір жарым сағаттан кейін құрлық пен жағалаудың сұлбасы көрінуге тиіс, содан кейін ұшақта қонуға дайындалып төмендей бастайды, аспандағы үзіліс сол кезде аяқталады, адамдары құжынаған әуежайдағы алғашқы қадамнан бастап тағыда адамдардың ұйығына сіңіп кетесің.

Ал, әзірше ұшу сапары аяқтала қойған жоқ, Футуролог кенеттен бір күтпеген жағдайдың куәсі болды.

Ол фотосурет түсірумен әуестенетін, керемет талантты болмасада үнемі фотоаппаратын жанынан тастамай өзімен бірге алып жүріп, көңіліне ұнаған нәрсенің бәрін суретке тарта беретін әдеті бар еді. Әсіресе, неше түрлі аспанг көріністерін суретке түсіруге құмар. Әйелі Джесси үйге сыймай кеткен сапасыз фотосуреттерді қайтерін білмей қиналатын. Ара – тұра ренжіген сәттерінде мұны фотоқоқыс жинаушы деп атап, бір күні бәрін өртеп жіберемін деп қорқытатын, бірақ одан қорыққаннан әуескейлігін тастаған бұл да жоқ. Кейде өзін-өзі әжуалап: «Мен стратосфераны зерттеушімін, ғылымда да нақты негізсіз болжам жасаймын, фотоға түсіретінімде аспандағы бұлттар ғана», - дейтін. Бұл жолы да өзінің коллекциясын әлде бір ерекше тұрпатты қаңғыған бұлтпен толтырсам ба деп ойлап, фотоаппаратын дайындап, үйде отырып көшені қызықтаған бала сияқты терезеге үңіліп келе

жатыр. Өкінішке қарай, көзге ештеңе түсе қоймады, аспан шайдай ашық, тек алыс төменде ғана бірер шоқ кезбе бұлттар бұлдырап көрінеді.

Ұшақ белгіленген бағытпен бұрыла бергенде қисайған қанатының астынан мұхитта жүзіп жүрген бір топ китті көріп қалды. Кеңістікте еркін қозғалған киттердің бәрін бірдей тұтас та анық көргенде керемет әсер алып, құштарлығы оянып кетті. Түсінде ылғи кит көретіні тегін емес қой. Ия, түсінде де олар шалқар мұхитта жүзіп жүретін. Мұныда өздерімен бірге алыс сапарға шығуға шақыратын сияқты еді. Енді, міне, өңінде де көріп тұр. Адам сенгісіз көрініс! Киттер күзде қайтқан тырналар сияқты үшкір сап түзеп жүзеді екен. өздері жиырма шақты. Ұшақ қанатын тіктеді, бірақ төмендегі киттер әлі көрініп тұр. Жал-жал толқындарды қақ жарып, бастарынан асыра шапшыта су шашып, біресе сүңгіп кетіп, енді бірде қайтадан су бетіне көтеріліп, бағыттарынан ауытқымай бір қалыпты жүзіп келеді.

Киттердің қозғалысының қуатына сүйсінген Роберт Борк бәрін ұмытып, бейне бір өзі де сол киттермен қатар жүзіп келе жатқандай сезінді, міне, олда кит-адамға айналып кеткен, қыраттан құлаған нөсер суындай болып, мұхит суы мұның да жонын сипай сорғалап жатыр. Буырқанған мұхитта кең тыныспен самғай жүзген бұл кенеттен түйсігінің терең бір түкпірінен бой көтерген әлдебір сезім арқылы бұдан былай ақтық демі таусылғанға дейінгі қалған ғұмыры киттермен байланысты боларын түсінді; осы кездесудің тылсым сыры да ашылып сала берді; мына киттерді алдынан не күтіп тұрса, бұлда соған жолықпақ, олар нендей жәйтке тап болса, бұл да соны бастан кешпек...

Демек, олар мұның түсіне тегін кіріп жүрмеген болды ғой?.. Жоқ, бұл кездейсоқтық емес. Бірақ, бұлар қазір қайда асығып барады екен? Мұны қайда ертіп апармақ, сондағы мақсаттары не? Осыншама қашықтан суреттің анық шығарына сене қоймағанмен, фотоаппаратың тетігін басты.

Келесі сәтте үйіне хабарласпақ болып, орындықтың жақтауына жапсыра орналастырылған әуе телефонын алды. Банк шотының нөмірін, қаланың кодын, үй телефонының нөмірін теріп жатып, бір саннан жаңылысып кетті де қайтадан терді. Жаңа ғана көргенін әйеліне айтуға асығып еді. Кейде алған әсерінді біреуге айтқың келіп, ой бөлісетін адам іздейтін кез болады ғой. «Джесси неге телефонды көтермей жатыр?! Қайда жүр өзі? әлде бір жаққашығып кетті ме екен? Мұны қарсы алуға кеткені ме, әлі ерте емес пе? Машинасына соғып көрейін!» Бір үйір китті көргенін тек әйеліне ғана айтуға тиіс, сөйтіп осыны кездескеннен кейін айтуға болмайтындай-ақ асыға түсті. Жақын достары Футурологты ылғи әжуалайтын – бұл сабазың әйеліне түсінде де опасыздық жасап көрген емес.

Ал, мұхиттағы киттер бұл кезде көзден таса болып кеткен еді...

- Джесси! – деп айғайлап жіберді ақыры әйелі телефонды алған кезед. – Есінде ме, түсімде кит көремін деуші едім ғой?!

- Ия, мұны неге сұрадың? Не болды саған? Қайдасың өзің?

- Жаңа ғана соларды көрдім! Мұхитта жүзіп бара жатыр екен! Түсінесің бе, бұл өзі... Бұл керемет бір көрініс, өмірімде мұндайды көрмеппін ... Бұл деген ...

- Тоқта, тоқта, соншама мазасызданғаның не? Құдай үшін, қоя тұршы... Үйге келгесін айтарсың... Кит дейді... Мұнда бір сұмдық болып жатыр, қалай айтарымды білмей тұрмын! Жұрттың бәрі есінен танып қалғандай. Бәрі жан таласып «Трюбюнді» оқып жатыр! Салондарыңда бүгінгі газеттер жоқпа еді? Бірақ, қайдан болсын... сендер ұшақта отырғанда мына жақта адам айтқысыз даңғаза көтерілді! «Трюбюннің» шұғыл саны жарық көріпті, жаңа ғана радио мен теледидардан хабарлады... Бәрі сол газетті оқып жатыр...

- Ол не екен? Саяси жаңалықпа?

- Жоқ, басқа. Мүлдем, басқа! Саған қалай түсіндірерімді де білмей тұрмын. өзім әлі оқып болған жоқпын. Бұл мүлдем басқа нәрсе.

- Не туралы айтылған? Не ол сонда?

- Ғарыш тақуасының Рим папасына жолдауы. Жалпы, баршаға, барлық адамдарға арналған...

- Не-не? Ол не қылған ғарыш тақуасы? Күлкімді келтірмеші, өтінемін. Ғарыш тақуалары деген де бар ма?

- Оны түсіндіре алмаймын. Бұл өте үлкен материал. Қазір жұрттың бәрі жапырлап соны оқып жатыр.

- Не туралы жолдау? Мәні неде? Бір-екі сөзбен айта алмайсыңба?

- Әлгі ғарыш тақуасы керемет ғылыми жаңалық аштым дейді.оның айтуынша, енді адамдар өмірге келу-келмеуді өздері шешетін болғанға ұқсайды.

- Не айтып тұрсың, Джесси?! – Футуролог абыржып қалды. – түк түсінсем бұйырмасын. Не сандырақ бұл? Ондайды қалай айтуға болады?! Ал, сонда Құдай қайда қалды?!

- Білмеймін. Мүмкін Құдайда осы пікірмен келісетін шығар.

- Қызық екен! Не айтып кеттің?! Не айтып тұрғаныңды түсінесіңбе өзің?! Не болып жатыр?

- Келгесін оқисың ғой. Жұрттың бәрі бір-біріне телефон соғып, шуласып жатыр... барі сасқалақтап қалған, көпшілігі өкпелі, тіптен, «Трюбюнді» талқандаймыз деп жүргендері де бар. Достарымыз сен біп нәрсе айтуға тиіссің дейді. әуелі түсініп алып, мұның нені білдіретінін және алда не болатынын айтуың керек...

- Бұл ғарыш тақуасы деген кім өзі? Орбитада жүріп, есі ауысып кеткен астронавтардың бірі ме?

- Әлгі кері қайтпаймын деп жариялаған ғарышкер. Баспасөзге шығып еді ғой, ғарыштық ғылыми станция экипажының бір мүшесі. Жерге қайтып оралудан бас тартқаны есінде ме?

- Әрине, есімде. өзі орыс, олар үш адам болып – Америка және Жапония ғарышкерлерімен бірге ұшқан. Тек аты-жөнін ұмытып қалыппын.

- Жолдауда өзін Филофей тақуа деп атапты.
- Филофей? Бұл оның шын аты ма екен?
- Білмеймін.
- Бұл – орыстың есімі. Қазір орыстардан бәрін күтуге болады. Олар талай қиындық көрген халық... Елден безіп, ғарыштағы құжырасында отырып алып, сол жақтан жұртқа ақыл айтпақ екен ғой?! Міне, жаңалық!..

II

РИМ ПАПАСЫНА!

Қасиеттім, ғаламдағы шалғай жатқан тұстан – Жер маңындағы орбитадан, өзім үш жылдан бері ғарыштық ғылыми-зерттеу станциясында экспедицияда жүрген жерімнен Сізді мазалағаным үшін кешірім сұраудан бұрын Өзіңіздің алдыңызда ойша басымды иемін, қасиетті әкей, және шын жүректен қолыңыздан сүйдім. Менің күнәһәр жанымды кешіре отырып, егер лайық деп тапсаңыз, өзімді талайдан бері қинап жүрген, нақты бақылау жүргізу мен терең толғаныстан шыққан қорытындымды тыңдап көріңіз, бір қарағанда бұл бастан аяқ жалған, тіптен, тарихи-адамгершілік тәжірибе тұрғысынан алғанда зиянды болып көрінуі ықтимал, мүмкін мұны - осылай болжам жасауға да батылдық етіп отырмын – Құдіреттің күші мен еркі санама сіңірген болар. Әйтпесе, қасиетті әкей, Өзіңізге арнаған жолдауымның қаншалықты шектен шыққандық болып көрінерін жақсы түсінгендіктен Сізді ешқашан мазаламас едім. Дегенмен, осы хаттың мазмұнынан бұл жолдауымның ішкі мәні түсінікті болар деп үміттенемін.

Сонымен, мәселенің төтесіне көшейін. Тағдыр менің елеусіз ғана тұлғамды адам рухының бұдан бұрын белгісіз болып келген қасиетін – адам баласының шарана кезіндегі рефлексдерін танып-білуге итермелеген екен, кім біледі, оның бар екенін білу және пайымдау бізді Жаратқанның Ісіндегі тылсым сырды түсінуге жетелейтін шығар. Күні кешеге дейін құпия болып келген осы рефлекті тәжірибе жүзінде анықтау бақыты маған бұйырыпты және мен мұны адам баласының даму жолын жетілдірудің жаңа мүмкіндігі ретінде қарастырып отырмын.

Сондықтан, қасиетті әкей, мұқият тыңдап алуыңызды ілтипаттылықпен өтінемін.

Қайталаймын, мен аса маңызды жаңалық аштым, оның салдары адамзаттың алдағы өміріне сөзсіз әсер етеріне күмәнәм жоқ. Өзім туралы осылай деуге амалсыздан мәжбүр болып отырмын, өйткені, осы жаңалықты

лайықты бағалау әзірше басқа ешкімнің қолынан келмейді, себебі, бұрын-соңды болып көрмеген бұл жаңалықтың сипатын дәл қазір өзімнен басқа еш адам тап басып тани алмаса керек.

Мен жатырда жатқан шарана өзі пайда болғаннан кейінгі алғашқы апталарда - ақ алдағы өмірде өзін не күтіп тұрғанын алдын-ала түйсініп, болашақ тағдырына деген көзқарасын білдіре алады деген тоқтамға келдім. Егер өзі өмірге келуді қаламаса, шарана бұл көзқарасын ерекше белгі беру арқылы білдіреді.

өзінің осында қарсылығын білдіру үшін шарананың қандай белгі беретінінде анықтадым. Бұл белгі болашақ нәрестесін құрсағында көтеріп жүрген әйелдің маңдайындағы титімдей таңба ретінде көрініс береді. Бұл белгіні мен, Кассандара таңбасы деп, ал, қарсылық белгісін берген шарананы кассандра-шарана деп атадым.

Шарананың өз болашағына деген көзқарасын білдіріп, апат белгісін беру қасиеті оның өзі анасының құрсағында пайда болғаннан кейінгі алғашқы апталарына ғана тән. Содан кейін оның мұндай қабілеті бәсеңдей береді, мұның өзі болашақ сәбидің алдынан күтіп тұрған тағдырына амалсыздан мойын ұсынуына байланысты.

Кассандара-шарананың алдағы өмірді қабылдағысы келмеуі адамзаттың өзімен бірге жасасып келе жатқаны күмәнсіз. Бірақ, аяғы ауыр әйелдердің кейбіреуінің маңдайында ұсақ таңбалар пайда болатынына бұрын да, қазірде ешкім ешқашан мән беріп көрген емес. Мен бұл таңбаның мәнін түсініп қана қоймай, оны неғұрлым айшықтап көрсетіп, анығырақ байқалатындай етідің әдісін таптым. Бұл үшін сәулелендіру сианстарын өткізіп, ғарыштан жерге бақылау-сәулесін жіберемін. Орбитадан бағытталған бұл сәуле анасының құрсағында жатқан кассандра-шарананың берген белгісін күшейте түседі. Сөйтіп, бұрын жұрттың бәрі секпіл деп қабылдап жүрген ұсақ таңба бақылау сәулесінің әсерімен жыпылықтап, жылтылдап тұратын болады. Бақылау-сәулесі атмосферада байқалмайды және адам ағзасына еш зиянын тигізбейді. Мен оны ғарыштан барлық құрлықтарға, бүкіл планетаға жіберемін. Бұл сәулелендірудің мақсаты – кассандара-шараналарды жаппай анықтау. Яғни шараналарға «ғарыштық сауалнама» жүргізбекпін. Кассандара- шарананың жеткізгісі келген хабарының мәні шамамен мынау: «Егер өз еркімде болса, жарық дүниеге келмес едім. Сіздердің сұрақтарыңызға жауап ретінде осы белгіні беріп отырмын, мұны болашақта тек өзімді ғана емес, жақын туыстарымызды да күтіп тұрған қасіретті сезіну деп бағалауларыңызға болады. Егер бұл белгінің мәнін түсінсеңіздер, біліп қойыңыздар, мен – кассандра-шарана, ешкімге ауыртпалық әкелместен, өмірге келмей-ақ қойғанды қалаймын. Сіздер сұрадыңыздар, - мен жауап беріп тұрмын: менің

өмір сүргім келмейді. Ал, егер осы қалауымды тыңдамастан, өмірге келуге мәжбүр етсеңізде, онда барша замандардағы барлық адамдар сияқты мағанда маңдайыма жазылған тағдырымды қабыл алуыма тура келеді. Не істейміз, мұны өздеріңіз, ең алдымен, мені өмірге әкелетін анам шешсін. Бірақ, әуелі маған құлақ қойып, түсініп алуға тырысыңыздар. Мен – кассандра-шаранамын! Қазір менімен қоштасуға үлгересіздер, бұған өзімде дайынмын. Мен, кассандра-шарана, біраз уақыт бойы өзім туралы ескертіп отырамын, мен, кассандра-шарана, қазірде сіздерге белгі беріп тұрмын. Мен, кассандра-шарана, жарық дүниені көргім келмейді, көргім келмейді, көргім келмейді... Мен – кассандра-шаранамын!»

Әрине, кассандра-шарананың берген белгісін осылай түсіндіру ешкімге ешқандай міндет артпайды. Жүкті әйелдің маңдайындағы жыпылықтап тұрған Кассандра таңбасы көп ұзамай із-түссіз өшіп кетеді. Егер мұны ұмытуға тырысып, иықты бір көтеріп қойып, кейіннен бұл туралы ойламаса болды, бәрі де ұмытылады...

Бірақ, ғылымның өйтіп иығын қиқаң еткізіп қоя салуына болмайды. Ғарыш компьютерінің статистикалық деректеріне жүгінсек, кассандра-шараналар саны жыл санап барады екен.

Мұндай көзге көрінбейтін апаттың саны артуы – болашақ нәрестенің өмір ағынынан бас тартып, жарық жүйеге келуден, өмір үшін күреске түсуге бас тартуының сыры неде және бұл нені білдіреді? Күнделікті тәжірибемізден тыс, тылсым сырлы құбылыстан сабақ алудың мән-мағынасы бар ма өзі? Егер бар болса, онда әлі дүниеге келмеген тірі ағзаның өмірден қорқуын күштеп басып тастауға қаншалықты хақылымыз? Анасының құрсағында жатқан шарананың өзін-өзі жайсыз сезінуінің бастапқы себебі осы өмірдің өзі емес пе? Бала үшін анасы - әлемнің көшірмесі. Айналадағы ортаның құрсақтағы шаранаға жайсыз әсер етуіне сол анасының өзі еріксіз ықпал етіп отырған жоқ па екен?

Осы сұрақтардың бәріне жауап беру керек.

әрі қарай жалғасытырар алдында, Қасиеттім, осындай жағдайда бұл жолдауымды неге нақ Сізге, Римнің католик шіркеуінің басшысына арнағанымды түсіндіріп көрейін.

өз жолдауымды Сіздің әулиеге тең тұлғаңызға арнауыма Сіздің Иисус Христостың орынбасары, әулие Петрдің ізбасары қызметін атқарып, сол арқылы әлемдік беделге ие болып отырғаныңыз ғана емес, оның бәрі түсінікті, сонымен қатар, Жер бетін мекендейтін көптеген жандардың адамгершілік мұраттары мен рухани құндылықтары Сіздің бейнеңізден көрініс тапқаны да себеп болып отыр. Сондықтан, Сізге арнаған сөзім барша

замандастарға да, бәлкім келер ұрпаққа да арналады деп қабыл алуыңызға болады.

Әрине, Сіз менің бұл жолдауымды орынсыз деп тауып, дәрекілік немесе сол сияқты басқа да жүгенсіздік ретінде қабылдай аласыз, бірақ жоғарыда айтылған «шарананың сарыуайымшылдығы» мәселесін қарастыру Жаратқанның еркімен жүзеге асатын құпия – адамның дүниеге келуі деп аталатын нәзік тақырыпқа деген католик шіркеуінің көзқарасына да қатысты екені күмәнсөз...

Мен католик емеспін, бірақ бұл католик дініне деген шынайы құрметіме нұқсан келтіре алмайды. Менің көзқарасым бойынша, әр адамның аузынан шыққан алуан түрлі пікірлер кез келген діннен үндестік таба алатын болса керек, егер ол өзін ғана ақиқат деп табуға ұрынбаған, сөйтіп қасандыққа бой ұрудан аулақ дін болса, әрине; оны құстардың неше түрін құшағына жатсынбай сыйғыза беретін аспан әлемімен салыстыруға болады. Бұл орайда, егер католик аспанында қалықтай самғаған қайтқан құс бола алсам, өзімді бақытты құс деп санар едім...

Ия, мен әрқашан католик дінінің адамгершілік-ізгіліктұрғысындағы қағидаларын құрмет тұтып, одан өмір қисынына неғұрлым жақын, сондықтан баршаға ортақ мәнге ие болып отырған жалпы адамзатқа лайықты нормалар табатынымын. Әсіресе, жаныңда күйзелтіп, күмәндануға жетелейтін жәйт – іштегі баланы алдыртып тастау мәселесі туралы әңгіме болған кезде. Жабық ыдысты аша салғандай-ақ үйреншікті іс болып кеткен осы бір қатал акция біз үшін әр жолы да тағдырдың жан қинайтын сабағы болмайтын ба еді – адамның өмірге келу-келмеуін еш қиналыссыз оп-оңай шеше саламыз! Тусын ба, жоқ па - өмір сүрсін бе, әлде керек емес пе? Көбінесе, бұл шешімді қарапайым себептерге, кейде тек тіршіліктің ауырлығына қарап қабылдаймыз. Көп адамдар: «Құдайдың бұған не қатысы бар?» - деп сұрайды. Құдайдың бұған еш қатысы жоқ. Құдай өмірдің негізін қалап, бастамасын салып берді. Қалған мәселені, яғни Жаратқанның өзі сыйлаған сол өмірді сақтаймыз ба, жоқ па, мұны біз – адамдар - өзіміз шешеміз. Қанша жылдан бері толас таппай, келе жатқан осы бір айтыс-тартысқа ----қатысты католик тіркеуінің жатырдағы баланы алдыртып тастауға үзілді-кесілді тыйым салуы жөніндегі берік ұстанымы мен үшін сондай бағалы, тіптен, бұл тұжырым өмірдің әу бастағы құрылымына толық сәйкес келетіндей көрінеді; өйткені, әрбір кішкентай ғана тіршілік иесінің бойында, өмірдің әрбір жаңғыруында мәңгілік қозғалыстың қайталанбас құпиясы бар, әрбір тіршілік иесі уақыт ағымында өзіне ұқсас жан баласын өмірге әкеліп отыруға міндетті, осының бәрін Құдіретті Құдайдың өзі әу баста дүниені жаратқан кезде ойластырып қойған...

Ия, сондықтан католиктердің ізінше құрсақтағы баланы алдыртып тастау – Құдайдың еркіне қарсы шығу екенін тағы да ескерткім келеді. Бұның өзі кісі өлтірумен тең зорлық екені, «Өлтірме!» - деген алғашқы өсиетке, Қасиетті кітапта айтылған: «Бала туып, көбейіндер!» - деген ұлағатқа тікелей қарсы келетіні туралы қанша рет айтылды.

Мұның бәрі, әрине, солай. Бірақ, басқа ұстаным да бар. Бойына бала біткен әйелдің шешім қабылдауына араласпауға шақырған, әйтпесе, жеке тұлға мен қоғамның мүддесі үшін дегенді сылтауратып, қалаған адамның іштегі баланы еш күмәнсіз алдыртып тастай беруіне тікелей үгіттейтін дауыстар барлық жерде естіліп жатқаны рас қой... Сондықтан, қолдарына: «Менде жұмыстарың болмасын!» дегенді білдіретін «Менің құрсағым - өзімдікі!» деген ұран көтеріп, шеру тартқан әйелдерден шошыну өткен заманның үлесінде қалған, ішіндегі шаранаға қарамастан ішкілікке салынуын қоймаған, керек болса тағы да ішемін, ал, мына құрсағымдағы арамтамақты ертең-ақ алдыртып тастап, қайтадан сайранды саламын, мұның еш қиындығы жоқ деп ашықтан-ашық арсыздықпен мәлімдейтін әйелдерден безінуді, ондайлардан жиіркеніп, бойымызды аулақ салуды мүлдем ұмыттық. Құдайыңды қайтейін, күнәһарлығыңды қайтейін! Сендер маған түкірсеңдер, мен сендерге әлдеқашан түкіріп қойғам!.. Болашақ адамды апарып күресінге тастай салады... және бұған қатігез қисыннан тұратын неше түрлі ақтауда тауып алады.

Бала тууға жаппай қарсылыққа шығу барлық жерде орын алып отыр, бұл туралы неше түрлі мәлімдемелер жасап, парламенттерде декларациялар қабылдап, сан алуан феменистік қозғалыстарда, көшелер иен алаңдарда, тобырдың ортасында шуылдасып жүр... көптеген елдерде олар ұрпақ жалғастығынан азат болуды талап етіп қана қоймай, соған қол жеткізді де. Бұл дегеніңіз өмірдің тығырыққа тірелуі емей немене?

Сонымен қатар, көптеген жерлерде екіқабат әйелдерге деген қамқорлық мүлдем ұмытылып, өз тағдырыңды өзің шеш деп сырт айналу өріс алған. Олардың бойына біткен балалар ешкімге керек емес! Африканың қуаң даласы мен көшелері жарқыраған әсем қалалардағы жағдай бірдей. Қажеттілік пен мүмкіндіктің арасындағы терең құз күн санап ұлғайып барады. Ал, сонымен қатар... Сонымен қатар, осы біз дұрыс өмір сүріп жүрміз бе, адамзат баласының жер бетінен бір жола құрып кетпеуі үшін не істеп жүрміз? – деген сұрақ көкіректі тырнап, маза берер емес.

Бірақ, өз-өзімізді ойша қинап, жалынышпен шағым айтып: «Жер бетінен бақытымызды таба алмадық, сондықтан ұрпақ жалғастыруды тоқтатамызба, әлде тиісті Рұқсат алып, басқа планеталарға көшеміз бе?» - деген бейшаралық сұрақты қашанға қоя бермекпіз? Тығырықтан шығар жол табылармекен?

Осының бәрі сан рет айтылды, бұл тақырыптағы айтыс-тартысқа қаншама күн сарп етілді, жұрттың бәрі өзін-өзі қинаудан жалықты, ал, мен болсам, құдды Айдан түскендей болып бұл мәселені қайтадан көтеріп отырмын. Сіз арқылы барша адамзатқа үндеу тастауға мәжбүр болып тұрмын, өйткені, бұрың-соңды болып көрмеген жаңа сұмдыққа тап болдық: анасының құрсағында жатқан шараналар бізден көмек сұрайды, енді бұл туралы ойланбау мүмкін емес!

Мүмкін бұл тек қана сұмдық емес, сонымен қатар, адамзаттың алдағы жолын анықтап алу үшін бізге жоғарыдан жіберілген жаңа сынақ шығар? Онда бұл жол бізді қайда апармақ? Алдымызда не күтіп тұр? Бойымызда жүріп, біз туралы шыңғырған кассандра-шараналардан қайда барып құтыламыз?

Алдымыздан ойымызға да кіріп көрмеген терең құз тап болды. әлемге кесілген мерзім тақап қалыпты... Ақиқаттан тысқары өмір сүре аламыз ба?

Сондықтан, қасиетті Әкей, егер қажет деп тапсаңыз, адамзат үшін көк жүзінде кенеттен Ғаламның терең бір тікпірінен шыға келген екінші күн жарқ ете қалғандай күтпеген жайт болып отырған осынау өзім ашқан жаңалықты барынша жан-жақты бағалауыңызға мүмкіндік беру мақсатында осы жолдауымды Сізге арнап отырмын...

Мен қатты абыржулымын. Станциядағы оптикалық аспап арқылы Жерге қалағанымша жақын келе аламын, сондықтан, арамыздағы қашықтықтың мен үшін еш мәні жоқ, бірақ, не дегенмен, ғарышта жүргенім рас. Адам баласы өзінің қандай жағдайға тап болғанын кенеттен сезінген осы сәтте өзімде күнәһәр Жер бетінде. Адамдардың арасында болғым келеді. Бірақ өз орнымда болуға міндеттімін. Орбитада, ғылыми станцияда қала беруге тиіспін, өйткені, мен Ғарыш тақуасы Филофей, өз әрекетім үшін толық жауаптымын, атап айтқанда, өзім жүйелі түрде жүргізіп отырған, кассандра-шараналарды анықтауға арналған бақылау-сәулелер ағынын тоқтатпауым керек. Кассандра таңбасын анықтауға арналған, өзім ойлап тапқан бұл тәсіл үшін ар-ұятыммен жауап беремін.

Жер тұрғындарының мұны қалай қабылдайтындарына алаңдаулымын. Адамдар өздерін бүйтіп еш шімірікпестен айыптауға ешқашан тап болып көрген емес. Енді олар өз-өздерімен іштей сайысқа түсетін болады...

Адамдардың жүйкесі жұқарып, ауруға шалдығып жүреме деп те қауіптенемін. Болашақ аналардың маңдайындағы ұп-ұсақ нүктелердің нені білдіретінін ұққан кезде бұл жаңалық барша адам баласы үшін ауыр соққы болама деп қорқамын.

Жаным жабырқап, өзімнің бейшаралығымды сезінген кезде Құдайға жалбарынып, осы ақырзаман шараналарының сырын алғаш ұғып, Кассандра

таңбасының, генетикалық қалтарысында бұғып жатып, енді ғана табылған қасірет белгісінің құпиясын бірінші болып ашқаным үшін өкініп, кешірім сұраймын. ібілістің өзімен істес болған Фауст та менің жағдайыма қызыға қоймас еді. Құдайдан кешірім етіп, мендей әлсіз бейшараны шамам жетпес ауыр жүктен құтқаруын сұраймын. ешқашан еш адам мұндай ауыртпалыққа тап болып көрген емес. Соншама не жазып қойып едім?..

Қасиеттім, осы жолдауымды Сізге арнауыма мені ешкім де, ештеңе де мәжбүр еткен жоқ. әлде осы сырды ашпай-ақ, өзіммен бірге көрге ала кетуім керек пе еді? өйте қалсам мұны кім білер еді, кім мені айыптап, кінә тағар еді?

Олай болса, осы адам құлағы естімеген күпірлікті адамдарға несіне жайып отырмын? Адамдарды естен тандырып, анархия мен бүлік туғызу, үй ішінің арасына от тастап, әр адамның көкейінде күмән туғызу үшін емес шығар – онда олар ойланар еді, шошынар еді – ұрпақ жалғастыру, демек Жер бетіндегі өмірді одан әрі ұзарта түсу керек пе өзі? Енді не істейміз? Адам Ата мен Хауа Анадан мұра боп қалған өмірдіңмызғымас іргесінің шайқалуын қалай тоқтатуға болады?

Осы сұрақтарды өз-өзіме сан рет қойып, сан рет жауап іздеп көрдім... жоқ, жатырдағы шарананың жан дауысын еш жағдайда, ешқандай пікірге сүйеніп, құпия күйінде сақтап қалуға қақым жоқ екен: өйткені, тағы да қайталаймын, кассандра-шараналар саны үздіксіз өсіп барады. Бұған әлемдік сананың түйсігіндегі адамзат өміріне мәңгілік қатер төніп тұрғанын сезінудің асқынып бара жатқаны себеп болып отыр. Кассандра таңбасы – жатырдағы соңғы шарананың ана құрсағында жатып-ақ ақырзаманның таяп қалғанын сезінуінен шыққан жан дауысы. Бұл оның өмірге деген табиғи құлшынысын тұншықтыра түседі.

Қазір, өнеркәсібә дамыған қоғамда өмір сүре отырып, мұндай жәйтті адамдардан жасыруға болама?! Жоқ, егер оны жасырып қалар болсақ, бұл адамзатқа қарсы, өз-өзімізге қарсы жасалған қылмыс болары сөзсіз.

Біз қазір өзіміздің ой-санамыздағы жаңа белестің алдында тұрмыз, өйткені, енді қаласақ та, қаламасақ та іштегі шарананың болашақ адам, болашақ тұлға ретінде қандай генетикалық аймақта дүниеге келеріне, яғни біздің: сәбиге өмір берер бастама ретінде, дәуір ретінде, жеке тұлға ретінде қандай екенімізге анасының құрсағында жатқан болашақ адамның әлден-ақ назар аударуын білмегенсіп отыра алмаймыз. Дүниеге келмей тұрып-ақ ол өз тағдырына, өзінің болашақ өміріне көз жүгіртіп отыр. Мүмкін біздің де өзімізге осы кассандра-шарананың көзімен қарауымыз керек шығар? өз-өзімізге неше түрлі қатер төндіріп, қайғы қасірет атаулыны қолдан жасап отырған жоқпыс ба?

Басыма кассандра-шарана деген - өзіміздің дүниеге келген мақсатымыздан ауытқып, тіптен содан бас тартуымыздың көрінісі емес пе деген ой келсе, зәрем ұшады. Құдай тағаланың өзіне ұқсатып жаратқан пендесі бола тұра осындай жағдайға қалай жеттік? Адам баласының дамуын шарана кезінде-ақ ақырзаманды сезінетін күйге жеткізгендей, ойымыз бен ісіміз сонша неден азғындады екен?

Бұл – біздің тұқым-тегімізде сандаған жылдар, тіптен ғасырлар бойы бейне бір компьютердің жадындағыдай жинақталып, сақталып қалған пиғылымыздың көрінісі. Міне, енді іштегі шарананың жан айқайын – Кассандра таңбасының мәнін түсініп отырмыз. Тағдырдың қалауымен осы таңбаны анықтайтын бақылау-сәулесін ғарыштан жіберу міндеті маған жүктелген. Сондықтан, бүгінгі сөз менікі. Және мен, Ғарыш тақуасы Филофей, айтарымды түгел айтып тынбақпын. Бұл – менің парызым.

Уақытыңызды алғаным кешірім сұрай отырып, Қасиеттім өзімнің көп сөзділеу болып кеткен жолдауымды одан ары жалғастыруға рұқсат етіңіз.

Кссандра таңбасының мәнін түсінгеннен кейін енді не істеуіміз керек? Мұны түсіну үшін ақыры мынаны мойындауға тиіспіз: кім-кімнің де жасаған зұлымдығы өзімен бірге көрге түспейді, қайтадан өніп шығар уақытын күтіп тұқым-тектің ну орманында тығылып жата береді, олда бір баяу жарылатын мина тәрізді.

Айтпақшы, мина дегендей, ауыспалы мағынасында емес, соның нақты өзі жайында да айта кетейін. Бұл оқиға Ауғаныстанға кеңес әскерлерінің шектеулі құрамы енгізілген кезде болған. Ол кездегі жағдайдың саяси астары белгілі ғой, мен сол әскерлердің «өліктегі тұзақ» дегенді орнату тәсілі туралы айтпақпын. Жаудың өлігін бұрынғы тұрған жеріндегі елді мекеннің қасына, жолдың маңына апарып тастайды да мәйіттің астына арнайы жасалған минаны жасырып қояды. Ал «шектеулі құрамның» сарбаздары содан кейінгі оқиғаны таспаға түсіріп алу үшін таяу маңда жасырынып жатады, қолдарында кинокамера. Мәйітті таныған туыстары немесе көршілері оны жерлеуге әкетпек болып жақындап келген сәтте мина жарылады да, әлгілердің өздері табан астында қаза табады. Ал кино аспабының таспасына сол байқұстардың соңғы сәті түсіріліп алынады... Міне, өлген ауған жауынгерінің қасына әйелі жүгіріп келді. Көршілері оны жібермеуге тырысады, бірақ жоқтау айтып, дауыс салған байғұс әйел күйеуінің мәйітін құшақтай жығылады, сол кезде мина гүрс жарылады. Әйел де, оған еріп келгендер де түгел қаза табады. Бірі қалмастан. Соның бәрі таспаға тартып алынған. Ал, екінші таспада – үрпиіскен балалар. Сұлық жатқан әкесінің өлі денесін еңіреп барып бас салған бейкүнә сәбилердің денесі парша-парша болып жан-жаққа шашылып барады... Жолда жатқан өлікті көрмегенсіп өтіп

кетуге дәті шыдамаған кездейсоқ жүргінші. Атынан түсіп, марқұмның кім екенін білу үшін иығынан ұстап аударып, бетіне үңілмек болғанда жарылған минадан өзіде қаза табады. Тағы да өлім. Басы қақ айырылған аты ерепейсіз қимылмен шапқылап, жолдың арғы бетіне өтеді де құлап түсіп, аяғын серпіп қырылдап жатыр. Осының бәрі киноға түсірілген... «Өліктегі тұзақты» құру жөніндегі операциялардың неғұрлым анық түсірілген көрінісі осындай. Бұл таспала әскери тапсырманың орындалғанын куәләндыратын құжат ретінде тіркеліп, штабтарда тиісінше бағаланып жүрген. Осы таспаларды мұқият қарап шыққан кейбіреулер бұл көріністерді өздерінің мақсаттары мен нұсқауларының бұлжытпай орындалуы деп таниды. Ал, экрандағы осындай көріністерді кәсіби тұрғыдан қанағаттану сезімімен қараған бұлар кім еді? Осындай ажал тұзағын өз қолымен құрып, оның нәтижесін кино таспаға мұқият жазып алғандар ше? Қайдан шыққан адамдар? Олардың тұқым – тегі белгісіз, ата-бабаларының кім болғанын таба алмайсың. Тек өткеннің бұлыңғыр тұманына жұтылған ізінің сілеміне қарап болжам жасау ғана қалады. Енді мынандай сұрақ туады – шексіз мейірімнен дәметіп, үміт оты маздаған жан-жүрегімізбен сыйынып, тек содан ғана шапағат күтетін, әділеттің кепілі Құдай тағаланың жолына ылғида кесе-көлденең тұрып, қисық жүретін бұлар кім өзі? Бәріміздің бойымыздағы зұлымдықтың шыққан тегі солардан бастау алады, қайдан шықты осылар? Қайдан? Кімнен тараған? Бұл әрине айтыс туғызар сұрақ... Бірақ, бұны білгеннен жеңілдеп қалған ештеңе жоқ. Осының бәрі неден басталды? Үңгірге тығылған жауларын тірідей өртеген ежелгі замандағы ата-бабаларымыздан мұра боп қалды ма, әлде адамды азаптаудан ләззат алып, өзі тұншықтырып өлтірген құрбандығының жантәсілім етуін қуана тамашалаған қанішерден бе, әлде басқа біреулерден бе екен, мыңдаған жылға созылған қаталдық пен түнекке толы әзәзілдің апанынан шыққан ондай қаскөйлер аз емес; сан ғасырды қамтитын бұл тізімнентақта отырған жендеттің бабын табу үшін бірінен-бірі асып түсуге тырысқан жағымпаз жендеттерді немесе өз тәжірибемізден белгілі, билікке қол жеткізуді бейне бір ғашығын аңсағандай құмарлықпен ұмтылған, төңкеріс пен соғыс отын тұтату үшін балкондар мен мінбелерден қандыкөз қаршығаша шаңқылдаған партиялық үйірлердің есалаңдау көсемдерін еске алсақта жеткілікті.

Қан мен билік – қай заманда да зұлымдық атаулының тамыр жаяр құнарлы топырағы осылар... Олар бірінің орнын екіншісі басып, келесі зұлымдықтың ұрығын үздіксіз сеуіп отырады.

Бұл тұрғұда, өткен заманның қалтарыс – бұлтарысындағы түнекті шырақ жағып серпілпей-ақ, арамызда жүрген талайлардың жадында әлі де жаңғырығып тұрған кешегі Сталингитлер немесе керісінше Гитлерсталин

дәуірінің өзі-ақ бізге көп нәрсе айтып бере алады. Бұл екеуінің бірлігінен адмзаттың басна түскен қасіреттің салмағы әлі ден еңсемізді езіп, жаныштап келеді, тіптен, содан бері ондаған жылдар өтсе де, денесі бір, басы екеу, мақсат пиғылы ортақ осы құбыжықтың екі басы бір-бірімен өмір үшін емес, өлім үшін қырқысып бүкіл әлемге танылған өз ара қанды соғысына құрбан болған боздақтардың нақты санын әлемдік статистика әлі күнге дейін есептен шығара алар емес. Большевизм болмаса фашизм өмірге келе ме еді? Сталин болмас Гитлер пайда болуы мүмкін бе? Немесе керісінше. Екеуі екі бөлек жаралғанымен, тозақтан Жер бетіне шығарда бір-біріне ажырағысыз болып біте қайнасып кеткен Сталингитлер мен Гитлерсталин туралы ойлағанның өзінде-ақ XX ғасырда өмір сүрген адамдардан қаны мұздап сала береді.

Кім біледі, жарық дүниеге келе қалса өзінің Гитлер немесе Сталин болатынын алдын-ала білген кассандра-шарана – адамзатқа апат әкелер ажал себушінің әзірше жатырда жатқан жылбызқы ұрығы – сыртқы әлемге, ең алдымен, өзін құрсағында көтеріп жүрген анасына бұл өмірде өзін не күтіп тұрғандығын алдын ала ескертуге тырысып, дүниеге келгеннен кейін қандай зұлымдықтар жасайтындығын түсініп, содан қиналып, тағдырынан қашып құтылмақ болатын шағар?!

Егер оларжаралмай-ақ қойғанда не боларын елестетудің өзі оңай емес... Ондай жағдайда, әдетте, тарихты қайта жасай алмайсың дейді. Сода қалай, тарихымыз міндетті түрде Гитлер мен Сталиннің бұрын соңды болып көрмеген қатігездікпен адмзатты жеккөруінің шығына шығу мақсатында сызған қанды жолымен жүруге тиіс болғаныма? Зұлымдықтың осы екі кемеңгері миллиондаған адамдарды бір-бірімен қырқыстырып, түптеп келгенде, бүкіл адамзат баласын өз-өзімен соғысуға мәжбүр етт, бейне бір планета тұрғындары өз-өзіне қол салып, өзін-өзі құртып тынуға бел байлағандай, сөйтіп ақыры соңында адамды жек көрудің түпсіз тұңғмығын көрсетіп беруге тырысқан сияқты. Тіптен, тарихты осындай тығырыққа әкеп тіреген себептердің қандай екенін іздемей-ақ қойғанның өзінде, мына жәйтті ойланбаса болмайды – зұлымдыққа құрылып, осы айтылған қаскөйлерге мұра болып берілген тирандық мақсатты іске асыруға сталинизм мен гитлеризмді өздерінің сорына өмірге әкеліп, әлпештеп өсірген сол кездегі адамдар, сол дәуірдегі әлемдік сана қаншалықты қолайлы болды екен?

Ол кезеңде артта қалды. Өз тарихымызда өркендеу мен игілікке жетудің қаншама мүмкіндігінен айырылып қалғанымызды ешкім айтып бере алмасы хақ, егер адамдар көріпкелідк қасиеттің ғылыми тәсіліне ие болып, атап айтқанда, Кассандра таңбасы арқылы белгі беретін кассандра-шараналар туралы білген болса, қаншама қасіреттің, қаншама апаттың алдын алып, жөргегінде тұншықтыруға болар еді. Өкінішке қарай, өз бойымыздағы

тұқым-тек құрылымының қойнауында бұғып жатқан бұл қасиетті адамзат тым кеш біліп отыр...

Енді, міне, шарананың қисынға симайтын қабілетін танып – білу жолындағы жаңа сөз айтылып отыр. Осы жаңалықтан кейін қандай да бір кереметке қол жеткізе аламызба? Жоқ. Адамзатқа әу баста берілген Ізгіліктің және сонымен бірге немесе соған кереғар түрде қоса берілген Зұлымдықтың қуатын ешкім өзгерте алмайды. Олар өз ара тең, Бірақ, адам баласына сана берілген, оның бойында мәңгіліктің шексіз қозғалысы бар, егер адамзат аман қалғысы келсе, егер өркениеттің шыңына шықпақ болса, онда өз бойындағы Зұлымдықты жеңе білуге тиіс. Адамның бүкіл өмірі соған ұмтылумен өтіп жатыр, біздің жаралғандағы басты мақсатымызда осы.

Міне, өз бойымыздағы бұрын беймәлім болып келген құпияның да сыры ашылды. Кім біледі, мүмкін бұл жанды рухтың бұрын қажет етілмей келген жаңа қиырына бастап жол ашқан шығар? Бәлкім, өзіміздің ішкі әлеміміздің жаңа қырларын ашқан болармыз?

Мұны тап басу айту қиын, дегенмен, кассандара-шараналардың ашылуы біздің өмірімізде бұрын бетпе-бет кездесіп көрмеген бір қатар жаңа мәселелер туғызатынына жұртшылықтың назарын аудартсам деймін.

Кассандра-шарананың дабылын қалай алуға болатынын кім айта алады? Оның ата-анасы не істеуге тиіс? Кассандра таңбасын тағдырдың ескеруі деп қабылдау керек пе, жоқ па? әлде оған көңіл бөлмегеніміз дұрыспа? Қолды бір сілтеп қоя салсақ болды, жүкті ананың маңдайында, әсіресе, түнге қарай, ұйықтап жатқан кезде күңгірт жылтылдап тұрған үп-ұсақ әлгі таңба бір-екі аптадан кейін өз-өзінен өшіп кетеді, сосын, Құдай қаласа, бәрі ұмытылады.

Ия, мүмкін солайды шығар. Бірақ, сәби дүниеге келгеннен кейін ата-анасы мұны бәрі бір еске алады, еріксіз естеріне түседі. Одан әрі де ұмытылып кете қоюы не ғайбіл; бала кезінде ол неше түрлі жағдайға тап болады, мұндай жағдайлар анасының тағдырында да, үй ішінің өмірінде де болуы мүмкін, әр жолы байғұс ата-ананың жүрегі сол бір ескертуден секем алып, солқ ете қалады. Сол бір таңба туралы мазасыз ойлар жағадан алып, сандаған сұрақтар анталап шыға келеді. әлгі таңбаның осы балаға жүкті болған кезде белгі бергені қалай? Басқа аналарда сондай болды ма екен, болса олар қайтіпті, әлде оларда сол бір тылсым белгіні бұл сияқты өзінен де, басқалардан да жасырып, еске алмауға, шамасы жетсе мүлдем ұмытуға тырысып жүрме екен? Ал, егер баланың өзіде әлденеден күдіктеніп жүрсе, сол туралы естелік түйсігінің терең бір түкпірінде әлде бір бұлыңғыр түс сияқты сақталып қалса ше, мұның өзі оның жүйкесіне әсер етіп жүрмей ме?

Бұл тек көкіректі тырнаған күдіктер мен сұрақтардың алғашықы толқыны ғана. Одан әрі бұл сұрақтар көбейсе де күрделенеді түседі. Енді ол ата-анасы

өздері туралы, бұл үшін өздерінің де кінәлі екендігі туралы ойламай ма? Мүмкін шынымен солар кінәлі шығар? Ең ауырыда осы, өйткені, адамның өзін-өзі айыптауы әманда әділеттен алшақ жатады. Ендігі сұрақтар бұрынғыдан бетер жанды қинай түседі: баласының сондай белгі беруіне нақты не себеп болды екен, бұны немен түсіндіруге болады – міне ата-ананың ендігі ойлайтыны осы. Сөйтіп, олар баланың өмірге келуіне биологиялық негіз қалаған өздерін де, тұрмыс тіршіліктерінде қоғамдағы өміріне де, әлеуметтік жағдайларын да, үміт-армандарын да, наным-сенімдерін де – адам өміріне қатысты жәйттердің барлығын, осыдан туындайтын әділет пен қиянат жақсылық пен жамандық, т.б. сияқты тұрмыстағы ұғым-түсінік атаулының бәрін бір кезде жатырда жатқан шаранаға әсер етуі ықтымал себептер ретінде қамыға қарастыратынын кәміл.

Ал, тұрмыстың әлгіндей алуан түрлі қырларының өзара тығыз байланысып жатқандығын – сәбидің өмірге келуінің өзі Кеңістік пен Уақыттағы маңызды оқиға болуына, тарих пен тағаттың түп негізі ұштасып жатқанынан туындайтын жәйт.

Кассандра-шарананың түйсігі ерекше жетілген, ол өз заманын алдын ала сезіне біледі. Сондықтан, оның берген белгісін паймдау – ең алдымен, өзіміздің әбден былығып кеткен ішкі және сыртқы әлемдерімізді пайымдай білуіміздегі түрткі болмақ. Бұл тұрғыдан келгенде Кассандра таңбасының сыры бізге болмыстың мәніне терең бойлауымызға, бұрын қолымыз жетпей келген жәйттерді талдай білуімізге жаңа серпін беру үшін Жаратқанның бұйрығымен ашылып отырған болуыда ғажап емес. Енді әр кім өз түсінігімен жан дүниесінің қалауына орай өзі қорытынды шығара алады.

Өзімнің осы құқығымды пайдалана отырып, мен – ғарыш тақуасы Филофей, орбиталық станцияда өз бақылауымды жүргізе отырып мынаны айтпақпын. Бұл сөзімді Жер тұрғындарына арнадым. өзімізге Жаратушы сыйлаған өмірді ежелден бері іздеп, таппай жүрген мәнінің құрметіне болсада кассандра-шарананың біз өмір сүріп отырған дүниеге келмей тұрып ақырзаманнан сескенуі неден туындайтыны туралы ойланайықшы.

Бұл жөнінде неше түрлі болжамдар жасалуы мүмкін. Ондайды өзімде жасағанмын. Ғарыш станциясының мейлінше жетілдірілген құралдары арқылы әр құрлықта әр уақытта берілетін телевизиялық хабарларды қадағалайтыным бар. Оптикалық құралдар арқылы Жер бетіндегі әрбір нүктені әр қырынан көре аламын. Жер тұрғындарының күнделікті тіршілігін өзім жер бетінде жүргендігімен салыстырғанда әлдеқайда кең ауқымда бақылап отырамын. Бірақ, мұны еріккенен істемеймін, менің бағдарламам ғарыш пен жерге бірдей қатысты, мен – адамзаттың қазіргі және болашақ ұрпақтарының алдында өз мойныма аса зор жауапкершілік жүтеген тәжірибе

жүргізушімін және мұны еш қысылмастан айта аламын. Бұл – қызыл сөз емес, шынымен солай. Сондықтан, өз пайымдауым бойынша, шынайы ақиқатқа қайшы келетін бірде-бір сөз айта алмаймын. Бұл зерттеулерім - өзіміз қолдан жасаған, өзіміздің жан дүниемізде жасалып жатқан ақырзаманның алдын алуға бағытталған тәжірибе екеніне сенімім кәміл. Мен өзіміздің үнемі үстем түсіп жататын өзімшілдігіміз бен екіжүзділігіміз осы уақытқа дейін айтқызбай келген жәйттерді қозғамақпын.

Қазір бұл туралы қаперіне алып көрмеген әйелдерге ештеңе ескертпестен, Кассандра таңбасын жүйелі түрде анықтау жөніндегі тәжірибені жүргізіп жатырмын. Бұл да жұрттың бәрі жауынның астында қалғандай бәріне ортақ нәрсе. Көзге көрінбейтін осы бақылау-сәулелер денсаулыққа ешқандай зиянын тигізбесе де, адамдардың жанын жаралап аламын-ау деп ойласам болды, тұла денем түршігіп сала береді.

Бірақ, ғарыштан жіберілген «сауалға» жауап ретінде кассандра-шарана берген дабылдың белгісі маңдайында айшықталып шыға келген әйелдерді жан қиналысынан құтқара алмаймын. Тағдырың осындай болса, одан қашып құтыла алмайсың. Бірақ бұл әр адамның жеке тағдыры болғанымен, бәрімізге, бүкіл қоғамымызға қатысты екенін түсінуіміз керек - өйткені, бұл бүкіл әлемге ортақ апат. Қаласақ та, қаламасақ та кассандра – шараналар мен Кассандра таңбасы – ақиқат шындық. Сондықтан, Жер тұрғындарының арасынан осы тәжірибе шарпыған немесе енді шарпитын адамдарға жанашырлық білдіре отырып, өзімнің ғарыштық зерттеулерімді одан әрі жалғастыра беретінімді ашық мәлімдеймін. Адамдар өздері туралы шындықты білуге тиіс. Бұл менің Құдайдың алдындағы қасиетті парызым. Бірақ, осы жерде жанымды қоярға жер таптырмай тынымсыз мазалай беретін тағы бір жәйтке тап болып тұрмын, мұны жасыра алар емеспін, сондықтан, қасиетті әкей, осыны да алдарыңызға жайып салмақпын.

Тағы да қайталаймын, өзім сырын ашып, жалпақ жұртқа жариялап отырған кассандра-шарананың да (оның өзі де соны талап етіп отыр), оның анасының алдындағы жауапкершілік тек өзіме ғана жүктелерін жақсы білемін, әйтпесе, Кассандра таңбасының шын мәнін білмеген болса, ол әйел тып-тыныш өмір сүре берер еді.

Тіпті, қазір осы жолдарды компьютерді теріп отыған сәтте де жаным қиналып отыр, осыны істеуге хақым барма еді деген сұрақ әбден діңкелеп бітті.

Орбитадағы ғарыш кемесінің ішінде қалықтап тұрып, жан-жағыма алақтаймын, компьютерден аулақ кетіп, жан-жағыма көз тастап, жанарымды басқа жаққа аудармақ болып, алаңдатарлық әлденелер іздеймін, сөйтіп өзімнің ашқан жаңалығым туралы жалпақ әлемге жар салып, жария етуімнің

дұрыстығына деген сенімімді нығайта түспек боламын, сол сәтте көзіме станция корпусының екі қабырғасына жағалай орнатылған теледидар экрандары шалынады. Олардың бәрі қосулы тұр, әр елден алуан түрлі тілде берілген хабарлар жүріп жатыр. Міне, Жер бетіндегі өмір деген осы, жарнамадан спортқа, сот залынан берілген хабарламадан әуежайда ресми тұлғаны қарсы алуға және т.б. дейінгі күнделікті тірліктің қайталанбас қырлары, алуан суреті бірін-бірі алмастырып жатыр.

Осы аса ауқымды көріністердің арасынан көшедегі шулы ереуіл көрсетілген біреуіне назар тіктедім. Бір қызығы, әлденеге қарсылық білдірген ереуілшілердің арасында полицейлер де жүр, солармен бірге шеру тартып келеді. Көшелердің бәрі халыққа толып кеткен, әр жерден, жоғарыдан да таспаға түсіріп жатыр, ашу-ызаға толы дауыстар естіледі. Көшедегі айғай шу оқиға болып жатқан жерден хабар беріп тұрған тілшінің, студиядағы дикторлардың дауыстарын басып кетіп жатыр. Бұл қай жердегі оқиға? Италияда болып жатқан сияқты. әрі алыс, әрі жақын – бәрі тура қасымдағыдай: көздері жылтылдап, қолдарын сермеп, тепсініп тұрған адамдар. Ия, бұл Сицилиядағы оқиға екен. Ереуілшілер асығыс жазылған ұрандар көтеріп алған.ия, әрине! Тағы да мафия! Тағы да лаңкестер! Бұл жолы прокурордан кейін соттың бас төрағасын өлтіріп кетіпті. Зымияндықпен, аяусыз, әрі басқаларға сабақ болсын деп өлтірген. Төраға мен оның қызметшілері мінген машина көшемен өтіп бара жатқанда қашықтықтанбасқарылатын құрал арқылы жарылыс жасалып, сол жердегі жанды-жансыз нәрселердің күлі көкке ұшырылған. Көшедегі жұртшылықтың көз алдында бәрі де тап-таза жасалыпты.

Ереуілшілер қызбаланып алған... Селдей қаптап келеді. Бірақ, олар кімге қарсы ереуілдеп жүр? Бұл тобырдың қолынан не келеді? Әлгі лаңкестердің өздері де іштерінен күліп қойып, солардың арасында жүрген болуы мүмкін ғой? Бір-екі сағаттан кейін ереуілде басылады, ал, олар дегеніне жетті, өздерін мафия, картель, синдикат, тіптен, империя деп атап, масайрап жүр. Қазір олар тұтас елдерді билеп алған, сол елдер мафияның отары болып отыр!...

Ереуіл әлі саябырлар емес... Кенет олардың үстінен қалықтай ұшқан тікұшақ көрінді, әлде бір үндеу қағазды себе шашып, ізінше ғайып болды. Осының бәрі менің көз алдымда болып жатыр. Адамдар аспаннан жауып жатқан қағаздарды қағып алмақ болады. Әлгі қағазда ажалдың бейнесі – бас сүйек пен айқастырылған қос жілік бейнеленіпті... Мафия ажал туралы мәлімдеп тұр. Мафияға қарсы шыққандардың бәрі ажал құшпақ! Ыза кернеген ереуілшілердің айғайынан аспан асты күңіреніп, жаңғырығып кетті. Біраз адамның көзінен жасы моншақтап тұо. Полиция киімін киген,

басындағы телпегі қисайып, галстугі шешіліп кеткен жас әйелге көз тоқтаттым. Шамасы, шұғыл қызметтегі полиция әйел бейнесуретке түсіріп жүрген сияқты. Ол тікұшақты түсіріп үлгерді. Бірақ, одан не пайда? Мафия ақымақ емес – тікұшақты басқа түске бояп, немесе қиратып, ойына келгенін істей салуы мүмкін. Міне, әлгі әйелдің қасына қолдарына микрофон ұстаған көмекшілері де келіп жетті. Қызбаланып асығыс-үсігіс әлденені талқылап жатыр. Мен оларды түсініп тұрмын. Күн сайын мафияның қолынан қанша полицей қаза табады! Бұларға да қатер төніп тұр. Әлгі әйелге де, Апырау, не көріп тұрмын? Әлгі әйелдің маңдайында Кассандра таңбасы жыпылықтап тұр ғой! Ия, бірдеңені сезгендей болып едім! Экрандағы бейнені жақындатып, үлкейтіп қарадым – қателеспеген екенмін. Құдайым-ай, полицей әйелдің бұған қарайлайтын мұршасы жоқ, бірақ ереуілшілермен бірге өзіде наразылық білдіріп тұрған мына өмірге қарсылығы құрсағындағы шаранаға да әсер еткенін білеме екен? Міне, дабыл белгісі маңдайына қарғыс белгісі болып басылып қалыпты. Бұл менің бақылау-сәуле ретінде берілген сұрағыма кассандра-шараналардың жауабын тексеру жөніндегі орбиталық сеанстарымның бірінің нәтижесі.

Осы немесе басқа бір кассандра – шарана өмірге келер болса, уақыт өте келе оның ең бір қанды қол қылмыскерлердің бірі болып шығуы әбден ықтимал-ау деп ойладым. Басқаның бәрін қойып, тек бір ғана себеп - өзі қаншама қарсылық білдіріп, ескерткеніне қарамастан, жарық дүниеге келуге, сөйтіп мына өмірде өмір сүруге мәжбүр еткені үшін кек алу жөніндегі санасының терең бір түкпірінде қалып қойған өшпенділіктің өзі-ақ оны көптеген адамдарға, бүкіл қоғамға қастандық жасап, қылмыстық жолға түсуіне жетіп жатыр! Оның өзі анасының құрсағында жатқанда не ойлағанын кейіннен ұмытып қалса да кек алу сезімі санасының бір қуысында жасырынып жата береді. Егер, ол, кассандра-сәби өзінің теріс пиғылды тұқымдық негізіне басқа бағыт беріп, жақсы жолға түсірер ізгі ортаға тап болса, бір сәрі, онда жолы болғаны; ал егер басқаша болса ше – онда оның тұқымдық тегіндегі зұлымдықты ояту үшін ештеңенің керегі жоқ, таудан домалаған тастың жылдамдығы арта беретіні сияқты, осындай ортаға тап болғандықтан, әрі қарай оны тағдырының өзі-ақ жетелеп әкетеді.

Кассандра-шараналардың берген дабылына құлақ түре отырып, олардың болашағы туралы ойласам, жаным ашиды. Олардың жан шырылын бумеранг деуге болады, бұл – барған сайын күнәға бата берген біздің өзімізден қорыққан санамыздың күн санап ұлғая түскен дабылынан басқа ештеңе емес. Сондықтан, бұл кассандра-шараналардың берген дабылына құлақ түріп, олардың жан шырылын түсіністікпен қабыл алуымыз керек.

Жоқ, бұл бір сәттік әлсіздік емес, әңгіме мәңгілік туралы болып отыр. Мәңгілік бізсіз-ақ мәңгі жасай береді, сол мәңгіліктің берген несиесінің қайтару мерзімін ұзартып, ұрпақтан ұрпаққа аманат етіп жеткізу үшін адамзаттың алдында бір-ақ жол бар – ол өз бойындағы ізгілікті дамыта беруге тиіс. Өркендеу деген – тек идеяның техникалық қосымшасы ғана. Керек болса бүкіл әлемді жарып жіберуден тайынбайтын есірік билеушінің қолындағы ядролық қару – осының жарқын дәлелі.

Адамдар кассандра-шараналардың дабылына құлақ асып, оны гинетикалық ақырзаманның жақындап қалғанының, демек, адамзат өркениетінің құрып бітер уақыты таяу екендігінің хабаршысы ретінде қабыл алар ма екен?

Бұл жөнінде болжам жасауға батылым барар емес. Әркім өз басымен қайғы болып, маңдайына Кассандра таңбасы басылған әр адам мұны өзінше пайымдап жүре ме деп қорқамын...

Әйелдердің көпшілігі мұндай мазасыз шаранадан құтылуға асығар деп қауіптенемін, бұған куйелері де кедергі келтіре қоймас. Ол әйелдер алдымен, мұндай жағдайда баланы алдыртып тастаған дұрыс деп шешеріне күмәнім жоқ. Мұны ақтап алудың сылтауы да дайын – болашақ қанішерді өмірге әкелудің керегі қанша? Онсыз да қылмыскерлерден аяқ алып жүре алмайсың. Сонда оларды кім айыптай алады? Кім? Қоғам ба? Тарих па? Мораль ма? Қанымызға қорқыныш болып сіңген зұлымдықтың түп тамыры қоғамның тарихында жатыр, ал, мораль болса, тұрмыстың арсыз қыспағынан жан ұшыра жалиарып үйреніп қалған.

Міне, осы тұста, Қасиеттім өз ұстанымымды айқындап кету парызым деп санаймын. Іштегі баланы алдыртып тастауға католик дінінің тыйым салуын бар болмысыммен жақтай отырып, маңдайына Кассандра таңбасы басылған бейбақтардың бұған амалсыздан баруға мәжбүр болуын қатаң айыптай алмас едім, оның үстіне, кассандра-шараналардың өздерінің де қалағаны сол емес пе?

Айналып келгенде, аса күрделі қарама-қайшылыққа ұрынамыз. Баланы алдыртып тастау тәрізді күрт шешім қабылдау әлемдік сананың өзекті мәселелерін шеше алмайды, керісінше, оларды одан әрі шиеленістіріп жібереді – іштегі шарананың ақыр заманды сезінуін туғызатын себептерді жоя алмайды.

Міне, болашақ ананың ойламай тұра алмайтын кесірлі кесапаттарының тізімі:

- аштық,
- кедейлер тұратын ескі-құсқы үйлер,
- неше түрлі аурулар, соның ішінде СПИД,

- соғыс,
- экономикалық дағдарыстар,
- әлеуметтік толқулар,
- қылмыстың өршуі,
- есірткі және есірткі мафиясы,
- ұлтаралық қырқыстар,
- нәсілшілдік,
- экологиялық және энергетикалық апаттар,
- ядролық сынақтар,
- кара құрдым және т.б., т.с.с.

Осының бәрі адамдардың өз қолымен жасалған кесепаттар. Ұрпақ ауысқан сайын адамдардық қолынан шыққан апаттардың ауқымы ұлғайып барады. Бұған бәріміздің де қатысымыз бар. Міне, ақыр аяғында, Құдіреттің өзі бізді құрдымға құлап біржола жоғалып тынудан құтқармақ болып, Кассандра таңбасы арқылы ескерту жасап отыр...

Тағы да мәлімдеймін, менің кассандра-шараналарды анықтау жөніндегі ғарыштық зерттеулерімнің мақсаты адамдардың мынаны түсінуіне көмектесу ғана – енді бұлай өмір сүре беруге болмайды, азып-тозудың әбден шегіне жеттік!

Болашағымыздың жарқын болуы үшін әр адам өзінен бастап, бәріміз бірге, бүкіл адамзат қауымы жұмыла отырып өз бойымыздағы азғындықтан арылуымыз керек. әлде бұл қиял ма екен? Тағы да қиял ма? Жоқ, бұл кезекті қиял емес. Бұл тірі рухтың аман қалуының амалы, басқа жол жоқ...

Кассандра-шараналардан дереу құтылуға тырысудан бас тартып, ізгі мұраттан айнымайтын ержүрек жандар көптеп табыларына сенімін кәміл; оларға тағдырының бұл белгісі талай нәрсені айтып бере алады: ол біздің өмір сүру дағдымыз үшін, келер ұрпақтың тағдыры үшін баршамыздың және әрқайсымыздың жауапты екендігіміз туралы, алдымызда адамның өз-өзімен айқасқа түсуі күтіп тұрғаны жайында айтады... Ондай адамдар өмірді жақсартуға ұмтылатын болады.

Мен осыған сенемін.

Енді өзім туралы қысқаша айтып кетейін.

Әрине, мені ешкім монастырьға тыққан емес бірақ өз-өзімді осылай атадым, басқаша айтқанда, мен – шартты түрдегі ғарыш тақуасымын, өзіме шартты түрде Филофей деп жаңа есім қойдым, орыс жерінде осы аттас тақуалар болған. Ғарыштағы құжырымда жападан-жалғыз кмір мүруді де өзім таңдап алдым. Біздің халықаралық экипаж – америкалық, жапондық және мен (соңғы кезге дейін кеңестік ғалым және ғарыштық зертхананың ғылыми жетекшісі) өз бағдарламамызды орындап шыққаннан кейін Жерге қайтар кезде орбиталық станцияны тастап шығудан және бізді алып қайтуға

келген бірнеше мәрте пайдаланылатын ғарыш кемесіне отырудан бас тарттым. Бұл орайда арнайы мәлімдеме жасап, жеке адамның еркін таңдау жасауына болатынын алға тарттым. Ұстараны тамағыма тақап тұрып, әріптестерімді мені жайыма қалдыруға мәжбүр еттім. Сөйтіп, өз дегеніме жеттім...

Міне, содан бері бес айға жуық уақыт – жүз отыз жеті күн өтті, ғарышта жалғыз өзім әлгі зерттеулерімді жүргізіп келемін. Станциядағы өмір сүруді қамтамасыз ету қоры маған мұнда әлі де ұзақ уақыт болуыма мүмкіндік береді. Жамандықтың артында жақсылық тұратыны рас болса, менің жағдайымды соған ұқсатуға болатын шығар. Дүниені дүр сілкіндірген Кеңес империясының ыдырауы маған қолайлы болды. Бәрінің астан-кестені шыққан кезде жер бетіндегі бұрынғы кеңістік ғарыш қызметін қадағалайтын орындар мені де, бұрын «Восход-27» деп аталып келген орбиталық станцияны да ұмытып кетті. Олар мені әзірше естеріне ала қоймас, мені қайтсін, қазір кеңес империясы қирандысының орнында пайда болған жаңа мемлекеттердің арасында ғарыштағы мүлікті бөлісу жүріп жатқан шығар, мүмкін олар орбиталық станцияны да бөліске салар, тіптен, ғарыштың өзінде бөлісіп аламыз деп әлекке түсер ме екен... Мейлі, өздері білсін. Мен өз таңдауымды жасадым және өз парызымды өтеп жүрмін. Енді бүкіл адамзатқа сұрау салып, ақтық сағатым соққанға дейін кассандра-шараналарды анықтаумен айналысатын боламын...

Жер бетінде мені күтіп отырған ешкім жоқ. Жарық дүниеде бірде-бір жақыным болған емес. Дүниеге келісіммен байғұс анам тастап кетіпті, балалар үйінде тәрбиелендім. Сәбиін балалар үйінің табалдырығының алдына қалдырып кетуге байғұс анамды қандай жағдайдың мәжбүр еткенін кім білсін. Өмірімнің қалай қалыптасқаны, ғарышқа аттануыма не себеп болғаны туралы қазір айтып жатпаймын – бұл басқа әңгіме, бөлек тақырып.

Қасиеттім, Сіздің нұрлы келбетіңіздің алдында тағы да басымды иемін. Айыпқа бұйырмаңыз. Маған бар керегі – Сіз арқылы адамдарға осы сөзімді жеткізу ғана, олар шындықты білуге тиіс.

Филофей ғарыш тақуасы.

Шын аты-жөнім – Андрей Крыльцов

Орбиталық компьютерден Рим папасына арналған жолдаудың мәтініне қоса «Трюбюн» газеті редакцияның атына жазылған тілхат қоса жіберіліпті:

«Құрметті редактор!

Арамыздағы уағдаластыққа сәйкес, осы жолдауды жариялау құқығын «Трюбюн» газетінің редакциясына беремін.

Бұл қадамға баруға батылдығы ете отырып, «Трюбюннің» өз мойнына қаншама ауыр салмақ жүктейтінін түсінемін. Сіздің ерлігіңізді де бағалаймын.

Егер редакция осы жолдауыма үн қосқан адамдардың неғұрлым қызықты деген пікірлерін өзіме жолдап отырса риза болар едім. Мен адамдардың пікірін білуім керек».

*Ризашылықпен: Филофей ғарыш тақуасы,
РХ орбиталық станциясы.*

III

Түсінде тағы да киттерді көрді. Мұхит төсінде солармен бірге ұзақ жүзді. Олардың толқын жуған көзіне қарап, киттердің жанарынан не ұғуға болатынын түсінді. өзі де китке айналып кеткен болатын. Ана жолы ұшақтың үстінен көргеніндей, бәрі сына тәрізді үш бұрыш жасап жүзіп келеді. Бұларды әлде бір тылсым күш көкжиектің сыртына қарай сүйреп бара жатқандай. Көкжиек жеткізер емес, бұлар да қуатты денесімен толқындарды қақыраты сөгіп, талмай жүзіп келеді. Мұхит суы біртіндеп ысып бара жатқан сияқты. Толқындардың соққысы жон арқасын күйдіріп кетердей көрінеді. Барған сайын ыси түскен толқындардың арасында жүзе беру де қиындап кетті. Кенет ол әдеттен тыс құбылысты көріп, мұхиттың неліктен осыншама ысып кеткенін түсінді. Мұхиттың үстінде екі күн шығып тұр екен. Аспанда қос прожектордай жарқыраған екі бірдей қызғылт-қоңыр шар алаулап тұр. Ол екеуінің қайсысы нағыз күн, қайсысы әлдеқайдан қаңғып келген, бәлкім шынайы күнмен бәсекелестікке түспек болып жүрген жалған күн екенін ажырату қиын еді. Ол қорқып кетті. Қасында қатарласа жүзіп келе жатқан киттерге: «Қараңдар, қараңдар, киттер, бауырларым менің! Аспанда екі күн шығып тұр! Бірден екі күн! Естіп тұрсыңдар ма? Бұл жақсы емес! Мұхит қайнап кетеді де бәріміз опат боламыз! Аспанда екі күннің шыққаны – жақсылықтың нышаны емес!» - деп айғайлай бастады.

Бұрқ-сарқ қайнаған мұхит төсінде аласұрған киттердің арасында жан дауысымен шыңғырған Роберт Борк атқақтай соққан жүрегінің дүрсілінен оянып кетті, қара терге түсіп жатыр екен, құлағы тұнып қалыпты. Ұйқысы ашылғанға дейін әлгі көргенінің түс екеніне сене алмай біраз жатты. Мұхиттың үстінде көз қарықтыра алаулаған екі күн бейне бір өңінде көргендей-ақ көз алдынан кетер емес. Киттер бұрын да түсіне кіретін, бірақ

шақырайған екі күннің сәулесі жер-жаһанды күйдіріп бара жатқанын алғаш рет көріп тұр! Сұмдық қорқынышты!..

Кенет ол түсіндегі екінші күннің қайдан пайда болғанын түсінді. Анық түсінгені соншалық, өзі де шошып кетті. Мұны бірден ұқпағанына таңданып та қалды. «Қызық екен!» - деп мырс ете қалған Футуролог айнаның алдында тұрған сағатына қарады. Таңғы сағат алтыдан кетіп қалыпты. әйелі көрші бөлмеде ұйықтап жатыр.

Борк әдетте ертеңгілік бой жазып, жаттығу жасайтын верандаға шықты. Бірақ, бұл жолы бар ойы басқа жақта тұр еді. Қала сыртында орналасқан үйлерінің жанына жылы тиетін заттардың бүгін еш әсері жоқтай көрінді. Хауыздың қасындағы алаңқайға қолдан отырғызылған, жапон үлгісімен тастан жасалған бақты да (сол бақ жұлдыздардың орналасуына сәйкес жасалған дегенге өзі де сенгісі келетін) ұмытты, әншейінде онда Футуролог таңертең топыраққа әлде бір құпия белгілерді сызып отыруды ұнататын, мұнымын Джесси адамның күлкісі келетіндей етіп сыбырлап қана – сиқыршылықпен айналысып жатыр деуші еді. Бүгін ерігетін уақыт жоқ. Барлық хат-хабарды түгел қарап шығу керек, оларда жиналып қалыпты, біраз адамға біраз мәселе бойынша телефон соғу тағы бар – жағдаймен дереу танысып шықпаса болмайды.

Кассандра-шараналарға байланысты барлық жерде даңғаза көтеріліп жатты. Осылай боларына Роберт Борк күмәндәнғанда емес. Өзі де бойын әлдебір жастық жігер кернегендей сезінді, баяғыда, университетте жүргенде қазіргі өркениеттің мәселелері жөнінде өткізілетін шулы пікірталастарда керітартпа қарсыластарды көндірсек болды, адамзаттың болашағын жұрттың бәрі құрметтейтін интеллектуалдық «Рим клубының» үлгісімен құруға болады дегенге шынымен сенетін жас кезінде ылғи осылай болатын. Кассандра таңбасының төңірегіндегі оқиғалар Борктың бойында ұмытыла бастаған қызулықты, тәуекелге баруға, идея үшін ашық қақтығыстан тайынбауға дайын тұру сезімін қайта оятты.

Бұл оқиғаларға Борк әуежайға келіп қонған кезде-ақ араласып кеткен болатын. Джесси оны шығар есіктің алдында қолына ұстаған газетін бейне бір гүл шоғы тәрізді басынан асыра бұлғап, өзін кінәлі сезінгендей әрі тентектеу, әрі мазасыздана жымыып қарсы алды. Өзі құдды бір жаңбыр жауып өткен көктемгі гүл секілді жасарып, жаңғырып кеткендей көрінеді. Джесси Борктан тоғыз жас кіші болатын, бірақ кейде қан қысымы көтеріліп ауыратыны бар, сол кезде қиналып, сола түседі, ал, әуежайда ол күйеуіне сонау алыста қалған жастық шақтағыдай толқынысқа толы, жігерлі болып көрінді. О, сол кезде оның ұлы музыкант болуына кедергі келтірген бұл еді ғой! Ол виолончельдің құлағында ойнайтын. Өле-өлгенше ажырамастай

болып жабысып қалған Борк болмағанда, Джесси қазір оркестр құрамында емес, басқа жерде өнер көрсетіп жүрер ме еді. Бірақ, әркімнің өз тағдыры болады.

Иін тірескен күтіп алушылардың арасында тұрып, ол күйеуімен аман-сау жолыққанына қуанып тұрғанын білдіріп, батыл да риясыз түрде былай деген:

- Кетер алдында өзіңнің тастарыңның арасында отырып, қандай сиқырлы белгілер сызғаныңды білмеймін, Роберт, бірақ мына оқиғаны қалай түсіндірер едің? Түсіндіре алмайсың, Роберт, жарылып кетсеңде солай, түсіндіре алмайсың! Мұны түсіндіру мүмкін емес. Адам естімеген сұмдық! Көрерсің, бұл бүкіл әлемді дүр сілкіндіреді!

- Демек, мен ол иероглифтерді тегін сызбайтын болғаным ғой?! – деп Футуролог та әйелінің ығына жығыла жауап қатты.

- Жалпы айтқанда, бұл пәле сенің сиқыршы болып ойнауыңа аяғында жылтыраған туфли. Жағалауда оның әнін тыңдайтын ешкім жоқ, велосипед тепкен әншіге тыңдаушының керегі шамалы сияқты. Жүк тиелген баржалар мен кемелер баяу сырғыған Рейннің жағасында таң атпай жападан жалғыз әндетіп барады... Біртіндеп жазғы күнде көкжиектен көтерілді. Бұл көріністің әрі ерсі де күлкілі, әрі ғажап болғаны соншалық, Борк әлгі аңғал әншінің артынан тұра жүгіруге дайын еді. Толық еркіндікке қол жеткізіп, бақытқа бөленген адам. Рейнге қойып кетіп, әлгі велосипедшінің қарсы алдынан шыққанша жүзе бергісі келді, оған су бетінен қол бұлғап, әлде бір көңілді сөздер айтып, қатарласа жүгіріп, әлемдегі барша тірлікті ұмытқысы келген.

Екеуі машинада келе жатып, әлгі аңғал әншіге біраз күліп алды.

«Енді үйге барып, өмірі бітпейтін жұмысқа қайтадан кірісуге тура келеді», - деп ойлады Борк көп ұзамай үйге келіп, өз кабинетіне кіріп, жазу үстеліне жайғасатынын қуана көз алдына елестетіп. Бұл туралы ойлаған кезде ол екі оқиғаны ұмытқысы келсе де ұмыта алмайтындай сезімді бастан кешіруге бойы үйреніп бара жатқанын аңғарды – сапардан қайтып оралып, әуежайда Джесси қарсы алғанда бойы жеңілдеп сала берсе, сонымен қатар, бір апта үйде болмай, бірер күнін басқа жақта өткізгені үшін өз-өзін аздап кінәләйтіутн болыпты. Ал, осындай күндердің бәрін қосқанда қанша болады екен, мұны адам тым кеш аңғарады.

Алайда, бұл жолы оның үйреншікті көңіл-күйіне ұшақтың үстінде байқаған жәйттен туған тағы бір сезім қосылып тұр еді. Мына шулы жаңалық жұрттың бәрін елең еткізгенімен, тез ұмытылатын бір күндік хабарлардың бірі болар деген. Бірақ, Борк осы естігені туралы ойлаған сыйын болған жәйттің өзіне де байланысты бар сияқты сезініп, шындығында өзіне еш қатысы жоқ осы түсініксіз сезімге шомып келе жатқанын байқап, айран-асыр қалды. Бейне бір сот залына кездейсоқ тап болып, тек айыпталушы ғана емес, сол сәтте залда отырғандардың бәрі тек сот процесіне қатысқаны үшін ғана кенеттен адам айтқысыз ауыр үкімге келісілгендей күйді бастан кешті. Және

бұл үкім жарияланып қойған, сондықтан, енді оны ешкім де өзгерте алмайды...

Ғарыштан келген жаңалықпен қатар көкейінде өте бір жайсыз, күтпеген әрі түсініксіз сезім пайда болды. Міне, машинаны жүйіткіте айдаған Джесси де осы ғарыш жаңалығының әсерінен арыла алмай келеді. Мұны оның бет-жүзінен, көзінен аңғаруға болады. Джессидің көзі табиғатынан нұрлы болатын, оның көз жанарының кез келген адам аңғара бермейтін өзгерісі мен құбылуы Роберт Боркқа талай нәрсені білдіріп тұрады. Оны алғаш рет қайырымдылық мақсаттағы концертке қатысқан жас музыканттардың арасынан көріп еді, ал, өзі көрермендердің арасында, сахнаға жақын отырған, сол күні танысқан екеуі содан бастап жиі кездесіп тұратын болды, осы алғашқы күннен бастап оның жан дүниесіндегі «жаз бен қыстың» алмасуын аңғаруды үйренді, ол да мұның жан – күйін көз-қарасынан-ақ түсінетін. Бірін-бірі емеуірінінен ұғып, көз тастасынан түсіну арқылы бұлардың арасында толық сыйластық орнап, отбасылық бақытқа қолдары жетті.

Ол әдеттегідей емес, әлденені ойлап үнсіз отырған әйелін сөзге алдандырғысы келмеді. Мазасыздана қоятындай жөні де жоқ. Бұлардың өмір салты үйреншікті де берік болатын, бұл осы жастағы көп адамға тән; тек бір нәрсені алдын ала айта алмайды – мұны тек Құдай ғана біледі, өйткені, әр адамның өмірінің ұзақтығын Жаратқан жалғыз алдын ала белгілеп қойған. Сондықтан, бұлар уақыты мен денсаулығы жеткенше өздерінің шығармашылық мүмкіндіктерін қолдан келгенше пайдаға асырып қалуды ғана көздеумен келеді. Борк түсініп отыр: қазір Джессидің көңіл күйі пәс болуының себебі - әлгі ғарыш тақуасы Филофейдің жолдауын оқып, есеңгіреп қалғандықтан.

«Үйге барғасын сөйлесерміз, - деп ойлады Роберт Борк. - Әлде үйге жеткенше университетте бірге оқыған достардың біреуіне хабарласып, әңгімелесем бе екен? – Телефонның тұтқасын көтере жаздап барып қоя салды. – Кейін сөйлесе жатармыз, әуелі мына ғарыш көріпкелінің болжамын мұқият оқып шығу керек, сосын көрерміз...»

- Радионы қосайын ба? – деп сұрады күйеуінің ойын оқып қойған Джесси.

- Керегі жоқ. Бос мылжыңды тыңдап қайтемін. Қазір өзіңнің өасыңда отырғаным да жетеді маған.

- Сенемін, қуана-қуана сенемін, - деп көңілсіздеу жымыды Джесси кезекті машинадан озып бара жатып.

- Егер бұл хабар шынымен рас болса, - деп көзін тіктеді Борк, - онда әрине, бұдан ешкім тыс қала алмайды.

- Сен соны шынымен рас болуы мүмкін деп айлайсың ба?

- Білмеймін. Бірақ, солай болып шыға қалса, бұған жұрттың бәрі жаппай үн қосуы тиіс.

- Тіліңе тікен шықсын, Футуролог! – деді бұған шынымен мазасыздана бастаған Джесси, - Жұрттың бәрі араласса сұмдық қой!

- Егер адамдар өздерінің әбден азғындап біткенін көрер болса, онда гинетика дегеніміз биологияның бір саласы емес, саясат болып шыға келеді.

- Сен тым артық кеттің, Роберт, - деп өзінің мазасыздануын баспак болды Джесси. – Дегенмен, кім білед, әуежайға барғалы жатқанымда Шнайерлер – Артур мен Элизабет хабарласқан, олардың да естері шығып кетіпті. Атлантада спектакль қойып жүрген Джон Кошут хабарласты, ол тарихтың ақыры туралы Фукуяманың теориясы жқніндегі пікірталас кезінде адамзаттың алдында жаңа сынақ, жаңа қасірет тұр деп сәуегейлік жасағаныңды есіне алыпты. Міне, сенің Футурологтың әлемдік зұлымдықтың қоймасынан бейне бір қапшықта жатқан ескі киімді суырып алғандай етіп, дүниежүзілік соғыстың орнына адамның өз-өзімен қырқысуын, өмірге келе ме жоқ па – соны шешуі мәселесін ойлап тапты, бұл соның шығарып жүргені дейді. Сәуегейдің соны айтпай-ақ қойғанда, мұндай болмас па еді, өзі де білместен, қақпаны аша салып еді, жаңа пәле жып етіп шыға келді, - дейді. Ол не пәле? – десем, осы пәле дейді. Мұның аты да жоқ екен.

- Ия, Кошуттың не айтатыны белгілі ғой, - деп иығын кекете қомдап қойды Борк. - Өзі тетрда дүниені төңкеретін пьеса қойып жүр, Шекспир, Эсхил, тағы біреулер. Ал, мен пәле шақырып қарқылдаған қара екенмін ғой? Рахмет! Қасқабас досым да айтады екен!

- Ой, айтпашы соны, біртүрлі қызық адам. Есіңде ме, бір рет ол: осы саған қызығамын, әйелің сұлу, шашың түспеген, ал, менде осының бірі де жоқ, - деп еді ғой. Сен оған: әйелімді тартып әкетудің мүмкін, бірақ, ағарып кетсе де әлі баяғыдай бұрқырап тұрған шашымды ала-алмассың! – деп жауап бердің. Сонда ол жылап қоя берді. Әрі күліп, әрі жылап тұр еді... Артист!

Борк жауап ретінде ойлана басын изеді. Алғаш рет үйіне қайтарда әдеттен тыс мазасызданып, жоқ жерден тап болған, әлі анық біліне қоймаса да, жанын жаншыған әлдебір ауыр салмақты сезініп келеді.

- Боб, мұхитта киттерді көрдім дегенің рас па? – деп ойын бөліп жіберді Джесси.

- Әрине, рас! Саған телефон соққаным да содан ғой, - деді бұл қайтадан жанданып. – Көз алдыңа елестетіп көрші? Мүні сөзбен айтып жеткізу мүмкін емес. Ойлашы өзің мұхитта алып жануардар кемеше жүзіп келеді, өздері аспандағы тырналар сияқты үш бұрыш түзген. Ғажап көрініс! Қасымда болмағаның өкінішті. Телефонмен сөйлескенімізге де шүкір. – Борк бір сәт үнсіз қалып, қайтадан қызулана жалғастырды. – Қалай түсіндірсем екен, былай ғой, мен қазір бұл кездейсоқ емес деп ойлап келемін. Тыңда. Осы жолы Франкфуртта ескі таныстарыммен бірге Австралиядан келген бір кісі болған. Мельбурн университетінен. Австралиялықтар жұрттың бәрінен ерекшеленіп тұрады, неге екенін қайдам, әлде әлемнің қиыр шетінде

жатқандықтан ба? әлде сол кісінің өзі сондай ма? Өзі дельфиндермен әуестенеді екен, мен оны іштей Дельфинолог деп атадым. Жәй ғана әуестенеді. Өзі тартымды адам, әңгімесі де қызық, ақылы сергек сияқты көрінді. Ол екеуміз дельфиндер туралы айтып тұрып, кездейсоқ киттерге ойыстық. Бұл саған күлкілі көрінуі мүмкін, бірақ сол екеумізді киттер туралы әңгіме жақындастырып жіберді. Қызық әңгіме болды! Мысалы, киттердің топтаны өз-өздерін өлтіруінің себебі ғылымда әлі анықталмай келеді.

- Топтаны жағалауға шығып қалатыны ма? Соны айтып тұрсың ғой?

- Ия, соны айтамын. Күш-қуаты бойында, ақыл-есі дұрыс, сап-сау киттердің бейне бір келісіп алғандай-ақ түн ішінде суы тобықтан келетін таптаяз жағалауға шығып қалатыны несі? Және кері қарай, мұхитқа қайтуға әрекеттенбей-ақ, топ-тобымен өліп жатады. Неге өйтеді олар, не үшін, неліктен?

- Тоқтай тұр, - деп сөзін бөліп жіберді Джесси көзі күлімдеп. – Бұл туралы газеттерде талай жазылған жоқ па? Сенің австралиялығың соны да білмей ме?

- Мәселе сонда ғой. Ол екеуміз нақ осы туралы әңгімелескенбіз. Киттердің өзін-өзі өлімге байлайтынын көрсететін бұл құбылыс тіршілік иесінің өзін-өзі сақтауын қамтамасыз ететін биологиялық заңға қарамақайшы. Яғни табиғаттың өзіне кереғар келеді. Жануардар әлемінде бұндай болмауы тиіс.

- Есесіне адамдар арасында жиі кездеседі.

- Бұл мүлдем басқа. Түбегейлі басқа мәселе. Әңгіме бұл туралы емес. Мұның жкні мүлдем бөлек, Джесси.

Роберт Борк тағыда үнсіз қалып, орманның ішінен машинаға қарсы тура жүгіргендей көрінетін, жол белгілері жарқырап көзге ұратын күре жолдың екі жағындағы талай рет тамашалаған табиғат көрінісін қызықтап кетті. Бір сәт өзін бақытты сезінгендей болды – Джесси қасында, екеуі үйге қайтып келеді, өзіне керемет жаңалық болып көрінген киттердің құпиясын әйеліне айтып беріп, оның бұған қалай таңқаларын көз алдына елестетіп, бұл тақырыпқа қайта қайта оралып, жан-жақты әңгіме ететіндерін алдын-ала тамсана ойлап қойған. Бақыт деген сол емес пе. Өйткені, бақыт дегеннің өзі – адамдардың жан дүниесінің туыстығы. Ол тезірек үйге барып, Джесси қойған музыканы (әйелі түзелмейтін адам – ол үшін классикалық музыкадан артық ештеңе жоқ) тыңдап, өзі сүйіп ішетін шараптан ұрттап қойып, верандада екеуінің қалай отыратынын көз алдына елестетті. Кенеттен ойына ғарыш тақуасы оралды, да бүгін тыныш отырыс болмауы мүмкун-ау деп түйді.

- Неге үндемей қалдың, Боб, айта бер. Әлде мені ынтықтырып қоймақсың ба?

- Жоқ. Әншейін. Ойланып кетіппін. Сен жаңа австралиялық Киффир киттердің өзін-өзі өлтіруінің себебін білмейме деп сұрадың. Қалай десем екен. Ол басқалардың ойына кіріп шықпаған нәрселерді айтады. Түсінесің бе, бұл әлде бір ойдан шығарылған нәрсе емес. Мен мұны ерекше адамгершілік –

философиялық көзқарас деп атар едім. Ия,ия. Күлме және таңғалып жүрме. Дәл солай. Австралиялық жігіт әлемдік ауқымдағы болжамды ұсынады. Білесің бе, дельфиндер мен қатар, киттерде барлық сүт қоректі жануарлардың арасындағы ең ақылдыларына жатады. Өкінішке қарай, олар сөйлей алмайды, олар мен біздердің арамыздағы алынбас кедергі де осы.

- О, Құдай, баяндама жасап үйреніп қалғансың, Роберт. Бірақ, бұл жолы қандай адамгершілік – философиялық көзқарас туралы айтып отырғаныңды түсінбедім.

- Осы әдеттен тыс құбылыстың сырын бірде-бір ғалым түсіндіре алмай отыр. Ал, Киффер менің алдыма ғаламдық сипаттағы көріністі жайып салды.

- Ал, оның болжамының мәні неде?

- Ол адам таңғаларлық қорытынды жасаған. Оның айтуынша, киттердің жаппай өзін-өзі өлтіруі – ғаламдық сананың жер бетінде болып жатқан құбылыстарға деген көзқарасының көрінісі болуы мүмкін.

- Мынауың мүлдем ақылға сыймайды, Роберт!

- Олай деме, олай деме, қымбаттым. Бұл болжам маған қатты әсер етті. Адам баласына ой-сананың иесі болу тәрізді шексіз артықшылық берілген, сол арқылы оған ғаламдық міндет жүктеліп отыр, егер біз өз-өзімізді жетілдіруге, Жаратқанның берген игілігін орнымен пайдаланып, толық игеруге қабілетсіз болып шықсақ, онда өзінің жаралғандағы мақсатын анықтай алмайтын арамтамақ, түкке тұрғысыз мақұлық болғанымыз. Кешір, аздап артық кетіп қалдым-ау деймін. Менің айтайын дегенім, бізге адамзатқа қаншама мол мүмкіндік берілсе, соншама ауыр міндетте жүктелген. Ең алдымен, тұрмыстағы жарасым, соны жетілдіру міндеті тұр, бұл деген өзімізге қатыстының бәрін – ой арманымыз бен нақты іс - әрекетімізді түгел қамтиды. Тұрмыстың жарасымдылығы! Алайда, осы орайда басымызда қаншама таңғажайып және күйкі ойлар туындап, әр қадамымызды аттаған сайын қаншама табалау мен пасықтық туындап жатады, өйткені, жарасым дегеніміз – ең алдымен, өз-өзіңе шектеу қойып, рухани бейбастықпен күресе білу. Енді келіп табтғи сұрақ туындайды – ар-ұят деген не өзі, ол туралы әркім әр кезде өз білгенін айтқан, әліде айтады, өзіне не өөлайлы болса, соны апарып ар-ұятқа тели салады, ал, соның өзі не нәрсе, табиғаттың алдында, тарихтың алдында, болашақ әлемнің алдында, ақыр аяғы, бізді жаратқан және бізде оны кейде қолдан жасап алып жүрген Құдайдың алдындағы мәні қандай?

- Роберт, - деп бөліп жіберді шыдамы таусылған әйелі. – Рас айтам, сенің бойыңда жалынды уағызшы бұғып жатыр, орта ғасырларда туатын адамсың ғой өзің. Бірақ, онда сені күпірлігің үшін инквизиторлар қуана-қуана өртеп жіберуі мүмкін еді. Құдайды қалай қолдан жасап алуға болады?

- Е, соны айтасың ба? Міне, Джесси сеніңде қасаң қағиданықытымыр ұстанғың келетін сияқты. Өйтуге бола ма екен?! Бола ма өйтуге?! Менде оңайлықпен өртене қоймаспын. Талай нәрсені сөзбен-ақ жасап алуға болады. Ия, ия. Сөзді бізге сол үшін берген. Санамызда болып жатқан және өзімізге өатысты жәйттердің бәрі сөз арқылы жүргізіледі. Түптеп келгенде, қолдан жасалған нәрселердің бәрі де сөздің жемісі. Өзенге көпір салмас бұрын бұл

туралы жақсылап сөйлесіп, ақылдасып алады. Одан да арғысын айтайын, сөздеген – біздің бойымыздағы мәңгіліктің қуаты. Біз өлеміз, бірақ сөзіміз қалады. Өйткені, ол – Құдайдың өзі! Сөз арқылы құдды бір қанат біткендей мәңгілікке құлаш сермеп, сөз арқылы жетектегі қашыр сияқты басқа түскеге көніп жүре береміз... Бірақ, менің айтып отырғаным басқа нәрсе. Тұрмыстың барлық қырларына кереғар келсе де солай - әу баста сөз болмаған! Бүкіл табиғатты алайыұшы. Мысалы, әлгі киттердің өзі. Бұл қырынан келсек – олардың тағдыры қасіретке толы. Сөз құдіреті дарымағандықтан, олардың түйсігі жғары дамыған, тек өздеріне ғана тән ерекше ойлау жүйесі мен рухы бар, айрықша энергетикалық-ақпараттық биоөріске ие. Олардың жақын туысы болып келетін дельфиндерге қарап та осыны айтуға болады.

- Дегенмен, Роберт, солар туралы не білдің? Соны айтшы?

Роберт Борк осы бір аса маңыздыжәйтті айтпас бұрын өзңн-өзң тежеп, сәл үнсіз қалды. әуежайға бара жатқанда немесе одан қайтар жолда әдеттен тыс нәрселер туралы айтқың келетіні несі екен осы, үйде жүрсең мұндай әңгімені қозғамас едің.

- Түсінесің бе, -деп жалғастырды ол. – Кифердің айтуынша, оның сөзіне менде қосыламын, киттар – ашық мұхиттағы жанды радорлар сияқты екен, олар ғарыштан келген әр түрлі дабылдар мен белгілерді ұстай алады; мүмкін жанартау атқыларын да киттер бірінші болып сезетін шығар, сойдіп Жердің ішкі қуатының артуын аңғарып үнсіз өкіретін болар, бірақ, анау-мынау кемелердің өзі төтеп бере алмайтын дауылдар мен желдің сұрапыл өтінде мыңқ етпейтін осы төзімді жануарлар үшін ең жаманы – ғаламдық рухтың жағдайына жағымсыз әсер етіп, жайсыздық туғызатын адамдардың іс әрекеті., адамдардың зұлымдығы туралы келіп түсетін дабылдар, мұны біз өзімізде түсіне бермейміз. Шамасы, олар үшін бұл да Альпі тауың бөктерін мекендейтін адамдарды титықтап, жүйкесіне тиетін, таудан соққан жел сияқты әсер ететін болса керек, нені айтып отырғанымды білеін шығарсың, бұл туралы талай жазылған. Мысалы, жанартау қаншама қорқынышты болғанымен, ол да атқылап барып басылады ғой. Ал, адамдардың зұлымдығы ешқашан толастар емес. Міне, мәселе қайда жатыр! Бар өміріміз осы: ізгілік қашанда тапшы, зұлымдық қашанда жетіп артылады, тасып-төгіледі де жатады. Енді ойлап көр, жер бетінде өзіміз тоқтата алмайтын әлде бір қылмыстар қашанда жасалып жатады, кісі өлтіріп, азаптап, өзгелерді басып-жаншып, өз - өзімізді аярылұпен алдап, сол былықтарды ақтап алу үшін жанымыздың қалтарыс-ұуыстары мен санамыздың қараңғы түкпірлерінен дәлел-дәйек іздеп әуреленіп жүргенде киттер бізге қарай жан ұшырып жүзіп келе жатады. Қйткені, ғаламдық сана біздің кесірімізден күйреп түсіп, өзін-өзі жойып, бір жола келмеске кетемін деп қорқытып тұр. Тілсіз хайуандар мұны ақырзаман деп түсінеді. Жанды мақұлықтардың бәрі мұны іштей сезіп, қатты қорқады. Суда батып бара жатқан кемеден егеуқұйрықтар неге қашады деп ойлайсың? Міне, осы себептен. Сөзбен айтып жеткізуге дәрменсіз болғандықтан, киттер біздің азғындығымыз үшін өздерінің қалай қиналып жүргендерін білдірудің амалын іздейді, мұны өзі оларға қалай ауыр

соғатынын, жанын жеп, жүйкесін мүжитінін ойлашы! Не деген азап! Есінде ме, біреу бізге ккшеден бір мылқау қызды көргенін айтып еді ғой. Шешесін қатігез әкесі өлтіріп тастаған, ал, байғұс қыз не болғанын адамдарға түсіндіре алмай. Сол үшін қиналып, трамвайдың астына түсіп өлмек болған. Шамасы, киттер де осындай жағдайға тап болатын шығар, бірақ олардың қасіретінің ауқымы ғаламдық деңгеймен өлшенеді. Мүмкін олар мұхитта жүзіп жүріп, ормандағы өртті сезгенде қорықанынан қалшылдап кететін шығар, тауларда көшкін жүріп, төмен сырғыған мұздықтар жолдағының бәрін таптап, етекке қарай жылжыған кезде оларда қиналатын болар, бірақ олар адам баласының іс-әрекетіндегі найсаптыққа, зұлымдық, мәңгі тоқтамайтын азаптау мен қорлауға бейім тұратынымызға шыдай алмайтын болса керек – түсінесің бе, ғаламдық сананың бір бөлігі болып саналатын адамзаттың осындай апатқа апарып ұрындырар азғындыққа ұуштарлығы неден екен? Ғаламдық сана туралы, мәңгіліктің бір қыры өзімізге сеніп тапсырылғаны туралы ойлаймыз ба осы? Әй, қайдам. Біздің ортамызда, өз арамызда ізгіліктің мұқалып, жұқарып, азғындап кететін сәттері болады, зұлымдық пен қорқыныштың лебі ғаламды шарпып, ғарыштық әділетті кіршік сала бастайды, меніңше осындай бір әділет болуға тиіс, тұрмыстың үйлесімі бұзылып мәңгілік жарасымға нұқсан келген кезде киттердің де төзімі таусылып, шыдамы бітеді де, жаппай жағалауға қаоай жүзе жөнеледі, адамдардың азғындығынан жаны қиналған жануарлар өз еркімен жағаға шығып қалады, өстіп олар өзін-өзі өлімге қияды. Ал, енді ойлап қарашы, жаңа ғана Атлант мұхитының үстімен ұшып келе жатып, мұхитта жөңкіліп бара юатқан бір үйір китті көрдім. Олардың тырналар сияқты сап түзеп жүзгенін көргенде әуелі таңданып қалдым, өте тартымды көрініс, содан кейін: бұлар қайда барады екен, өздерін сол жаққа айдап әкетіп бара жатқан неткен күш кзі, не үшін? – деп ойладымы.

- Үшақтың бортынан дереу хабарласқан себебіңді енді ұқтым. Ал, мен түк түсіне алмап едім, қайдағы кит, не айтып тұр өзі? Әрине, әлгіндей ойлардан кейін қалай телефон соқпайсың?!

- Мәселе тек менің ойымда ғана емес.

- Қоя ғой енді. – деп еркелеп жымыды әйелі. – Қымбатты менің сәуегейім! – Күйеуіне сәл әжуалай қарап қояды. – Ондай әдетің бар екенін білемін ғой. Бірақ, қызық екен, айтары жоқ, өте қызық. Мүмкін бұл шыныменде олардың наразылық білдірген түрі шығар? Бұл да мүмкін-ау. Ой. Роберт, бензин құйып алу керек, қарашы, таусылып барады. Кит туралы айтамыз деп жаяу қала жаздаппыз ғой...

Бұлар бензин құятын бетке қарай бұрылды, күнделікті тіршілік қайтадан өз арнасына түсіп, ғарыш тақуасы да, киттер де, ойды бөліп, алаңдататын басқа жәйттерде бірден кейінге ысырылды. Содан кейін бұлар қала шетіндегі көшеге түсті, үйге де жақындап қалды.

Кенет бойын бойкүйездік басқанын аңғарған Борк әйеліне былай деді:

- Джесси, бүгін біреулер телефон соғып жатса, жауап бермей-ақ қой. Автомат жауапбергішті қосарсың, хабарласқандарды жазып алсын. Шаршадым. Жол соғып тастаған сияқты...

- Бір адамға хабарласарсың деп қойғанмын. Кешір, бүгін кешкісін саған Оливер Ордок телефон соғады. Сені бүгін келеді деп едім. Әйтпесе, ол саған, Еуропаға телефон шалмақ болған.

- Оливер Ордок па?

- Ия. Ол президент сайлауына түскелі жүр ғой. Мұны білетін бе едің?

- Білемін. Қазір үміткерлердің бәрі сайлаудың алғашқы кезеңінде дайындық үстінде. Одан оңайлықпен құтыла алмайсың. Дегеніне жетпей тынбайтын табанды адам ғой. Бәрібір таппай қоймайды.

- Кешір, Боб. Менде оның бетін қайтара алмадым.

- Мейлі, хабарласа берсін. Оған ренжімейміз. Оливер Ордок де. өзімен көптен бері сөйлеспеп едім. Есінде ме, ол губернатордың орынбасары болған, штаттағы ғылым мен білім беру саласы, халықты еңбекпен қамту соның мойнында тұғын. Бізге халықаралық ғылыми конференциялар ұйымдастыруға көмектесті, ұмытпасам, Горбачевтің қайта құруының алғашқы жылдарында Мәскеуге бірге барғанбыз. Онда бүкіл әлемнің футурологтары мен саясатшылары жиналып еді. Ордок әрі саясаттанушы, әрі штат әкімшілігінің өкілі ретінде қатысты. Ия, қайта құру, қайта құру! Шығыс-та, батыс-та дүр ете қалып еді-ау, айтатын несі бар! Қызық кез еді. Ол маған қарағанда жастау, бірақ соның өзінде біразға келіп қалған болуы керек.

- Елу алтыда, - деп еске салды Джесси. – Газеттерде тура солай: Елу алтыдағы Оливер Ордок деп жазады.

- Ә, ия. Өзім де солай шамалап едім. Шамасы, Оливер Ордок юатылдық танытып, тағдырын тағыда сынап көрмек болған ғой. Биліктің де бір сиқыры бар – ау осы! Кім біледі, мүмкін сәті түсіп өтіп те кетер?.. Сайлау науқаны деген бір толқыған теңіз сияқты, діттеген жағаңа тура апарып шығаруы да мүмкін. Егер қоғамдық пікірді өз жағыңа қарата алсаң, әрине. Бұған сезімталдық керек. Ордок бұл тұрғыда әбден шыңдалған адам. Жігерлі, терең болмаса да әжептәуір ақылы бар адам.

- Ия, ол кезді ұмытқан жоқпын. Бәрі есімде. Мәскеуге сексен алтыншы жылы барғанбыз, Кремльдегі форум өткізілген ауқымда залда сөз сөйлегенсің, кездесуді Горбачевтің өзі жүргізіп отырды. Ордокта бізбен бірге болды. Есінде ма? Олда жақсы сөйледі, айтқан сөзі көкейге қонымды.

- Ия, жақсы сөйледі, өте жақсы сөйледі.жігерлі ғой, шешендік қабілеті де бар. Ұтымды сәтті пайдалана білетін адам. Бірақ тағы да айтайын, оны терең білімді дей алмайсың. Ондай кезде білімнің керегі болмауы да мүмкін. Бұқаралық сана үшін, ең алдымен, үміткердің бағдарламасында көкейкесті мәселелер қарастырылса болды. Сосын жеке тұлғаның тардымдылығы керек.

- Ой. Роберт, жетер енді, не болған бізге – біресе киттер, біресе Оливер Ордок туралы айта бердік қой. Басқа әңгімеміз таусылып қалғандай-ақ. Қазір үйге де жетеміз. Ал, біз Ордок-Ордок деп ауыз жаппай келеміз...

- Қазіргі танымалдықтың мәні де осында, Джесси. Жұрттың бәрі біреуді жақтап жынды болады, ал, ол жұрттың қамын ойлағанып жынданады. Америкада тұрғандықтан, бұл мен екеуімізге де қатысты.

- Түсінікті. Бірақ, ол саған Европаға телефон соғамын деп неге соншама асықты екен? Мұнысы несі?

- Мұның таңданатын ештеңесі жоқ. әлгі ғарыш тақуасының жолдауына қатысты сөйлескісі келген шығар, ол жұрттың бәрінің есін шығарғанға ұқсайды ғой. Меніңше, соған байланысты. Бірақ, кім білген.

- Бұған сенің қатысың қанша? Бұл ғарыштан келген жаңалық жөнінде өзінде Ордокқа телефон соға алатын едің ғой, Боб. «Сәлем шалым, Рим папасының атына ғарыштан келегін хабарға не айтасың?» - деген сияқты. Есінде ме, Мәскеудегі орыстар мұндайда: «Мұны неге қосып жейді өзі?» - демейтін бе еді? Сен де: - «Бұл жаңалықты неге қосып жейміз? Қымбатты Ордок?» дер едің. Солай емес пе?

- Әрине. Дегенмен, менің айтқаныңа қарағанда, маған біраз адам телефон соғыпты. Ғарыштағы есалаңның жолдауына неге мен жауап беруім керек деп ойлайды екен? Мұның не екеін тезірек біліп алмасам болмас. Мүмкін жәй әншейін еріккеннің ермегі шығар.

- Олай болса, бізде күліп-күліп қоя саламыз.

- Ой, олай деме, Джесси. Мұндай ермек жақсылыққа жеткізе қоймас.

- Міне, саған сылтау табылса болды. өмірге құштар француздар сені асқан сарыуайымшыл деп бекер атамаған. Ең болмаса, үйге барған кезде осыны ұмыта тұрайықшы. Бәрі қабаттасып кетті – Филофей тақуа, сенің мұхиттағы киттерің, ал, мен ертең оркестрмен бірге үлкен дайындық өткізуім керек... О, Құдай...

- Өзім де бүгін екеуіміз оңаша болсақ деп армандап келемін, Джесси... Міне, келдік қой...

IV

Бәрібір тып-тыныш демалудың сәті түспеді. Кешкі сағат сегізде телефон шырылдады. Сергек дауысты әйел тым кеш хабарласып тұрғанына кешірім сұрай келіп, мистер Борк президенттіктен үміткер мистер Ордокпен сойлесе алар ма екен деп сұрады. Содан кейін әңгімені Ордоктың өзі жалғастырды. Ол бұрын да көп сөйлейтін және ылғида өзінің ашық-жарқын мінезді адам екенін көрсетуге тырысатын, оның үстіне, бұл жолы әлденеге алаңдаулы екені білініп тұрды. екеуінің достық ниеттегі еркін әңгімесі қырық минуттан астам уақытқа созылды. Роберт Борк, керекті және керексіз біраз деректерге қанығып, өзіде ойындағысын ақтарып салды.

Әуелі екеуі аздап әзілдесіп алды:

- Хэллоу, Роберт, келуіңмен, саған мынаны айтып қояйын: бұл жолы сенің оралуыңды бүкіл Америка құрлығында дәл мендеу асыға күкен ешкім жоқ шығар, сүйікті жұбайыңды қоспағанда, әрине. Тіптен, өзімде Европаға тартып кете жаздадым, барсам сені Рейн жағасында әлде бір Франкфурт сұлумен құшақтасып тұрғаныңда тауып алар ма едім!

- Рахмет, Оливер. Франкфурттың әйелдері шынымен ақ сұлу екен. Бірақ, мені сол үшін іздемеген шығарсың? Не болып қалды? Көптен бері кездеспепіз де.

- Ә, ия. Талай нәрсе болып жатыр, біз күткеннен әлдеқайда көп нәрсе. Түсінесің ғой, қай сайтан айдағанын қайдам, - айтпақшы, сайтан дегендей, сол әзілге қатысты жақыннан басымнан кешкен бір оқиғаны кейінірек айтып беремін, - қысқасы, былай, сен Европада жүргенде мен Сайлау науқанына бел шешіп кірісіп кеттім.

- Білемін, естіп жатырмын. Шындап кіріскен шығарсың?

- Әрине, шын. Бірқатар ірі компаниялар демеушілік етіп отыр, науқанды солар қаржыландырады, менің сайланып кетуіме өздері де мүдделі ғой. Бірақ, әңгіме онда емес, оларды тұтас бір оркестрге теңесек те, әнді шырғайтын өзіңнің ескі досың – яғни мен ғой! Мұның не екеін саған айтып жатудың керегі бола қоймас, тек содан бірдеңе шыға қояр ма екен? Міне, мәселе қайда! Бірақ, алған бетіменен қайтқалы тұрған менде жоқпын. Жалпы айтқанда, бұл жағын ежіктемей-ақ қояйын. Өзің де білесің бәрін. Бұхара халықпен (тобыр дегім келмей тұр, жоқ-жоқ, ондайды өмірде айтпаймын, ия, әрине, ұжымдық ақыл-ой деген осы, мен мұны барлық кездесулерде қадап айтып жүрмін, барлық деңгейлердегі ұжымдық ақыл-ойды дамыта беруді жақтайтын адам емеспін бе) кездесулер кезінде бедел жинауға тырысып жүрмін. Ал, саған өзімсініп айтып тұрмын, айтқандай, сенің бір мақалаңнан бүтіннің қақ жарылуы құбылысы туралы оқығанмын, танымалдық деген де жарылыс қаупі бар аймаққа кірумен тең: аяғыңды аңдап басып, әр сұраққа ұтымды жауап беріп, әр сөзді лайықты қабылдай білуің керек, біреулер риза болады, басқаларының ккңілі толмай жатады, бәрі сенен бірдеңе күтеді, не нәрсеге де дайын болып жүруің керек. Ең бастысы – халыққа өзіңнің қай мәселені де анығырақ көре білетінін жеткізуіңе тиіссің. Сайлаушылардың күтетіні де осы – мәселенің шешімін табу. Ия, ия, қай мәселені де шеше білуің керек. Алло, алло, естіп тұрсыңба мені? Солай, Роберт, кешір, саған, белгілі ғалымға осының бәрін айтып жатқаныма өзімде ыңғайсызданып тұрмын. Бірақ, қазіргі жағдайым осы. Мен қазір көшедегі әрбір жүргінші де түсіне алатындай адам болуым керек.

- Алаңдама, Оливер, тыңдап тұрмын. Айта бер.

- Рахмет. Ең бастысы, сайлаушылар назарына Американың болашағына арналған стратегиялық бағдарламаны, қазір бүкіл әлемді жайлап алған дағдарыс кезеңінде оның қандай болуы керектігі туралы өз ойларымды жеткізуге тырысып жүрмін. Дағдарыс кезеңінде, мұны атап көрсетіп тұрмын! Бірақ, өмір қашан дағдарыссыз болып еді, деп өз-өзімнен сұрапта қоямын. әманда солай, қай кезде де осылай болған. Үнемі әйтеуір біреу басқаларды соңынан ертуге тәуекел етуге тиіс. Бұл тұрғыдан келгенде дағдарыстың өзі – жұрт саған сеніп, соңына еретіндей болуы үшін қажетті алғышарт. Конституциямыз бен заңдарымыз аман болсын, әрине, бірақ бәрі ойдағыда, тып-тыныш болып тұрса кімді кім тыңдар еді? Дағдарыс болмаса, жұрт неге біреудің соңына еруге тиіс? Менің түсінігім осы. Ал, менің жетекші тұжырымдамалық ойым мәңгілік мәселеден тамыр тартып жатыр – ертеңгі

өміріміз баршаға және әр адамға жайлы болуы үшін не істеу керек? әрине, әркім де өз жағдайының жақсарғанын қалайды, бірақ бұл үшін не істеу керектігін ойламайды, аспаннан игілік жауады деп күтіп отыра береді. Бұл саған күлкілі ккрінуі де мүмкін, бірақ адамдар бәрін біле тұра түк түсінбейді ғой, оларға үнемі әлденені дәлелдеп отырмаса болмайды. Оларға керегі де осы.

Ордоқ өзінің осы жөніндегі ойларын бөлісіп, пікірін білдіріп тұрған кезде Борк оның ұзын-шұбақ сөзінің арасынан президенттік қызметтен үміткердің сайлау алдындағы үйреншікті әбігерімен қатар, әлдебір жасырын мақсаты барын аңғарды, бұл мақсатына ол жағалауға қарай ақырын сырғыған салдай-ақ баяу жақындап келеді.

Байқауынша, Ордоқ бұған жақсы әсер қалдыруға тырыса отырып, азаматтардың мүддесі мен демократия принциптері үшін өз мойнына амалсыздан осыншама ауыр міндет жүктегелі тұрғанын баса көрсетпек, әрі өзін толғандырып жүрген әлдебір жәйттерді анықтап алмақ, сияқты. Қоймай жүріп, хабарласып тұрғаны сондықтан болса керек.

Борк оның телефон сымының екінші басында, партияның жергілікті бөлімшесінің жетекшісі ретінде жақында ғана орналасқан сопақша терезелі кең кабинетінде, телефондар мен басқада байланыс техникасы толып тұрғаны үстелдің басында, он бесінші қабаттың терезесінен көшенің қарсы бетіндегі осындай биік үйлердің әйнек қабырғаларына мәнсіз көз жіберіп қойып, әлденеден үріккен құстай-ақ қанатын қомдап, қара былғарымен қапталған айналмалы орындақта сәл шалқая отырғанын көз алдына елестетті. Оливер Ордоқ қаншама ақжарқын, мінезі ашық болғанымен ол туралы алуан түрлі әңгіме айтылатын – біреулері жақтаса, басқалары жақтырмайды, енді біреулер оны тым сараң деседі, т.с.с. халықтың арасында танымал болудың жолдарын табуға келгенде иттен иісшіл деп те соғады. Бірақ, мұндай әңгімелер кімнің сыртынан айтылмай жүр? Оның үстіне, бір кездері қарапайым адвокат болған адам аяқ астынан қоғамдық пікірдің назарына ілігіп, басқалардың қызғанышын оята ұпай жинап, мансабы қсіп, жақын таныстарының пікіріне қарамастан, жоқ жерден абыройға ие болып шыға келсе, әңгімеге ілікпегенде қайтеді?

Ордоқ әуелі кәсіподақ қызметінде жоғарылай бастады, содан кейін экологиялық қозғалысқа араласты, теледидар экрандарынан түспей, баспасөз беттерінен де ккрініп жүрді, бұл орайда ол уақыттың айнымалы талабына толық сай келетін, өзінің айтуынша, көшедегі адамның сұранысын қанағаттандыра алатын қабілеті бар екенін молынан танытты. Ол құдды бір жаралы аңның соңына түскен ізшіл ит сияқты, әлеуметтік жағдайы төмен адамдардың қоғамдық көңіл күйін тап басып тани білетін және оған ықпал ете де алатын, сөйтіп таңдаулы топтың өкілдері қанша сынап жатса да еш

мойымастан өз бағытынан айнамайтын. Ол осы жағынан ұтып жүрді. әрине, табыс талайларға қанат біттіріп, өз-өзіне деген сенімін арттырады, тіптен адамды өзгертіп те жібереді. Қрдоқтың сыртқы кейпі де адам танымастай өзгеріп шыға келді. Құстұмсықтау келген бет-жүзі мен тамыры адырайып көрініп тұратын мойнындағы ақшыл-сұрғылт таңбаларына дейін жоғалып кетті. Ал күні кеше ғана беті Геббельстің аздап өңделген жүзіне ұқсаушы еді,ткөзінің асты үнемі қарауытып тұратын, бетіне әлдекім ыстық сорпа шашып жіберіп, күйіп қалғандай болып көрінетін. Кезінде оның дұшпандарның бірі, өзі дәрігер болса керек, Ордоқтың бетіндегі таңба - оның мансапқорлығының билікке үмтылуының көрінісі деп дәлелдемек болған. Оның айтуынша, егер тағдыр Ордоқтың аңсаған арманына жетуіне мүмкіндік бермей қойса, онда оның тұла денесін әлгіндей таңба басып, өле-өлгенше ала-шұбар болып өтуі әбден мүмкін. Тіліне шоқ түскірдің көре алмағаннан айтып жүргені ғой. Ал, түсінетін адамдар, керісінше, Ордокке жаңашырлық танытты, өйткені, ол таңба жүйкенің жұқаруынан пайда болатын сирек кездесетін «витилаго» деп аталатын аурудың белгісі екен. Ордоқтың беті жазылып кетуіне оның көптен күткен мақсатына жетіп, қанағаттану сезімі оянғанына байланысты ішкі дүниесінің жаңғыруы әсер еткен. Әрине, бір жағынан күлкілі де сияқты, бірақ Ордоқтың бетіндегі таңбасының жоғалып кетуі оның саясат сахнасында табысқа жетуіне байланысты екені анық көрініп тұрған. Бірақ, тіршіліктегі ондай ұсақ-түйек ендігі ұмытылып та кетті.қазі Оливер Ордоутың дидарын теледидардан көрген адамдар оның беті бұрын теңбіл-теңбіл болатын дегенге сенбес еді. Жігерлі адам екені әлденені іздегендей тінте қарайтын өткір көзінен де байқалып тұратын. Ордоқтың айтуынша, ол үнемі өзіне қарсы шығуға лайықты адамды көргісі келеді екен. Ондай кезде әлгі қарсыласына тарпа бас салып, талқанын шығарады. Оның үстіне, Ордок шешен болатын, дауысы да жақсы, сөзді анық айта біледі, ым-ишарасы тиімді, қалт еткенді қапы жібермейтін тобырдың назарына ілігуді аңсаған шешенге керегі осы емес пе.

Бірақ, Ордоқтың Боркұа ұнайтын бір қасиеті – оның бойында адамның-ойна кіріп-шықпайтын, бірақ керемет әсер ететіні соншалық, тіптен сенудің өзі қиын ерекше қабілеті бар еді. Естіген адам бұған сенбек түгілі, жоқ, бұл мүмкін емес деп мойындамай қояры анық. Ал, Борк мұны әлде біреуден естіген жоқ, өз көзімен көрген, өйткені, Оливер Ордок екеуі бір университетті бітірді ғой, рас, әр жылдары – Борк, сәл ертелеу, ол, кейінірек. Борк тарих факультетінде, Ордок заңгерлік факультетте оқыған. Содан бері қанша уақыт өтті, ондаған жылдар, бірақ бұл екеуін бір университетте оқығанының өзі-ақ жақындастырып тұратын. Ордоқтың әлгі ерекше қасиеті мынау еді – ол өз өмірінде қанша рет телефонмен сөйлессе, сондағы

айтылған сөздердің бірде-бірін ұмытпаймын! Тек телефон арқылы сөйлескен сөздерді ғана! Осыдан он бес жыл бұрын, кіммен қандай тақырыпта сөйлесені,мқай күні, қай сағатта тіптен ең бір мән мағынасыз ұсақ-түйекке дейін есінде сақтайтын; айталық, әуежадың анықтамалық бөліміне хабарласса немесе бір мың тоғыз жүз жетпіс бірінші жылы 12 тамыз, сәрсенбі күндізгі сағат үште бұған бензин құю бекетінен хабарласқан болсада бәрібір. Адам жадының мұндай ерекшелігінің сыры неде екенін, осыншама қоқыстың бір адамның басына қалай жинала беретінін түсіне алмай қойған Роберт Борк біресе Ордоктың осы қабілетіне қызығып, енді бірде жаны шошитынын жасыра бермейтін.кейде осыған байыппен ой жүгіртіп, кейде әрі күле, әрі қорқынышпен еске алатын, мұндай қабілет адам баласына тектен-текке берілмесе керек, сонда не үшін? Бұл Жаратқанның сыйлығы ма№ әлде тозақтың жіберген жазасы ма? Кім білген!

Бірге оқыған сырласының ұзақ-сонар әңгімесін тыңдап тұрып, Роберт Борк тағы да соны есіне алды. «Егер тірі болсақ, енді бір он жылдан кейін осы әңгімені жадында сақтап қалар ма екен, ал, менің ұмытып кетерім хақ, бірақ, кім біледі, мүмкін менінде есімде сақталып қалар... Бірақ, не үшін?...» - деп ойлады ол.

Бұл кезде Ордок телефон соғуының басты мақсатына көшкен болатын:

- Былай, Роберт, осының бәрін айтып тұрған себебім – кіріспесі ұзарып кеттау, ренжіме; мына бір оқиғаның сырын түсініп алуым керек болып тұр, менүшін бұл өте маңызды. Әрине, өзің де естіген шығарсың, бұл туралы қазір бүкіл Америка гуілдеп жатыр. Әлгі ғарыш тақуасы, аты кім еді өзінің – Филофей ме еді? Филофей ғой?

- Филофей, - деп түзетті Борк. – Оның аты Филофей. Жұрттың бәрін азан-қазан шулатып жүрген әлгі жолдауын осыдан бір сағат бұрын оқып шықтым.

- Өзім де, оқыған шығарсың деп ойлап едім, Роберт. Сонымен, бұл кассандра-шараналар мәселесі тура менің басыма шарт етіп құлаған кірпіш болып тұр. Бұданда жер сілкінгені жақсы еді. Әйтеуір, мұны түсіндіруге болады ғой... Не істерімді білмей сасқалақтап қалдым, кешірерсің мені. Өмірімде мұндай көрмеп едім. Құз басындағы адам деген бейнелі сөздің мәнін енді түсіндім, өзімді қазір сондай жағдайда тұрмын. Мен қарсыласымды өзім іздеп тауып, жұрттың көз алдында шайқасқа түсіп үйренгенмін, ал, мына жолы не істеп, не қоярымды, керек болса, кіммен қалай шайқасарымды білмей аңтарылып қалдым. Сонымен қатар, іс жүзінде баршамызға, әрбір жеке адамға қатысты мәселе, ал, біз қапы қалдық, тек сен сияқты ақылы кемел бірен-сараң адам ғана абыржи қоймаған боуы мүмкін, соның өзіне де күмәнданып тұрмын.

- Кешір, Оливер, - деп сөзін бөліп жіберді Борк, - қазіргі менің жағдайымда осындай, басқалардан озып тұрғаным шамалы. Шыныңды айтшы, осыған байланысты неге нақ маған хабарласып тұрсың? Екеуіміз

университетте бірге оқыдық, мен сені не айтсада тыңдауға дайынмын, дегенмен, шынықты айтшы?

- Жарайды айтайын, бұл менің ойым емес. Сенімен ақылдасып, көмек сұрап көр деп көмекшім Энтони Юнгер айтты. Өзі жас жігіт, іскерлігіне қоса көп оқыған, философиямен айналысады. Мен үшін оның орны бөлек. Барлық көмекшілерім мен кеңесшілерім қолдарына бір-бір «Трюбюн» газетін ұстап, көздері бақырайып жетіп келгенде өзім де сасқалақтап қалдым. Ертең бір округте жұртшылықпен кездесу өткізетін едім. Өзің білесің: демократия мен халық деген егіз ұғым ғой. Мен бәріне дайынмын, кез келген сұраққа жауап бере аламын, бірақ, ертең барлығы жапырлап кассандра-шараналар туралы сұрайды-ау деп ойлағанда іші бауырым мұздап қоя береді, бейне бір қарсы алдымнан аласұрған жолбарыс шыға келетін сияқты. Аяқ астынан ғарыштан найзағай түседі деп кім ойлаған?! Алдымда сайлаушылармен кездесудің толық бір сериясы күтіп тұр. Енді не істесем болады? Біздің Американың сайлаушылары кірпияз келеді, тіптен жанжалқұмар десе де болады. Мұны жұрттың бәрі біледі, бүкіл әлем бізге көз тігіп отыр, кейде олар Американың ақылға сыймастай қылық көрсететінін күлкі қылады. Демократия – ойсыз мақсатқа айналып кетті! Дәл солай! Бірақ, Құдай үшін кешіре көр, басқа жаққа ауытқып кетіпін ғой. Не айтып тұр едім? Ия, ертең сайлаушылар менің ақыл тісім түгел орнында ма, жоқ па, соны сұрап, тіс дәрігерінен анықтама әкелуімді талап етіп қана қоймай, мына ғарыш тақуасының жолдауы жөніндегі пікірімді де білуге тырысатыны сөзсіз. Сонда не айтамын? Білмеймін деп алақанымды жаймақпын ба?! Саясатшы үшін бұл өліммен тең!

- Соны сенен міндетті түрде сұрайды деп ойлайсың ба?

- Әрине, сұрайды! Бұған күмәнің болмасын!

- Мұның бір ғана жауабы бар – Филофейдің бұл жаңалығын адамзат сана – сезімінің өзіндік бір қояншығы ұстауы, ғарыш арқылы анықталған өз-өзімізді түзетудің бір көрінісі деп түсіну керек. Ғарыштан сәуле жіберу арқылы анықтауға болатын өзіміздің ішкі көзқарасымыздың жаңа бір қыры. Солай емес пе?

- Мүмкін солайда шығар, білмеймін, мұндайды айтуға өз басым әлі дайын емеспін. Сенімен сөйлескен жақсы ғой, бірақ осындай түзету, аяқ астынан ұстап қалған қояншық ауруы, көзқарастың жаңа қыры дегенді басқаларға қалай айтамын? Әлгі тақуа ғарышта отырып алып, не соғып отыр өзі – қайдағы кассандра-шарана, өмірге келуден бас тарту дегенді қайдан шығарып алған, бұл жөнінде тәжірибе де жасалып көрмеген ғой! Тек ғылыми қауымға ғана қатысты болса бір сәрі. Әлгі Филофей бұл жолдауын Рим папасына, демек бүкіл адамзатқа арнап отырған жоқ па? Папаның өзі не дейтінін кім біледі? Мүмкін ол мүлдем жауап бермейтін шығар? Қазір папаның да, өзімнің де жағдайларымыз мәз болмай тұр-ау. Папа Ватиканда, тақуа ғарышта, ал, мен – халықтың алдындамын!

- Тоқта, тоқта, Оливер, біріншіден, жалғыз сен ғана емес, - деп жұбатпақ болды Борк. – Мұнда бәрі де...

- Түсінемін, түсініп тұрмын, ары қарай өзім жалғастырайын. Не айтқалы тұрғаныңды білемін. Бұл тек жеке сипаттағы мәселе, әр адам осы анықтаманы, өзіміз айтып отырғандай, қояншық болу дегенді қабыл ала ма, жоқ па – тек өзі ғана шешуге тиіс дегелі тұрсың ғой. Ия, бірақ бұл бір қарағанда ғана солай, Роберт. Қазіргі кезең – тобырдың көшеде шағым айтып, талап қоятын, жеке бастығ міндетін әкімшілік жүйеге жүктей салатын уақыт екенін ұмытпауымыз керек. Тіптен, олар СПИД-ті де әкімшілік жүйенің кінәсі деп біледі. Қазіргі адам бір нәрсені түсінбей қалса болы, өзін емес, ең алдымен жүйені кінәләп шыға келетін мақұлыққа айналып кетті. Ал, ғарыштағы тақуаның ашқан жаңалығы мынау – оны қайда қоймақпыз, кімнің мойнына арта салмақпыз? Не істеу керек? Жалпы, бұл арада біраз ойлануға тура келеді. Талай адам, мен өз әріптестерімді, саясатшыларды айтып тұрмын, бұл жолы да пысықтық танытып, осының өзін де сайлау алдында өз мақсатына пайдаланары сөзсіз. Керек болса, қантөгіс соғысты да өз пайда бұрып алуға болады ғой. Мен осыны айтып тұрмын.

- Ия, достым, бүгін бабыңда екенсің. Мен сені түсініп тұрмын, Оливер. Бірақ, Филофейдің жолдауы мен үшін құпия емес деп ойлама. Мен де есімнен танып қала жаздадым. Дегенмен, егер қарсыластар табылып, Филофейдің бұл тұжырымын жоққа шығарып, мұның теріс екенін әшкерелеп бере алмаса, егер осының бәрі шынымен рас болып, шарананың рухы мен түйсігі өзімен бірге пайда болатыны, атап айтқанда, оның ақырзаманды сезінуі жөніндегі керемет жаңалық шынымен ашылған болса, мен мұны «Филофейдің түйсігі» деп атар едім, одан бұдан былай бұл да ерік жігер мен қорқыныш, өмірге келу мен өлу сияқты әр адамның өмірінде тұрақты орын алатын болады.

- Солай ма? Қызық екен, олай болса бұған қарсы ештеңе айта алмайсың! Батыл тұжырым! – Ордоқтың дауысынан шынымен – ақ таң қалып, әрі күйініп тұрғаны байқалды. – Онда алдағы уақытта не болмақ?

- Нені айтып тұрсың?

- Нені айтатын едім! Екеуміз әңгіме етіп тұрған биік ұғымдар өз алдына, бірақ маған сайлаушылардың алдында нақты жауап беріп, «Филофей түйсігіне» қатысты өз пікірімді білдіруге тура келеді ғой. Бұл жөнінде әлдебір түсініспестікке ұрынғым келмеп еді.

- Ия, әрине, түсініп тұрмын – деп келісті Борк. – Ойланып көру керек...

- Әлде бір сағаттан кейін қайтадан хабарласайын ба? Рас айтамын, Роберт, сасқалақтап тұрмын, сені мазаламас едім, бірақ бұл жерде менің өзімшілдігім және – мұның несін жасырайын, өзімшіл екенім рас, - аудиторияның алдында өз-өзімді сенімді ұстауым аздық ететін түрі бар. Сенің сөзіңе қарап, шамалауым бойынша, бұл өзі адамзаттың тіршілігіндегі мүлдем жаңа қағида сияқты ғой. Ал, біз, америкалықтар, өзің де түсінесің, барлық жағынан алда жүруіміз керек, барлық нәрселер туралы басқаларға бағдар беретіндей өзіміздің дербес пікіріміз болуға тиіс. Құдай, басқа салмасын, егер бүгін галактикадан жатпланеталықтар келе қалса, ертеңіне олармен құшақтасып түскен суретімізді жариялауымыз керек. Әйтпесе, қандай америкалықпыз?

- Ия, мұның рас, өзіде солай, - деп күлді Борг, сосын былай деп қосты: - Әрине, бұл жерде телефонмен сөйлесу аздық етеді, басқа бір үлкендеу нәрсе керек, форум ба, ең болмағанда, арнайы маслихат па - өткізген жөн, бір емес, бірнеше рет және тек Америкада ғана емес, басқа елдерде де өткізбесе болмайды, бұған Ресей, Қытай, Үндістан, Жапония сияқты халқы тығыз орналасқан елдерде дереу үн қосуға тиіс. Филофейдің лақтырған тасының дүмпуінен ол жақтардың қалай солқ ете қаларын елестетіп көрші. Енді өз әңгімемізге оралайық. Ертең не істеуім керек дейсің бе? Сен, Оливер, сайлау алдындағы бағдарламанды жарияламақ болып едің ғой? Солай емес пе? Сайлаушылар мен бұдан бұрында кездескенсің, алдын ала белгілеп алған басым бағыттарың, өз жауаптарың, жұртқа әсер ететін тәсілдерің бар, үміткерлердің бәрі солай болуы керек. Үміткерлердің беделі туралы деректер баспасөзде жарияланады ғой деймін. Шамалайды. Болжам жасайды. Сенің жағдайың жаман емес сияқты көрінген. Бәсекелестеріңді де білемін.

- Мәселе сонда болып тұр ғой. Олар да осал адамдар емес, өте жігерлі тұлғалар. Олар туралы, әсіресе қазір, алдымыздан мынадай күтпеген жәйт жарқ етіп шыға келген сәтте еш ұмытуға болмайды. Филофейдің түйсігін айтамын!

Борг оны тыныштандыруға тырысты.

- Менің ойымша, қазіргі жағдайда бәрін әбден пайымдап алмай тұрып бұл туралы айтуға ертерек шығар. Президенттіктен үміткер ретінде бұл тақырып саған тікелей қатысты емес.

Оливер Ордок бір күрсініп алды.

- бұл сөзің онша дұрыс емес, Роберт, - деді ол. - Әрине, бұл оқиға үшін мен жауапты емеспін. Бірақ, бұл менің сайлау алдындағы істеріме қалай әсер етеді, соған алаңдап тұрмын. Енді мені тыңда, Роберт, алдында айтқанымдай, саған өтініш білдіруіме жас кеңесшім Энтони Юнгердің кеңес беруі себеп болды, мұның өзі қазіргі жастардың өзінді жақсы білетінін және сенің пікіріңді құрмет тұтатынын білдіреді. Біраз уақытыңды алдым –ау, дегенмен өзіңе еріккеннен хабарласып тұрған жоқпын, өйткені, сен белгілі футурологсың, сондықтан біз сияқты саясатпен нақты шұғұлданатын адамдар сендей ой-өрісі биік адамдардан кеңес сұрамағанда қайтпек? Менің сайлаудағы бәсекелестерім жырынды саясатшылар, олардың арасында мен бала сияқтымын. Өзің білесің, қазір сайлаудың бірінші кезеңі жүріп жатыр, сенімді саяси қадам жасауды алдын-ала ойластырмасаң, ойыннан шығып қаласың. Қазіргі жағдайда сайлаушылар кімді қалауы мүмкін? Қандай ұстанымды басшылыққа алған жөн? Ашығын айтсам, ескілікті жақтайтын адам деген атқа қалғым келмейді, маған оның мүлдем керегі жоқ. Бірақ төңкерісшілдікте ешкімге абырой әперген емес. Әлденедей түкке тұрғысыз нәрсе, қайдығы бір есалаңдық үшін, айталық, осы ғарыштық оқиға байланысты жарыс басталмай жатып жолдан шығып қалар болсам, бұл орны толмас өкініш болар еді. Бәріне дайын сияқты едім, сайлау алдындағы күрестің барлық нұсқалары, Олимпке көтерілер жолдағы ықтымал кедергілердің бәрі әбден ойластырылған болатын. Енді келіп мына пәле сап

ете қалды – ғарыш тақуасынан сәлем! Не айтсам болады – оны қостайын ба, әлде ғарыштағы сайтанның сапалағымен бірге жоғал әрі деймін бе? Шын сөзім, мұндайды түсімде де көрмес едім! Бірақ, ешқайда қашып құтыла алмайсың. Осы жөніндегі пікірінді білгім келіп тұр, өзің де түсінесің, еріккеннен емес, қажет болғандықтан. Бйқамай, сайлаушылардың дауысынан айырылып қалмасам деймін. Мәселе сонда болып тұр.

- Жақсы, Оливер, бәрін түсінген сияқтымын, - деп жауап берді Ордоктың жігері мен табандылығына тәнті болған Борк. (Саясат сахнасынан кетпеу үшін күресе білуді де бағалай білу керек!)

Филофей тақуаның аққан жұлдыз секілді жарқетіп шыға келуінен әлемде қызу айтыс өрбитінін, адам санасында алдағы уақытта қандай өзгеріс боларын бір сәт көз алдына елестеткен Борктың қаны басына шауап, құлағы шуылдап кетті. Мұның арты жақсылыққа апара ма екен, әлде жамандыққа апарып тірей ме? Қабырғасынан қойыоған сауалға жауап бермесе тағы болмайды.

- Егер сен, Оливер, сайлау алдындағы сайысқа қатыспағанның өзін де, - деді Борк телефон желісінің екінші басында отырған тыңдаушысы өзін көріп тұрғандай-ақ басын шайқап қойып, - бұл жағдайды бәрібір талқылаған болар едік. Мәселе Филофейдің ғарыштық жолдауының әсерінен әлі арыла алмай тұрғанымда емес. Мәселе, мынада, өз бойымнан қаншама күдік сезімін тудыруға әрекеттенгеніммен, әзірше оның тұжырымдарын жоққа шығара алатын негіз таба алар емеспін. Керісінше, мен оған сеніп тұрмын.

- Сенгені қалай?.. бұл қайда апарып соқтыруы мүмкін, Роберт?

- Уақыттың өзі бізді қайда әкелсе, соған. Ендігі мәселе былай қойылады – Филофейдің ашқан жаңалығын қабыл аламыз ба, әлде қолымыздағы деректерді желеу етіп, жоққа шығарамыз ба, немесе айтарлықтай ештеңе болмағандай түр көрсетіп, Филофейдің бұл жаңалығын шыбынның ызыңы құрлы көрместен түк білмегенсіп отыра береміз бе. Әзірше осының үшеуіде біздің еркімізде. Ия, егер Филофей көтерген мәселеден бой тасалап қалатын болсақ, өмір өзінің сан ғасырдан бері үйреншікті болып кеткен баяғы қалпымен өте береді, бірақ біз Кассандра таңбасы туралы ештеңе білмей, кассандра-шараналардың тұқым-тектік қасіреті туралы еш түсінігіміз болмай келгендегі жағдай басқа да, бұл туралы біліп, оған анық көз жеткізе алатын қазіргі зағдай мүлдем басқа. Не істеген жөн? Бұған мән бермегенсіп, ештеңе болмағандай-ақ бәрін жылы жауап қоя саламыз ба, әлде шындықтың бетіне тіке қарап, аәырзаманның таяп қалғанын сезіп, шырылдаған кассандра-шараналардың жан айғайын тыңдауға бет бұрамыз ба? Не істеу керек? Кеше ғана адамзат бұл туралы түк білмейтін еді, ал, бүгін бәрінен құлағдар болып отыр. Яғни аурудың аты белгілі болды. Осының салдарынан адамзат өзін-өзі қайта таныды – ол өз ұрпағының, жаңадан пайда болған рухтың бойындағы өзінің кім екендігін аңдады, алдыңғы ұрпақтан мұра болып қалған азғындықтың келер ұрпаққа қаншалықты қара түнек төндіріп отырғанын білді. Осы бір қорқынышты айнадан өз бет-бейнемізді анық аңғаруға дәтіміз шыдар ма екен? Әлде

көзімізді жұмып алып, өз-өзімізді одан ары тығырыққа тірей береміз бе? Филофейдің трактатын мен осылай түсіндім.

- И-ия, - деп телефон тұтқасына ыңырана тіл қатқан Оливер Ордок бір мезет үнсіз қалды.

- Мен сені түсініп тұрмын, неге үндемей қалғаныңды да жақсы білемін. Бірақ бұл пікірімді ескеруге міндетті емессің. Естіп тұрсың ба?

- Ия, дегенмен, сенің пікіріңді білгенім өзім үшін ете маңызды, Роберт. Бәрі бір ешқайда қашып құтыла алмаймын – ұтуым да, ұтылуым да тек қана қажетті айқындама таба алуыма байланысты. Түсініп тұрсың ба? Мүмкіндігімше ұтылмағаным дұрыс болар еді. Не үшін дейсің ғой? Айталық, ереуілшілерді жақтасам немесе нәсілшілдікке қарсы наразылық білдіріп шеру тартқандардың алдыңғы қатарында жүрсем, яки керісінше оларға қарсы шықсам, әйтеуір осы сияқты бірдеңе істесем бір жөн, мұны түсінемін. Онда өзімнің не үшін күйерімді анық білер едім! Іс үшін! Ал, мұнда ше? Ғарыш станциясындағы әлде бір есалаңның қиялы болжамының кесірінен елдің болашақ Президенті қызметінен айырылып қалмақпын ба? Ақымақтыққой бұл! Ерте де, кеште емес, тура қазір тап болып отырғанын көрмейсің бе! Кешір, өзімнің күдігім мен өкінішімді жайып салыппын ғой.

- Тыңдап тұрмын, Оливер. Бірақ, Филофейдің жаңалығын қияли долбар дегенің бекер болады. Өзің білесің, әрине. Ал, өз басым бұл – болжам емес, шындық па деп қорқамын. Олай болса, мұның өзі жер бетіндегі барша адамға қатысты құбылыс болып шығады. Филофейдің жаңалығына байланысты алдымыздан күтіп тұрған нәрселермен салыстырғанда өндірістің әлде бір саласындағы ереуіл, қалалардың көшелеріндегі шеру тарту және басқа саяси оқиғалар деген түкке де тұрмайды. Сондықтан, бұл мәселені әбден байыптап алғанымыз жөн.

Екеуі бір сәт тіл қатыспай, ойланып қалды. Бірінші болып Оливер Ордок сөйледі:

- Демек, Роберт, сен сонда әлгі Филофейдің жолдауына қолдау көрсетуді ұсынбақсың ғой?

- Былай, Оливер, сен тек қана таза саяси көзқарасты ұстанып үйреніп қалғансың. Мұныңды түсінуге болады. Бірақ, бұл жағдайда мен өзімнің жеке мүддемді көздеп тұрған жоқпын, Филофей келтірілген фактілермен және оның логикасы мен санаспау мүмкін емес. Ғарыш тақуасының ашқан жаңалығы адамзаттың алдында жаңа сынақтар тұрғанын көрсетеді. сондықтан, мені түсінгенің жөн. Сен – саясатшысың, сенің мақсаның – мәселенің ішкі мәнін ұғу. Халықтың көңіл-күй ауасын білу. Ал, мен футуролог ғалыммын. Сен менің пікірімді сұрадың, мен айттым. Егер пайдам тиген болса, соған да қуаныштымын.

- Көп рахмет саған, Роберт. Баспасөзді қадағалап отырармын. Бұл жөнінде теледидар мен баспасөзде өз пікіріңді білдіретін шығарсың?

- Құдайға шүкір, Джесси, менің келгенімді журналисттерге әзірше айтпаған екен.

- Бірақ, Джесси, сені менен - мазасыз Ордоктан құтқарып қала алмады. Жарайды, ашуланба. Дос екенімізді пайдаланып, баса көктеп жатқаным ғой. Озбырлығым да бар, көпсөйлейтінім екібастан белгілі. Айтпақшы, саған сайтан туралы әңгімелеп беремін деген екенмін ғой.

- Қайдағы сайтан? Ә, ия, енді есіме түсті. Ия, ол неғылған сайтан?

- Қызық болды. Жақында сайлау алдындағы алғашқы кездесуді өткізгенмін. Халық деген үлкен залдың ішіне сыймай кетті. Бес мыңдай адам! Толқып тұрмын. Бағдарламамды айтып бердім. Сұрақ қоя бастады. Тіптен, сұрақ деген жауып кетті. Неше түрлі сауалдар қойылып жатыр. Жыныстық қатынастан бастап халықаралық мәселелерге дейін білгісі келеді. Спортпен айналысамынба, үй-ішінде кім бар, немен әуестенемін, тағы басқалар. Кенет микрофонның алдына біреу тұра қалып мынандай сұрақ қойғаны: «Мистер Ордок, ғафу етіңіз, сіздің сайтанға қаншалықты қатысыңыз бар?» Сасып қалдым. Зал жым-жырт! «Сайтанға? Қандай сайтанды айтып тұрсыз?» «Сізді айтамын, мистер Ордок, сіз – Сайтансыз!» - дейді. «Бұл қалай?» «Сіздің шыққан тегіңіз, мистер Ордок – венгр. Ал, венгр тілінде «ордог» деген сөз – «сайтан» дегенді білдіреді. Мұны ұмытпағаныңыз жөн, мистер Ордок!» Зал қыран-күлкі. Ал, мен қара тер болып тұрмын. Ал, әлгі оңбаған тағы былай деп қояды: «Кешіріңіз мистер Ордок, мен мұны кездейсоқ айтып тұрған жоқпын. Мен сіздің Америкадағы ең әйгілі сайтан болғаныңызды қалаймын!» Зал тағыда күлкіге қарық болып қалды. Бұған не айтасың, Роберт?

- Мұндайды ойыңнан шығара алмассың. Мен мұны Джессиге де айтып берейін.

- Айт, айта бер, ол да күлсін.

- Жарайды. Керек болсам, хабарласып тұр.

- Міндетті түрде, - деп дереу жауап берді. Ордок. Қоштасқалы тұр ма деп еді, бірақ кенеттен әңгіме ауаны өзгеріп сала берді.

- Тыңда, Роберт, аңқау басыма тура қазір тағы бір ой келді, - деді Ордок телефонның тұтқасын мырс етіп қойып.

- Ойлап қарашы, егер, айталық, ия – ия, солай деп есептейік: алдымыздан аяқ астынан ғарыш тауқасы шыға келуіне және оған қандай жауап беруге болатынын ешкім білмей отырғанына байланысты менің командамда осы мәселе жөніндегі бас кеңесші болсаң қайтеді? Сайлау науқаны аяқталғанша ғана. Тиісінше жалақыңды аласың. Мәселе онда емес, Құдай үшін, кешіре көр, осыны айтпауым керек еді.

- Рахмет, Оливер, бұл ұсыныасың үшін рахмет саған, - деп асыға жауап қатты қажетсіз тақырыпқа ұрынғысы келмеген Борк.

- Бірден айтып қояйын: өз жұмысым да бастан асып жатыр, үлгере алар емеспін. Сенің қасыңда таң атқаннан күн батқанша бірге жүру үшін жас та жігерлі, істің жөнін білетін жігіттер керек. Бұл деген сайлаулардың дауысын жинау үшін талмай жүгіруді қажет ететін науқан. Мен қартайдым, мұндайға жарамаймын ғой.

- Қойсаңшы, Роберт, қайдағыны айтпа. Қартайып тұрған түгің де жоқ. Өз - өзіңді төменшіктетпе. Маған сенуіңе болады. Мен шынымен өтініп

тұрмын. Ойланып көр. кім біледі. Ғарыш Филофейінен лайықты жердің де өз Филофейі болуы керек қой! Ә?

- Бұл жағын бірлесе ойланып көрерміз, - деп қысыла жауап берді Борк. – Керек болған жағдайда, бір-бірімізге телефон соға береміз ғой.

- Жарайды. Дұрыс айтып тұрсың. Ал, қайырлы түн! Керек болған жағдайда бір-бірімізге телефон соға береміз ғой. Джессиге менен сәлем айт!

- Ол қазір теледидар қарап отыр.

- Әрине, қазір елдің бәрі теледидар қарап отырған шығар –ау. Тілшілердің берген түсіндірмесін тыңдайды ғой. Ертең не болар екен? Қандай әуен есер екен? Сау бол. Роберт!

- Сау бол.

V

Ақыры телефон тұтқасын орнына қойған Роберт Борк басын шайқады – Міне, оқиға қалай өрбіп барады – Филофейдің жолдауы шынымен ақ жұрттың бірін дүрліктірген екен. Жер бетінде өмірі шешімі табылмайтын мәселе аздай-ақ. Енді міне, кассандра-шараналардың жұмбағы жаздың күні жауған қардай елдің бәрін елең еткізді! Бұл дүниежүзілік дүрбелеңге айналатын түрі бар ғой. Қанша адамды есінен тандырар екен! Сын сағаты соқты деген осы! Бұдан ешқайда қашып кете алмайсың, бұғып та қала алмайсың! Бір сілкініс болары хақ! Осының лебізі сезіліп тұр! әлде бір оқиғалар пісіліп жетіліп келеді. Филофейдің ғарыштан жіберген жолдауы бейне бір шулы базарда әлде кімнің намысына тиіп, діни сенімін аяққа таптағандай, соның әсерінен кенет алапат айғай шу шыққандай әсер етіп отыр. Жұрттың бәрі дүр көтерілері анық. Шамасы, Филофейдің ойлары жан-жақты сынға алынып, мазаққа ұшырап, қарғап сіленіп, масқара ға ұшырайтын болар, алмағайып кезеңдерде жаңа Құдай тауып, соған сыйыну үшін үлкенде-кіші істерге барып, жаңа шындыққа ұмтылар сәтте өмірді асыл мұраттарға негіздеп қайта құруға бет бұрыс жасалған уақытта ылғи осылай болмаушы ма еді. әр қашан солай болған. Бұл жолы да тарих шынымен бәз баяғыдай мән мағынасыз қайталауға ұрынар ма екен? Тағы да небір сәттік, не мәңгілік шындықты ашпай, сол шындықтың байыбына бармақ түгілі, өз тұңғығына өзі жұтылып тына ма? Өмірге келуден бас тартқан кассандра-шараналар ғасырлар бойы ұрпақтан-ұрпаққа жалғасқан, сөйтіп, барған сайын күшейе түскен зұлымдықтың салдары болып қала бермей ме, Филофейдің ашқан жаңалығы адамзаттың аянышты тағдырын – ақырзаманды күтуден басқа ештеңе қалмағанын көрсетіп тұрған жоқ па? Болашақтан бұдан басқа ештеңе күте алмайды екенсің.

Осының бәрін ойлай келіп, Роберт Борк бұндай қызбалықтың өз бойында қайдан пайда болғаны, кеңістіктің бір шетінде жүрген ғарыш тақуасы Филофейдің бұл қылығына неге сонша тебіренгені, ол үшін неге қиналып, кассандра-шараналар туралы ілімді ұсынушының жақтасы, пікірлесі болып шыға келгені неліктен екені туралы өз-өзіне еріксіз сұрақ қойды. Бұның бәрін қалай түсінуге болады? Борк, бәрінен бұрын өзінің бар өмірінің осы күнге дейін өресі жетіп, түсінген шындығының, өмірден жинақтаған барша тәжірибесі мен білімінің шынайы мақсаты енді ғана, Филофейдің жаңалығына байланысты анықталып отырғанына таңқалды. Осының сезінгеннен кейін көкейінде әлде бір абыржу мен ежелден бері іздеп таппай жүрген шындығының ізіне енді ғана түскендей, өмір бойы армандап келген қасиетті жұмбақтың сырына жаңа ғана үңілгендей, бұрын сонды болып көрмеген ішкі қанағаттану сезімін туғызды, ғарыш монахының ашқан жаңалығын өзінің өмірлі мұраты тәрізді қорғаштауға дайындық сезімі де осыдан туындап отыр. Ол өзінің жұртшылыққа ұсынар пікірін сараптай бастады. Мақаланы «кассандра –шараналардан қоқу нені білдіреді?» деп айтатыны да ойының терең бір түкпірінен жылт етіп шыға келді.

Осы сәт оның ойына өмірде бір жұлдызды кездердің болатыны оралды: жылдар бойы санаңның бір қалтарысында біртіндеп жинақталып, елеусіз ғана бұғып жатқан әсерің кенеттен найзағайша жарқ етіп шыға келді. Бұл үшін үй ішіндегі жарастық, ғылым ортадағы әріптестердің мойындауы, яғни адамның күнделікті жағдайына, қабілет қарымна ықпал ететін жәйттер тәрізді бір спра алғы шарт болуы керек, егер мұны мүләйімсімей бірден бірге жайдақтанып өтірік бара жатқан өз атымен атар болсақ – бақыт дегеніміз осы. Қарапайым адамдардың үлесіне тиетіні де осындай бақыт, бірақ одан құндылығы кеміп қалмаса керек.

Түн де болыпты, Роберт Борк шаршағанына қарамастан, кабинетіне барып компьютерді қосты. Жан сезімін мазалап, санасын сілкінткен нәрсені абайсызда үркітіп алмау керек. Бұның бәрі қағаз бетінде көрініс тауып, сөзге айналуға тиіс.

Кабинеттің ашық қалған есігінен қонақжайдағы каминде жанып тұрған от көрінеді. Джесси жыл бойы ауа райының қандай екеніне қарамастан, каминдегі отты ешқашан өшірмейтін. Оттың да өзіндік әуені болатынына сүйсініп, соны тыңдағанды ұнататын.

Алғашқы сөйлемдер жеңіл жазылды. Жарқыраған экрандағы түп-түзу жолдар бейне бір соқамен теп-тегіс етіп жыртылған жер қыртысындай – ақ тізіле қалыпты. Қабырғадағы шамдардың жарығына шағылысқан әйнектер кара-көк түске малынған күзгі түн сығалап тұр. Бақтағы ағаштардың таныс

сұлбасы бұлыңғырлана қарауытады. Аспан төсіне сырғыған ай ғана бірлесе бұлттың тасасына тығылып, біресе қайтадан жарқ ете қалады.

Сол сәтте жұмыстың қызығына берілген Роберт Борктің көзіне компьютер экранының тереңінде мұнартқан биік таудан қарағанда алақанға салғандай анық көрінген бүкіл әлем бар болмысымен тұра қалғандай елестеді. Бұл кезде Борк адамның өз тектестер арасында өмір сүруінің қаншалықты қиын екендігі туралы, туғаннан өлгенге дейін адам баласының осы қиындықты жеңу үшін арпалысатыны туралы, тіршіліктің басты мәнін ұғыну үшін әрекет етіп, - ал, адамзат ау бастан ізгі болып жаралмаған, ондай қайда, бұл үшін адам рухы тынбастан еңбек етуге тиіс, әр жолы өмірге келген сайын нақ осыған – қол жетпес асқақ мұратқа – ұмтылуды қайтадан басынан бастауға мәжбүр болатынын туралы жазып отырған. Адамның барша ой арманы, іс-әрекеті тек осы мақсатқа ғана арналуға тиіс. Сонда ғана ол адам деген атқа лайықты болмақ.

Роберт Борк адам өмірі туралы толғана келіп, Филофейдің жолдауын әсерімен өзі сараптауға тырысып отырған, осы өмірдің қаншалықты түсініксіз, оқыс, қарама-қайшылыққа толы, зымын да қатал екенін қаперіне алмаған болатын. Атап айтқанда, ол президент болу үшін күреске түскен Оливер Ордок пен әңгімелесіп тұрып, Филофей тақуаның ашқан жаңалығы жөнінде не ойлайтын айтқан сәттен бастап өз тағдырыныңда шешілгенін білмеп еді. Сол мезеттен бастап оның тағдыры Ордоктың тағдыры мен тығыз байланысып жатты. Екінші жағынан, оның тағдыры бұл кезде өзімен-өзі оңаша ғарыштағы орбитада жүрген және Борк деген біреудің бар жоғында білмейтін Филофейдің тағдырымен де адамның қиялына кіріп шықпастай жұмбақ түрде қиуласып жатты.

Қайткен күде де болуға тиісті нәрсе бола бермек. Тағдырлардың шиеленіскен түйіні енді қайтіп үзілмеуге тиіс. Бірақ, мұны соны бір айлы түні осы үшеуінің ешқайсысы да білген жоқ. Біріншісі де, екіншісі де, үшіншісі де... Олардың тағдыры бір бірімен ажырамастай болып түйіскен еді...

Тек аспандағы ай ғана өзіне бұлжымастай етіп бекітіп берілген жолмен түн қойнауында жерде айналып, дөңгелей берді. Сол түні атасының белінен анасының құрсағына тамған ұрықты айдың тарту күшінің әсерімен мәңгілік айналым – туу мен өлуді жалғастырушылардың бірі болып кеңістіктің бір бөлшегіне айналып сала берді. Мәңгілік өмірдің тағы бір бөлшегі анасының құрсағында пайда болды. Сол түні пайда болған осындай әрбір ұрықтың тағдыры да сол замат белгіленіп қойған еді. Олардың бәрінің алдынан бостандық қақпасы, өмір есігі ашылды. Сол түні ұрық боп бөлінген болашақ адамдар бұл өмірге кім болып келеді – жендет пе, әлде соның құрбаны ма,

күнәдән пәк діндәр ма, әлде басқа ма – уақыты жеткенде сондай болып дүниеге келуі тиіс. Бірақ, мәңгіліктің заңына қарама – қайшы түрде сол түні ана құрсағына себілген ұрықтардың арасында тұқым – тектің бесбұзарлары – кассандра – шараналар да пайда болды. Олар өздері туралы анасының маңайындағы теңбілдің жарқырауы арқылы белгі беріп, алдарынан дайындалып қойған тағдырынан бас тарту үшін, Филофейдің бақылау – сәулелері арқылы іште жатып – ақ сыртқы әлемге өздерінің үнсіз өтінішін – бұл өмірге келмеуді қалайтындықтарын білдіру үшін пайда болған еді.

Сол түні алыстағы жартасты жағалаудан түнекті серпілте белгі берген маякқа мойын бұрмастан өте шыққан киттер де мұхит төсінде жүзіп бара жатты. Ай сәулесімен жондары қарауыта жылтыраған бір үйір кит түн қараңғысында тоқтамастан әлдебір жаққа бағыт алып жүзе берді. Қайда барады олар? Алдарынан не күтіп тұр? Әлде арттарынан бірдеңе қуып келе ме? Мұхит суы мен киттердің көзіне түсіп шағылысқан жалғыз маяк оларға не айтпақ болады?

Сол түні компьютердің қасынан кетпей қойған футуролг Роберт Борг кезек алмасқан үміт пен күдіктің қайсысы басым түсерін аңдай алмай қойды. Ол да мұхит төсінде киттермен бірге жүзіп келеді, оның өздерімен бірге екенін киттер де түсінді. Сөйтіп, олар бірлесе жүзіп келе жатты, өйткені, олардың тағдырлары біте қайнасып кеткен болатын.... Мұхиттың буырқанған толқынымен араласып, ол да киттермен бірге жүзе береді, маяктың жарығы киттермен қатар, оның да көзіне түсіп шағылысып тұрды....

Тура түнгі үште дүниенің төрт бұрышына әр жолы өзінің алпауыт мемлекет екендігі туралы жар сала күңгірлейтін әйгілі Кремель қоңырауы соғылған кезде Спас мұнарасына ұя салған жапалақ ті төмен қарай құлдилап ұшып шықты. Түн қараңғысында жанары арбай қарайтын дөңгелек көзді үп – үлкен басын оңды – солды бұрып, Кремель қабырғасын жағалай бейне бір көлеңке сияқты дыбыссыз сырғи ұшып келеді. Ол әр түн сайын дәл осы уақытта, Спас қақпасынан шыққан күзетшілердің кезекші тобы жым – жырт тыныштықты бұза, сартылдаған өкшесімен тура екі жүз он қадамды салтанатты рәсімдей – ақ тақылдата санап, Ленин кесенесіне беттеген сәтте ұясынан ұшып шығатын. Жапалақ мұнда кесене салынғаннан бері мекендеп келеді, содан бері ол әр секундта, әр тәулікте, жылдар бойы, әрқашан мавзолейдің есігін қаққан қызықтай қаздиган күйі күзетіп тұратын жас жауынгерлердің талай ұрпағын көрді.

Аланды айнала ұшып, гранит қырлары ай сәулесіне шағылысқан кесененің үстін бірер айналған жапалақ кесененің ту сыртында, Кремель қабырғасының қасындағы шыршалардың түбіне жерленген мемлекет қайраткерлерінің мласының үстін де айналып өтті, өзі күткен әдетте түн

ортасы ауғаннан кейін ғана келетін осындағы бір – біріне ұқсас, екеуі де тәпелтек, бастары қазандай екі елестің бұл жолы да келмейтініне (қайда жоғалып кеткен өздері, әлде тағы ренжісіп қалды ма екен?) көзі жеткен ол қара тастай қалшиған күзетшілердің қасынан көзге түспестен қалқи көтеріліп, түнгі аспанға сіңіп кетті. Жапалақтың көңілі кәдімгідей – ақ қоңылтақсып қалды, екеуі де тәпелтек, бастары қазандай, бір – бірімен сыбырлап қана сөйлесетін екі аруақ Қызыл алаңды аралап, өмір туралы әңгімелесіп, сырласу үшін көптен бері келмей қойған болтын. О дүниенің осы екі тұрғыны содан басқа не бітірген еді?

Ол екеуі шынында да көп нәрсені әңгіме қылатын, саясат туралы міндетті түрде сөйлеседі. Кейде екі аруақ әңгімеге беріліп, қызып кетіп, жанжалдасып қалады, ондайда қызыл кеірдек боп дауласып, ұзақ ұрысатыны бар. Біреуі екіншісіне енді қайтып онымен жолықпайтынын, оны жек көретінін, жиренентінін, тіптен қасында қатар жүргісі келмейтінін айтса, екіншісі оған бәрібір ешқайда кете алмайтынын, бұрынғыдай емес, тарихтың енді өздеріне бағынбайтынын, сондықтан оның бекер қызбаланатынын, өлгеннен кейін бұлар да құрған жапырақ сияқты жел қайда қуып апарса, сонда баратынын айтып, жауап береді. Құдіреттің күшімен осы бір-бірімен тіл табыса алмайтын, тынымсыз аруақтардың о дүниелік бозараңдаған түрлерін тек осы жапалақ қана көріп, әңгімелерін ести алады... Ұзақ жылдардан бері жапалақ бұл екеуіне бауыр басып қалған еді, оларсыз әлдене жетпейтіндей болып, кәдімгідей іші пысып, жалығып кетеді. Бірақ, ол екеуінің ешқайда кетпейтінін, ерте ме, кеш пе – бәрі бір осында қайта оралатынында біледі. Таяу да осы алаңда үлкен шеру өткізіледі, содан кейінгі түнде әлгі елестер міндетті түрде келеді, көрінгеннен алған әсерінен көздері оттай жанып, ала бұртып, екеуіде ішпей мас күйге түседі. Дауылпаздың дүңкілі, шеру тарту әуені, жауынгерлердің алаңды текілей сыртылдата басқан жүрісі олардың жанына майдай жағатынына ұқсайды. Ал, әскери техниканың гүрілі ше! Сол сәтте кесененің мінберінде тұрған адамдардың бейнесі салынған суреттер мен ұран жазылған қағаз көтеріп, қуаныштан шаттана айқай салған сан мыңдаған адамдардың шеруінен мүлдем естері шығып кетеді. Уылдырық шашуға беттеген балық сияқты шұбырған тобыр «Уралап» айғай салып, бәрі бір бағытта шуылдасып өтіп жатады.

Бірақ, елестерге күндіз, жарық бар кезде жер бетіне келуге тыйым салынған, әйтпесе олар уықыттың жүрісінен аттап өтіп, о дүниеден бұл өмірге қайта оралып, төмендегі шуылдасқан адам ағынына жоғарыдан көз жібере кесененің жоғары мінберінде тұрар еді-ау... Сол сәтте осының бәрі кенеттен тоқтап қалып, жалқы кадрдағы бейнедей қатып қалар еді, тарихты таңғалдырардай өлі көрініс болып мәңгі сақталып тұра берер еді... Кремльдің

үстін ала ұшқан ұшақтарда, солардың гүрілінен үркіген көгершіндер де әуеде ілініп тұра берер еді, жалтылдаған көздерде, ұран сала айғайлаған ауыздарда, шын берілген, ең таза ойларда мидың қалтарыс қуыстарында қатып қалар еді... Аспандағы күнде бір орыннан тамылжымастан тұра берер еді.

Ал, жай күндері, әсіресе, ауа райы бұзылып, сіркіреген жаңбыр бір басылмай қойғанда, қарлы құйын ұйытқи соғып, алаңда суық желден тығылар пана табылмай, кесенені күзеткен қарауылдар аяғына голошты пима, басына малақай, қолына қолғап киіп, аузы мұрнынан бұрқырай шыққан бу үстеріндегі киімдерінің жағасы мен қолдарындағы сәнді қаруының ұңғысына қырау болып қата қалған кезде үлкен басты тәпелтек аруақтар бір бірімен жанжалдасып, мазасыз болып кететін, әлде оларға да ауа райы әсер ете ме екен, әйтеуір ол екеуі аспандағы айға көз қиығын салып қойып, бұрышқа тығыла қалады, бір біріне кіжініп жатады, сол кезде жапалақтың құлағы кейбір ренішті сөздерді шылып қалатыны бар: «Түсіндіруге болмайтын нәрсені ұғындырамын деп әуреленуді қойсаңшы! Ажалға қарсы еш ділел жоқ, өлім – табиғи жайт. Өлегеннен кейін мәңгі өмір сүргім келмейді, маған ондай жалған өмірдің керегі шамалы! Бұл мазақ қашанға дейін жалғаса бермек?! Не күнім бітпейді, не тыныштық жоқ, тәубәма да келе алмаймын! Бұрын ойламаушы едім, енді басымнан кетпейді – неге келдім өмірге, анам мені неге ғана туды екен?! Мен өмірге келуді қалаған емеспін! Енді, міне, тас табыттан құтыла алмай қойдым! Осының бәрін істеген – сенсің! Бұл сенің әзәзілден де өткен, зымиандықтың шыңы дерлік ойыңды жүзеге асырғансың! Мен бұған ешқашан көндіге алмаймын, есінде болсын, ешқашан, ешқашан!». Бұған қасындағы серігі мәңгі өшіп қалған темекі түтінін сорғыштап қойып, түк болмағандай жауап қайтарады: «Тыңда, мен саған талай рет түсіндіргенмін. Бұл партияның қалауымен істелген шаруа. Айттым ғой саған: сен партияға көрнекі түрде керек болдың, түсінесің бе әлемдік төңкеріс үшін, таптық тұрғыда ант беру үшін тәнің керек еді, сен өлгеннен кейін де ажалға қарсылық ретінде партияға керек болдың. Сен – төңкерістің перғауыны болатынсың, сондықтан тәніңді сақтап қалдық, әлі күнге дейін күзетіп тұр, саған жұрт табытта жатсаңда арнайы келіп табынады!» - «Ал, мен бұған үзілді-кесілді қарсымын! Түбегейлі қарсылық білдіремін! Ажалды елемеуге ешкімнің, мүлдем ешкімнің хақысы жоқ. Бұл – ақылға сыймайды!».

Жапалақ олардың үстіне қалықтап жүріп, екеуінің әлемде ешкім естіп көрмеген қызу таласына таң тамаша қалатын...

Бірақ, ылғи түн ортасы ауа келетін екі дәукес бүгін тағы да көрінбейді... Алаң қаңырап бос жатыр...

Жапалақ Кремль бекінісінің аран тісті қабырғасынан биікке көтеріліп, бүкіл аймақты кірпік қақпай қадағалаған күйе далиған кең шатырлардың үстімен сарай – саябағына қарай бет алды. Мұнда ол күзгі ағаштардың қалың бұтағына қонақтап, бір ыңырсып қойып, қыраттың үстінен төменде жатқан өзеннің иіріміне, ұйқыдағы үйлердің қарауытқан шатырына көз жүгіртті. Көпірдің астынан қыңсылаған иттің дыбысы естіледі... Шамасы, тоңып қалса керек...

Жапалақ кенеттен сонау бір алыс жақтан әлемнің екінші бір шетінен түнгі мұхитта жарысқан киттердің дыбысын естіп, олардың таудай үлкен денелерімен толқындарды қалай қақ жарып, жүзіп бара жатқанын көрендей болды. Киттердің төңірегіндегі мұхит суы бұрқ-сарқ қайнап жатқан сияқты. Су олардың қозғалысына кедергі келтірмек болады, бірақ олар бір жаққа асығып кетіп барады. Олардың жанартау лебі ескендей ыстық лебінен әлде бір мазасыздық сезілетіндей.

Жапалақ Кремль маңындағы қыратта отырып-ақ әлденені түйсінді – жер бетінде маңызды бірдеңе болмақ. Үнемі осылай - әлемде бір сұмдық бір апат болар алдында киттер аласұрып жанталаса бастайды.

Жапалақ Кремль саябағын басына көтере уілдеп қоя берді, шығыстан қылаулап таң атып келе жатты...

Ертесіне болған жәйт Роберт Борк үшін әлде бір күтпеген оқиға сияқты әсер еткен жоқ, жағдайдың осылай өрбитінін шамалауға болатын еді. Дегенмен, дәл бұлай күрт ушығады деп күтпеп еді...

Таң ертең университетке лекция оқуға бара жатқан кезде ол әліде өз еркі өзіндегі адам болатын. Ал, содан кейін...

Түстен кейін Борк үйіне қайтты. Мазасы қашқаны соншалық, тіптен машинаны әзер айдап келді деуге болады. Тезірек үйге жетіп, Джессидің қан қысымын өлшейтін аспабын тауып алу керек, қалай аталушы еді өзі... Әйелі кейде өзінің де, күйеуінің де қан қысымын өлшейтін. Әдетте мұның жағдайы қалыпты болып шығады, әзірше денсаулығы жаман емес. Сүйікті әйелінің ермегіне күліп қойып, қысымын өлшетуге әшейін келісе салатын, енді соған өзі көз жеткізбек – шынымен бәрі дұрыспекен? әлденеге мазасы қашып, жағдайы болмай тұр. Айналадағы әлемнің орнықсыздығын сезінгендей болды, бұрын мұндайды аңғармайтын. Өмір кенеттен өзгеріп кеткендей, бұрынғыдай тұрақтылық жоқ, біраз жылдан бері араласып келе жатқан адамдардың көздері мен дауысынан да өзгеріс байқалады, әлде мұның өзі өзгеріп кетті ме?

Болмашы ой шұқырына дейін жаттап алдым ба дейтін, әбден үйреншікті болып кеткен тез жүруге арналған автомобиль жолын да бүгін әзер танып келеді. Машинаны да қорқып айдап келе жатқан сияқты. Аяқ астынан бәрі

өзгеріп шыға келді, бұрынғыға мүлдем ұқсамайды... Мұның себебі не екенін түсіндіру оңайға соға қоймас.

Үйдің алдында Джессидің машинасы тұр екен. Сәл жадырағандай болды. әйелі әлі дайындыққа кете қоймаған екен.

- Ия, хал қалай? – Джесси мұны көріп, орнынан тұрды. Үйреншікті әдетімен жылы жымыып қояды. – Тағы бірдеңе болып қалған жоқ па? Өзің біртүрлі болып тұрсың ғой. – күйеуінің жүзіне үңіліп қараған Джессидың ойнақы көзқарасы өзгеріп сала берді. – Ауырып қалған жоқсың ба?

- Алып бара жатқан ештеңе жоқ. Джесси, ойлап қарашы өзің, жұрттың бәрі есінен адасқан сияқты! – деді Борг портфелын диванның үстіне қойып, пиджагын шешіп жатып.

- Кофе ішесің бе?

- Әкел, ішейін. Телефон соққандар болды ма?

- Болды ғой, ол туралы кейінірек. Қалада не болып жатыр соны айтшы?

- Не болып жатыр дейсің бе? Осылай боларын біліп едік қой. Дүрбелең. Жұрттың бәрінің аузында Филофей. Басқа не болатын еді, газеттер, радио мен телевизия туралы айтпай-ақ қояйын. Олар жаппай әбігерге бой алдырған, ненің не екенін түсіндіреміз деп әлекке түсіп жатыр.

- Сені іздегенде солар. Си-эн-эн, «Америка дауысы», «Азаттық» радиосы. Мен сені түнге қарай бір оралады дедім. Ал, айта бер!

- Университетте аяқ алып жүре алмайсың, жұрттың бәрі дүрлігісіп алған, алабұртқан бір адам, бәрінің айтатыны бір әңгіме. Елдің бәрі бір мезгілде бірақ нәрсеге шұқшиысып, бәрінің бір ғана мәселе туралы толғанғаны жаман екен. Неше түрлі ойлар айтылып жатыр. Гитлердің бұрқанған сан мың адамды қала көшелерінде қалай қол жаулыққа айналдырғанын енді түсіндім.

- Мүмкін сенікі де дұрыс шығар. Басқа не күтіп едің, Роберт, олар деген студенттер емес пе. Жас адамның бойындағы жігер күші қайнап жатпайма. Оның үстіне Филофей келіп, отқа май құя түсті.

- Ия, мұның рас. Кеннеди ді атып өлтірген күні, осыған ұқсас бірдеңе болған. Бүгінде әркім ойына келгенді айтып аласұрып жүр. Мысалы, біреулер филофейдің бүйтіп табиғаттың тылсым сырына қол сұғуға жол беруге болмайды дейді де, дереу өз-өзіне қарсы шығып, сыры ашылмайтын құпия болмауға тиіс деп өзеурейді. Екінші біреулер осыған бас қатырып қайтеміз, ғарыш тақуасы Орбитада жүріп аузына келгенін айта берсін, түкіргеніміз бар деп мықтымсынады. Маңайындағы безеуді де сөз қылғаны несі! Басқалары бұған жауап ретінде былай деседі: әрине, сенің оған түкіргенің бар, өйткені сен еркексің, ал, болашақ сәбиі өмірге келуді қаламайтынын білген әйел адам не істеуі керек? Жалпы, енді не болмақ? Бұл Кассандра таңбасын қайтеміз? Бақырайып көрініп тұрған нәрсені байқамауға, оны мүлдем ұмытуға өз-өзімізді қайтіп мәжбүр етпекпіз? Үшінші біреулер айдалаға лағады. Төртіншісі, бесіншісі, оныншысы өстіп жалғасып кете береді. Ақыр соңында бәрі қосылып былай деп бақырысды: адамның тұқым-тегінде не шаруамыз бар – бұл деген араласуға болмайтын алдын-ала жасалып қойған бағдарлама емес пе! Мыңдаған жылдар бойы тағдырдың

жазғанымен өмір сүріп келдік. Ал, енді өзі құзырымызға жатпайтын нәрсеге қалай билік айтпақпыз? Тағы басқалар, тағы сол сияқтылар. Соның бәрін айтып жеткіше алмайсың. Біреу оны жәй ғана секпіл деп қабылдаса, басқала үшін бұр – қорқынышты апаттың өзі. Ия, бәрін айтып беру мүмкін емес. Ең сұмдығы – кассандра таңбасы ендігі күшіне еніп те қойған. Заңгерлік факультетте оқитын бір студент қыз лекцияда отырып, айнаға қараған екен, шыңғырып жіберіп, далаға атып шығыпты. Маңдайынан әлгі таңбаны, кассандра – шарананың берген белгісін байқаса керек. Екінші оқиға бұдан да сорақы жол апатына ұшыраған келіншек машинаны айдап келе жатып айнаға қарасам, маңдайымнан әлгіндей таңба көргендей болып, есімнен танып қалдым дегенге ұқсайды. әйтеуір, адамдар аман дейді.

- О, Құдайым! – Джесси орындыққа сылқ етіп отыра кетті. – Басымызға түскен пәле болды ғой бұл! Енді не істейміз? Бір амалын табу керек қой мұның?!

- Білмеймін, Джесси, білмеймін. Маған неғыл дейсің енді? Сен не бүгін дайындыққа бармайтын ба едің? Келгесін сөйлесерміз. Менінде көңілім құлазып тұр.

- Қайдағы дайындық! Мынандай сұмдық болып жатқанда қандай дайындық болатын еді!

- Міне, басталды! Сенде сөйткенің бе сонда? Бүкіл оркестр сені күтіп сарғайып отырады, ал, сен үйінде жатып алып Филофей туралы толғанасың!

- Қазір телефон соғып, ауырып жатырмын дей саламын. Керек болса мен олардың арасындағы ең кәрісімін, көп ұзамай әже болғалы жүрмін. Мұны өзің де жақсы білесің.

- Менің жағдайымда сол, бірақ мен еркек нәсілдімін, демек ата боламын, - деп әзілге бұрғансыды күйеуі. – Чикагоға екеуміз Ериканы құттықтап барып, ата мен әже болатын күн қашар туар екен деп аңсай күтіп жүрмін. Ал, қазір дайындықты бұзба, сенші маған, Джесси. Мұның бекер болады.

Джесси әрі-сәрі болып қалды.

- Жарайды, жақсы. әлі жарты сағат уақытым бар, тіпті одан да көп. Бірақ, енді не болады сонда? Эриканың аяғының ауырлағанына жетінші айға кетті. Мүмкін онында маңдайында Кассандар таңбасы болған шығар? Ол кезде бұл пәлені ешкім білмейтін еді ғой. Ойлап қарашығ егер Эрика таяуда ғана бала көтерген болса қайтер едік? Өз басым түні бойы ұйықтай алмас едім – Джессика бір сәт үнсіз қалды да сәл тынышталғандай болып, қайтадан жалғастырды: - қазір саған кофе қайнатып берейін, Роберт, содан кейін кетемін.

- өзім қайнатып аламын ғой, алаң болма.

- Жоқ, мен қазір. Айтқандай, Ордок ыапсырды деп Энтони Юнгер деген біреу хабарласты.

- Юнгер? Ә, түсінікті. Ия, не айтады?

- Қазір келіп айтып беремін.

әйелі ас үйде бумен қайнайтын көне көз кофе шәйнекпен кофе қайнатып жүрген кезде Роберт Борк шаршаңқы кейіппен кресло да екі қолын

салбыратып, бейне бір бөтен адам сияқты өзін жайсыз сезініп отырды. Тіптен, өз-өзіне сенбегендей айналасына барлай қарап қояды. Ауқымды жиһаз қойылған қонақ бөлмені, Джессидің Венециядан сатып алған люстрасында, каминнің үстіндегі үлкен айнаны да алғаш рет көргендей болып отыр. Рояль, виолончель. Әйнектелген шкафтың ішігінде тізіліп тұрған кітаптардың алтын бояулы қырлары күңгірт жылтырайды (кітаптардың көпшілігі екінші қабаттағы кабинеттің жанында орналасқан кітапханада болатын). Бүкіл үйде бір кезде тұлғалы болғанымен қазір шөгіп қалған, ірі сүйекті, ағжал кәрі айғылрдай көрінетін өзі де бұған қазір бөтен көрініп тұр; өткен өмірін, сол өмірге қатысты нәрселерді, шала таныс, тұйық мінезді, әлде бір түсініксіз ойға берілген өзінде сырттай бақылап отырған сияқты. Тіптен мынандай ойға кетті: «Осының бәрі маған ғана керек пе, ақырзаман келгендей-ақ осыншама қиналғаным не?! Әлде бұған дейінгі өмірім тылсым сырлы түсініксіз әлемге енер алдындағы кіріспе ғана болғаны ма? Құпия есікті іздеген соқыр адамдай құ босқа ауа қармалап келгенім бе сонда? Футурологиямен айналысып, шаруасы оңға басқан ғалымның тыныш та белгілі бір тәртіпке бағындырылған өмірі не берді маған? Енді міне, тағдырымның соңғы соққысы ғарыштағы Филофейдің жаңалығы болып отыр, бұл не сонда? Ақиқа сәті ме? Әлде осы күнге дейінгі жайлы өмірімнің төлемін сұрағаныма? Солайма екен? Мен үшін бұл Филофей деген кім? Дұрыстап ойлап қарасаң, ешкімде емес. Онда неге жаным тыныштық таппай қойды? Демек, ол екеуміздің арамызда бір байланыс болғаны ғой? Біресе киттер түсіме кіреді, енді мынау...».

Осындай ойлардан арыла алмай қойды, күмәні серпілер емес. Енді ойына не келсе де бәрі бір ғарыш тақуасының жаңалығына барып бірақ тіреледі. Бұған дейін не болғанын және енді не болып жатқанын салыстыруға тура келіп тұр...

Джесси кофе әкелді, әңгіме қайтадан өз арнасына ойысты. Өзін Роберт Борктың еңбектерін іздеп жүріп оқимын деп таныстырған Энтони Юнгер президенттіктен үміткердің командасынан хабарласыпты, Боркты университеттен іздеген екен. Таппай қойыпты, сосын түстен кейін тағы хабарласатынын айтуды тапсырыпты. Джесси одан Борктың өзі телефон шалса қайтеді деп сұраған екен, Юнгер өзін табу қиын екенін, үнемі бір орында отыра бермейтінін, оның үстіне, бүгін бір аласапыран күн болып тұрғанын, Ордоктың сайлаушылар мен кездесетінін, содан соң үлкен баспасөз мәслихаты өтетінін, ал, оған Боркпен қалайда сөйлесу керектігін айтыпты «Ол кісімен көптен армандап жүргенмін, қазір соның орайы келіп тұрған сияқты, оған бір деректер берейін деп едім, қоятын сұрақтарымда бар, осыны айта салыңызшы, онымен қалайда сөйлесуім керек».

Джесси дайындыққа кеткеннен кейін көп ұзамай-ақ телефон шырылдады, сол, Энтони Юнгер екен.

- Мистер Борк, сіз екеуміздің Филофей деген ортақ досымыз бар ғой, сізбен телефон арқылы танысуға мәжбүр болып тұрғаным сол кісінің арқасы сияқты, сіз қалай ойлайсыз?

- Дұрыс айтасыз. Енді іздің өміріміздегі талай нәрсе осы ғарыш тақуасына байланысты орбитін шығар.

- Менде сол туралы айтып тұрмын, мистер Борк. Басқаларға қарағанда сіз мұны анығырақ білсеңіз керек. Ендігі мәселе мынада – жағдай қалай өзгеріп кетер екен, орыстар айтатындай тарих божысы қай жаққа бұрылмақ. Сіздің алдыңызда мақтанып қойғым келіп тұрмын. Орыс тілін бір сыдырғы білемін. Мәскеу университетінде тәжірибе жинақтаудан өткенмін. Осы тұрғыдан сізге әлде бір көмегім тиіп жатса қуанып қалар едім.

- О, мұныңыз жақсы екен, - деді іштей таңданып қалған Роберт Борк. Энтони Юнгердің өз-өзіне сенімділігі даусының әуезділігін де аңғарып қалды «Жігерлі адам!» - деп ойлады ол – жасы нешеде екен өзінің? – Горбачевтың кезінде Ресейде мен де болғанмын – деп орыс тақырыбын іліп алып кетті ол. – Мәскеу, Ленинград, Киев. Айтыңызшы, Энтони, жасыңыз нешеде? Жәй сұрағаным ғой.

- О, мұның еш айыбы жоқ! Сіздің алдыңызда байсалды көрінуге тырысып, отыздамын десемде болар еді, бірақ шынымды айтайын - әлі жиырма тоғызға толған жоқпын, - деп жауап берді ол. – Ақыл кіретін жасқа келіп қалдық қой, тағы не айтсам екен? Мәскеуден көп нәрсе үйреніп қайттым, өмір салтының өзі мүлдем бөлек білім жүйесі де солай. Бірақ КГБ мені жалдап алудың ретін келтіре алмай қойды. Мұны ашық мәлімдей аламын!

Америкада қалжыңға айналған бұл әзілге екеуіде біраз күлісіп алды.

- Кешіріңіз, Энтони, жас жағынан маған бала болуға жарайды екенсіз. Мұны сұраған себебім – байыпты әңгімегі кірісер алдында серігіңнің жас шамасын білгеннің зияны жоқ.

- Менде солай ойлаймын. Ал, сіз туралы мен бәрін білемін деуіме болады. Кітаптарыңызды оқығам, соңғы кездері сіздің «Ауқымды үйдің тоғыз есігі» деген шығармаңызды бірнеше рет оқып шықтым.

- Ия, бұл кітапта футурология саласындағы әлемдік ойларды жинақтауға әрекет еткенмін. Рахмет, бір марқайып қалдым, - деп міңгірледі Борк.

- Ал, өзім, тура мағынасында өмірден әлі де өз орнымды таппай жүрген адаммын, деп - өзін-өзі мысқылдай сөйледі Энтони. - Білімнің алуан саласымен тиіп қашып айналысып көрдім, философиядан бастап астрологияға дейін шұғылдандым, бір кездері ғарыш туралы да армандағанмын. Кәсіподақ істерімен де айналыстым, журналист болып та көргенім бар, Оливер Ордок пен содан бері таныспын. Ол халықтың ыңғайына жығыла біледі, оның бар күші осында. Қазір соған сайлау алдындағы қарбаласта көмек керек болып тұр. Біз де қолымыздан келгенше тырысып жатырмыз. Мен оның командасында бұқаралық ақпарат

құралдарымен байланыс жасау үшін жауап беремін. Мысалы, бүгін, енді үш сағаттан кейін «альфа бейзбол» спорт залында сайлаушылармен кездесу өтеді. Халық көп болуға тиіс, тікелей теле хабар жүргізіледі. Ал, кешкісін – баспасөз маслихаты, онда да бірнеше арна бойынша тікелей телехабар беріледі. Мұны сізге, мистер Борк, әшейін айтып тұрған жоқпын, мүмкін Ордоқтың қай жағы мықты, қай жағы әлсіз екенін өз көзіңізбен көргіңіз келер? Кешіріңіз, уақытыңызды алып тұрған жоқпын ба?

- Жоқ. Тыңдап тұрмын, Энтони айта бер.

- Осыған байланысты сізге мынаны айтқалы тұрмын. Таңертең көмекшісі бар, сарапшысы бар, жиырма шақты адам Ордоқтың кабинетінде жиналғанбыз, оның бізге алғашқы хабарлағаны мынау болды – кеше сіз онымен әлгі ғарыш тақуасының жолдауы туралы телефонмен ұзақ әңгімелесіпсіз.

- Ия, дұрыс. – деп қуаттады оны Роберт Борк.

- Қазір бүкіл елдің айтса аузында, ойласа басында жүрген жәйт жөнінде Ордоқтың сізбен кеңескені өте дұрыс болған. Оның халық арасында беделі артып келе жатқан саясатшы екені рас, бірақ ол пайғамбар емес және...

- Энтони, құрметтім, - деп бөліп жіберді Борк. – Ордоққа менімен сөйлес деп ақыл берген сен екеніңді білемін, бірақ, менде пайғамбар емеспін. әлде мені бірақ сәтте бәрін түсіне қоятын кеменгер деп ойлайсың ба? Осының бәрін түсіндіріп беретін біреу болса ғой деп меніңде ойым онға, санам-санға бөлініп жүр. Ал, сен маған жұрттың бәрі осының сыры бір білсе, осы біледі деп сенетіндей-ақ хабарласып тұрсың. Мен өзімнің бұл тұрғыдағы пайымдауым даусыз ақиқат деп ешқашан айта алмаймын, осыны ескер.

- Мен бұған қуанып тұрмын! – деген Энтони Юнгердің жауабы мұны баңқалдырды. Дауысы да екпінді шығатын тәрізді. Мұның несіне қуанысың?!

- Ішкі сезімім алдамаған екен. өз елінде пайғамбары жоқ деген сөз бар ғой, дегенмен, президент креслосынан үміті бар адам міндетті түрде ақылдасмуға тиіс, ойшыл – нақ сіз екеніңізге тағы да көзім жетті. Ордоқ бүгін тұтас бір стадионда сайлаушылар алдында сөз сөйлеп, олардың сұрақтарына жауап беруі керек.ол қоғамдық пікірді өз жағына бұрып, мойнына сонша ауыр жүк арта алама, жоқ па – мәселе онда емес. Бұл жерде сіздің көзқарасыңыз жалпы жұртшылықтың игілігіне айналғаны маңызды. Мен мұны бүгін таңертең Оливер Ордоқтың өз аузынан естіген сөзіне байланысты айтып тұрмын.

- Ал, ол не айтып еді?

- Менің түсінуімше, ол сіздің берген бағаңызға сүйене отырып, Филофей ашқан жаңалықты әлемнің барлық түкпіріндегі, қоғамның барлық топтарындағы барша адам есептесуге тиісті шындық деп ұғындырғанды жөн көретін сияқты.Солай ма өзі? Меніңше, солай сияқты. Ордоқ шамамен осылай деген.

- Қазіргі жағдайды ескермесе болмайды, мұның жөні бөлек, бұл – бастапқы ұстаным.Ал, әрі қарай не болмақ? Кассандра – шараналардың пайда болуына себеп болған және әлі де болып отырған жәйттерді қайтеміз?

Әлеуметтік, тарихи, психологиялық тұрғыдан келгенде? Бұл орайда, сұрақ деген жетерлік.

- Дұрыс айтасыз, мистер Борк, - деген Энтони тағы бірдеңе айтып, өзінің мұны қалай түсінетінін білдірмек болып еді, бірақ Борк оның сөзін тағы да бөліп жіберді:

- Бұл оқиға ойымнан шығар емес, тіптен өзім күні кешеге дейін мүлдем басқа адам болып келген сияқтымын, бүкіл өмірімізді қайтадан ой елегінен өткізу керек, ал, мен болсам, өз өмірімді қалай аяқтау кректігі туралы ойланатын жасқа келіп тұрған адаммын. Филофейдің бұл жаңалығы адамзаттың тағдырына деген бұрынғы көзқарасымды жоққа шығарып отыр. Бұрын өзіміз мойындамай келген жәйттерді алға тартады. Өркендеу мен өркениетке ілесе жүретін келеңсіз жәйттер осылар арқылы қол жеткізілген игіліктердің тасасында қала береді деп санаушы едік. Ағашты шапқанда жаңқасы ұшпайтын ба еді. Орыстарда осындай мақал бар.

- Ия, жиі айтылатын мақал. Мысалы, Сталин өзі жүргізген жаппай қуғын – сүргінді осылай ақтамақ болған. Жалғастыра беріңіз, мен сізді мұқият тыңдап тұрмын.

- Міне, солай. Не айтып тұр едім? Филофейдің жаңалығы мына бір жәйтті аяусыз қаталдықпен ашып көрсетіп отыр: дамзат өз тарихында, ұрпақтан ұрпақ ауысқан сайын бір – бірін және өздері өмір сүріп отырған әлемді жүйелі түрде азаптап келген, осының салдарынан өзінің даму жолында талай нәрседен айырылып қалды; тарихи жетістіктерге жету жолында көптеген нәрсені біржола жоғалтып тынды. Ең болмаса схемалық тұрғыдан қарастырып көрейік. Өмірі таусылып бітпейтін неше түрлі соғыстар, солардың арасында даңқты деп аталып жүргендері де бар, барлық төңкерістер мен бүліктер, көтерілістер, қылмыстар, билеушілердің қаталдығы, ілімдер мен идеологиялардың дара билікке ұмтылуы - өмір мен тағдырды қансорғышша талап келген жәйттердің бәрі халықтарды бір – бірін жек көруге әкеп тіреді, адамдарды ашкөздікке баулыды, егер Филофейдің жаңалығын басшылыққа алар болсақ, осының бәрі күннен – күнге қатары өсіп бара жатқан кассандра – шараналардың тілсіз қарсылығын туғызып отырған жоқ па? Өмірге келдуден бас тарту деген – ақырзаманды сезіну емес, немене? Сонда былай болып шығады; тұмыстың ағынына алданып жүріп, ешкім толық сене қоймаған ақырзаман туралы аңыз нақты шындыққа айналып отыр. Бүгін түнде бастаған мақаламда мен осы мәселелер туралы жазбақпын. Әрине, Филофейдің өзіне де, оның жаңалығына да Оливер Ордоктың өз көзқарасы болу мүмкін, бірақ қайткен күнде де оның өзі де, оның командасы да біздің қандай күрделі мәселеге тап болып отырғанымызды ұғынуға тиіс. Кеше мен Ордокқа шамамен осылай дегенмін.

- Бүгін де сізді телефон арқылы осындай ұзақ - сонар әңгімеге тартқаным үшін кешірім өтінемін. Бірақ, ішімнен қуанып тұрмын – білгім келген бәраз жәйтке қанығып қалдым. Әрине, сізбен келісемін, Филофейдің бұл теориясында әлі де ойланатын жәйттер жетерлік. Не дегенмен, ол бізге адам естіп – көрмеген ауыр міндет артып отыр. Бәрімізге, жер бетіндегі барша ажалды пендеге! Міне, нағыз адам! Ол бүкіл әлемінің бағытын

өзгертіп жіберді! Кешіріңіз, егер бізге барлық өткен замандардың күнәсі үшін, өзіңіз айтқандай ашкөз хайуандардың, яғни өзіміздің және бізге дейін өмір сүрген барлық адамдардың күллі былық – шылығы үшін жауап беруге тура келсе - өзі де солай болатын сияқты ғой – онда өз - өзімізден басқа кімді кінәләмақпыз?! Залымдар мен қаскөйлердің өздерімен бірге солар жасаған зұлымдықтардың да із – түзсіз жоғалып кетпейтіні, тұқым – тектің әлдебір қалтарыс – бұлттарыстарында сәтті кезеңді күтіп жата беретіні белгілі болды. Демек, күндердің күнінде соның құнын әлдекім өмірдің өзінен бас тарту арқылы өтемек болғаны ғой?!

- Ия, солай болып тұр, Энтони. Мәселе мынада, ізгілік пен зұлымдықтың ара қатынасы туралы ойланып жатпастан оларды бірінсіз – бірі жоқ деп қосақтай саламыз, зұлымдықтың басым күш екендігі, ол біздің әу баста жаралған кездегі ежелгі мақсатымызға жетуге деген ұмтылысымызды тежеп, біздің ғаламдық күш – қуат қорымызды сарқуға айналғаны туралы ойлана бермейміз, ол адамзаттың қазіргіден де жоғары сапалық деңгейге көтерілуге жағдай туғызатын болмыстың басқа қырларын танып – білуімізге мүмкіндік бермей, ақыл – ойымызды жаныштай түседі.

- Мистер Борк, сонда сіз адамдар дене құрылысы жағынан осы күйінде қалғанымен, санасының сапалық деңгейі едәуір көтеріліп, мінез – құлқы мүлдем бөлек тіршілік иесі бола алады деп ойлайсыз ба?

- Болса несі бар. Адамзат қазір өз білгенімен өмір сүріп, бүкіл ғаламдағы бірден – бір саналы тіршілік иесі болып отыр. Басқа саналы мақұлықтармен өзара бәсекелестікке түсіп көрген жоқпыз. Рухани дамудың басқа түрі, өркендеудің басқаша жүруі мүмкін бе еді? Бұл туралы да ойланып, пікір таластыруға болады. Адамдардың өзгермейтін бір ғана ерекшелігі – ғылым мен техниканы қаншама дамытсақ та біз әрқашан өз тектестерімізді үйтіп жеуге дайын тұрамыз, өкінішке қарай, әлі де сол хайуан күйімізде қалып отырмаймыз.

- Өкінішті, айтатыны жоқ, сұмдық өкінішті. Демек, әлгі ғарыш тақуасы біздің күнәһарлығымыздың тұқым - тегімізде жатқан айғағын тауып алған екен ғой?! Бұл өзі ақымақтық болып та көрінетін шығар, бірақ қазіргі кейпімізден әлдеқайда жақсы болуымыз мүмкін еді – ау деген өкініш жанымды жеп барады. Мистер Борк, оның тұжырымнан өз - өзімізді азаптай түсуге жетелейтін үйреншікті идеалистік әуеннің ұшығы шығып тұрған жоқ па өзі?

- Әрине, ол да бар, өйткені, өз - өзіңді азаптау деген – шөл далада жүріп орманның жоқтығына шағынумен пара – пар.

- Ал, егер ондай орман мүлдем табылмаса қайтпекпіз?

- Онда бір – ақ нәрсе қалады: өз бойымызда жаңа орман өсіру керек, және ол біздің санамызды тазарта алатындай болуға тиіс.

- Мұны қалай түсінуге болады?

- Қалай дейсің бе? Өзің бір жабысқақ журналист екенсің! Әлгі Филофейдің ашқан жаңалығы тұрғысынан келсек, бұл мынаны білдіреді: кассандра – шараналардың дабылына құлақ асып, әрбір Кассандра таңбасын ескерту ретінде қабыл алуымыз керек. Тек сонда ғана анасының құрсағында

ақырзаманды күтіп жатқан шараналарды қорқыныш құрсауынан босата аламыз. Тұқым – тек апаты жақындап қалғанын әр адам да, тұтас адамзат та сезіне білуге тиіс. «Трибюн» газетіне бергелі жүрген мақаламда осы туралы жазып жатырмын. Кешір, Энтони, телефон арқылы бәрін бірдей айта алмайсың ғой. Қысқасы, адамзаттың келер ұрпақ алдындағы жауапкершілігі бұдан былай жаңа сипатқа ие болмақ, мүмкін бұл дамуымыздың жаңа сатысы болатын шығар. Кеше Ордокқа да шамамен осылай дегенмін. Ол да ойланып қалды.

- Ия, мистер Борк, бұл жолы біздің Ордокқа оңай тимейтін шығар, бір жағынан, оның саяси бағдарламасында мұндай жағдай қарастырылмаған ғой. Ордок сияқты саясатшыларды мен сайыскерлер деп атаймын. Ордок тек көз алдында нақты қарсыласы тұрғанда ғана батыл әрекет ете алады, сонда ғана шабуылға шығады, бірақ мұны барша адам көріп – біліп отыруға тиіс. Өз арамызда ол, тіптен «дұшпансыз болмайды» дегенді жиі айтады. Сонда ғана ол өзін барлық қырынан көрсете алады. Бірақ, бұл жолы қайдағы бір дерексіз пәлеге тап болып тұрған жоқ па!....

- Нақ солай да емес, Энтони. Мұндай дерексіз нәрсе қас – қағым сәтте – ақ нақты жәйтке айналып шыға келуі мүмкін. Оның үстіне, ол ымыраны білмейтін қатал дұшпанға айналып кетуі де ықтимал. Өйткені, бұл адам өміріне байланысты жағдай.

- Ия, әрине. Мен әшейін Ордоктың психологиялық ерекшелігін айтайын деп едім. Бірақ, оның саясаттағы болмысы да осы. Сөздің реті келгесін айтып жатқаным ғой. Онда сау болыңыз, мистер Борк, айыпқа бұйырмаңыз, сізбен әңгімелесу бір ғанибет қой. Маған өзіңізбен хабарласып тұруға рұқсат етпегеніңіз дұрыс болады, әйтпесе, телефонның құлағынан түспей қоямын.

- Жарайды, жақсы, Энтони. Қажет болса, сөйлескенде тұрған не бар.

- Сау болыңыз, мистер Борк. Егер телехабарды көргіңіз келсе, «Альфа – Бейсболдағы» митинг сағат алтыдан сегізге дейін, ал, «Шератон» қонақүйіндегі баспасөз маслихаты тоғыздан онға дейін көрсетіледі.

- Рахмет. Есте болсын.

VI

Қоңыр күздің сол бір күні суретшінің кенебінде мәңгілік бейнеленіп қалуға сұранып – ақ тұрған болатын - ауаның өзі де күміс нілге малып алғандай, көз алдында алуан түсті жапырақтар сыбдыр еспестен қылықтап келіп жерге құлап жатыр, қала сыртындағы үйлердің шатырларын айнала ұшқан құстар бейне бір қоштасып жүрген тәрізді....Әудем жерде ойнап жүрген балалардың дауысы еміс – еміс естіліп қалады. Жарқыраған күн сәулесі барша тіршілік атаулыға тыныштық пен тоқмейілдік сыйлап, өмірдің мәні туралы ойлануға шақырғандай...

Құдай тағала сыйлаған сол бір жаймашуақ күн тып – тыныш қана аяқталатын сияқты еді, өмірдің жайбарақат ағынына ештеңе де кедергі келтіре алмайтындай болатын. Бірақ, әлі көзге түсе қоймағанымен, өзі туралы жалпақ әлемге жар салуға жететіндей күш жинап жатқан бір оқиға пісіп – жетіліп келе жатты. Бұл үшін адамдар бір жерге жиналуға тиіс болатын. Мүмкіндігінше көбірек жиналып, мейлінше тығыз топтасып, ыстық демі бет шарпыған адамдардың біртұтас тобырына айналуы керек – тұғын.

Роберт Борк сағатына қарап қойып, Ордоктың сайлаушыларымен кездесуін президент креслосына қонжиюға үміткер құдды бір өзі сияқты, газетшілер айтатындай, ағындағы сәтті пайдаланып, жұртшылықтың сеніммен қолдауына ие болуға ұмтылып, халықтың алдында қазір басқа емес, нақ өзі – Борк сөйлейтіндей-ақ тағатсыздана күтіп тұрғанын аңғарды. Борк өзінің осыншама неге толқығанын, мұнысы несі екенін түсіне алмады. Алып бара жатқан ештеңе жоқ – сайлау алдындағы науқанның кезекті бір шарасы ғана. Соның өзі ойлауға да тұрмайтын нәрсе емес пе? Өзіне еш қатысы жоқ нәрсе туралы ойланып, күнделікті шаруаға мән берудің қаншалықты керекгі бар? Қызық екен! Аяқ астынан жанкүйер болып шыға келгені несі?

Бірақ, өзін-өзі қаншама мысқылдағанымен, жаны байыз табар емес, тіптен өзін-өзі қоярға жер таппауға айналды. Үйден шығып тастан жасалған нәрсеге барғысы келді, әдетте сонда қыдырыстап немесе құмның үстінде әлде бір тылсым белгілерді сызғыштап отырып, ашық тұрған терезеден естілген музыка әуенін тыңдағанды ұнататын. Қазірде соны тыңдап аяндап жүр. Осы әуеннен, Бетховен музыкасынан, оның қуаты мен ғарыштық шексездігінен тыныштық іздейтіндей; талай рет басынан кешкендей, музыка бұл жолы да елегізіген көңілін серпілдіп, өз әлеміне тартып әкетіп, басқа әсерге бөлеп, ешқандай шек қойылмайтын ой қиялдарға жетелесе де үміттеніп тұр, талай рет солай болған. Музыка – күн қуатының сансыз көп құбылуының бір көрінісі, ол ғаламның бір түкпірінен келіп жатқан бір құбылыс. Ал, сазгер болса оны радарша ұстап алып, тиісінше өңдеп, үйлесімге келтіреді де нақты әуенге түсіреді деген сияқты ойларға берілуді ұнататын. Басқаша айтқанда, музыка – ғаламдық кеңістік пен уақыттың дыбысқа айналған түрі. Әрине, өзінің мұндай «жаңалық ашқаны» туралы ол ешкімге тіс жарған емес, әйтпесе жұрттың күлкісіне қала берер еді. Тіптен, Джессиге де айтып көрмепті, оның тағы бір теориясы бар болатын, бұл туралы да ешкімге айтқан емес, бірақ әредік ішіне сыймай кететіні бар: кейде ол музыка деген адам ғұмырының тым қысқалығының өтемі үшін берілген сый болар деп те ойлайтын. Музыка тыңдаған кезде адам оның тереңіне сүнгіп, уақыттың жеке тұлғадан биік тұрған қырларына бойлап, мәңгіліктің құшағына сңіп кетеді. Сол мәңгілікпен бетпе-бет келу арқылы ғұмр да ұзарып, ондаған, тіптен

жүздеген жылдарға созылып, одан да асып, бір сзықтың бойымн жүрп қана қоймай, әлі құпяс ашылмаған басқа өлшемге ауысады. Мұның сыры ешқашан ашылмауы да мүмкін.

Бірақ, бұл жолы Борк музыканы бұлай сезіну үшін белгілі бір дайындық, Жаратқанға сыйынып, мінәжәт етерде немесе теңізге сапраға шығар алдында бойынды билеп алар тылсым сезімдей әлде бір көңіл күй керектігіне көз жеткізді... Бүгін оған нақ осының өзі жетіспей тұр еді. Бұған музыканың да өзі көмектесе алмайды екен. Оның үстіне, Джессидыңда дайындықтан кешігіп жатқанын көрмейсің бе. Қазір көшеде қарбалас сәт, жол бойында машиналар кептеліп қалады. Ал, Борк өз үйінде жүріп ақ әлде бір дағдарысқа ұшырап, тұйыққа тірелгендей болып тұр. Шаруасы да жүрер емес, бір жұмысты шұғыл аяқтауы керек еді, «Трюбюн» газтіне әлгі мақаланы тезірек бітіріп беремін деп уәде етіп қойған. Елді шулатқан оқиғаға қатысты газет бетінде дереу жариялануға тиісті мақаланы кідіртуге болмайтынын біле тұра, бүгін компьютерге отыра алмай қойды. Тақа болмаса түнде жазармын, әйтеуір газеттің келесі санына үлгерсем болды ғой деп өз өзін алдарқатып қояды. Өз-өзіне ренжіп, үйді кезіп кетеді. Сонымен қатар, қағаз бетіне қандай тамаша мәтін түсерін елестетіп, тамсанып та алады; мұны қазірлің өзінде сезіп тұр, мақаланың мәтіні мұның қиялында, жаңбырдан кейінгі құрақтай-ақ өркен жайып келеді. Мақаланың өзі мен жаз деп сурап тұрған сияқты.

Бірақ өзіне еш қатысы жоқтай көрінген оқиғаны бір соны күтпеуге тиіс екенін сезіне тұрса да, тағатсыздана тосып, сенделіп жүріп алды. Қалаған адам ең жиі қоныстанған аймағында әйгілі спорт залда өтетін сайлау алдындағы ауқымды митинг, зал толы халық оған тура өзінің үйінің алдындатеррасада, гүлзарда, мына тас бақшада болғалы тұрғандай елестей бастады. Үйді қоршап алған тобырдың қыспағынан тынысы да тарылып кеткен сияқты... Өзін-өзі параноиксың деп сөгіп салды. Осындай да елес болады екен-ау!

Біресе үйге кіріп, біресе қайтадан шығып әлсін-әлсін сағатына қарап қойып ерсілі-қарсылы жүріп алды, музыканы асына бада құлағының ұшымен тыңдайды, телефонға жауап берген жоқ, ол байғұс сенбей шырылдап жатыр. Қонақ бөлмедегі үлкен бөлмедегі теледидардың қасынан сыртын беріп өтеді, уақытынан бұрын қосқысы келмей тұр; бұл кезде барлық арналарда не айтылып, қандай хабар берілетінін өзі де біледі – сол баяғы әбігерден басқа не болушы еді... Джесси әлі кідіріп жатыр....

Бойын әлде бір мазасыздық билеп алған, содан арыла алмай қойды. Дегенмен, ара-арасында байыпты ойлар да келеді. Мысалы, университеттегі әңгіме барысында да, «Трюбиннің» журналысттерімен кездескен кезде де ғарыш тақуасы Филофейдіңөз жолдауын неге Рим папасына арнағаны туралы

сөз қозғалмауын қалайды. Мұның папаны қиын жағдай да қалдырып отырғанын түсіну қиын емес қой - өзін-өзі тақуамын деп атаған есіріктің әдеттен тыс, тіптен көргенсіздеу сұрағына баспасөз бетінде жауап беру керек пе, жоқ па, жауап берген жағдайда не айтуға болады?

Роберт Борк кассандра-шараналар мәселесі жаппай талқыланып, дау-таластың өзегіне айналған кезде әр-түрлі діндерді ұстанушылардың арасында қандай толқулар болатынын көз алдына елестетті. Филофей ашқан жаңалықтың қатерлі салдарының бірі де осында жатыр. Құдай тағаланың дидарын көруге қол жеткізсем деп сан ғасырлар бойы армандап келген адамзат рухының талпынысы мен қиналысын бойына тұтас сіңірген дін атаулының бәрі өз атаулының бәрі өз орнын да жақсы біледі – Құдайдың жөні бір бөлек, тіптен, барша адам баласы үшін тек бір ғана Құдай бар, дегенмен, өзіндікі мен бөтендікі деген ұғымдары ұмытпаған жөн, өзіндікі – сенікі болып қала береді, ал, бөтендікі саған тән емес, өзіндікі мен бөтендікін ешқашан біріктіре алмайсың. Әртүрлі діндердің ақиқатқа жетер жолдағы өз басымдығын дәлелдеуге ұмтылуы, өркөкіректі, өзімшілдігі осыдан шығады, дінаралық құрылымдардың өзара қарсы тұруына түрткі болар басты себеп те осы, өз кезегінде, бұл діндер қауымдастықтардың өзара өшпенділігін, бір-біріне түсіністікпен қарауын туғызады. Сондықтан да Филофейдің ашқан жаңалығын міндетті түрде өз пайдасына бұруға, не ғарыш тақуасын діннен безген деп жариялап, сол арқылы саяси бедел жинауға немесе Кассандра таңбасын өз қағидаларына бейімдей отырып, өздерінің діни ықпал ету ауқымын кеңейте түсуге ұмтылатын белгілі бір күштер әр діннен де табылары хақ, деп пайымдады Роберт Борк.

Осыдан көп уақыт бұрын кездейсоқ басына келіп, кейіннен біртіндеп есінен шықпай қойған, ел-елді аралап, алуан түрлі ғылыми конференцияларға барғанда да ауыр ойға жетелейтін бір жәйт бар-тұғын, қазір де сол туралы ойға кетті, бірақ бұл жайында біреулермен сыр бөлісуге ешқашан батылы барған емес. Егер жер бетіндегі әр адам барлық діндерді бір мезгілде қатар ұстанатын болса, егер адам баласына барлық жерде ешкім де, ештеңе де реттеп отыра алмайтындай еркін дін ұстану құқығы берілсе - әрине, егер ол Құдайға сенетін болса ғана – барлық діндерді бір деңгейде, бір «мәртебемен» ғана ұстанып, басқа діндерді мойындамайтын ешқандай жекелеген діннің неіесе сектаның өкілі ретінде саналмаса, Әлемдік діндер ассамблеясының мүшесі болып, ешқандай шартсыз – ақ барлық діндер қатар мойындайтын діндер болса, бір мезгілде өзін-өзі әрі христиан, әрі мұсылман, әрі буддашыл, әрі иудашыл және басқа діндердің өкілі ретінде толық сезіне алса, сөйтіп әр діндіде шын көңілімен құлай сүйіп, құрметтесе, ал, мұны сол діндердің бәрі мойындаса, сол діндердің бәрінің секташылдықтан, оқшауланудан ада,

жалпы дін атаулының бәріне ортақ идеялары мен нормаларын еркін қабылдар болса, онда жекелеген адамдардың өмірі қандай бағыт алып, адамзат тағдыры қалай өзгерер еді? Ондай жағдайда адамдардың арасында діни сипаттағы ашық және жасырын кедергілір жойылар ма еді, тұрғындыры көп дінді ұстанатын алып қалалар мен халқы көп елдер үшін бұл айрықша маңызды ғой. Егер сондай атты күн туа қалса, адам баласының өмірі жеңілдеп, үйлесімді қалыпқа түсуі мүмкін бе? Бәлкім адамның мұң-мұқтажын түсіні, игілікке жетелеуі үшін барлық діндердің бір-бірімен итерісіп-тартыспай, керісінше ынтымақтаса тізе қосатын уақыты жетіп, сондай бір мамыражай дәуір басталатын кез келіп қалған шығар? Жиырмасыншы ғасырдың аяқ кезінде өмір сүріп отырған адам бұрынғы ұрпақтардай емес, барлық дін де менікі, сондықтан барлық діндерді бірдей ұстанамын, барлық діндердің храмдарына емін-еркін ене аламын, барлық храмдарда қалаулы мінәжәт етуші боламын деп мәлімдесе қалай болар екен... Мен христиан болып тудым, шоқынғанмын, бірақ өлген соң Қасиетті Құран аяттарының әуенімен жерленемін, бүтін басқалармен бірге православие дінін ұстанушымын, кеше мұсылмандармен бірге мұсылман болғам, Жапонияда Буддаға табындым, Швецияда Лютердің тезистеріне ұйыдым... Құдайға сенуім жөнінен ешкімге бөтен емеспін, Жаратқанға кім қай тілде, қандай түрде жалбарынса да, мен үшін ешкімнің жаттығы жоқ. Жаратқан иеміз бәріміздің тілегімізге бірдей құлақ асып, зұлымдықтарымызға бірдей қапаланады, бүкіл ғаламды біздің даналығымыз бен ізгілігіміздің құрметі үшін бәрімізге бірдей арнап жаратқан...

Діни ассамблеяның құрылуы қазіргі діндердің ешқайсысының да Құдай туралы идеясын әлсіретпей, керісінше, оларға әмбебаптық, ашықтық, серпінділік сипат беріп, ең бастысы – барша діндердің негізінде адамсүйгіштік жатқанын тек мінсіз теориядан ғана емес, олардың түп негізі, іс-әрекеті арқылы жарқырата көрсетіп берер еді...

Борк, әрине, бұл қиялының өрескел, тіптен, ақылға сыймастай идея ғана екенін, оны жүзеге асыру мүмкін емес екендігін, бұл туралы тек іштей ойлап, іштей армандауға ғана болатынын, мұндай аса ауқымды жаһандану бағытындағы сөздерді айту үшін тым абай болу керектігін, әйтпесе шынайы діндерлердің намысына тиіп, олардың өмірлік ұстанымын күстәнәлаған болып шығуы, мұндай идея басқалардың шамына тиюі мүмкін екендігін түсінетін. Футуролок Борктың талай ұйқысыз түндер бойы мазасын алған осы ойларын өз басын қатерге тіге отырып, жариялай салсам деген тілегін осындай паймдаулар ғана тежеп келеді. Тіптен, бұл ойлары ішіне сыймай, адамзаттың сан ғасырлардан бері жанталаса іздеп келген шындығы, адамдардың жаңа рухани қарым-қатынасы мен дін атаулының жаңа үлгісі

нақ осы діни космополитизм екендігіне анық көзі жетіп тұрса да, бұл туралы ешқашан аузын ашып көрген жоқ. Бұл бір-бірімен бәсекеге түскен діндердің аталмыш шындыққа басқалардан бұрын жетсем деген жеке-жеке әрекеті емес, Құдайды іздеу жолындағы бірлескен қадам болар еді.

Жеке адамның көп дінді ұстануы туралы идеяның діни басшылықтар тарапынан қандай ашу-ыза туғызарын, қандай айғай көтеріліп, сорлы басына қандай пәле тілеп аларын, мұны күнәһар деп, мұнысы барша діндәрлардың ең ардақты сезімін қорлау деп, бұл п барып тұрған әлемдік ауқымдағы дінсіздік деп айыпталарын жақсы білетін. Егер адам табиғатына өзімшілдік пен пайдакүнемдік әу бастан тән, тіпті оны адамның биологиялық ерекшелігі ретінде тану керек деп есептер болсақ, мұндай әрекеттердің міндетті түрде жасаларына күмәндануға болмайды. Онда өздерінің ұлы пайғамбарларын мазақтағаны үшін кектеніп, басқа діндердің үндемеуі үшін пайдаланған мұсылман дінбасылары өлім жазасына кескен бейшара Салман Рушдидің тағдыры да соншалықты қасіретті болып көрінбеуі де ғажап емес: не дегенмен, Салман Рушди әзірше жасырынатын жер тауып жүр ғой, ал, көп діндердің бірігуін жақтайтын адамға мұндай мүмкіндік табылмай қалмасына кім кепіл, ондай жағдайда барлық жерден аласталып, барлық діндер тарапынан қуғынға ұшыраған күпіршілге ақымақ басын сауғалар орын болмай, еш жерден ешқашан қоғалайтын пана табылмауы бек мүмкін емес пе? «Ондай жағдайда саған ғарышқа кетіп, Филофейдің қасына барып жан сақтаудан басқа ештеңе қалмайтын шығар, - деп өзін-өзі келекелеп қойды Роберт Борк, кенет оған мынадай бір ой келді: - Мүмкін Филофейді сол жақтан, адамның қолы жетпес биіктен Жер бетіндегі адамдағы шындықты айту үшін ғарыш орбитасына қуып тыққан да оның өз тағдыры шығар?»

Осындай ойларға беріліп отыр, Борк сайлау алдындағы кездесу туралы эфирден тікелей берілетін хабардын уақытын ұмытып кете жаздады. Сағатына қараса – алты болыпты. Дереу, қонақ бөлмеде тұрған теледидарға тұра жүгірді. әйтеуір, үлгерді-ау! Хабарды жүргізуші телекөрермендерді президент сайлауына қатысушы тәуелсіз үміткер Оливер Ордоктың «Альфа-Бейсбол» спорт залында өтетін сайлаушылармен кездесуін тікелей жүргізетін хабарды тамашалауға шақырып жатыр екен.

Спорт залы адамға лық толы. Халықтың кездесуге мұншама көп келгеніне адам таңғаларлық. Жиналғандардың араның ұясындай гуілі эфирден де естіліп тұр. Борктың көз алдында ым-ишарасы, терісінің түсі әр алуан адамдардың бет-жүзі кезек алмасып жатыр. Кездесу өткізілетін орын ретінде осы залдың таңдап алынуы үміткердің командасы өз жұмысын жақсы білетінін тағы да дәлелдеп берді. Спорт залының күмбезді төбесінің астында жымия күлген Ордоктың суреті салынған әйдік ауа шары ілінген. Әр жерден:

«Ол әлеуметтік жағдайы нашар адамдарды жақсы біледі», «Ордоқ – болашақ Президент!», «Ордоқ жаңа экологиялық бағдарлама ұсынуда», «Жұмыссыздар Ордоққа сенеді», «Феменистер өздеріне баса назар аударуды талап етеді!», «Өз дауысымызды біздің Ордоққа береміз!» деген сияқты ұрандар жазылған транспаранттар көрінеді. Операторлар әр плакатты үлкейтіп көрсетіп, өздерінің шеберліктерін танытып қалуға тырысуда.

Бәрі де осындай көпшілік қатысқан жиындарға тән, өз ретімен өтіп жатыр. Айғай-шу, гуілдескен дауыстар, эстрадалық музыка әуені естіледі, тілшілердің дауысы жарқын-жарқын шығады, полицейлер ештеңеге алаңдамастан, тәртіп бұзылмауын үг түнсіз қадағалап тұр. Оливер Ордоқта бүгінгі кештің басты кейіпкеріне әбден лайықты болып көрінеді. Қимыл-қозғалысы еркін, бойы ортаға жетеқабыл, тамырлары адырайған мойнын тіктеп, басын шалқайта ұстайды. Қан – сөлсіз сұп-сұр еріндерін елулете жымиып, күлімдеген көз жанары сақтана күдіктенуі мен кез-келген сәтте тарпа бас салуға дайын тұрған жыртқыштығын қатар жасырып тұрғандай. Бір жағынан, бойының тапалдығын сергектігімен, жинақы қимылымен, даусының үнділігімен боямалақ болған әккі концерт жүргізушіге де ұқсайды. Жан-жағынан кеңесшілері мен көмекшілері қоршаған Ордоқ залдың ду қол шапалақтауымен мінберге көтерілді. Президенттікке үміткер ортаға шығысымен әр жерде топтанып тұрған фототілшілер оны дереу нысанаға алып, аспаптарын шақылдатып, сәулесін жарқылдатып, бір-бірімен жарыса суретке түсіруге кірісіп кетті. Бір минутқа жетпейтін осы уақыттың өзінен-ақ көпшілік пен кездесудің ауасын байқауға болады, митинг басталарда ылғи осылай, бұл Американың аты шулы демократиясының нақты көрінісі әрі сайлауалдындағы науқанды ұйымдастырушылардың іскерлігі де осыдан аңғарылады.

Күні бойы өз-өзінен алаңдап, осы сәтті тағатсыздана күткен Борктың иығынан ауыр жүк түскендей болды, теледидардағы үйреншікті көрініс мұныда тыныштандырғандай, тіптен, ол жүйкем жұқара бастаған ба деп өзін-өзі жазғырып та қояды.

Бұл кезде бар назары бір ғана кейіпкерге – ағыл-тегіл көп сөздің тиегін ағытып қоя берген, онысы микрофондардың күшейтуімен ауқымды залды жаңғырықтырып әкеткен Оливер Ордоққа ауған адамдардың өзін-өзі ұстауынан да үйреншікті қалыптан тыс ештеңе байқалар емес. Ордоқ жақсы сөйледі, қазір күн тәртібіне көтеріліп отырған мәселелерді қозғап, қаны сорғалап тұрған жәйттерге айрықша тоқталған сәттерде бір неше рет ду қол шапалақтап, қошемет көрсетілді. Президенттіктен үміткердің өзі де қарсы алдында отырған жұртшылықтың саяси сенім білдіруіне ие болу мақсатында, олардың сұранысын қанағаттандыру, сөйтіп өзіне бағындырып, басыпайлы

қылып қою үшін ештеңеден аянып қалған жоқ. Бұл үшін билік құру мерзімі аяқталғалы тұрған президентті қатаң сынға алып, конгресті, сенаторларды, бұқаралық ақпарат құралдарын, әлде бір корпорациялар мен компанияларды, бәрі бірлесіп те, жеке-жеке де ауыз толтырып айтарлықтай ештеңе бітіре қоймаған, табыстарын жасырып, осы адамдарды өздеріне тиесілі игілігінен айырған қаржы құрылымдарын мінеп-шінеп шықты, ал, өзі әділетті қалпына келтіріп, бұл кісілердің жоғалтқанын бірнеше есе артығымен қайтарып беруге уәде етті.сөзінің бұл бөлігі біршама сәтті шықты, бүкіл зал дүрілдеп кетті, бұл орайда Ордок өзінің де, жиналғандардың да алдында гүл-гүл жайнап, едәуір көтеріліп қалды. Сөз жоқ, бұл оның табысы еді.

Ордоқтың әр сөзін қалт жібермей тыңдап отырған Роберт Борк екеуінің кешегі телефон арқылы айтқан сөздерін үміткердің қаншалықтымесінде ұстап отырғанын анықтауға тырысып бақты. Жоқ, ғарыш тақуасының жолдау туралы Ордок әзірше бір ауыз сөз айтар емес. Мүмкін бұл дұрыс та шығар, осыншама адам қатысып отырған ауқымды саяси жиында ондай даулы мәселені қозғап жатудың қаншалықты керегі бар? Әлде Ордоқтың алдына қойған мақсатының өзі осы тобырды күнделікті өмірді көкейкесті мәселелерінің қалың орманына ертіп әкетіп, бүгінгі тақырыпты соның аясымен шектеу болды ма екен?

Дегенмен, Ордоқтың халықты алдаусыратып, Филофей ашқан жаңалықты орағытып өтемінбе деген үміті ақталмады. Залдағы микрофон арқылы қойылған сұрақтың алғашқысының өзі осы тақырыпқа арналған болып шықты:

- Мистер Ордок, - деп бастаған әйелдің ашық дауысы сыңғырлай естілді. – Менің аты-жөнім Анна Смит, мектепте мұғаліммін. «Трюбюн» газетінде жарияланған ғарыш тақуасы Филофейдің жолдауы туралы не ойлайтыныңызды айта алмас па екенсіз? – Залдағы қатар-қатар тізілген орындықтардың арасына қойылған микрофонның алдында денесін тік ұстауға тырысып тұрған әйелдің тұлғасынан толғаныс байқалады.

Залдағы халық кенет қуатты толқын соғып өткен кемеңіз палубасындағы матростар секілді шайқалып кетті. Дүр ете қалған қоштаған дауыстар ізінше жауап күтіп тына қалды. Мұндай мезетті әдетте бұрылыс сәті деп атайды.

- Ия, құрметті Анна Смит, - деді сәл үзілістен кейін жүзі қуқыл тартып, өзі де шөгіп кеткендей көрінген Оливер Ордок, - аталмыш құжатты оқығанмын және бұл туралы көп ойландым. Жасыратын несі бар, сайлау алдындағы науқанға еш қатысы болмаса да, осы кездесудің барысында бұл сұрақ қойылатын болар деп күткенмін. Бірақ, құрметті сайлаушылар, сіздерді толғандырған мәселелердің қай-қайсысынан датис қалмасыма сене беріңіздер. Оның үстіне бұл жәйт бәрімізге қатысты болса керек. Осыған

байланысты менің айтарым мынау, - деп жалғастырды Ордок. - Әрине, саясатқа тікелей қатысы жоқ мұндай мәселелерге мұқият көңіл бөліп жүрмегенім рас. Дегенмен, әлгі тақуаның, дұрысы, заманымыздың ірі ғалымы Филофейдің бұл жаңалығы күллі адамзат қауымы үшін ауыр сынақтар мерзімі басталғанын паш етті. өкінішке қарай өр көкіректеніп жүріп өз-өзімізді тым асыра бағалап жіберген сияқтымыз. Газетті бәріңізде оқыдыңыздар, әңгіменің не туралы екенін жақсы білесіздер. Филофей көтеріп отырған бұл мәселені алдымызда алапат апат күтіп тұрғанын ескерткен дабыл деп қабылдаған жөн. Солай болып тұр!

Ал, теледидар объективтері бұл сәтте залдың ішін аралап, осы сұрақтың жауабын тағатсыздана күтіп тұрғаны көз жанарынан айқын аңғарылатын адамдардың бет-әлпетін үлкейтіп көрсете бастады. Дәл қазір солармен бірге болмағаны үшін қатты өкінген Борк экранның алдында қалшыып қата қалды. Ордок бұларды сендіре ал ма екен?

- Сонда не істемекпіз? – деп сұраған мұғалиманың дауысы кілт тына қалған залдағы тыныштықты бұзып жіберді.

- Менің ойымша, - деп жауап берді Оливер Ордок, - бұл орайда әркім өзі шешім қабылдауға тиіс. – Залдағылар гуілдесіп кетті. – ал, егер кеңірек ойластырар болсақ, - деді залдың күбір-сыбырын баспақ болған Ордок аяқастынан толғанысқа көшіп, - онда, әрине, Филофей ескертіп отырғандай, әлде әлеуметтік, әлде биологиялық сипаттағы осы апаттың алдын алу мақсатында тиісінше арнайы бағдарлама жасап, кассандра-шараналардың ақырзаманнан қорқуын, яғни өмірден бас тартуын туғызатын құбылыстарға қарсы күресу жөнінде шаралар қабылдау қажет.

- Мен айтайыншы! – деген йәел дауысы саңқ ете қалды. Аралас нәсілдің өкіліне тән қоңырқай өңді, ашық жағалы сары көйлек киіп, құлағына жарқыраған темір сырға таққан әйел көрермендер қатарының арасына қойылған микрофонның қасына батыл басып жетіп келді. – Мен үндемей қала алмаймын, бұған бәріміз де үн қосуға тиіспіз! – деп мәлімдеді ол жан-жағына қарап қойып. – Ия, біздің сән-салтанатқа малынып өмір сүріп жатқан ештеңеміз жоқ. Бірақ біз қашанда балалы болуды аңсаймыз, олардың өмірге келгеніне шын жүректен қуанамыз. Бұған ешкім араласпай-ақ қойсын! Ғарыш тақуасының не шаруасы бар бізде? Неге ол менің соңыма түспек? Неге ол менің жеке асымның өміріне қол сұқпақ болады? Мен бұған үзілді-кесілді қарсымын!

Залдағылар тағыда гуілдесіп кетті, көпшілігі оның бұл сөзін мақұлдаған ишара танытып бастарын изеп қояды, енді біреулері орындарынан тұрып кетіп, осы сөздерді қостайтынын білдіріп қолдарын сермелеп жатыр.

- Әрине, мен сізді түсініп тұрмын, ханым, бірақ біз Касаандра таңбасының пайда болуын тежей алмаймыз. Көрмеген-білмегенсіп өз-өзімізді алдаусыратудың орнына, осының нақты шындық екенін мойындауға тиіспіз.

- Егер, сол ғарыш тақуасының айтқанына болашақ президенттің мінберінен де бас шұлғылап отыра берсек, онда әңгіме басқаша болмақ! Онда ол өзі келіп, бізге - әйелдерге, аспандағы құдайға не жазып қалғанымызды келіп өзі айтып берсін! Бір өзі ғарышқа шығып алып, бәрімізді айыптамақ болады, айдай әлемнің алдында масқарамызды шығармақ! – деп шаңқылдады арзанқол сырғасы жылтырап, зал толы адамдардың өзін қолдап тұрғанын сезінгеннен құтырына түскен әлгі әйел. Бәлкім үйінде де өстіп жан-жал шығаратын болар, әлде, үйі де, күйеуі де жоқ бейшара ма екен. «Неткен сұмдық, - күбірледі Роберт Борк өз-өзіне, - мұндай адасудың ақыры қандай қасіретті боларын білмейді ғой. Бірақ оныда түсінуге болады, ашынғаннан айтқаны шығар».

Ал, барған сайын долдана түскен әйел тынышталар емес:

- Сізге айту оңай, оны кемеңгер ғалым деп соғасыз. Ол біздің көзімізді ашып берді дейсіз. Ал, мен үшін ол – адамдардан безініп, орбитаға қашып тығылған жексұрынның өзі! – деп айқайлады ол ашуға булығып.

Осы сөзден кейін залдың іші тым-тырыс бола қалды, жым-жырт тыныштық. Ешкім әлгі әйелге қоғамдық орында өзінді дұрыс ұста деген сияқты ескерту жасаған жоқ. Ыңғайсыздау жағдайда қалған Оливер Ордоктың өзі де осыны еске салуды ойына ала қоймаған болса керек. Келесі сәтте теледидар экранына үңілген Американың талай тұрғыны естен тандыраарлықтай көріністің куәсі болды.

- Міне, қараңыздар! Жасырмай-ақ қояйын, қараңыздар, енді не істеуім керек?! – деп шыңғырды әлгі әйел саусағымен маңдайын ұрғыштап. – Міне, бірнеше күн болды, мына пәлекет, ана ғарыштағы сайтанның сапалағы айтып жүрген Кассандра таңбасы менің де маңдайымда бар болып шықты! – Сол мезет оның жүзі теледидардан үлкейтіліп көрсетілді, байғұс әйелдің маңдайындағы дабыл белгісіндей жыпылықтаған қошқыл түсті ұсақ секпіл ап-анық көрініп тұр.

- Мен бұған неше түрлі май да жақтым, опалап та көрдім, - деді дір-дір еткен ернін алақанымен көлегейлемек болған әйел құмыға күбірлеп. – Пайдасы тимеді. Кетпейді. Күндіз де, түнде де! Демек, әлгі ғарыштағы сүмелек мені де бақылап отырғаны болды ғой? Міне, қара құрсағыңда жатқан шарана өзіңе, яғни, анасына қарсы, өмірге келуге қарса, ол сенен өзінің өмірге келмей жатып өлтіруді талап етіп, белгі беріп тұр деп көзіме шұқымақ болады! Демек, оның өмір сүруден қорқып, жарық дүниеге келуден бас тартқаны ма? Солай ма? Ал, оған тумап жатып өмірден жиренуді үйретіп, құрсақта жатып-ақ өлімге итермелеп отырған, жарық дүниеден бас тартуға көндірген кім? Менің жеке өміріме кім араласып отыр? Ғарыштан маған бақылау-сәулесін жіберіп, тексеру жүргізуге қандай хақы бар оның? Біз мұнда шама-шарқымызша өмір сүріп жүрміз, ал, ол – жаңа осы жерде

айтылғандай, кемеңгер ғалым Филофей ғарыштан сәуле жіберіп, әйелдердің маңдайынан кассандра-шараналардың белгісін іздейді! Бізді бақылауға алмақ! Адам атына лайықсыз сілімтік екенімізді бетімізге басып, көзімізге шұқиды! Ал, біз оған не істей аламыз? әлде мұндай жағдайға тап болған жалғыз мен ғана ма? Мүмін осы залдың өзінде-ақ мен сияқты талай әйел отырған шығар, бәлкім олар өздерінің маңдайына Кассандра таңбасының басылғанын әлі де білмейтін болар?! Енді не істе дейсіздер маған, ау, адамдар? Не істеуім керек? Өмірден қорқады екен деп ішімдегі шарананы құрсағымда тұншықтырып өлтірейін ба? Демек, менде, менің тағдырым да оған ұнамайтын болғаны ма? Әлде оған жер бетінен жұмақ орнатып берейін ба? Қалай?! Мен мұны қуана-қуана істер едім! Бірақ, бұл әлемді қалай түзетпекпін? Әлде өзім де асылып өлім керек пе? - Бейбақ әйел кенеттен еңіреп қоя берді, басын ербеңдетіп, өз шашын өзі жұлмақ болады. Жақын отырған біреулер жүгіріп келіп, иығынан құшақтап, қолтығынан демеп, байғұсты алып кетті.

Зал тағы да жым-жырт тына қалды. Мыңдаған адам ешкімге жанар тіктемей, үн-түнсіз мелшиіп отыр. Бейне бір осында не үшін келгендерін ұмытқандай, Оливер Ордок қа да қарар емес. Телекамералар оның өзін де, оның мінберін де көрсетуді қойып, біресе залдағы халықтың бет-жүзін үлкейтіп көрсетсе, енді бірде жалпы көрініске ойысып кетеді.

Тек өзі сөйлеуге дайындалып, тамағын кенеген кезде ғана экранда Ордоктың бейнесі қайтадан пайда болды:

- Дәл қазір бұл сұрақтардың бәріне бірдей жауап таба алмаспыз. Мүмкін мұны арнайы ... – деп бастап келе жатқан оны залдан шыққан дауыс бөліп жіберді.

- Кешіріңіз, мистер Ордок, - деді залдың түкпір жағындағы микрофонның қасына келген ер адам, - менің айтайын дегенім – біз туралы жаман ойлап қалып жүрмеңіз. Біз сізді қолдаймыз, бірақ, өзіңізде көріп тұрсыз, жұрттың бәрі қазір толғаныс үстінде. Мен өзім дәрігермін, сондықтан әлгі әйелді жақсы түсінемін және қатты тебіреніп тұрмын, ол есеңгіреп қалған, тағы осындай қанша әйел қайғыдан қан жұтар екен! Кім болса да ғарышта жатып алып, біздің өмірімізге араласуына болмайды ғой! Біріншіден, бұл біздің конституциямызға қайшы келеді. Осы орайда мынандай сұрақ туады: біз өзі демократиялық елде тұрып жатырмыз ба, жоқ па? Өз өмірімізге өзіміз қожайын бола алмаймыз ба? Адам құқығын қорғау деген болмайтын ба еді? Жеке тұлғаның құқығын аяққа таптайтындай кім еді ол, соншама? Тіпті онысы, ғылыми тұжырымдама болған күннің өзінде де бәрімізді әлде бір теория бойынша өмір сүріп, әрекет етуге көндіруге қалай дәті барады? Егер оның әлгі тұжырымдамасын қабыл алмасам, бұл менің өмірлік мүдде ма сай келмейтін болса, онда маған тәжірибелік жолмен әсер ету арқылы әлде бір өмір сүру салтын зорлықпен таңуға ешкімнің хақысы жоқ. Филофейдің жолдауын мен де мұқият оқып шықтым. Ұзақ ойландым. Бұл орайда өзінді қанша құрметтегеніммен, мен сізбен келісе алмаймын, мистер Ордок. Филофейдің ұсынысын басшылыққа алу мүмкін емес деп

есептеймін. Мүмкін ғылыми тұрғыдан келгенде оның айтқаны дұрыс шығар, бірақ ғс жүзінде олай емес, оныкі теріс. Біз тәжірибе жүргізетіндей тышқан емеспіз ғой!

- Дұрыс! Бәрежелді! Өте дұрыс айтты! Деген дауыстар жан – жақтан жапа-тармағай естіле бастады. Зал тағы гуілдеп кетті. Телекамералар жаппай шуылдасып кеткен сайлаушылардың жүздерін көрсетіп жанталасып жатыр. Бір кезде Ордоктың бейнесінің өзінде үлкейтіп көрсетті. Оған қарау әрі қорқынышты, әрі аянышты болатын. Ол мінберде не істерін білмей, залдағы ыжы-қиқы айғай шумен қым-қуыт дүрлігісті қалай басудың амалын таппай абыржып тұр еді. Осы сәтте Борк әлгі бір ыстық сорпа шашырап, күйіп қалғандай болып көрінетін теңбіл Ордоктың бетіне қайтадан шыға келгенін аңғарды, мұның өзі терең ішкі толқыныстың, дәрменсіз ашу-ызаның сүйкімсіз көрінісі болатын. Бетіндегі әлде кім ыстық сорпа шашып жібергендей көрінетін қара қошқыл түсті ұсақ таңбаның ізі қашықтау жерден, экраннан қарағанда ыстық та ылғал сезіледі екен. Залда болып жатқан дүрбелең, адамдардың жер бетіндегі зұлымдықтың қайнар көзін өз бойынан көруден бас тартпақ болып жанталасуы Борктың тұла бойын тітіркентіп жіберді. Ия, бұл – Филофейді түсінуден бас тартудың сұрапыл көрінісі болатын! Борктың Ордокқа да жаны ашып кетті, оның жағдайы шынымен аянышты еді. «Адамның жолы болмайын десе осы екен-ау, - деп ойлады бірге оқыған жолдасы үшін қиналған Борк. – Ең бастысы, жігері құм болып, жасып қалмаса екен. Залдағыларға өз сөзін ұғындырып, өзінің көзқарасын қоғап қала алса дұрыс болар еді. Сонда ғана бұрынғы беделін қайтадан қалпына келтіре алуы мүмкін. Бірақ, соның өзі қолынан келер ме екен? О, Құдай, қандай қолайсыз жағдай! Көрген күніміз осы ғой, біздің еш кінәміз жоқ, бірақ басымызға күн туған сәтте көз алдымыздағыны көрмейтініміз бар! Дәл қазір Филофей байғұстың өзі осы залда болса қайтер еді!»

- Мен өз атымнан және егер мені қостар болса, сайлаушылардың да атынан мынаны өтінер едім. Мұны бүйтіп қалдыруға болмайды! - өзін дәрігермін деп таныстырған әлгі кісі у-шудан дауысын асырмақ болып микрофонға төне айғайлап тұр. – Америка азаматтарына қандай да болсын тәжірибе жасап, сынақтан өткізуге ешкімнің хақысы жоқ! Ғарыш тақуасы бүкіл адам баласы жаппай айыптамақ болса өзі білсін, біздің онда шаруамыз жоқ. Біз – Америка азаматтарымыз. Біз – дербес тұлғалармыз! Құрама штаттардың аумағында мұндай арандатушылық сәулелендіру жүргізуге тыйым салынсын! Конгресс осыны неге айтпайды, федералдық органдарымыз не бітіріп отыр?!

- Дұрыс айтады! Жөн сөз! Тыйым салу керек! – деп айқайлап қоя берді зал толы халық. – Тыйым салынсын бұған!

- Тынышталыңыздар, мырзалар! Өтінемін сіздерден, ханымдар! – Кездесуді жүргізуші өз микрофоны арқылы тәртіп орнатуға тырысып жатыр. Бұл қымбат бағалы көзілдірік тағып, жылтырата май жаққан шашын ортасынан қақ жара тарап қойған, ресми киінген адам болатын, шамасы, олда бүйтіп жағдай тым шиеленісіп кетер деп күтпесе керек. Толқып тұрғаны ап-анық байқалады, қайта-қайта галстугін жұлқылап қояды. – Микрофонға

жапырламай, бір-бірілеп сөйлеуді сұраймын, - деп өтінді ол. – Бәріңізге де кезек тиеді, тек кезекпен сөйлеңіздер, өтінемін, мархабат етіп, кезекпен сөйлеңіздерші.

Бірақ, ол кешігіп қалған болатын. Қатарлардың арасына қойылған микрофондардың қасына топтаса қалған адамдардың, әр қайсысы бірдеңе айтып қалуға, дәл соны өзінің алдында сөйлеген адам айтып кетсе де, өз жанынан бірдеңе қосып, толықтыра түсуге тырысып, бір-бірімен таласып, кимелесіп жатыр.

Жүргізушіге микрофондардың қайсысын қосуды реттеп тұруға әрең үлгергеннен басқа ештеңе қалған жоқ.

- Бірінші микрофон!.. Келесі сөз екінші микрофонға беріледі!... Мархабат! Үшінші микрофон! Бесінші, жетінші, оныншы...

Бір микрофоннан екіншісіне кезек ауысқан сөздердің ауаны біртіндеп қатаңдай берді, олардың мәні Филофейдің жаңалығы мен оның ойларын аяусыз сынға алып, оның өзін орбитадан қуып шығу керек дегенге ойыса берді, әлемдік деңгейдегі арандатушыға, бүкіләлемдік зымиян бүлікшіге ғарыштан орын жоқ; енді біреу, шамасы орыс эмигранттарының ұрпағы болса керек, оны баяғы КГБ-ның тыңшыларындай, жүкті йелдерге жазықсыз айып тағып жүрген ғарыштық жалақор деп атап та үлгерді. Екінші Филофей деген – орыстардың ғарышқа әдейі жіберген ықпал етуші агенті, оның мақсаты – Американы іштей ірітіп, қоғамға тұқымтек бомбасын тастау деп соқты; тағы бірі мұның бәрі қазіргі қоғамды бақылауда ұстау үшін аса ауқымды акция өткізбек болған халықаралық мафияның ісінен басқа ештеңе емес деп сәуегейлік жасады. Жиналғандар бірінен-бірі өткен неше түрлі қорқынышты болжамдарды айтып жатты. Одан әрі зұлымдық пен аярлықтың әлімсақтан белгілі сипаттары мен оған қоса жаңа теңеулерде айтылды – ғарыштағы әзәзіл, ғарыштық ібіліс, ғарыштағы анархист, тіптен байқаусызда асыра бағалапта жіберді – ғарыштық Фауст...

Бірақ, көпшілігі жанын жеген мазасыздықтан арылмақ болып, шын көңілімен ойларын ортаға салған бұл шешендер, ең алдымен ғасырлар бойы «Кассандра таңбасы» дегенді білместен-ақ өмір сүріп, уақыт өткен сайын саны көбейіп, одан әрі жетіле түскен адамзат тарихына сілтеме жасай келіп, бәрі бір адамдай Филофейге қарсы шықты, оның әлеуметтік-биологиялық жаңалығынан шығатын үрейлі қорытындыларды барша адамның ақыл-ойы мен жан-жүрегінен қалай-да қуып шығуды жақтады. Сондықтан, әсіресе, көзінен жасы сорғалаған әйелдер өздерін құтқаруды, жеке өміріне бақылаушы-сәулелердің басып кіруінен қорғауды өтінген кезде осының бәрі шулы пікірталас барысында бұл ғарыш тақуасын Біріккен Ұлттар Ұйымының өзі қолға алуға тиіс екені, адамзатты қорғау мақсатында шара

кабылдау жөнінде осы ұйымның өзінде мәселе көтеру туралы талап қойылды.

Осының бәрін бақылап отыру Роберт Боркқа тым ауыр тиіп, көңілі жабырқады, Филофейдің дүние әлем жаралғаннан бері әне болады, міне болады деп күтіп келе жатқан болашақ ақырзаманның шынайы мәнін ашып беру үшін, сол кесапаттың сыртқы әлемдегі ауқымды апаттан емес – мұнымен келісуге болар еді, өмірі таусылмайтын, барған сайын айла-амалы көбейіп, қатігездігі артып отырған адам баласының зұлымдығынан туындайтын тұқым-тектің азғындауынан болатынын дәлелдеу үшін әрекет етуін адамдардың басым көпшілігі түсінбейтініне күйінішпен көз жеткізді. Атам заманнан бері жасап келе жатқан күнәлары үшін, Құдайдың өзі сыйлаған өмірді - әркімге едәуір ұзақ мерзімге тарту етілген, бірақ мәңгілікке созылмайтын, әу бастан Кеңістік пен уақыт бойынша шектеулі, аса қымба та қайталанбас Өмірді лайықты сүре алмағаны үшін жазаға тартылмай қоймайтыны туралы адам бойындағы айуандық қорқыныш тағы да алға шықты.

Оливер Ордоктың қазіргі түріне қараудың өзі мүмкін емес еді. Ордоктың енді өз-өзінің алдында да құны төмендеп, қадірі кететінін көз алдына елестеткен Борк оқиғаның мұндай беталысын болжай алмағаны үшін өзін кінәлі сезінді, бірақ Ордокқа бұл жайында басқаша түрде ескерткен-тұғын.

Іс жүзінде, Ордок өте ыңғайсыз жағдайда қалған еді. Осы кездесуге оның ешқандай қатысы жоқтай-ақ, мінберде тұрған ол бейшараны жұрттың бәрі ұмытып кеткен болатын. Фйтылған сөздердің бәрі тек Филофейдің атына ғана бағышталып жатқан, бене бір бұл митинг Ордоктың құрметіне емес, әлдебір белгісіз жақта, ғарыш кеңістігінде жүрген Филофейге арналғандай-ақ, жұрттың назары түгелдей соған ауып кетті. Микрофонға ұмтылған адамдар президент болудан үміткерге емес, Филофей тақуаға әлденелер айтып қалуға тырысуда. Ал, үміткер болса, сол күйі мінберде әлі тұр. Көз алдында бәрі шулы базарға айналып кеткен. Сайлаушылар мен теледидар көрермендерінің миына Ордоктың сайлануы қаншалықты маңызды екені туралы ойларды сіңіруге арнап дайындалған нәрселердің бәрі адыра қалды. Спорт залының төбесіне ілінген күліп тұрған Ордоктың бейнесі салынған ауа шары да күлкілі, сабынның көпіршігі сияқты көзге қораш көрінеді. Әлсіздікке бой алдырып, жігері құм болған оның өзі де абыржып қалған. Қасына кеңесшілері мен көмекшілері келіп, құлағына әлденелерді сыбырлап кетеді, бірақ ол мінберде солпыып әлі тұр. Көз жанарынан ызаға булығып тұрғаны байқалады, бетіндегі таңбалары жалқынданып құбыла түскен. Бұл оның толық күйреуі, бүкіл елдің алдында маскара болуы еді.

Митингінің бағыты басқа жаққа бұрылып кетті. Су түбіне батып бара жатқан бейшараны құтқару үшін тосын әрекет жасалмағанда бұның аяғы қайда апарып соқтырарын кім білген. Кенет сахнаға мүсіні спортшыға келетін бір жас жігіт жүгіріп шықты; әліде галстугін жұлқылауын қоймай, сөйлеушілердің кезегін реттемек болып әуреге түсіп тұрған жүргізушінің қасына батыл басып келді де, оған әлденені айтып, қолындағы микрофонды жұлып алды. Содан кейін залға арнап дауыстап былай деді:

- Күтпеген жерден баса-көктеп сөйлеп тұрғаным үшін кешірім өтінемін. Мен бір мәлімдеме жасамақпын! Бұл өте маңызды!

Айғай-шу бәсеңдегендей болды. Зал бір сәт тыныштала қалды. Уақытты жоғалтуға болмайтын еді.

- Менің аты-жөнім Энтони Юнгер, - деді сахнаға кенеттен шыға келген жас жігіт.

«Е, мынау ма, демек, Энтони Юнгер деген жігіт осы болды ғой» - деп ойлады Роберт Борк.

- Менің атым сіздерге беймәлім шығар, - деді Юнгер. – Мен де өздеріңіз сияқты осы округтегі сайлаушылардың бірімін. Сондықтан, өзімнің де сөйлеуге хақым бар екенін пайдаланып қалмақпын. Оның үстіне, мен мистер Ордоктың командасында жұмыс істеймін, оның кеңесшілерінің бірімін. Назар қойып тыңдауларыңызды өтінемін. Бұл жиын ғарыштан келген мәселені талқылау жөнінде пікірталас өткізуге емес, президенттіктен үміткермен кездесуге арналған. Сондықтан қазір өзіміздің сайлау алдындағы талқылауымызды одан әрі жалғастырғанымыз жөн болар, ал, Филофей туралы әңгімені басқа жолы айтармыз, өйткені, осы бір ерекше жаңалық туралы әлі талай ойланып-толғануға тура келетін сияқты. Сондықтан келісілген жоспар бойынша әрекет етуді ұсынамын. Мистер Ордоктың Филофейдің мәселесіне алаңдамай-ақ, өзінің қорытындылары туралы айтуын өтінейік.

Бұл дер кезінде келген көмек еді. Жанжал басылған сияқты. Энтони Юнгердің батылдығына Борк риза болып қалды. Өзі де оны шамамен осындай болар деп жорамалдаған. Одан кейінгі болған жағдайды ешкім де, тіптен Борктың өзі де күтпеген болатын.

Ордоқтың осал еместігін мойындау керек, ол дереу есін жиып, тізгінді өз қолына алды.

- Ия, сөзімді әрі қарай жалғастырайын, - деді ол, осы сәт көз жанарына әлдебір от жарқ ете қалды, өзі кенет өзгеріп сала берді, мұны кілт құбылып шыға келген жүзінен-ақ болатын. Әлденеге нық бел буған сияқты. – Ия, құрметті сайлаушылар, жаңа ғана Энтони Юнгер айтқандай, мен мұнда өз сөзімді жалғастыру үшін тұрмын. Бірақ, бұған сәл ғана түзету енгізу керек. –

Отырғандарға сынай қарап, сәл үзіліс жасаған ол мұнысын ізінше түсіндіріп өтті. – Мен нақ осы Филофей туралы айтпақпын, ия, тура сол Филофейдің өзі туралы, - деп атап көрсетті ол. – Осы жерде микрофон арқылы сөйлеген адамдардың ойларын әрі қарай жалғастырып, бізге ғарыштан психологиялық шабуыл жасалып отырғаны, адамзат тұқым-тегінің қазіргі жағдайы қатал сынға алынғаны туралы пікірлерді одан әрі дамытпақпын. Бұл жайында бірінші кезекте айту керек, өйткені, мен сайлаушылардың пікірімен, халықтың пікірімен өмір сүріп жүрген адаммын. Міне, қазір бәріміз біргеміз, бұл мен үшін өте маңызды. Осында сөйлеген адамдардың айтқан сөздері менің де жанымға жақын. Америка демократиясы үшін ең бағалы құндылық болып табылатын біздің құқықтарымыз бен бостандықтарымызға ғарыштан адам баласы естімеген шабуыл жасалған кезде, өзім де шамамен осылай ойлағанмын. Сонау ғарышта жүрген Филофейдің біздің өмірімізге қастандық жасап отырғаны туралы осы жерде айтылған сөз әбден дұрыс, мен мұнымен толық келісемін.ол мұны қаласа да, қаламаса да өз басым бұған мынаны қосар едім: түптеп келгенде ол біздің демократиямыздың көзін жоймақ. Бұл мүмкін емес сияқты, бірақ солай. Бұл – нағыз зұлымдық, күллі адамзатқа қарсы арам пиғылмен жасалып отырған қастандық. Міне, ібілістің сұрқиялығына шек жоқ екеніне сіздер мен біздер тағы да көз жеткіздік. Әуелі осы тақырып бойынша өзім әңгімелескен кейбір белгілі, бір қарағанда білікті болып көрінетін адамдардың пікірін келтіре отырып, өзім де осы жайында айтпақ болатынмын. Бірақ, сөзімнің екінші бөлігіне, Филофейдің жолдауына өзімнің жеке көзқарасым қандай екенін айтуға үлгермей қалғанымды өздеріңізде көрдіңіздер. Осы залдағы адамдардың айтқан пікірлері менің ойымменде қабысып жатыр. Мен осыған ризамын, бұл менің алған бағытым дұрыс екеніне тағыда көзімді жеткізе түсті. Күтпеген жерден қазіргі қоғамға аса зор қатер төнгені туралы пікірге өз басым толық қосыламын. Өзін-өзі Филофей тақуа деп атаған бұл адамның осы әрекеті тұқым-текті зерттеуге бағытталған сияқты, бірақ, іс жүзінде біздің өміршең рухымызды, өзімізге деген, біздің өркениетімізге деген тарихи сенімімізді құртуға бағытталған қастандықтан басқа ештеңе емес. Енді мына жәйтке назар салыңыздар, бұл қастандық тек ғарыштын ғана жасалып отырған жоқ, Филофей өзіне Жер бетінен одақтастар тауып алған, олардың арасында өзіміз ғылым мен қоғамдық өмірдегі беделі жоғары деп санап жүрген жекелеген адамдар да бар. Міне, мәселе қайда жатыр! Бұл адамдар Филофеймен бірге өздерінің сәт сағатын күтіп отыр, сол кезде олар өздерінің ғарыштық дем берушісін көкке көтеріп, оның атын жамыла отырып жер бетін астаң-кестең етпек, біздің өмір сүруге лайықты адамдар екенімізге күмән келтіріп, ең бастысы – біздің әйелдерімізді маскара қылып, олардың маңдайына ібілістің белгісі – Кассандра

таңбасын баспақ. Ойлап көріңіздер - апат пен пәле-жаланың сәуегейі Кассандраның таңбасын! Бұл таңбаның осылай аталуы тегін емес. Не деген зымияндық ишара! Біз бәріне дайын тұруымыз керек! Бүкіл ұлтымыз дайын тұруға тиіс! Үстіне академия киімін киген Филофейдің жақтастары қазірдің өзінде бұқаралық ақпарат құралдары арқылы адамдарға ықпал етіп, оларды ғарыштан жіберілген жалған сәуегейлікке сендіруге тырысып жүр. Мен асыра айтып тұрған жоқпын, сеніңіздер – бұл – күллі адамзатқа қарсы жасалып отырған қастандық. Мұны тек солай ғана атауға болады! Міне, құрметті сайлаушылар, мені мазалап жүрген осы мәселе!...

Зал тек осы сөзді ғана күтіп отырғандай екен. Президенттіктен үміткердің сөзіне елтіген залдағы жұрт одан көз алмастан қадала қарап қалыпты. Оливер Ордоктың айтқан сөзі олардың көкейіндегі күдік-күмәнді тап басып, толық түсіністік тапты. «Альфа-Бейсбол» спорт залына жиналғандар осы сәт бәрі бірдей демалып, бір ғана ұранға – Оливер Ордоктың аузынан шыққан сөзге ғана ұйып отыр еді. Сөз жоқ, бұл оның жеңісі болатын. әуелі масқара болып ұтылғандай көрінген Ордок енді салтанатты жеңіске жетті. Осы жеңіске бастар жолды дәл тауып, тамаша алакерлік жасады, өз бағытын күрт өзгертіп, ғажап табысқа кенелді.

Ордоктың өзі де өзгеріп сала берді. Мінберді қазір ол емес, мүлдем басқа адам тұрған еді. Жиналғандарға өз сөзінің қалай әсер етіп жатқанын көрген Ордоктың рухы бірден – бірге көтеріле түсті. Осы сәт ол өзіне риза болып, іштей тамсанып тұрды, өзінің зор табысқа жеткенін сезіп, масаттану сезіміне бөленді, сөз дегенің тасқындай төгіліп жатты; оған қазір өз сөзі осы отырған адамдардың әсіресе, бұған сүйсіне көз тіккен әйелдердің нәпсісін қоздырып, құмарын қандырып жатқандай көрінді, тіптен осы адамдардың барлығы жынысына да қарамастан, еркектер мен әйелдер түгелдей бұған беріліп, әрқайсысы тек осыны ғана көксегендей көрінді, осы сезімнен күш алған бұл арқырай кісеніп, аузынан жалын шашып, үйірдеге байталдар мен биелердің соңына түскен айғырдай құтырына түсті; әр сөзі бойына қайнаған күш бітіріп, аңсай күткен, бірақ әлі де қол жеткізе қоймаған іңкәрі – билік деген арумен тар төсекте тоғысар сәтті күтіп, алдын ала рахатқа бөленді. Бейне бір бағы замандардан, ормандағы жабайы кездерден бері санасының бір түкпірінде жатқан, өзі сияқты мақұлықтарды билеп-төстеуге деген құмардық, өз билігін ешқашан жоғалтпауға ұмтылған аш бөрінің алапат қуаты қайта оянып кеткен сияқты. Бірақ билікке қол жеткізудің бал айына барар жолы сөз тасқыны арқылы өтетін, ағыл-тегіл сөз селі қарсы алдындағы тас қамалды, қазіргі сәтте – Филофей мен оның әзірше жеңіліс таба қоймаған жақтастарының ұсынып отырған идеясынанмтас-талқан етіп күйретуге тиіс, жиналғандарға ол осы туралы астарлай жеткізіп, оларды өзіне сөзсіз

бағынып, қолын сермеп қалса болды, әлгі қаскөйлерге қарсы күреске дүрк көтерілуге дайын тұруға астыртын үгіттей бастады.

О, бұл Оливер Ордоктың жұлдызы жанған сәт еді. Жұрттың бәрі оған бір адамдай тәнті болып отыр, тек экран бетінде бірер рет жалт етіп қалған, мінберге жақын тұста отырған бір адам ғана оларға қосылған жоқ. Энтони Юнгер сахнаның шет жағында бір қырындап отыр еді, әлде кімнің лақтырған тасы тиіп кетеме деп қорыққандай басын қос қолдап қысып алған, бұлшық еті бұлтиған тамырлары адырайып шығып кетіпті, өзін жайсыз сезініп отырғаны бірден байқалады.

Бұл кезде Оливер Ордок тіке шабуылға шыққан болатын, оның сөзі залдағылар мен одан тыс жерлердегі адамдардың бәрінің жанды жерлеріне тиіп, оларды өз дегеніне көндіріп, табысқа бір жола жетіп тынуға бағытталған еді. Ол үшін қазіргі сәт ерекше-тұғын, тұла бойын бейне бір қарсы алдынан жүгіре шыққан, құшағына құлай кетуге дайын тұрған сүйіктісін сөзбен аймалап, құшақтай қысып, сипалап, әр жерінен сүйгіштеп жатқандай сезім билеп алды, бұл үшін жедел де батыл қимылдау керек екендігін ол осы сәт айқын түсінді.

- Бәріміз қырағылық танытуымыз керек деген кезде, - деп ескертті ол әр сөзін «Альфа-Бейсбол» залына жиналған халықтың жетесіне жеткізіп нығырлап, - мен қоғам мүддесін басшылыққа ала отырып, сіз бен біздің масқараға ұшырап, осы адам естіп-көрмеген ғарыштық қаскүнемдіктің құрбаны болып кетпеуімізді ойлап тұрмын. Өйткені бұл мәселе аса ауқымды болуымен қатар әр адамға, соның ішінде осында, сайлау алдындағы кездесуге жиналғандарға да қатысты, - Филофейдің адамзаттың тұқым-тегін өзгертіп, оның құрылымын бұзуға бағытталған қоғамда үрей туғызып, адам бойындағы өміршендік негіздері жоюды мақсат тұтқан планеталық деңгейдегі сұмдық тәжірибесінен қайтсек қорғана аламыз?!

- Онысы бола қоймас! – деген ашулы дауыстар естілді залдан. – Біз бұған жол бермейміз!

- Мен де солай ойлаймын, - деп жалғастырды Оливер Ордок. – Және бұл үшін бар күшімді жұмсайтын боламын. Мені ештеңе де тоқтата алмайды. Бірақ, ғарыштан төнген қатерді және Филофейдің алдында мәймөңкелей жүгіріп, жағдайды ушықтыра түсуге тырысатын, қарапайым тілмен айтқанда – таза суды лайлап жүрген оның жер бетіндегі қызметшілерін қалай, қайтіп залалсыздандыруға болады? әңгіме адамдар мен тұтас халықтардың тағдыры туралы болып тұрғанда мен жалпыға ортақ үндек тастаумен ғана шектелетін ізгі жанды ақсүйек болып қала алмаймын. Филофейшілер мынаны біліп қойсын, олар қаншама ұшқыр ойлы дәлелдерге сүйенсе де, біз олардың тұқым-текті жел еткен апатты аранына құлай кетуге келісім беріп, дайындық

білдіре алмаймыз, бұл мүмкін емес! Атап айтқанда, мен футуролог ғылыммен, ғылыми ортада белгілі, әлемдік атағы да бар, бірақ іс жүзінде ғарыш тақуасының ең басты жақтасы, керек десеңіздер оның идиологиялық нөкері болып табылатын біреумен ұзақ әңгімелескенмін. Бұрынғы Кеңес Одағында көсемдеріне шын көңілмен қызмет етіп, ол үшін өмірін қиюға дайын тұрған жастарды, қателеспесем, белсенді комсомол деп атаған. Филофейдің қолшоқпарыда соларға ұқсайды, бірақ ол жас емес, егде тартқан адам, өзі біздің университетте жұмыс істейді, қала сыртында тұрып жатыр, оның аты – Роберт Борк!

Бір сәт тым-тырыс бола қалды, отырғандар демала қалмай тұншығысып қалғандай, содан кейін гүбірлеген дауыстар тұтас бір гуілге ауысып кетті: «Роберт Борк! Роберт Борк! Роберт Боркты айтып тұр! Роберт Борк деген біреу!»

- Міне, солай құрметті сайлаушылар! Әрине, мен кеше Роберт Борктың ғылыми дәлелдерін сыпайылық сақтап тыңдап алдым, содан кейін оның назарын мынаған аударғым келді, - кімнің де болса тірі адамдардың тағдырын елемеуге хақысы жоқ, ал, Филофейдің алдына қойған ғылыми мақсаты қандай болса да, ол біздің өмірімізге баса-көктеп кіріп, оны күйретпек болып отыр, сол кезде оның Филофейдіңде өзінен асып түсуден тайынбайтынын байқадым. Міне, осындай адамдардың сырты ұғалым болғанымен, ішінде күллі әлемге қарсы бағытталған зұлымдық бұғып жатады екен! Роберт Борк үшін өзімен сөйлесіп отырған адамның басын қатыратын философиялық сандырағы мен ғаламдық ойлары өзімен бірге күнделікті қатар өмір сүріп жатқан қарапайым адамдардың тағдырынан әлдеқайда маңызды. Мұндай қарапайым адамның басына түскен қиындықты Роберт Борк елең қылмайды, ғылыми сипатта қандай дәлел келтірседе түпкі мақсаты – адамзаттың ұрпақ жалғастыруын тоқтатып, бәрімізді болашағымыздан айыру болып отырған Филофейдің ілімі үшін ол міні шімірікпестен құрбан ете салудан тайынбайтын адам. Роберт Борк – нағыз фанатик, ол Филофейді толық қолдап отыр және оған құдды ібілістің өзіне қызмет еткендей қызмет етуге дайын.

- Не айтып кеттіңіз, мистер Ордок! Бұл тек екеуіңізге ғана ортақ оңаша әңгіме емес пе еді! – деді шыдай алмаған Энтони Юнгер жүргізушінің микрофонын жұлып алып. Жүзі қуарып, беті тыржиып кеткен. – Жеке әңгімені көпшіліктің талқысына салғаныңыз қалай?!

- Борк екеуіміздің арамызда болған әңгімені басқалардан жасырғым келмейді, - деп жауап қайтарды Ордок беті бүлк етпестен. – Егер оңаша әңгімеде бүкіл адамзаттың тағдыры қозғалса, егер Роберт Борк сияқтылар Филофейдің әрекетін мақұлдап, оны ақтамақ болып, тіптен оның бүкіл

әлемді жеке бақылауға алуына жол салып беру үшін адамдардың санасына оның ісінің дұрыстығын сіңіруге ұмтылса, онда неге мен оған сыпайы – сырбаздақ білдіруім керек?

Ду қол шапалақтап, «Альфа – Бейсбол» залы жаңғырығып барып басылды. Телеоператорлар Оливер Ордоқтың кезекті жеңісінің ғажайып көрінісі ретінде жиналған жұртшылықтың бет-жүзіндегі өзгерістерді қалт еткізбей бейнетаспаға түсіріп алу үшін зал ішінде әрлі-берлі жүгірісіп жүр.

Энтони Юнгер тағы бірдеңе айтуға талаптанған:

- Мистер Ордок, бұлай істеуге хақыңыз жоқ...

Бірақ зал оны сөйлетпей қойды. Бәрі бір адамдай дүркірете қол соғып, оның сөзін басып тастауға, бір сөз айтқызбай, тұрған жерінде тұншықтықтары салуға тырысып бақты.

Алайда Юнгер өз дауысын жұрттың қол шапалақтауының дуылынан асырмақ болып, қолын сермелеп, жан ұшыра бірдеңелерді айтып жатты, бұл отқа май құя түскендей болды, енді Юнгердің дауысын біржола басып тастау үшін бәрі қосылып айғайлай бастады: «Ор-док! Ор-док! Ор-док! Ор-док!»

Содан кейін құдды біреу бұйрық бергендей-ақ бәрі бірдей орындарынан атып тұрып, Ордоқтың атын қайталап, дүрілдетіп қол шапалақтауға көшті: «Ор-док! Ор-док! Ор-док!»

Сонымен, Ордоқтың салтанатты сәті шырқау шегіне көтерілді. Мұндай саяси табысқа жету туралы оның бәсекелестерінің бірде-бірі армандап көрмеген шығар. Ал, шарға бойлы, алашұбар бет жүзі әлде бір оорғайды еске салатын, Геббельске қатты ұқсайтын ол қазір жиналған жұртшылықтың гуілдей қостауымен бас айналдырар биікке көтеріліп кетті, адам айтқысыз табысқа жеткені соншалық, мұндай болар-ау деп ешкім ойламаған болатын, осы сәт Ордоқтың өзі бақыттан басы айналып, құлап қала жаздап тұрды. Дегенмен, ол өз-өзін билей алады екен. Шаруа бітті, енді осы табысты баянды ете білу керек. Зал болса «Ор-док! Ор-док!» - деп дүрілдеп жатыр. Ол ақыры өз-өзін түпкілікті қолға алып, риза пішінмен күлімсіреп қойып, залдағылардың айғайы мен қол шапалақтауын тоқтатуға ишара білдірді де, сәл тыныштық орнағаннан кейін былай деді:

- Осында әлде кімнің Роберт Боркқа жаны ашып тұрғой деймін, соншама не болып қалды? Шын мәніне келгенде, оған келтіріп тұрған ешкім жоқ. Борк келсін де, олай емес екенін айтсын, ғарыштағы Филофей екеуі адамдарға, халқымызға, ұлтымызға, келер ұрпаққа пайдасын тигізгелі жүргенін осы отырған жұртшылыққа түсіндірсін, сөйтіп маған лайықты тойтарыс берсін! Мархабат! Құдайға шүкір, біз демократиясы мейлінше дамыған елде өмір сүріп отырмыз. Менің ойымша, Борктың өзі де үн-түнсіз қала қоймас, әлі-ақ өз-өзін айтар. Ал, егер есін жиып, Филофейді қолдауын қояр болса, онда

бәрін түсіндіріп берер және тәубасына келер деп үміттенемін. Жалпы, не айтсада өзі білсін. Американың, тек Американың ғана емес, басқа елдердің де барлық газет - журналдары оған қызмет көрсетуге дайын, ойын ортаға салсын, радио да, теледидар да баршылық. Бірақ, құрметті сайлаушылар, маған сенулеріңізге болады, мен де қарап қалмаспын, бұқаралық ақпарат құралдарынан өзіме аздаған көңіл бөлуін өтінемін, бірақ мен өз замандастарымды футурологиялық георияларымен тойдыруға тырыспаймын, Филофейдің іліміне елігудің отпен ойнау екенін, өйтуге болмайтынын, Борк пен Филофейдің әлемдік апат туғызғалы жүргенін әр адамның да түсінуі үшін күш салып бағармын. Борктың ойындағысын білген сәттен бері жаным тыныштық табар емес – оның ойлары шынымен-ақ қорқынышты, ол барлық жердегі әйелдерді түгелімен бақылау-сәулесі арқылы тексеріп, күллі адам баласының жасаған күнәлары үшін бәріміз бір адамдай кешірім сұрап, тәубаға келуіміз туралы идеяны жүзеге асырмақ. Мұның бәрі дәстүрлі дін атаулыны ығыстырып шығарып, адам жанын бір өзі билеп төстейтін Филофейдің жаңа дінін енгізуге ұласпақ. Енді, әлемдік діндерде өздерінің не істеуі керектігін ойластыруға тиіс! Алдағы уақытта осыны ақылға салу керек, менде нақ осы жайында айтып, жазатын боламын. Біз осы екі ғалымды – орбитадағы Филофей мен жер бетіндегі Боркты дер кезінде ауыздықтауға тиіспіз. Мен мұны осындағы барлық журналисттерге арнап айтып тұрмын. Әрине, ауыздықтау дегенде тек заңды жолмен ғана әрекет етуіміз керек, басқаша істеуге болмайды! Мұндай тәжірибе жүргізуге әлемдік деңгейде тыйым салынуға тиіс. Бұл орайда маған сіздерде қолдау көрсетіп, сенім білдірер деп үміттенемін!

Жиналғандар дүр ете қалды, залдың іші ду қол шапалақтаудан жаңғырығып кетті, жұрттың бәрі орындарынан тұрып, бәрі қосыла айғайлай бастады: «Ор-док! Ор-док!» Оливер Ордок әрі рахаттана, әрі ұялғансып тұрып жұртшылықтан қошеметтеуді тоқтатуын тағыда өтінді.

- Сіздердің әлі де бірер минут уақыттарыңызды алсам деймін. Жаңа ғана айтқан ойларымды әрі қарай дамыту үшін...

Кенет спорт залынан беріліп жатқан тікелей хабар шорт үзілді. Экран беті сөніп қалды. Біреу ашулы қимылмен теледидарды өшіріп тастады. Бұл Джесси болатын. Қашан келді, бөлмеге қалай кірді, бағанадан бері қайда болды – бір бұрышқа жайғасып алып бәрін көрді ме, көргенінен шошынып, орнынан тұра алмай қалды ма, әлде келген біті осы ма – Борк мұны білмеп еді. Көз алдында болған жәйттен жан дүниесі құлазып, қатты жабырқаған ол әлде қайда мән-мағынасыз көз жіберіп, креслода мәңіріп отырып қалды.

- Қашанғы шыдауға болады?! Қалай қарап отырсың мұны?! – деп күйеуіне шап ете қалды Джесси. – Тоқтат! Жетер осы да!

Күйеуі үндеген жоқ.

- Кабинеттегі теледидарды да қоспа! – деді әйелі шамырқанып. – мҮйдегі бардық телефондарды айырып тастаймын! Құрып кетсін бәрі, ешкім де, еш адам да, бірде-бірі телефон соқпасын! Әйтпесен қазір сенің Оливер Ордогыңның не айтқанын көрген адамның бәрі ерінбестен осында хабарласуға тырысатын болады! Не масқара бұл! Неткен пасықтық!

Борк тіл қатар емес.

- Неге үндемей қалдың? – деп айғайлап жіберді әбден ашынған Джесси. – Бұл өмірде бұндай сұмдық ешқашан болған емес!

- Тынышталшы, өтінемін, - деп сұрады Роберт Борк, - бәрі бәр сенің айғайыңнан ештеңе өзгермейді ғой!

Содан кейін екеуіде үрпиісіп, езіліп үн-түнсіз отыра қалды. Далада қараңғы түсіпті. Өлгінде ғана суретке сұранып тұрған күздің әсем күні өз кезегімен өте шықты... Бірақ, артында алаңдау мен мазасыздық қалдырып барады... Алдағы күндердің не алып келері белгісіз...

- Өз-өзімен сене алар емеспін, мүлдем сенбей тұрмын, - деген Джессидің дірілдеген дауысы тыныштықты бұзып жіберді, - Осы бір оқыстан тап болған мәселенің төңірегінде дау-дамай туарын күткенмін, бірақ саған бүйтіп опасыздық жасап, пасықтық көрсетеді-ау деп ойламаппын!... Өзінің бас пайдасы үшін басқа адамды осылайша айдай әлемнің алдында масқара қылуға бола ма екен?! Ол жексұрынды өз қолыммен өлтіруге бармын! Енді келіп, сондай адам Американың президенті болуы мүмкін бе? Құдай қайда қарап отыр?! – Джесси ашынғаннан еңіреп жылап жіберді.

Борк орнынан тұрып, әйеліне су құйып берді. Ол безгек соққандай қалш-қалш етеді, стаканға тиген тісі сақылдап кетті, үстіне де төгіп алды.

- Тыныштал, Джесси, енді мені тыңда, - деді ол әйелін басынан сипамақ болып.

Әйелі басын тартып әкетті.

- Жоқ, тыңдамаймын, ешкімді де тыңдамаймын, Құдай үшін ештеңе айтпашы маған! – деді ол солқ-солқ етіп.

- Жарайды, кешір. Бірақ, қасығда болуға рұқсат ет... Кешір...

Креслода бүк түсіп, жаны қинала солқылдай жылап жатқан әйелінің денесі дір-дір етеді. Бұрын аңғармайтын, өзінің шашы ағарып, қартайып қалған екен, осы бір қорқынышты сәтте мұны көрудің өзі де жанына қатты батты.

Роберт Борк бейне бір өз үйінде емес, әлдебір бейтаныс жақта, қалың тұманның ішінде адасқан адамдай оңды-солды, алға-артқа сенделіп жүре берді. Тасадан тиген қаскөй соққының ауырлығы соншалық – қазір оған алде

бір терең құзға құлап кетпеу үшін қозғалу да, тоқтау да бірдей қорқынышты тәрізді.

Кейде теледидар арқылы боксшылардың ойынын қызықтайтынын бар еді, Бокс сонда бір-ақ соққыдан кейін есінен танып, сүлқ түскен, бөгде планетадан келген жат тіршілік иесіндей болып, түс түсінбестен жан-жағына алақтай қараған боксшының сол сәтте не ойлайтыны, не сезетіні туралы толғанып, бейшараға жаны ашитын. Енді мұны өз басынан кешкендей болып отыр. Енді мұндай жағдайда айналадағы әлемнің сол күйі қалатынын, қирап түскен – бір жағынан, тоқырап қалғандай, сонымен бір мезгілде быт-шыт болып араласып кеткендей көрініп тұрған өзінің ой санасындағы ішкі әлемі екенін түсінді, ағып тұрған бағытынан жаңылып қалған бойындағы қаны шытынап жарылып бара жатқандай көрінген басының ішін далаға жаңбырдың шуылыдай дүрілдетіп, бар ойын әлде бір алыс жаққа ағызып әкетіп бара жатқан сияқты.

Ол бөлмені кезіп жүре берді, мына сұмдықтан есеңгіреп қалған ой-санасы осыдан бірақ сағат бұрын өзі үшін өзі кім болғанын ұмытып, өзінің «менінен» айырылып қалған, өзінің барша болмыс бітімінен туындайтын шындығының қирандысына айналған қара құрымды ауыр күйінішпен аралап, сенделіп жүр. Соның бәрін Оливер Ордок пен оның көпірме сөзіне иланған тобыр бір-ақ сәтте қопарып тастап, табанына салып таптап, өртеніп кеткенін, сөйтіп бір жола өшкенін тұла денесімен сезінді. Тұла бойы күйіп бара жатқан секілді. Өмірінде бүйтіп жұрттың алдында масқара болып көрмеген еді. Кенет көкейінде бір сұрақ көлбең ете қалды – енді не болмақ? Не айдай әлемнің алдында бұның өзіндік «менін» мазақ қылып, бетіне түкірген осы бір оспадар күшке бағынып, бұл масқарадан қалай тазарарын таппағандықтан, өзін-өзі қақ маңдайдан ата салуы керек – осы сәтте шынымен солай ойлап тұрған, не қай кезде де, әсіресі жеңілістің ащы дәмі таңдайын күйдірген сәтте барша адамның сенетін нәрсесіне – түптің түбінде әділдіктің, шындықтың, ақиқаттың, оның тағы басқа толып жатқан атауы бар, салтанат құрарына деген сеніммен бар күшін жинап шайқасқа шығуға тиіс. Өз-өзіне осылай қатал да күлбілтесіз; не бар болсын – не жоқ болсын, не өмір – не өлім! – деп айтатындай күн туады-ау деп ешқашан ойлап көрмеген екен. Сол кезде ол тағы бір ащылау жаңалық ашты: Джесси үшін мұның басына түскен қасірет – жеке басының қасіретінен де, адал жар үшін күйеуінің жазықсы көрген қорлығын өзінің соры деп қабылдауынан да ауыр екен. Осыны сезінген соң одан сайын жаны құлазыды, жан-жарының көңілін серпілтіп, қайғысын жеңілдететін еш амал жоқ, жұбататын сөз де табылар емес. Әйелі болған жәйттің мән-жайын тым терең түсініп отыр.

- Роберт, - деді Джесси өксігін баса алмай.

- Ия, Джесси, бірдеңе айтайын деп пе едің?

- Роберт, мен былай ойлап отырмын, - деп бастай берген әйелі сөзінің соңын жұтып қойды. Бұл үндеместен күтіп тұр. - Өтінемін жуынатын бөлмеден сүлгі әкеліп берші.

Борк сүлгі алып келді. Бетін сұрткіштеген Джесси, көз жасын жұтып, өз-өзімен арпалысып отыр.

- Не айтайын деп едің Джесси?

- Мен былай ойлап тұрмын, Роберт, бүгін сағанда ана жақта, ғарышта жүрген Филофейге де тиген таяқ – идиализмнің арылмас сорынан басқа ештеңе емес. Есіме сенің сүйікті Сократтың түсті. Қара тобыр сол кезде де, одан кейін де, содан бері біраз уақыт өтсе де идеалистік қиялдарға қарсы тұрып келген. Біреуі басыңа қапшық кигізе салады, сосын қалғандары жабыла тепкілей жөнеледі.

- Мүмкін солай да шығар, - деді ол ұстамдылық танытып.

- Солай ма, жоқ па – мүмкін шамалап алғанда солай шығар, бірақ, Роберт, мұның не екенін көрдің ғой өзің. Мен Ордок туралы айтып тұрған жоқпын, біз оны тани алмаппыз, сонымен сойлеспей-ақ қоюың керек еді, ол бұзылған адам, сонысына қарамай Президент болмақ, соған қол жеткізу үшін ештеңеден - өтіріктен, жала жабудан, ойдан шығарудан тайынбайды. Әңгіме ол туралы емес, қарғыс атсын оны. Мен әлгі спорт залда отырған адамдардың түрлерін айтамын, не деген қорқынышты! Олардың табаны таптаған жерге гүл емес, тікен ғана шығады, соны ойласаң асылып өлгің келеді. Құрып кетсін бәрі! О, Роберт, әлгі тобыр, хайуан ғой өңшең! Не деген сұмдық, қандай қорқынышты көрініс! О, Құдай! – Ол бетін сүлгімен көлегейлеп, тағы да солқылдап жылап жіберді.

- Сабыр ет, Джесси, қой енді, өтінемін сенен, өз-өзіңді соған бола қинай берме. Мен сені түсініп тұрмын, кел, бәрін байыппен ойластырып көрейік, - деп алдарқатпақ болды. – Әйелін жұбатамын деп тұрып, өзіде қисынға сүйенуге, ашуға берілмеуге тырысты, сөйтіп өзі де тынышталғандай болды. - Сенің айтқаныңның көбі дұрыс, бұған дау жоқ. Сократтың қасіреті уақыттан тыс жатқаны да рас. Иал, енді ойлап қарашы. Жарайды, солай дейік. Тобыр – деген көпшілік, сен айтқандай, олар таптап кетуі де мүмкін, бірақ қоғамдық өмірдің тірегі де солар. Бұдан қашып құтыла алмайсың! Адам деген сол, өмірдің өзі соларға негізделген. Тұрмыстың, тіптен өмірдің өзінің даму заңдылығында қайшылыққа толы ерекшелік бар, бұл – мәңгілік қасірет: ойшылдар қоғамның заңарын ашады, сол үшін қоғам олардан сырт айналып, безініп шыға келеді, кейінен өздері сол заңдарды басшылыққа алады. Ақиқатты түсіну үшін әуелі оның өзін жоққа шығарады.

- Роберт, - деп бөліп жіберді әйелі, дауысы мен көзінен мұны кінәлап тұрғаны байқалады. – Қандай ойға берілсең де өзің білесің, бірақ маған түсіну туралы айтпай-ақ қойшы. Кейіннен түсіну үшін әуелі табанға салып жаныштау керек пе сонда? Айтшы, солай ма? Жоқ, мен мұнымен келісе алмаймын. Қазір пәлсапа соғып тұратын уақыт емес. Түн ортасы болды.

Ертең таңертең сен де өз сөзіңді айтуың керек, егер осыны істемек болсаң, әрине. Мұны өзің шеш.

- Әрине, айтамын.

- Роберт, мұның не екенін түсініп тұрмын. Ордокты көпшілік қорғайды, сен жалғызсың, әлі микрофонды жұлып алған жас жігітті қоспағанда, аты кім еді ззінің...

- Энтони Юнгер.

- Әйтеуір біреу бар екен, рахмет оған. Сені, Роберт, тікелей шайқасқа шақырып отыр, енді бұғып қалуыңа болмайды. Байқа, егер Филофей екеуіңдікі дұрыс болса, егер өзің осыған шын сенетін болсаң, онда ештеңеге қарамастан, бүкіл халықтың алдында шындықты дәлелдеуге сенің де хақың бар.

- Міне, қазір өте дұрыс айтып отырсың, Джесси, тек қана солай – бүкіл халықтың алдында сөйлеу керек. Бұл туралы ойлапта қойғанмын. «Трюбюн» газетіне мақалам жарияланғаннан кейін ізінше баспасөз маслихатын өткізбекпін. Одан әрі не болатынын көре жатармыз. Мақаланың денін жазып қойғам, компьютерімде тұр, бірақ бүгінгі митингіден кейін көп нәрсеге көзім жетті, талай жәйтті жаңа қырынан байқадым, меніңше, бұл Филофейдің ойы дұрыс екендігін дәлелдей түседі. Мақаламды әліде толықтырып, пысықтап, күшейте түсуім керек. Алаңдама, мен өз міндетімді аяғына дейін орындап шықпай ешқайда кетпеймін. Филофейдікі дұрыс, мен оны дәлелдеп беремін.

- Олай болса, уақытты текке өткізбейік. Өзің де түсінесің. Бар күшімізді жинауымыз керек. Бұл – соғыс. Мен солай деп есемтеймін, Роберт. Нағыз соғыстың өзі!

- Келісемін. Бірақ, бұл – қарсыласымыздың, дұшпанымыздың жеңілісі үшін жүргізілетін соғыс, ақыр соңында ол өзін-өзі жеңіп шығуға тиіс. Мен әлгі залдағы ду қол шапалақтаған адамдарды айтып тұрмын. Бұл соғыстың мәні сонда, Джесси.

- Түсініп тұрмын. Бірақ бұл жаныма жұбаныш бола алар емес. Мұны мойындағым келмейді, дұрысы мойындай алмаймын. Өз-өзімді қинап қайтемін. Кешір мені. Жауың үшін шайқасып, шартты түрде айтқанда, өзіңді өлтірмек болған адамды құтқару керек пе? Бұл да христиан дінінің қағидасы ма?

- Асықпа. Бұл тек христиандарға ғана емес, бүкіл адам баласына қатысты ақиқат. Өкінішке қарай, пәленің бәрі біздің, адамдардың саналы тіршілік иелерінің өмірді ылғи бұрмаламай беретініміз үшін жауап беруден қалай да қашып құтылуға тырысуымыздан, бұл үшін жауап беруден қалай да қашып құтылуға тырысуымыздан, бұл үшін толып жатқан сылтау тауып, ізгілік пен зұлымдықты ажыратып жатпастан және одан еш қорықпастан қайткенде де жауапкершілікпен бой тасалауға жанталаса ұмтылуымыздан шығып жатқанын ешкім түсінгісі келмейді. Сөйтіп, басқаша емес, тек осылай ғана өмір сүруге болады деп өз – өзімізді сендірмек боламыз. Әлгі сайлау алдындағы митингі де айналып келгенде осылай болып шыққан жоқ па?! Жер бетінде адамдардан басқа зұлымдық иесі жоқ. Бірақ, әркім де оны өзінен емес, өзгеден көреді, өз бойында өз тобында, табында, ұлтында,

мемлекетінде, одан әрі – нәсілінде, дінінде, идеологиясында, зұлымдық деген жоқ, одан ада.....Сөйтіп өмірдің өзі зұлымдықпен ұласып кете береді. Енді, міне, шараналардың өмірге келуден бас тартауына келіп жеттік. Тоқта! Бұдан әрі барар жол жоқ! Бұдан әрі тұқым – тектің бұзылуы мен азып – тозу ғана қалады! Осының бәрі адамзатты құртып тынады, барған сайын құлдырап бара жатырмыз, технологиямыз жетілген сайын адасуымыз бен арсыздығымыз, ізгілікті табанға салып таптау күшейе түсуде.Филофей бұзыла бастаған тұқым тек оркестрінің бір ғана ішегін шертіп қалып еді, қанша адам қарсылық білдіріп, өре түрегелді!..

- Ой Роберт, жетер осы!- деп күбірледі Джесси. - Бұл сөзді жұрттың бәрі естуі үшін халықтың алдына шығып айтпайсың ба.

Екеуі де үнсіз қалды. Джесси ұстамдылық танытуға қаншама тырысқанымен, қыстығып, тағы да көз жасына тұншыға бастады:

- Кешір мені, Роберт, әлі есімде жия алар емеспін, жаңағы көргеніме қатты қорландым, - деді ол солқылдап. – Тобырдың топтастығынан жаным жаншылап, жиіркенгенім соншалық, бейне бір сен екеуміз түгі қалмай өртеніп кеткен орманның арасында жүрген секілді сезініп тұрмын. Түп – түгел өрт жалмаған ағаштардың діні, бұтағы, жапырағы – бәрі өртеніп кеткен, орманның орнында тек қап – қара болып күйіп кеткен қу меднен дала жатыр, одан басқа ештеңе жоқ, бәрі өлген, бәрі қап – қара күйік. Енді не болады? Не болады? Әйтеуір бірдеңе болатын шығар !- деп күбірледі ол.

Борктың әйелін жұбатқаннан басқа амалы қалмап еді. Оның бүйтіп күйзелгенін ешқашан көрмеген екен. Әрқашан жинақы жүретін, үнемі бір жаққа асығып тұратын, күйеуіне қарағанда әлдеқайда жаңашыл ол бүгін Ордоктың арсыздығына күйініп, жаны қиналып отыр.

Дегенмен, дереу іске кіріспеске болмайтыны, уақыттың өте тығыз екендігі туралы ескерткен кезде ол сәл серпіліп, есін жиғандай болды.

- Мен сені түсініп тұрмын, Роберт, - деді өзін-өзі күштеп, - Кабинетке барып, жұмысыңды істей бер, Мақаланды аяқтап таста. Қаласаң, ас үйге барып кофе іш, немесе әкеліп берейін. Тек жұмысыңды істеші. Ал, мен қонақ бөлмеге барайын. Музыка ойнағым келіп тұр. Шостаковичті ойнайын. Бесінші симфониясын. Ал, сен жаза бер. Білемін, сенің айтарың жеткілікті. Сосын ешкімге телефон соқпашы, өтінемін. Телефонның бәрін ажыратып тастағанмын, үшеуін де. Қоспай – ақ қой. Бар енді. Мен төменде боламын, музыка саған естілмейді. Есік – терезені жауап қоямын.

VII

Дегенмен, қонақ бөлмеден шыққан музыка үні ауық-ауық естіліп тұрды. Сызылған виолончель дауысы сол түні Борктың есіне бұл әлемде көрге кіргенше өзімен бірге тағдыр бөлісетін әйелдің бар екенін салған еді. Кім біледі, мүмкін содан кейін де екеуінің жаны бір-бірінен ажырамай, бүгінгі ұйқысыз түнде ыңырына өкісіген виолончель үнін естіп тұратын шығар.....

Монитор бетінде ертеңгі газетке арналған мақаланың жолдары тізбектеліп түсіп жатыр, сол түні компьютердің алдында отырып, ол мұхиттағы киттердің ауыр деп алғанын тағыда естіді. Енді қайда бет алды екен олар? Демек, жер бетінде тағы бір жайсыздық болғаны ғой?! Адамдар тағы не бүлдірер мекен? Таудай-таудай толқындар бір көтеріліп, бір басылды, бұрқырай қайнаған тебеңіз суы мұхиттың бойындағы қуатын сарқа жұмсап, әрі қайтадан толтырып тұрғандай көрінеді, киттер тоқтаусыз жүзіп барады. Көп ұзамай өзі де солардың арасынан бірақ шықты. Қараңғыда толқи төңкерілген сол сәтте алыс ғарышта да, мәңгіліктің біртұтас құрылымына сәйкес, анасының құрсағында пайда болған жаңа жан иесін де қамтыған мұның сөздерін тізіп ұласып кеткен болатын, сол мұхитта жүзіп келе жатып бұл жер бетіндегі барша тіршілік атаулының даралығы мен бірлігінен көрініс тапқан, баршаға ортақ, әрі Әркімге дара Ғаламдық рух бейнесіндегі мәңгілікті түсінуге ұмтылды... Экран бетінде бірін-бірі қуалаған жолдар біртұтас мәтін түзіп жатты: «Кассандра таңбасы өздерінің саясатқұмар мақсатына жетуге жанталасқан кейбір шешендердің бізді сендіруге тырысқанындай маскара да, қорлық та емес, ол – апат дабылы, адамдар бұрын білмей келген, аса ауқымды тұрғыдан алғанда байқала бермейтін, сондықтан адамзат үшін қатерлі болып табылатын әлеуметтік-биологиялық сипаттағы сұрапыл апат туралы кенеттен берілген әлсіз ғана дабыл белгісі. Филофей ашқан жаңалық біздің санамыздың тұқым-тек деңгейінде бұзыла бастағанын, оның қанша ұрпақ ауысса да, Әлемдік рухтың мұраттарына кереғар түрде өмір сүріп келе жатқан адамның өзінің кінәсінен бұзылып отырғанын көрсетіп берді. Мұның қасіреттілігі мынада, біз кассандра-шараналардың тіршілік үшін күресуден бас тартуының себептерін білуден қашып, бұдан барынша жалтаруға тырысып жүргенімізде, сайлау алдындағы кездесуде осының айқын көрініс табуына куә болдық. Өмір сүруге деген ұмтылыстың сарқылуы - әлемдік өркениеттің өшу деген сөз. Басқаша айтсақ, ақырзаман біздің өз бойымызда екен. Аса сезімтал түйсігі бар кассандра-шараналар осыны сезіп, өздерінің өмірге келуден қоқатынын бізге екіқабат әйелдердің маңдайындағы Кассандра таңбасы арқылы білдіріп отыр, мұны әлемдік компьютердің экраны десек те болады. Біз Кассандра таңбасын емес,

тұқым-тектің қыртыс-қатпарларына жасырынған осы бір ақырзамандық өзгерісті туғызатын себептерден қоқуымыз керек... Біз сұмдық қателік жіберіп отырмыз... Филофей арандатушы емес, ол – ғарышта жүрген әулие...»

Сол сәтте Борк шалқар мұхитта кеудесінен кері итерген толқындарды елең қылмастан, ерен қайратпен алға жүзген киттердің демалысын естіді, олардың жолындағы телегей-теңіз мұхит суының компьютер экранындай жарқырап жатқанын да көрді...

Ал, Қызыл алаңда сол бір түні түн ортасы ауған шақта әйгілі Спас мұнарасындағы сағаттың тілі жапалақтың уақытына – түнгі үшке таяп қалған болатын. Жапалақ Кремль куранттарының жалпақ дүниеге жар салып, үш рет соғар сәтін күтіп отыр еді, сонда ол үйреншікті орнынан ұшып шығып, мұнараның басынан төмен қарай, бұлдыр-бұлдыр тас төселген алаңға жеткенше құлдилап, содан кейін Кремль қабырғасына бойлай ұшып, әдеттегідей сыбдырын шығармастан қызыл алаңды, кесененің төбесін бірер айналып, бұл өмірде не болып жатқанын аңдау үшін жан-жағын түгел шолып шығады. Жапалақ бұл жолы да бәкене бойлы екі елесті күтіп еді, олардың тағы да не туралы айтатындарын жасырын тыңдауға жаны құмар. Ал, осы жолы олардың әңгімесіне өзек боларлық мәселе де бар болатын, болғанда қандай! Өйткені, осының алдында қызыл алаңда бір ерекше оқиға болып еді. Мұндайды ұзақ өмірінде талай жәйттің куәсі болған жапалақ та көрмеген болатын, тіптен мұндайды көремін-ау деп қиялдағанда емес.

Бірақ, екінші жағынан, ақыл-есі дұрыс адамдардың өздері де көңілге қонатындай етіп түсіндіріп бере алмаған сол оқиғаны Спас мұнарасын мекен еткен, әлде құс, әлде елес, өзі де аруақтарды көріп, сөздерін ести алатын жапалақ байғұс қайдан түсінсін.

Бәрі де сол бір күз күні түс әлегінде, Әскери-өнеркәсіп кешенін қорғауға арналған митинг өткізу үшін қаптаған халық Қызыл алаңға ағылған кезде басталған болатын. Журналисттер жазып жүргендей, қайта құруға байланысты әскери өнеркәсіпті бейбіт мақсатта пайдалануға арналғант конференцияның күшіне енуі белгілі бір топтың арасында наразылық тудырған, олар: «Әскери өнеркәсіп кешенін басқа бағытқа бұруға жол бермейміз, сонда ғана үстем дердаваның бұрынғы қуатын қайтадан қалпына келтіруге болатын, - деп даурығыса бастаған. Ия, бұл пікір енді тұтана бастаған ормандағы өрттің танауды бітіп, қолқаны қапқан күйік иісіндей, ауаға жайыла бастап еді. Міне, орманда өртене бастады, бұл қару-жарак сатуды, милитаристік мемлекеттің негізі - Әскери өнеркәсіп кешенін

қайтадан жаңғырту керектігі туралы қоғамдық пікір туғызуға жанталаса ұмтылған әлде-бір күштердің, ұлтшылдық – есіріктенуді қоздырушылардың әрекетінен туындаған нәтиже болатын, олардың айтуынша, бұлардың түбіне қайта құрудың тасасында жатқан былық-шылық пен тасада тұрып алақанынан ысқылаған Батыстың мүддесін көздейтін радикал-демократ деп аталатын залымдар жеткенге ұқсайды.

Қызыл алаңға жан-жақтан ағылып келіп жатқан адамдардың легі толастар емес. Митингіге жиналғандардың көпшілігі бұрын «пошта жәшігімен» және құпия нөмірлермен ғана белгіленетін «жабық» қалалардан келген адамдар болатын. Конверсия барысында құпиясы ашылған осы «жәшіктерден» ұжымдасып жолға шыққан адамдар Мәскеу вокзалдарына келіп түсіп, лек-легімен орталыққа қарай шеру тартып, кей жерлерде автомобиль жолдарын жауып тастады. Оларға Мәскеудегі «қорғанысшылар» мен ұлтшыл-патриоттар, Сталинді аңсаған зейнеткерлер және басқалар келіп қосылып жатты. Шеруге шыққандар өткен заманның кейіпкерлері сияқты еді, олар басына тиген ауыр соққыдан енді ғана есін жиғандай көрінеді; жақында ғана осы көшелерде лағынет айтылып, қарғап-сіленген қандықол диктаторлардың қайта тірілген портреттерін бастарынан асыра көтеріп алған.

Шеру тартушылардың саны біртіндеп өсі берді, Әскери-өнеркәсіп кешенінің жықпыл-жықпылында жұмысқа жарамды қанша адамның еңбек етіп келгенін осының өзі-ақ көрсетіп тұрғандай. Жарты әлемді қару-жарақпен қамтамасыз етіп келген олар, аяғының астындағы тұғырының шайқалып кеткенін енді ғана байқады – енді өндірісті бейбіт бағытта қайта құрмаса, конверсияның кесірінен бәрі де жұмыссыз қалмақ. Сондықтан, алған бетінен қайтпауға бекінген... Бұл көктемгі су тасқынын еске салатын, құтырынған сел тасқыны ағаштарды түбімен қопарып, үлкен-үлкен қойтастарды, үйлердің жұлынған шатырларын өздерімен бірге ағызып әкетуші еді ғой, оны тоқтата алар күште жоқ. Осы сәт көшедегі тобырдың шеруіде сол тасқынға ұқсап кетті, бұлар да өздерінің «түбірімен қопарылған ағаштарын, қойтастар мен жұлынған шатырларды» әкетіп бара жатыр – «Конверсия тоқтатылсын!», «Әскери-өнеркәсіп кешенін талан таражға салуға жол бермейміз!», «Даңқты Әскери-өнеркәсіп кешені жасасын!», «Держава – бәрінен қымбат!», «Танк тұрақтылық кепілі!», «Мемлекетке қарсы реформалар жойылсын!», «Қару-жарақ – валюта көзі!», «Әлемдік қару-жарақ рыногында бәсекелестікке түсуге кедергі келтірмеңдер!», «Жанталаса қарулану туралы көпірме көп сөзді доғарыңдар!» деген ұрандар мен талаптар жазылған плакаттарды көтеріп алыпты, олардың арасындағы: «Пошта жәшіктерін қайтарыңдар!», «Пошта жәшіктерінде өмір сүріп, еңбек етуді қалаймыз!», деген ұрандар бұл атауларды түсінің сырын білмейтін адамға

мүлдем түсініксіз болатын; тіптен, «Пацифистер, кешігіп қалмай тұрғанда үндеріңді өшіріңдер!», «Бізді тұралату үшін қырғиқабақ соғысты әдейі тоқтатып отыр!», «Танктен кастрөл жасауға жол бермейміз!» деген ұрандар да болды; ақыр аяғында, «Күш-қуат пен ұлттық байлықтың көзі – қару-жарақ шығару жасаын!», «Елді жұмсыздық жайлауына, ақыл-ойдың басқа елдерге көшуіне жол бермейміз!», «Техникалық прогрестің қозғаушы күші – қырғиқабақ соғыс жасасн!», «Опасыз гкмнистер жойылсын!» деген сияқты басқа да осы мзмұндағы ұрандар көп болатын, бір жақсысы, қағазға не жазсаң да көтере береді, бірақ, бұл сөздердің әсерінен талай адамның бас айналып, есіріп шыға келетіні бар.

Державаның әскери басымдағы қажеттігі туралы ауыз жаппайтын, өздерінің державашылдар немесе мемлекетшілдер деп атайтын саясатшылар мен сауда-саттықтағы жетекші орынды жауап алуды ұлт мүддесі үшін Құдайдың өзі қолдау білдіріп отырған ізгі мақсаттағы әрекет деп санайтын, ең бастысы – талайларды тәнті етіп, миллиардтаған доллармен есептелетін таза пайда табамыз, сол миллиардтардың үштен бірі жер-жерлердегі қарапайым өндірушілердің қалтасына түседі деп уәде беруден жалықпайтын халықаралық қару-жарақ саудасын ұйымдастырушылардың және бұқаралық ақпарат құралдарында отандық қару-жарақтың даңқы мәңгі өшпейтіні туралы әсірең, жоқ па - бірақ енді олардың бірде-бірі осы тасқынды тоқтата алмайтын еді, олардың өздеріде сол тасқын ағызып әкетіп бара жатқан жаңқаға айналып кеткен...

Қызыл алаңда лық толған халықтың теңселіскен бастары желді күнгі қоғадай толқып тұр. Алаң толы мыңдаған адамдар, әлі де тұс-тұстан ағылып келіп жатқандардың көптігі сонша, алаңның өзін созып-созып кеңейтіп жіберген сияқты, «Әскери-өнеркәсіп кешені!», «Ва-лю-та!», «Кремль – біздікі» деген ұрандар аспан астын жаңғыртып тұр.

Бұл жиынды тікұшақтардың көмегімен жоғарыдан бейнетаспаға түсіріп алып жатты, соның өзінде жанартау атқылағандай осы ауқымды көріністі түгел қамту мүмкін емес болатын. Дыбыс күшейткіш құралдар арқылы кесененің үстіндегі мінберден айтылған сөздерге ұйыған жалпы митингімен қатар, алаңның әр тұсында өз ұрандары, өз портреттері, өз сөздері бар шағын жиындар өтіп жатты. Орта тұста фидельшілер жиналған екен, мұны олардың қолдарындағы көсемдерінің портреті мен жазып алған ұрандарынан байқауға болады: «Фидель – біз сенімен біргеміз!», «Социализм немесе өлім». Тобыр өзінің қол ұстасып, ұранды айғайлаған екпінімен секіріп-секіріп қояды: «Социализм немесе өлім». Тарихи мұражайдың алдында саддамшылар тұр. Бұлар да өз ұрандарын ышқына айғайлап жатыр: «Саддам, сен біздің бауырымызсың!», «Саддам, сен біздің бауырымызсың!». Енді біреулер

жұдырығын түйіп, әр айғайлаған сайын қолдарын көкке білеп, айбат шегеді: «Кадда-кадда-Каддафи! Кадда-кадда-Каддафи!».

Алаңда ұзақ жылдар бойы қару-жарақ сатып алып келген елдерді жақтайтындар дуылдасып тұрған, олар Қытайдың, Иранның, Пәкістанның, Үндістанның, Солтүстік Кореяның, әсіресе Арабия мен Африка елдеріндегі сатушы-сатып алушылардың құрметіне ұран салуда. Әрине, аумағы мен демографиялық жағдайы бойынша алдыңғы орынды Қытай иемденетіні түсінікті, олар кемеңгер ақын Маоның «Тауыстың әні» туындысынан: «Винтовка-биліктің анасы!, Винтовка – биліктің анасы!» деген жолдарын еліре қайталаудан жалығар емес. Ал, Сталиншілер болса «Жасасын Сталин!» деген ұранды қосы қайталап, гинералиссимустың мұқият боялған портретін бастарынан асыра сілкіп-сілкіп қояды. Осы шуылдың бәрінен Калашников автоматы асып түсті: «Калаш – қолда, Кремль – жолда!» деген айғай басқаларының бәрінен үстем шығып тұр.

Тақырыптан ауытқи қоймағанымен, «Ұшырта атсаң – аспаннан алмас жауады!» - деген сияқты мағынасы түсініксіздеу ұрандар да естіліп қалады. Мұны қалай түсінуге болар екен, зымыран ұшса, ізінше аспаннан алмас төгілетін болғаны ма? Солай ма? Кім білген ...

Осының бәрі жаппай еліру туғызды, әркімнің де күші тасып, әлде бір екпінді, бәрінің бір мақсатқа жұмылғанын сезінеп тұрды... Міне, қазір әлдене болуға тиіс, сол кезде барша сезім бұрқырай атылып, көк аспан қарс айырылады да, Әлгінің өзі түседі, тілектің қабыл болғанын осыдан біліңіз... Бірақ, ол кім өзі? Өзі, басқа жауап жоқ! Өзі! Өзі ғана!...

Дегенмен, кесененің мінберінен естілген бас шешендердің дауыстары салауатты да сенімді естіледі. Қару-жарақ өндірісін жауып тастаудан экономикаға келетін пайда жоқ, бұл - әлемдік рынокты байлықтан есіре бастаған Американың қолына беріп қою деген сөз. Ол да қапы қалатын емес – жыл бойы, тәулік бойы бір сәт кідірместен қару-жарақ жасауды үдете түсуде, елдің бәрін қаруландырып отырған сол, демек әлемді бір өзі билемек. Біз одан кем бе едік? Тағы бір дәлел – конверсияның кесірінен жұмыссыздықтың көбеюі қуатты әлеуметтік жарылыс туғызуы мүмкін. Тағы бір – конверсия елдің аса қуатты интеллектуалды әлеуетін әлсіретіп жіберетін болды. Тағысын – тағы осы сияқты нысанаға дәл тиетін сөздер көптеп айтылып жатты. Бұлардың әрқайсысы жаппай ыза-кектен ләззат алуға әкеп соқтыруда.

Бірақ, екінші күште бар болатын. Сол сәтте конверсияға қатысты митингіге жиналған тобырдан тек ОМОН жасақшылары ғана бөліп тұрған көршілес Манеж алаңында басқа бір митинг өткізіліп, басқа әңгімелер айтылып жатты.

Бұл жерде басқа жұртшылық, қоғамның басқа бөлігі – демократтар, реформашылдар, пацифистер және қайта құрудың басқа түлектері, жалпы алғанда – бостандық сүйгіштер мен алуан түрлі либералдар митингіге шығыпты. Бұлар да көп болатын, адамдардың көптігінен алаңның өзі теңіздей толқып тұрған сияқты, бұлардың да батылдығы менекпіні жер жарғандай, өз көзқарасы, өз үндеулері, өз ұрандары бар. Мұнда да транспаранттар мен плакаттар жеткілікті: «Әскери-өнеркәсіп кешеніне берілген артықшылықтар жойылсын!», «Біз Әскери-өнеркәсіп кешені кепілдікке алған аманат бола алмаймыз!», «Әскери-өнеркәсіп кешені – милитаризмнің қолшоқпары!», «Әскери-өнеркәсіп кешені – бюджеттің соруы!», «Сталиндік құбыжық жойылсын! Деген сияқты және оған ұқсас ұрандардың арасында «Әскери-өнеркәсіп кешені – ажал конвейері», «Әскери-өнеркәсіп кешені – портократтардың қарғылы төбеті», Әскери-өнеркәсіп кешені – халықтың мойнындағы бұғау!» деген әсіресе айыптаулар да кездеседі.

Бұл да Қызыл алаңда көрініске ұқсас, тек оған қарама-қарсы сипат алған.

Мұндағы шеріге шыққандар да, өздерінің көсемдері мен көшбасшыларының портреттерін көтеріп алыпты. Бұл суреттерді бастарынан асыра бұлғақтатып, барша адам мен көктегі Құдайға көрсетіп қалуға тырысып жүргендей, егер Құдайдың бар екеніне сенсе, әрине.

Аспаптарын арқалап біресе бір митингіге, біресе екіншісіне, бірде Қызыл алаңға, іле – шала Манеж алаңына жүгіріскен толып жатқан тілшілер мен корреспонденттер үшін бұл бір оңай табылған материал болды. Тәжірибелі тілшілердің назарынан елден ерек көзге ұрып тұрған, басқаларына ұқсамайтын екі плакат та тыс қалған жоқ. Түрлеріне қарағанда, студенттер сияқты көрінген екі жас – бір жігіт пен бір қыз қолдарындағы плакаттарын әуелете көтеріп алыпты. Кейіннен куәгерлердің айтуынша, бұл екеуі топырлаған адамдардың арасында бір-бірінен алшақ кетпеуге тырысып, анда-санда бір-бірімен тіл қатысып қойғаны болмаса, айтыс-тартысқа араласпай, өз ойларымен болғанға ұқсайды. Жігіттің қолындағы плакатқа қара бояумен: «Адам өмірге қару-жарақ жасау үшін келмеуге тиіс!» деп жазылса, қыздың плакатында қызыл бояумен былай деп жазылыпты: «Егер Кремль жанталаса қарулануды қайтадан қолға алатын болса өз-өзімді өртеймін!»

Тобырдың арасында сенделген бұл екеуі шалқар теңіздің ұшы-қиырсыз айдынында адасқан екі қайық тәрізді болатын, біреулер бұларға назар аударса, басқалары көзге ілген жоқ, біреулер бұлардың қолындағы ұраннан әлденені түсінгендей болса, басқалары оқыған да жоқ; бұған таңдануға болмас, өйткені екі жақта – Қызыл алаң мен Манеж алаңында

жиналғандардың құлағына неше түрлі мәлімдемелер мен ұрандар, наразылық білдірулер мен ескертулер, алаңды жаңғырта айтылған үгіт-насихат пен телегей-теңіз сөз тасқыны онсыз да жетерліктей құйылып жатыр.

Не дегенмен, болуға тиісті жәйттің әйтеуір бір болары сөзсіз. Әдетте адамдар есін жинап, ақылға келген сәтті кешігіп қалған болып шығады, құтырынған тобырдың жаппай еліруі көбінесе қатерді оқиғаға апарып соқтыруы кездейсоқтық болып көрінгенімен, ондай қайғылы оқиғаның болмай қоймайтынына бұдан бұрын талай рет көз жеткізсе де бәрібір.

Күннің көзі Кремль қабырғасынан асып жығылып, гуілдескен тобыр ымырт құшағына оранғанына қарамастан, көршілес екі алаңдағы митингі одан әрі жалғаса берді, дыбыс күшейткіш арқылы зорайып естілген, жиналғандардың ашу-ызасын одан әрі қоздырып, желіктіре түскен шешендердің сөздері бұл оқиғаның шарықтау шегін жақындата түсті. Өзара ымыраға келуді керек деп таппаған екі алаңдағы тараптардың екеуі де әділетті талап етіп, өкімет орындары мен халыққа мұндарын шақты, тек өзінің айтқанымен өз көзқарасы ғана дұрыс екендігін айтып даурығысты, тек өздерінің дәлелдері мен өз қорытындысын қорғап қалуға тырысты, сөйтіп өз-өздерін қоздырып, бойындағы ашу-ызасын ақтаруға жағдай туғызатын әрекетке деген сұраныстары өрши түсті. Екі жақтың қызбалығы қатар өршіді, дыбыс күшейткіштерден өзара бірін-бірі айыптау, қорқытып-үркіту, қорлау естіле бастады, әр тарап өзі жек көрінішті болып отырған екіншісін отан жауларының жиренішті тобыры деп адаудан тайынған жоқ. Сөйтіп алғашқы қақтығыстар да басталды. ОМОН жауынгерлерінің қатарынан сыналап өткен «милитаристер» мен «антимилитаристер» бірін-бірі плакаттардың және портреттердің сабымен ұрғыштауға кірісті. Әйелдер шыңғырысып, еркектер сыпыра боқтанып жүр. Енді олар жаппай жұдырық жұмсап, тепкілесуге көшті. ОМОН жауынгерлері оларды ажыратып, араша түсуге қаншама тырысқанымен, түк бітіре алмады, қайта бұл отқа май құя түскендей болды. Әп сәтте жақ-жақ болып төбелесу басталып кетті, бейне бір бұл адамдар осы сәтті күтіп тұрғандай, алаңға да осы үшін жиналған сияқты. Құрметті көсемдердің портреттері мен ұран жазылған плакаттардың пайдасы көп екен, әсіресе бір-бірін бастан ұруға таптырмайтын қару болып шықты. Еркек-әйелі, кәрі-жасы аралас жүздеген адамдардың жаппай шайқасқа кірісуі, ыңыранған, шыңғырысқан дауыстар, ағылған қан мен сорғалаған көз жасы әр қырынан, әрқилы көрініс түрінде жердің бетіндегі камералармен және жоғарыдан тікұшақпен түсіріліп, бүкіл дүниежүзі елдеріндегі телеэкрандардан көрсетіліп жатты.

Міне, сол кезде әлгі екеуі – жігіт пен қыз қанды оқиғаның қақ ортасынан бір-ақ шықты. Олардың өз плакаттарын қару ретінде пайдаланбауы өздеріне

сор болып жабысты. Қызыл алаңнан шыққан «қоғанысшылар» - кәріне мінген патриоттарға жігіттің өз плакатын әлі де төбесінен асыра көтеріп тұрғаны көздеріне шұқып тұрғандай көрінді.

- Мынауың не, сүмелек, кімнің көзін шұқымақшысың сен, кімнің басын қатырмақсың?! – деп айқайлады оған тұра ұмтылғандардың бірі. – Сонда, сеніңше, біз бұл өмірге келмеуіміз керек екен ғой?! Ах, сұмпайы! – Жігітті жығып салып тепкілеп ала жөнелді, плакаттың быт-шытын шығарып жыртып тастады. Сол кезде егер Кремль жанталаса қарулануды қайтадан қолға алатын болса, өзін-өзі өртейтіні туралы жантүршіктірерлік ұран жазылған транспарант ұстаған қыз оны құтқаруға жүгіріп келді.

Кім біледі қыздың бұл әрекеті дұрыс болды ма, митингіге осындай қорқынышты ұран көтеріп келгені несі? Байғұс қыздың бұйтуіне не себеп болды? Неге осыған барды екен – жастығы ма, ақымақтығы ма, әлде осыған шын сеніп, әбден ашынғаны ма? Ақыр аяғында, опыр-топырдың арасында қорғанысшылар тепкілеп жатқан жігітіне көмекке жүгірер алдында қолындағы плакатын лақтырып тастамауы қалай? Бірақ, ол плакатын тастаған жоқ, жан дауысы шыға айғайлай жүгірді:

- Не істеп жатырсыңдар? Тимеңдер! Қандай хақыларың бар? Тимеңдер оған! Тоқтатыңдар!

Оны кім тыңдасын. Жігітке бес адам жабылып, өші кеткендей өршелене тепкілеп жатыр. Осы ұрғандары да жетпей ме, жібере салуға болады ғой, азар болса көзі-басы көгеріп кетер. Бірақ, бұл жанжалдың немен аяқталатынын, өзін-өзі ұмытып, есіріп алған тобырдың тағы не істейтінін кім біліпті?!

Қорғанысшылар қызды да боқтап-боралай жөнелді:

-Ал, сен қаншық, тайып тұр, кәне, әйтпесе өзің де оңбайсың!

Сол кезде адам шошырлықтай дауыспен шыңғыра айғайлаған бір әйел тап бола кетті;

- Шатақ шығарайын деп жүрген сен екенсің ғой?! Өз-өзіңді өртемекпісің? Ой, қараңдар мынаған, қазір мына шатаққұмар қатын өртеніп өледі, сонда біздің Кремль күйреп түседі екен! Тура қазір-ақ! Тұмсығынан бір қойыңдаршы өзін, үйіне қалай барарын білмей қалсын!

Қызға да жабылып кетті, үстіндегі күрткісі жартылып қалды. Бетіндегі қаны сорғалап тұр.

- Тиіспендер! Қанішерлер! – деп айғайлады ол шошынғаннан бетіндегі қанын қолымен айғыздап.

Оның плакатында паршалап жыртып, табандарына салып таптап тастады.

- Ия, енді қалай? Өз-өзіңді өртейсің бе? Әлде қорқып тұрсың ба? Не болса соны жазбай тұрып әуелі ойланып алмайсың ба! Ал, неғып өртенбей тұрсың?

Бәрі де қас қаққанша болған еді.

- Ал, сен маған шырпы шағып, өртеніп көр! – деді қылқына айғайлаған қыз, тобыр оның бұл сөзіне қарқ-қарқ күліп, мазақ қылып тұр.

Біреу қалтасынан шырпы шығарып, тұтатпақ болды...

- Кімде шақпақ бар? Ха-ха-ха! Оданда шақпақ шағып ұсын! – деді тағы біреуі.

- Тоқта! Қойыңдар! – деп шыңғырып жіберді таяқ жеген жігіт әлі де өзін өршелене сабап жатқандардан сытылып шығуға жанталаса тырысып. Бірақ, үлгермеді. Жанған шырпы қыздың иығына барып түсті, үстіндегі синтетикалық күртешесі лап ете қалды.

Бәрі бір мезет қалшиып қата қалды да кері шегіншектеп, сәлден соң бытырап қаша жөнелді.

Қыз болса отқа оранып, шыңғыра айғайлап, жүгіріп барады. Қызыл алаң тура тозаққа айналып кеткендей, бәрі қым-қуат араласып кетті. Тобырдың үрейге бой алдыруы оның қиратып-бүлдіруге деген құштарлығынанда қорқынышты...

Алаңда бомба жарылыпты, жоқ, біреу өзін-өзі өртеп жіберіпті деген хабар жиналғандардың арасында әп сәтте-ақ таралып үлгерді, тіптен адан да сұмдық нәрселер айтылып жатты, кенеттен бәрін ұмытқан жұрт бірін-бірі таптап, жығылып-сүрініп, айғайлап-боқтап, көшелер мен қысқа бұрылыстарды бойлап қаша бастады, әлгінде ғана төбелеріне көтеріп тұрған көсемдерінің портреттері мен жалынды ұрандар жазылған плакаттарды лақтырып тастаған, енді олардың керегі жоқ, бұрын да керегі болмаған сияқты. Адамдар қорқыныштан есі шығып, өз-өздерінен қашып құтылмақ болады.

Осының бәрі не үшін керек еді, Кремльдің қасында не үшін күні бойы шуласып тұрды, - өз-өзіне осындай сұрақ қойса, бұлардың ешқайсысы жауап бере алмас еді. Толқығаннан ба, әлде әзілі ме, бәлкім шыны шығар, өзін-өзі өртеймін деп қорқытқан қыз жермайға малып алған білтедей лап ете қалған сәттен бастап уақыттың жаңа есебі басталды. Лапылдап жанып, айғайлай жүгірген қызды жақын жерде тұрғандардың бәрі көрді. Қыз сүрініп кетіп құлап түсті. Соңынан қуған жігіт пен бірнеше ОМОН жауынгері өртеніп жатқан қыздың үстіндегі отты сөндірмек болып, күртелерімен сабалап жүр. Бірақ, бұлар кешігіп қалған екен. Жігіт басын қос қолдап қысып, бүк түсіп отыра кетті. Сол сәт лезде қаңырап қалған алаңға тікұшақ келіп қонды, шамасы бүгінгі жиынды теледидардан көрсетпек болып аспаннан

бейнекамераға түсіріп жүрген болса керек. Шуылдай айналып тұрған қаңғалақтың астынан жүгіре шыққан бірнеше адам айналадағы ұсақ заттарды шырқ үйірген желден беттерін қалқалап, қыздың денесін көтеріп алды да, әлгі жігіт пен бір-екі ОМОН сарбазын ертіп, қайтадан тікұшаққа кіріп, лезде әуеге көтерілді. Олардың бірі осының бәрін камераға түсіріп алуды ұмытқан жоқ.

Қызыл алаңнан көтеріліп ұшқан тікұшақ Спас мұнарасының күмбезімен деңгейлесіп, одан әрі Тас көпірге қарай беттеді, сосын Мәскеу өзенінің жағасын бойлай ұшып көзге көрінбей кетті...

Тікұшақпен бірге өздері кәміл сенген идея үшін көзсіз деп қорқынышты құрбандыққа барған әлгі жастардың, олар, шамасы студент болса керек, қасіреті де орманның қалыңына жұтылған құс секілді қаланың қойнауына сіңіп жоғалды... Қиялдың шарықтауы мен күйреп тынуының мәңгілік серігі – романтика деген шіркіннің кезекті құрбаны!

Сол күні қаланың орталық бөлігі бүгінгі оқиғаны ұмыта алмай, көпке дейін тыншымай қойды. Бұл оқиғаның әсері күшті болғаны соншалық, талай адам үйлерінде отыра алмай, көшеге шығып кетті, олардың түрінен, сөзінен, жүріс-тұрысынан қатты толқығаны сезіліп тұр. Әр жерде топ-топ болып жиналып, дауласып, болжағансып, гуілдесіп жүр, сонда да мынаны түсіне алмай қойды – небәрі бір тал шырпы шығып лақтырды ғой, әншейінде сөніп қалар еді, қыздың үстіне тиер-тиместе лап ете түскені қалай? Бұл жерде ешқандай көзбояушылық жоқ, бұл деген цирк емес қой?! Әлде қыздың киіміне тез тұтанатын қоспа жығып қойды ма екен? Бірақ, өзін-өзі өлтіруге баратындай не көрінді оған? Бәлкім олай емес, мүлдем басқа нәрсе шығар, әлдебір метафизикалық құбылыс па екен, мүмкін ол қыз іштей шиыршық атып, қызуы көтерілгеннен өзіннен-өзі тұтанып кеткен болар? Кейбіреулер түн ішінде өз бойынан жарық сәуле шығарады дейді ғой. Кім білген, бұл да мүмкін...

Сөйтіп жүргенде түн болды. Көшедегі адамдар саябырлай бастады. Түнгі өмірді ұнататындар машиналарының есіктерін сарт-сұрт жауып, жүріп-тұрғаны үшін түнгі күзетшілер мен тонаушыларға төлейтін ақысын бере салып, үйреншікті тірлігіне кірісті. Түнгі мекемелердің шамдары жарқырап, сезімді қоздыратын күңгірт шамдар жанып, электрлі музыка қосылып, кеуделер жалаңаштанып, жарқын күлкілер естіле бастады... Бәрін ұмытып, ештеңені жадында сақтамай, өз-өзінен, тіптен Құдайдан да қашып құтылудың амалы...

Сол түні Қызыл алаң әдеттен тыс тым-тырыс болып тұрды. Адам жоқ. Жан баласы көрінбейді. Күндіз қиқу салып, естерінен танғанша айғайлап, қырғын төбелес болған жерге ешкімнің жолағысы жоқ. Көше шамдарының

өлімсіреген жарығы ғана әлсіз жылтырайды. Тек шеруге шыққандар тастап кеткен, төбелесте аяқтың астында қалған портреттер, ұрандар мен плакаттар ғана шышылып жатыр.

Оларда ешкімнің шаруасы болған жоқ.

Кремльдің үстінен үңіле қарап Ай тұр. Өзінің үйреншікті уақытында жапалақ ұшып шықты. Көлеңке сияқты сырғанаған күйі әр жерді бір шолып, жалпиған қанатын дыбыссыз қағып қойып, үп-үлкен басын жан-жағына бұрып, әлденені іздегендей болады, сиқырлы шамдай жарқыраған көзі қимылсыз қатып қалған. Ол өзін қапалы сезінгендей болды. Кесененің үстін айнала ұшып шықты, оның есігінің алдында тұрған күзетшілер тас мүсіндей қалшиып қатып қалған, жапалақ бәкене бойлы елестерді іздеп одан әрі ұшып келеді. Оларды кірпіштен қаланған Кремль қабырғасының көлеңкелі жағынан тапты. Жоқ, бұл жолы олардан пәлендей жаңалық ести алмады. Ол екеуі тағы да баяғы әуеніне басқан, бірақ бір түрлі сиқырланып, қалғандай көрінді. Бәкене елестер қол ұстасып, билеп жүр, күндізгі митингіден естерінде қалған ұрандарды міңгірлеп қайталай береді: «Социализм – немесе өлім!». Ия, бұл екеуі көзге көрінбестен, дауыстары да естілмей, шаршамай-талмай сол сөзді үздіксіз қайталап тұр: «Социализм – немесе өлім!»

Куба әуеніндей бұл мән-мағынасыз қайталаудан жапалақтың іші пысып кетті. Ол әрі қарай ұшты да, Спас мұнарасының қарсы алдынан қаңғалақтап келіп қалған тірі жанды – бір мас әйелді жолықтырды.

Әйел түн ішінде Қызыл алаңда жападан-жалғыз келе жатыр, шашы қобырап кеткен, өзі өлесі мас, екі дүние бірдей, әлдебір қайғылы өлеңді созылта шырқап келеді:

*Ах, неге, не үшін,
Өмірге келдім, мен?
Ах, неге, не үшін,
Мені, анам – тудың, сен?*

*Ах, неге, не үшін,
Сен мені туғансың?
Керегі жоқ еді,
Сен мені алдадың.
Ах, неге, не үшін,
Сен мені туғансың?
Керегі жоқ еді,
Сен мені алдадың.
Ах, неге, не үшін,*

*Өмірге келдім, мен?
Ах, неге, не үшін,
Мені, анам – тудың, сен?*

Алаңды көлденеңінен кесіп өтіп, шатқаяқтаған күйі, сүрініп-жығылып, қалалық әмбебап дүкеннің қасындағы қатар-қатар қойылған сауда сөрелерінің арасына кіріп кетті. Оның көңілсіздеу әне тағы біраз естіліп тұрды да, сәлден соң ол да басылды.

Жапалақ Кремльдің үстіне көтеріліп, бақшаға қарай ұшты, сонда келіп қалың өскен бұтақтардың арасына қонды да, жаңағы әйел сияқты еңіреп жылап қоя берді, ауық-ауық үһілеп қояды.

Жыпырлаған жұлдыздардың арасында қалықтаған Ай сәулесі Кремль күмбездерін, мұнаралардың ұшар басын, шатырларды күңгірт жылтыратып көрсетеді, кенет жапалақ алыстан талып жеткен мұхиттағы киттердің демалғанын естігендей болды. Қайда асығып барады екен олар, не үшін? Әйтеуір, соларға бір тыным жоқ. Толқындар да шаршау дегенді білмейді.

VIII

«Трюбюн» газетіне беретін мақаланы біршама еңсеріп тастады, енді тек қорытынды бөлімін жазу ғана қалды. Бірақ мақаланы тәмәмдауға таяған сайын, Борктың көкейіндегі мазасыздық та ұлғая берді: Кассандра таңбасы құбылысын ғылыми тұрғыдан түсіндіруге тым қатты беріліп кеткен жоқ па, көптеген адамдарға, бәлкім олардың басым көпшілігіне қазір кассандра-шараналардың берген дабылын көрмеу, ештеңе естімеу, мүлдем ұмыту үшін ғарыштағы Филофейдің «арандатушылық» әрекетіне қандай жолмен болса да тосқауыл қою, сөйтіп одан біржола құтылу әлдеқайда маңызды болып тұрған сияқты ғой. Әккі саясатшы Оливер Ордок нақ осыны сезініп, тиісінше жалт бұрылып шыға келді де табысқа жетті. Оның саяси жеңіске қол жеткізгеніне еш күмән жоқ. Бірақ, бұл жеңісі жалғандыққа негізделген. Ал, оған шын ықыласымен елтіген адамдардың жаппай өзін-өзі алдауға ұрынғанын түсінуі үшін не істеуге болады, бұған оларды қайтіп мәжбүр етерсің?

Ордокпен салыстырғанда өзіне саяси күрестегі ілкімділік жетіспейтінін Борк түсінетін. Ия, енді бұлар бір-бірінің дұшпаны. Күтпеген жерден пайда болған бітіспес жаулар! Борк мұны қалай ма, жоқ па – бәрібір шайқассыз бітпейді, бұл күрестен жалтара алмайсың. Ордокқа керегі де осы, аңсай күткен арманы – Президент орындығына бөксесін бір тигізу үшін халықтың

көз алдында сайысқа шығуды қалайды. Тағдыр оның тілегенін беріп тұр, көкте – Филофей, жерде – Борк, қай қалағаныңды талап жесең де, өзің біл.

Осының бәрін ой елегінен өткізе келіп, Борк өзінің түкке тұрғысыз саяси ойынға қалай тартылып кеткеніне, қарсыласына құм қаптырсам деген тілектің көкейін кернеп бара жатқанына таңғалды. Ордоқпен бетпе-бет кездесуге асығып тұрғанын аңдады. Қасына таяп барып, көзіне көзін қадап тұрып, дауысын көтерместен, бірақ жеріне жеткізіп тұрып: «Не деген зымиян едің!» - дейтін сәтті тездеткісі келіп құлшынып тұр. Содан кейін жұрттың бәріне Ордоқтың пасықтығын, мұндай оңбағанды билік басына жіберуге болмайтынын, өйткені, бұл әзәзілдің билікке келуі боларын, ең қауіптісі – оның әзәзіл екенін ешкімнің тани алмайтынын айтып, жар салады. «Жоқ, жлқ, тап осының керегі жоқ, - деп ойлады Борк өз ойынан өзі шошынып. – Мейлі, президент бола ма, басқа бола ма - өзі білсін, тек мені араластырмаса болғаны! Жоқ, жоқ, маған саяси күрес қол емес, менің міндетім – Кассандра таңбасы туралы шындықтан жалтармақ болып, адамдардың қорқақтық танытарын, жарылғалы тұрған шиқанның бетін бүркей салу - өз сорын олан әрі асқындыра түсу екендігін оларға түсіндіріп беру. Бірақ, шындық қанша қорқынышты болса да, оған көзімізді тайдырып әкетпей, тура қарау керектігіне, тағырықтан шығар жол іздеу керектігіне оларды қалай сендіруге болады?!»

Борк таза ауамен демалмақ болып балконға шықты, түнгі ауа салқын екен, күзде келіп қалыпты-ау, - қараңғыда жапырақтар тынымсыз сыбдырлап тұр, бойын діріл биледі. Ай тым төмен тұрғандай, автокөлік жолындағы тоғайдың ұшар басына ілініп қалған секілді. Борк тоғай сыртында орналасқан, теңіз жағасындағы белес-белес құм сияқты төбешіктердегі гольф алаңын еске алды, бұрындары сол жерге барып деп ойнайтыны бар еді.

Қызық, кенеттен есіне ертеректе көрген бір түсі оралды. Түс деген де шын болған оқиға сияқты қайта-қайта ойға орала береді екен. Бірде ол, содан онша көп уақыт та өткен жоқ, түсінде гольф алаңында жүргенін көрген, түн іші, ай сәулесі төгіліп тұр, өзін емін-еркін сезінеді және әлденеге риза болып жүр, бір қызығы – допты қанша ұрса да орнынан қозғалмайды, не ұшып кетпейді, не домаламайды; құлашын сермеп қанша рет ұрды, қаншама тырысты, доп сол орнында әлі тұр. Бір кезде аспаннан кафедрада бірге жұмыс істеген профессор, марқұм Макс Фрайд түсті. Кеттік. Айға ұшып барайық дейді, ол жақта керемет алаң бар, айдағы гольф ойынын ойнаймыз. Макске еріп, бұл да ұшып келеді, алаңнан көтеріліп кетті, артында артында Джесси жүгіріп келе жатыр, мұны кері қайт деп шақырады. Өзі ебіл-дебіл жылап жүр. Осындай да түс болады екен?! Қызық, бірақ ойлап қарасаң, кәдімгі түс қана. Макс екеуі жақын дос болған, ол астрология сияқты тылсым

нәрселермен әуестенетін. Гольф ойнағанда қандай есеппен ұтатынын жұлдыздарға қарап болжамақ болушы еді. Кейде болжамдары дұрысқа шығып жатады, бірақ көбінесе әріптестері оны «сиқыршы» деп мазақ қылатын. Мүмкін о дүниедегі Макстің рухы, өзі айтатындай, бұған жа,ымсыз астрологиялық фактордың әсер етуі мүмкін екенін біліп, досын аман-есен сақтап қалу үшін мұны Айға ұшып кетуге шақырып жүрген болар. Түсіне кіргені де алдын ала ескерткені шығар.

Ия, егер Макс тірі болса, митингідегі қайғылы оқиғадан кейін түн ішінде бұған, Ньюберинге жетіп келер еді ғой. Бұдан ештеңе шықпаса да мейлі, бірақ Макс сондай адам болатын, аздап алаңғасарлау, бірақ басқаның қиналғанына ол да қоса күйзелетін. Кейде Джесси ән салып, ол рояльмен сүйемелдейтін. Джесси күлуші еді: «Боб, сенің достарыңның бәрі Макс сияқты, - классикалық нұсқадағы күлкілі зиялылар. Жалпы, сендерге әлдебір тақуалар орденін құру керек еді, сен орденнің бастығы, әлдебір қасаң қағиданы ұстанатын ұстаз боласың, ал, көркем Макс сенің оң қолың болып, бәрін бір өзі тындырар еді. Сонда сендер тек ғылымда ғана емес, басқа жағынан да өздеріңді көрсете алар едіңдер». Байғұс Макс, ол Джессиге іштей ғашық болатын, кейде мұны аңғалдықпен айтып қалатыны да бар еді:

«Тыңда, Роберт, саған шындықты тура айтайын, сен маған бұл өмірде үлкен кедергі келтірдің».

«Не болып қалды?!»

«Егер сен болмағанда, Джессиге оны сүйетінімді айтатын едім».

«Мүмкін әлі де кеш емес шығар?»

«Жоқ, мұны оған тек сен мүлдем өмірде болмасаң, әлде бір субъекті ретінде жоқ болсаң ғана айта аламын».

«Тыңда, олай болса, бұған істер амалым жоқ, субъекті ретінде бұл өмірде бармын».

«Мен де соны айтып тұрмын. Маған қандай кедергі келтіретінін енді түсінген шығарсың?».

Макс, досым-ау, өміріңді тым оңайлатып жібергің келеді екен. Өз шамаңды осы субъекті бар кезде сынап көрмейсің бе, әйтпесе, бәрі сенің қалағаныңдай болып тұрса, оның не қызығы болмақ?»

«Жоқ, сенің қасыңда маған бітіретін ештеңе жоқ. Мүлдем».

«Неге олай десің? Әйелдер сені құрмет тұтады - өзің көрнекті адамсың, көркем жігітсің, әсіресе мотацикл айдаған кезінде жұрттың бәрі сенен көз алмайды. Оның үстіне, маған қарағанда әлде қайда жас емессің бе».

Мен – мотоцикл айдаймын, ал, сен - әлемге атың белгілі ғалымсың, мен мотоцикл айдаймын, ал, сен – бай адамсың, кітаптарыңа қомақты қаламақы аласың, ылғи байлар тұратын Ньюбериде әсем үйің бар, әйелің виолончельде

Бах пен Бетховенді ойнап береді, ал, мен мотоцикл айдап жүремін, сен сәнді Ньюбери-гольфте доп ойнайсың, ал, мен мотоцикл айдаймын; сен Кремль мен Ақ үйде сөз сөйлейсің, ал, мен мотоцикл айдаймын...»

«Тоқта, тоқта, Макс, өзінді соншама төменшіктете берме. Мотоцикл айдағаннан басқа да тындырған шаруаларың бар емес пе, ал, мотоцикл айдау - өткен іс қой. Сен өз салаңда – саяси география бойынша танымал ғалымсың, бүкіл планета қолыңда тұр. Мәселе тек планетада ғана емес, планетада не жұмысымыз бар! Байқап сөйле, осы әңгімемізді поляк әйелдерінің арасындағы ең сұлуы – Анна естіп қалса не болар еді, сені де күйеуім деп жүрмін-ау деп өкініп қалмайды ма?! Шатақтың көкесін сонда көресің! Олай болса саған мотоциклде көмектесе алмайды! Ал, ол осы уақытқа дейін алданып келген болып шығады!»

«Ия, Роберт, ақыры тұзаққа түсіріп тындың мені. Анна туралы айтқаның рас. Бірақ, планета туралы пікіріңмен келісе алмаймын. Саяси географияда бәрін білу керек, әйтпесе онымен айналысып керегі жоқ. Бұл – бәрін қамтитын ерекше ғылым. Мен оны ақпарат банкі деп атар едім. Ия, бұл тұрғыдан келгенде әлемдегі ең бай адаммын. Жиырманшы ғасырдың Ротшильдімін. Бәрін білемін, бәрін түсінемін, бірақ одан не пайда? Көктегі Құдай да бәрін біледі, бәрін көреді, бәрін түсінеді, бірақ ештеңе істей алмайды дейді ғой...»

Сол адам қазір жоқ. Жол апатынан қаза тапты, өзі де ылғи асығып жүруші еді... Анна тез қартайып кетті. Ұлдары үйленіп, бөлек шыққан. Джесси мен Анна телефонмен сөйлесіп тұрады, кейде кездесетіні де бар. Соңғы рет Анна осы жазда келген. Бәрі бірге гольф алаңына барып, таза ауа жұтып, бой сергітіп, ойынды қызықтады. Уақытты біршама жақсы өткізді, сол жақта, гольф клубтың мейрамханасында тамақтанды. Өткен кездерді, Максті еске алып, біраз әңгіме айтты... Ол да осы жерді жақсы көретін. Қолы босаса болды, осында келуге тырысатын....

О, байғұс досым Макс Фрайд. Қазір болып жатқан жәйттерге жұрттың бәрі ақылынан адасып, есеңгіреп қалған кезде не айтар едің, көзқарасың қандай болар еді. Көзге көрінбейтін тұқым-тек дауылы бәрінің астан-кестеңін шығарды. Екінің бірі: көп адамдар сияқты түйеқұс сияқты басыңды құмға тығып жіберіп, бәрі өтіп кетсінші деп, ештеңені көрмеген бола қаласың ба, әлде Құдайдың көзіне тіке қарап, оның бұл ескертуін назарға аласың ба - өйткені, Құдай тек ескертіп қана қояды, не істейтінімізді өзіміз шешуіміз керек. Макс Фрайдтың бұл сөзі рас болып шықты. оның түсіне кіріп жүргеніде тегін емес. Демек, алдын ала осыны сезіп, алаңдаған болды. Мұның басын шырғалаңға түсуден сақтап қалғысы келіп, Айдағы гольф алаңына шақырғаны да содан...

Ендігі жағдай не болар екен, іс жүзінде, Ордок мәселені басқа

426 бет басындағы бір абзац көрінбейді

Кассандра таңбасы туралы өз сөзін айтуға тиіс. Филофейді саяси саудаға салудан қорғап қалуы керек. Ордоктың бұл ісін осылай демегенде қалай атауға болады?! Құдайым-ау, түнгі сағат екі болып қалыпты ғой, деп есін жиды Борк, жұмысқа кіріспесе болмас. Дереу әрекет ету керек. Шегінетін жер жоқ.

Кабинетіне қайтып келе жатып, бір сәт кіре берістегі айнаға көзі түсті. Ұйқысыздықтан көзі қызарып кетіпті. Жанарында жан қиналысы мен мазасыздық бар. Шашы да мүлдем ағарып кеткен. Әйтеуір, біреулердің жалтыраған басындай болып мүлдем түсіп қалмағанына шүкір. Жақында ғана қасына ерген немістермен, шуылдаған журналисттермен бірге дәл жанынан жүзіп өткен Рейндегі жартас сияқты кәрі екен-ау өзі, олар мұнымен сұхбатты дәл солай – «Кәрі жартастың толғанысы» деп атаған, мұның көп ұзамай Атлант мұхитының үстінен ұшып өтетінін, сол кезе Филофей монахтың найзағайы жарқ етіп ойнап, дауыл туғызарын, жұрттың бәрі әлемдік үрейге бой алдыратынын, осы ырду-дырдуды пайдаланып, саяси сахнаға мына сайтанның сапалығы – Оливер Ордок шыға келерін қайдан білсін. Қайтеміз, шайқасқа шықпасақ болмайтын сияқты ғой...

Борк компьютердің алдында енді ғана отыра берген, біреудің нақ дыбысы естілді. Төменнен Джесси көтеріліп келеді екен.

- Ия, халің қалай? – деп сұрады ол табалдырықтан аттай бере.
- Жаман емес, жұмыс істеп жатырмын, - деп жауап берді бұл, әйеліне аяқ астынан ойына орала кеткен әлгі түсін айтып беруге бір оқталды да, қайта айнып қалды.

Джесси шаршаңқы көрінеді, бірақ жанарында әлде бір ұшқын ойнап тұр.

- Саған кедергі келтірмейін деп едім, Боб, бірақ өзіңді таңғалдырғым келіп тұр.

- Мені таң қалдыру қиын шығар.
- Міне, саған біраз қағаз әкелдім. Бәлкім пайдаға асып қалар.
- Бұл немене?
- Факспен келді. Кімнен деп ойлайсың? Энтони Юнгерден.
- Энтони Юнгерден бе? – деп қайталап сұрады бұл. – Оған не керек екен? Не жазып жіберіпті?

- Түсінесің бе? Мен саған телефонның бәрін айырып тастадым деп едім ғой. Бізбен хабарласу үшін қаншама әуреленгенін осыдан-ақ пайымдай бер. Бірақ, бұлай боларын кім білген? Холдағы факсті айырып тастауды ұмытып кетіпшін, тіптен, ойыма келмепті. Бірдеңе сытыр-сытыр ететін сияқты қарасам, бір бума қағаз жатыр. Міне, оқып көрші. Әр бетке: «Құдай үшін, тек факсті өшіре көрмеңізші!» - деп жазыпты. Оның факсі әліде келіп жатыр,

тоқтар емес. Не болды екен? Бейшара жігітке жаным ашып кетті. Сен мынаны оқи тұр, қалғанын тағы әкелемін.

Бұл бір күтпеген жаңалық еді. Түнгі сағат екі болды. Ал, бір жігіт ұйқы дегенді ұмытып, бас алмастан қағаз жазып, оны факспен жөнелтіп жатыр. Мұнымен небәрі бір-ақ рет телефонмен сөйлескен, таныс деуге де келмейтін Энтони Юнгер деген жігіт. Бірақ, сайлау алдындағы митингіде Юнгер көп сөзді көпіртіп тұрған Ордокты ауызынан қағып, тоқтатпақ болған кезде, мұнысының сәті түспесе де, өз таңдауын жасаған болатын, өзі Ордоктың командасынан бола тұрса да, барша жұрттың көз алдында көсемінен қол үзіп, оның саяси құрбандығының жанына шықты. Оның митинг аяқталғаннан кейінгі жағдайы не болғанын көзге елестету де қиын емес. Ордоктың өзі мен оның сенімді жақтастары Юнгерді сатқын деп айыптағаны күмәнсіз. Егер бұрын Ордоктың қолдауымен мансабымды өсіремін бе деп үміттенген болса, енді бұл туралы ұмытқаны абзал. Таныстары саусақтарын шошайтып күліп жүрген шығар: осындай да болама екен, өз жолын өзі кескен ақымақты қараңдар! Содан кейін ол Ордок масқара қылған, митингіге жиналған жұртшылық өздерінің жауы деп таныған адамға көмектеспек болады, бұл үшін қаншама күш жігер керек. Борк өзін Энтони Юнгердің алдында кінәлі сезінді, дегенмен, іші жылып сала берді. Бұрын бұған ешкім ешқашан сыртынан қамқор болған емес, өйткені, бұл әрдайым өз білгенімен жүретін және күш қайраты да жетерлік болатын. Ал, енді рингке зорлықпен сүйреп шығарылған, көрерменді күлкіге кенелту үшін көпшіліктің алдында масқарасы шығып таяқ жеген, рингтен сүйретіліп әзер түскен бұл жұртқа қарауға беті бармай, тісін шықырлатып, қайтадан шайқасқа шығу үшін аяғынан тұрмақ болады, бірақ ендігі шайқасқа өз еркімен, тәуекелге бел байлап шықпақ. Сондықтан да осының бәрін түсінген Юнгер әр беттің басында жалбарына өтініпті: «Құдай үшін, тек факсті айыра көрмеңізші!»

«Мистер Борк, үйіңздегі телефондардың барлығын неліктен өшіріп тастағаныңызды түсінемін, - деп жазыпты Юнгер. – Сіздің мазаңызды алуға ешқашан батылым бармас еді, бірақ мені де түсініңіз. Егер қазір алдыңызда тізерлеп тұрып айтар сөзімді ең болмаса факс арқылы өзіңізге жеткізе алмасам, мен үшін бұл шын мәнінде өліммен тең. Сайлау алдындағы митингіде болған масқарадан кейін өз-өзімді қоярға жер таппай жүрмін, дәл қазір ештеңеден тайынбас едім, тіптен егер содан бірдеңе шығатын болса, кісі өлтіруге де бармын. Осындай сұмдықты мойындап отырғаным үшін кешірерсіз. Бірақ, Ордокқа қатысты осы былыққа Сізді тартқан, жұртты алдап, соңына ерту үшін осындай пасықтыққа барудан арланбаған осы азғын саясатшының мергендігін көрсету үшін жұрттың алдына алып шыққан нысанасы болуыңызға жәрдемдескен мен болып отырмын ғой.

Жыламсырамай-ақ қояйын, кешіріңіз, бірақ шынтағымды тістей алмай қор болып отырғаным рас: кімге қызметкөрсетіп келгенмін, кім үшін бел жазбай еңбек еткенмін, осыншама көрсоқыр әрі ашық ауыз аңқау болған өзімнің де обалым жоқ! Бірақ, әңгіме мен туралы емес, Құдай үшін, кешіре көріңіз. Әңгіме алдағы уақытта не істеу керектігі туралы. Кассандра таңбасын қайтеміз?! Мен...»

Осы жерден бір бет таусылады да, келесі бет тағы да әлгі жалбарына өтіруден басталады: «Құдай үшін, тек факсті айыра көрмеңізші!»

«Сонымен, мистер Борк, енді не істейміз?»

Осы іске қатысты сайқымазақтың міндетін атқарғаныма қарамастан, өзімнің кейбір ойларымды білдіруіме рұқсат етіңіз. Мүмкін мұның да пайдасы тиіп қалар.

Мистер Борк, бұл қаншама ауыр болсада айтуым керек. Сізге осындай ұсыныс жасап отырғаным үшін алдын ала кешірім өтінемін. Бірақ, қазір маған шегінер жер жоқ. Сіздің алдыңыздағы айыбымнан айырыла алмайтыным белгілі, сондықтан енді маған бәрібір.

Менің айтқалы отырғаным, керек болса, Ордокты сізбен оңаша сөйлестім дегені үшін өтірік айтты деп айыптауға болады. Бұл әңгіменің ешбір куәгері жоқ және болуыда мүмкін емес. Сіз онымен телефон арқылы сөйлестіңіз. Мүмкін мүлдем сөйлеспеген шығарсыз, сөйлескен күнде де басқа нәрселер туралы айтқан болармыз. Бұл – оның, Ордоктың өз тәсілі. Масқараға масқарамен жауап беру керек. Бұл әңгімені ешкім жазып алған жоқ. Мен мұны анық білемін. Бұған мен кепіл. Мұны өзіңіз шешіңіз. Егер бүйтуге де болады деп тапсаңыз, халықтың алдында оның айтқанын жоққа шығаруды өзім ұйымдастырамын. Ақпарат құралдары мұндай жемтікке өздері-ақ үймелейді.

Бірақ, әрине, күрестің басқа да жолдары бар. Егер Сіз, мистер Борк, Филофейдің ойлары дұрыс екендігіне анық сенімді болсаңыз, және ақиқат үшін өз пікіріңізді қорғап қалуға бел бусаңыз, онда мен, өз кезегімді, сізбен бірге ақырына дейін баруға әзірмін, әрине, бұл орайда менің тек қосалқы міндет атқарарым белгілі ғой. Сіздің атқосшыңыз болуға жарар едім деп ойлаймын. Ал, егер Сіз жалтарудан бас тартсаңыз, онда ашық шайқасқа шығуыңызға тура келетіні күмәнсіз.

Жағдай былай қалыптасып отыр, қазіргі сәтте Сіз майдандағы жалғыз жауынгер, жеке батыр болып тұрсыз, ғарыш тақуасының жанына ашық шыққан, оның ақырзамандық тұжырымын қуаттайтын бүкіл планетадағы бірден-бір адам өзіңіз болуыңыз да ғажап емес. Сайлау алдындағы митингіде, Ордокты бір адамдай қолдаған «біртұтас халық майданында» болған жәйттен кейін Филофейдің ашқан жаңалығын қолдап пікір білдіруге ниет етуі

ықтимал азшылықтың өздеріде ауыздарын жауып, үндемей қалары кәміл. Ал, халықтың көпшілігі...»

«Құдай үшін, тек факсті өшіре көрмеңізші!!!

Сонымен, мистер Борк, митингідегі сайлаушылардың ауанына қарағанда, халықтың басым көпшілігі, өкінішке қарай, еліміздің бүкіл тұрғындары болуыда ғажап емес, Кассандра таңбасын анықтау жөніндегі ғарыштық тәжірибеге қарсы. Адамдар кассандра-шараналар туралы естігісі де, білгісі де келмейді, әйелдер бақылау-сәулесі арқылы өздерін әлдекімнің тексергенін қаламайды. «Альфа-Бейсболдағы» митингіде болған оқиға туралы хабарды барлық ақпарат агенттіктері таратып жатыр. Осының арқасында Ордоктың танымалдылығы барлық штаттарда күрт көтеріліп кетті. Қазір ол осы табысының ізін суытпай, адам құқығын қорғаудың мызғымас күзетшісі, әйел-ананың ежелден бері келе жатқан қасиетті мәртебесіне кіршік келтірмейтін қырағы сақшы болып, қайда – мейлі Жерде, мейлі ғарышта болсын – неше түрлі Филофей сияқты арандатушыларға қарсы аяусыз күрес ашатыны туралы мәлімдеме жасап үлгерді. Сіздің фото суретіңізді, мистер Борк, дәл қазір барлық теледидарлардан көрсетіп, тиісті түсіндірме беріп жатыр. Мәскеуден Филофейдің де суреті табылыпты, оны да көрсетуде.

Мен мұны сіз тек телефондарды ғана емес, теледидарды да ажыратып тастаған болар деп пайымдағандықтан жазып отырмын. Әлгі митингіде жанжалдың салдары қандай болғанын, ендігі оқиға қалай өрбіп бара жатқандығы туралы біліп отыруыңыз керек. Бұл үрдіс барған сайын күшейе бере ме деп қорқамын, өйткені, ол бақылаудан шығып кеткен...»

«Құдай үшін, тек факсті өшіре көрмеңізші!!!

Сонымен, мистер Борк, бұл үрдіс бақылаудан шығып кеткен, менің ойымша, Сіз ең алдымен, өзіңіз үшін – бұл жағдайда қандай ұстанымды басшылыққа алып, қандай іс-әрекетті таңдап алатыныңды шешуге тиіссіз. Өйткені, «Тұқым – тек қорын бақылауға алу» деген атауда беріліп қойған жәйтке қарсы жаппай наразылық білдіру де басталуы ықтимал. Егер Сіз «Трюбюн» газетіне арнап мақала дайындап жатсаңыз, оны редакцияға өзіңіз апармай, факспен бе, телекспен бе жөнелткеніңіз жөн немесе біреуден беріп жіберіңіз, әйтпесе, менің естуімше, редакцияның алдында қолдарына плакат ұстап, өз талаптары мен ұрандарын дуылдаса айғайлап тұрған ереуілшілер жүргенге ұқсайды. Олар газет ғимаратын тәулік бойы күзетеміз дейтін көрінеді. Бұндай жағдайда полицияның елірген тобырды ауыздықтай алмауы да ғажап емес. Кешіріңіз, бұл жаңалығым жайсыз тиген де шығар.

Тағы да қайталаймын: Сіз майдан даласындағы жалғыз жауынгерсіз. Филофей – ғарышта, қарсыластары оған қол жеткізе алмайды, бірақ оның өз

одақтастарымен тізе қосып, белсенді түрде әрекет етуге мүмкіндігі жоқ. Қандай жолды таңдап аларыңызды өзіңіз шешіңіз.

Сіз мәселенің ішкі мәнін түсінбеген немесе өздерінің бір сәттік мүддесі үшін түсінгісі келмеген, болашаққа түкіріп қойған, бұл өмірге уақытша ғана келген әлдекімдер сияқты емес, бұл жаңалықтың маңызын бірден түсініп, қолдау білдіріңіз. Сіз жалғызсыз, мұның өзі де тек жалғыз адамның атқаратын міндеті. Мәртебесі биік жетістікке жету көбінесе жалғыздардың несібесіне жазылатыны неліктен екенін мен білмеймін. Қалай болғанда да өзім Сізбен біргемін, мүмкіндігінше Сізге жәрдемдесіп, қолымнан келгенін істеуге дайынмын, алдында жазғанымдай, мен бұған Ордокқа Филофейдің жаңалығы туралы нақ Сізбен сөйлес деп ұсыныс жасағаным үшін өзімді Сіздің алдыңызда кінәлі сезінгендіктен ғана емес, ең алдымен, Филофейдің ойлары өзімнің де көкейіме қонғандықтан, оның және Сіздің адамзаттың болашағына шын жүректен алаңдаушылық танытқандарыңызға риза болғандықтан бармақпын. Мүмкін осы сәтке дейін адамзат адасып келген шығар, ал, қазір өз-өзімізге: не пиғылынды түзе, не әлдеқашан өліп біткен мамонттар тәрізді палеологиялық дәуірге қайта оралуға дайындала бер дейтін уақыт жеткен болар.

Кешіріңіз, мына парак тағыда таусылып қалды!

«Құдай үшін, тек факсті өшіре көрмеңізші! Мен әлі бәрін айтып болған жоқпын... Мистер Борк кешіріңіз істің мәніне көшуге тырысайын. Меніңше, ертеңгі – жоқ, ендігі басталыпта кетіпті ғой, бүгінгі күн талай нәрсені анықтауға тиіс. Қазірдің өзінде шулы хабарлар мен қауесеттер қарқынды түрде таралып жатыр. Осы дауылдың ығында кетпей, оған қарсы тұра алатын бірден – бір нәрсе – Сіздің сөзіңіз, Сіздің көзқарасыңыз, Сіздің сеніміңіз бен дәлелдеріңіз болмақ. Қалай әрекет етпейсіз? Баспасөз маслихатын өткізесіз бе? Егер олай болса, мен өзім ұйымдастыруға атсалысуға, Сіздің қолғанатыңыз болуға дайынмын.

Одан әрі, Сізге, Ньюберинге таңертеңнен бастап тілшілер аттанатын болады, олар ескертусіз келуі де мүмкін. Егер олармен кездескіңіз келмесе, көрнектілеу бір жерге ешкімді көргіңіз келмейтін және өзіңізді мазаламауды өтінетініңіз туралы хабарландыру жазып, іліп қоюды ұмытпаңыз.

Мен Ньюбериде, гольф-клубта, қала сыртындағы саябақта болғанмын. Мен тұратын Ридингтен ол жерге жарты сағатта баруға болады. Қаласаңыз, жағдайды талқылау үшін Сіздің үйіңізге келейін. Осыған байланысты Сізге өзімнің мекен-жайымды қоса жолдап отырмын.

Мистер Борк, түнгі сағат үштен асып кетіпті. Ал, мен өзімнің факс арқылы жолдаған осы хаттарымды көре қалсаңыз, оқитын шығарсыз деген үмітпен әлі де толассыз жазып отырмын. Сізге айтар сөзім өте көп! Әлемде

болып жатқан оқиғалар, тіптен, күнделікті баспасөзден оқып жүрген жәйттердің өзі де өркениеттің дағдарысқа ұшырап отырғанын көрсетеді. Осындай жағдайда өмірге сәбидің келуінің өзі мина төселген алаңға шыққанмен бірдей. Бірақ, сол мина төселген алаңның өзі қайда орналасқан: адамдардың ниет-пиғылы мен іс-әрекетінде ме, әлде әлемдік ілімдердің қатпар-қойнауында ма немесе күнделікті тіршіліктің өзінде ме – мұны нақты айтып, саусақпен шұқып көрсету мүмкін емес.

Жаңа ғана теледидардан көрсетті: Мәскеудегі Қызыл алаңда – Ресейде болғанымда менде сол жерде қыдырғанды ұнатататын едім – жантүршігерлік оқиға болды. Ереуілге шыққан екі жақ қақтығысып қалды: біреулері Әскери-өнеркәсіп кешенін қайтадан қалпына келтіруді, екінші жақ – конверсияны қолдайды. Қақтығыс кезінде бір жап-жас қыз өзіне-өзі қол жұмсап, қаптаған халықтың көз алдында өртеніп өлді. Қараудың өзі қорқынышты. Тілшілер бұл қақтығысқа әлгі қызбен бірге келген студент жігіттің қолындағы плакатқа жазылған ұран түрткі болды деп түсіндіріп жатты. Әлгі плакатта... Қазір жалғастырамын... Бұл парақта таусылып қалды...

«Құдай үшін, тек факсті өшіре көрмеңізші, Қызыл алаңда не болғанын айтып беруім керек...

Мистер Борк, мәселе мынада, сол плакатта: «Адам өмірге қару-жарак жасау үшін келмейді!» - деп жазылыпты. Әрине мұндай мәлімдеме Ресейде «қорғанысшылар» деп аталатын, мемлекет пен қоғам, қысқаша айтқанда, тағдырдың өзі – құмалақтай қорғасын оқтан бастап («қорғанысшылар» шығаратын мұндай оқтың жалпы санын әлемдегі халықтың санына шақсақ, адам басына жүз оқтан келеді екен) дыбыстан жылдам ұшатын ұшақтарға, алғашқы бұйрық берілісімен-ақ құрлықаралық зымырандарды ұшыруға дайын тұрған, күн демей, түн демей мұхит түбін күзеткен атом сүңгуір қайықтарына дейін адам баласын қырып-жоятын құралдар шығаратын әскери өнеркәсіп саласынан жұмыс тауып беріп отырған адамдардың ашу-ызасын туғызған. Әлгі озық ойлы студент бұл – қыруар қаржы мен уақытты текке кетіру деп есептегенге ұқсайды. Біздің Америкадағы Әскери-өнеркәсіп кешені де нақ осылай бағалануға тиіс. Ол да өз қызметін қоғамның тұрғысындағы мүдделер арқылы ақтай отырып, өзіміз сияқты адамдарды қырып-жоятын қару-жарак шығарумен айналысады.

Бірақ, екінші жағынан, әлгіндей қисынға сәйкес, шетінен қырып тастауға лайықты, сол үшін толып жатқан қару-жарак шығаруға мәжбүр болып отырған «өзіміз сияқтылар» да періште емес, олар да бақайшағына дейін қаруланған және өздерінің аса жоғары бағалы идеялары үшін (қазір ең әсерлі идея – ұлтшылдық бағыттағы ойлар), әділет орнату үшін және өздерінің

экономикалық мүдделері үшін – бұл да ең соңғы орында тұрған жоқ – бәрімізді қырып тастауға дайын.

Сөйтіп, шеңбер тұйықталды. Бұл шеңбер ешқашан ашылған емес және бұл тұйықтан шығар жол ешқашан табылып көрген жоқ. Осының бәрін сезгенген студент қалай қиналмасын, бәлкім дам баласының санасы оянып, алғаш тілдесе бастаған кезден бері ойында жүрген, соғыс пен қару-жарақтың ақыл-ойдан үстем түсіп, салтанат құруы үздіксіз жалғасып отырған барша уақыт бойы жанын жеп келген аяулы арманын баршаға жария етуді мақсат тұтып, өз қолымен плакатқа қалай жазбасын! Ресейде сутегі бомбасын жасап шығарған Сахаров та осыны түсінген болатын – түсінді де, тағдырына қарсы шығып, өмір бойы айналысып келген ісінен өз еркімен бас тартты.

Жер бетіндегі қару-жарақтың саны жыл санап артып отыр, барлық жерлердегі барша елдердің бәрі де қарулануға тырысады. Жүкті әйелдердің маңдайындағы Кассандра таңбасы осыны ескертіп тұрған жоқ па, анасының құрсағында жатқан кассандра – шараналардың үнсіз қарсылық білдірулерінің себебі де осы емес пе? Әлемдегі өмірге келген әр адамның үлесіне ең кемі жүз оқтан келер болса, не өлуге, не өлтіруге алдын-ала үкім шығарылып қойса, шарасыз шарана өмірден бас тартпағанда қайтпек?! Әлгі студент бұл туралы қалай айтпасын?! Қызыл алаңда өзін-өзі өлтірген байғұс қыздың бір кезде анасының құрсағында жатып, зар қақсаған жан айқайын ешкім естімей, ешкім назар аудармай, өмірге өз еркінен тыс зорлап әкелгенін енді ұғынғанын, оның да бір кездегі кассандра-шарана екендігін кім жоққа шығара алады?! Бірақ оның ақырзаманды сезініп аһ ұрғанын керек қылып жатқан кім бар?

Осы орайда идеологиялық жағынан көкейге қоныңқырамайтын бір ойдың ұшығы шығады: егер адамзат ешқандай қару-жарақ жасап шығармай, соғыс дегеннің не екенін білмей дамыған жағдайда не болар еді? Сонда да қазіргі күйімізде қалып, өркениетіміз тура осылай қалыптасар ма еді, әлде Жер бетінде басқа өмір салтанат құрып, адамның өзі де сапалық тұрғыдан мүлдем өзге жан иесі болар ма еді?! Әлде дамудың мұндай жолы әу баста – ақ жарамсыз деп табылды ма екен? Олай болса, мұның себебі неде, оның үстіне, адамға ақыл-ойдың өзі де жоғарыдан берілмей ме, ал, сананың биологиялық дамудан тыс екендігі тағы белгілі емес пе?!

Міне, ғарышқа қашып кеткен Филофей ғаламдық құпияны бүркеп келген перденің бір шетін сәл ғана ашпақ болып еді, адам баласы өзінің тылсым қарғысқа ұшырағанын білгісі де келмейтіні белгілі болды.

Мистер Борк, егер Филофей ашқан жаңалық наразылықтан басқа ештеңе туғызбағанның өзінде де мен оған бәрібір сенемін. Барлық жерде де адам жанының тоқтаусыз азғындап бара жатқанына байланысты бұрынғыдан да

тереңдей түскен рухтың ақырзаманды сезініп қиналуын тек осымен ғана түсіндіруге болады.

Армяндар мен әзірбайжандардың арасында пәлен жыл бойы жүргізілген соғыстан көз ашпаған Қарабақта дала командирлері деп аталатын кәззәптар оққа ұшқан шейіттердің мәйітін сатумен айналысатынын білген кезде, Құдай бізді не үшін жаратты екен деген ойға амалсыз берілесің. Марқұмды жерлеу үшін туыстары мен жақындары оның өлі тәнін сатып алуға тиіс. Мұны олар бизнеске айналдырып алған! Өлігін сатып, пайда табу үшін жауынгерін өзі арқасынан атып өлтірген оқиғалар да болған. Осы туралы газеттің оқыған кезде басым айналып, құлап қала жаздадым. Осындай зұлымдықтардан жаны мен тәні азып-тозып, тұқым-тек құрылымы біртіндеп өзгеріп, келер ұрпақты сорлатуы әбден мүмкін емес пе?!

Ақылға сыйымсыз қатыгездіктің тағы бір көрінісін мысалға келтірейін. Түркияның бір қаласында Салман Рушдиге қолдау көрсетуге арналған әдебиетшілер мәслихаты өткізіліп жатқан мейманхананы өртеп жіберіпті. Конференцияға қатысушылармен бірге қарапайым тұрғындарда тірідей өртеніп өлген. Осының бәрін теледидар камералары түсіріп алған: қонақүй өртеніп жатыр, тірідей күйіп бара жатқан адамдар, әлдене істемек болып ерсілі-қарсылы жүгірген өрт сөндірушілер, солармен қатар – алаңда ұран салып тұрған масайраған жастар. Олар өрт қоюшыларды мадақтап, бір орында секіріп, билеп жүр, жұдырықтарын көкке білеп, атой салып қояды, осы сұрапыл көріністен тура жыныстық құмары қанғандай мәз-мейрам болады. Сол жастардың кекке толы, алабұртқан жүздеріне ажал өртінің сәулесі түсіп тұр. Телекамералар бәрін түсіріп жатыр. Бірақ, бұл көркем кино емес!

Қайда қарап жүрміз, не болған бізге? Германияда тірідей өртелген түріктер үшін де біз өз-өзімізге осы сұрақты қоюға тиіс емеспіз бе?... Бұл туралы өзіңізде газеттерден оқыған шығарсыз?...

Мұндай зұлымдықтардың тізімін әлі де жалғастыра беруге болады, бірінен бірі өтеді, бұл тұрғыда үздіксіз жалғасып отырған бір ағым байқалады: әр түрлі елдердегі жауыздықтардың жан шошырлық сипаты болған сайын артып келеді. Осының бәрі жинала келіп, адамзаттың тұқым-тегіне зиянды әсер ететінін Филофей дәлелдеп берді.

Мен бұрын ақыл-ойдың Ғаламдық міндет атқаратынына сенетінмін, бірақ оның өзі де Зұлымдықтың қолындағы мәңгілік кепілдікке алынған аманат болып шықты. күндердің күнінде азаттық алар ма екен ол? Кассандра таңбасы да бізге осыны ескертіп, осы туралы зар қағып отырған жоқ па?!

Кешіріңіз, мистер Борк, факстегі қағазды ауыстыруым керек...»

«Мистер Борг, Құдай үшін, ашулана көрмеңізші, менің ойларым тым шұбалаңқы болып кеткен шығар, бұл Сізге қызықты болып көрінбей ме деп қорқамын. Бірақ, бүгін түнде жан сырымды түгел ақтарғалы тұрмын. Сіздің қалай қиналып отырғаныңызды түсінемін. Сіз үшін қауіптеніпте тұрмын, сонымен қатар, Сіздің ерлігіңізге де сенемін.

Қазіргі жағдай туралы толғана келіп, мынадай байлам жасадым, Филофей Орбитада жүргенімен, Жер бетінде болып жатқан оқиғаларда тыс қалмақ емес. Егер сіз қарсы болмасаңыз, онымен шұғыл түрде байланысқа шығудың жолдарын қарастырған жөн сияқты; техникалық тұрғыдан бұл өте қиынға түседі, дегенмен, өзімнің телекомпанияларда және ғарыш институттарында жұмыс істейтін достарым арқылы осыны істеп көруге тырысуға болады. Сіз бұған қалай қарайсыз? Егер келісім берсеңіз, маған айтарсыз, сонда мен Сізге мұны қаншалықты жүзеге асыруға болатынын хабарлар едім.

Ақыры, меніңше, ең бастысы мынау, Филофеймен байланысқа шығу не үшін керек, оны телеэкраннан көріп, амандық-саулық сұрау үшін емес шығар?! Меніңше, ол Кассандра таңбасын қандай жолмен анықтағаны және оның басқаны емес, нақ осы құрсақтағы шарананың болашақ өмірден бас тартуын білдіретінін қалай дәлелдемек екендігі туралы сұрақтарға жауап беруге тиіс жіне оның жауабы дайын екендігіне күмәнім жоқ. Оның Рим папасына жолдауынан мұны анық түсіне алмайсың. Осы тұрғыда белгілі бір жәйттің аяғына дейін айтылмағандай болып көрінетінін өзіңіз де аңғарған боларсыз. Бұл сұрақты оған басқа адамдар да, әсіресе биолог-ғалымдар қоя алады деп ойлаймын. Сондықтан, Филофейдің осындай түсініксіз жәйттерге анықтама беріп, сұрақтарға жауап қайтарғаны өте маңызды болса керек.

Филофеймен байланыс орнатуды маған тапсырыңыз. Сізді үйрететін мен емес, әрине, бірақ бұл үшін қажетті философиялық негіздеу жағын өзіңіз ойластырарсыз.

Бізге Оливер Ордоктың тобыр арасында туғызған пікірінің салдарымен қақтығысқа түсуге тура келеді. Тағдырымыз солай болған шығар. Біз жеңіп шығуға тиіспіз. Сол тобырдың өзінің игілігі үшін!

Сізге шын берілген Энтони Юнгер.

P.S. Егер менің мекен-жайым – үйдегі факстің номері, телефоным, тұрағым – керек болып жатса, осы қағаздардың арасынан табасыз. Қызмет телефонына хабарласпай – ақ қойыңыз, енді онда бармаймын...»»»

IX

Тағы сағат төрт жарым болды. Роберт Борк жазу үстелінің үстінде жатқан факс қағаздарына үн-түсіз үңілумен әлі отыр. Джесси де осында, бұл қағаздарды ол да оқып шыққан.

- Құдай-ай, бұл өмір не болып кетті өзі, не болып жатыр! – деп қайталай береді.

- Сен барып жатсаңшы, - деп ақыл берді оған күйеуі.

- Егер оңаша қалғың келіп тұрса, кете берейін. Бірақ бәрібір ұйықтай алмаймын. Мазам болмай тұр. Мұның бәрі өте маңызды екенін түсінгенмін, бірақ осыншама шиеленісіп кетер деп ойламап едім. Не айтарымды да білмей тұрмын.

- Иа, Джесси. Энтони Юнгер дұрыс айтады. Өте дұрыс, - деді Борк ойланып. – Оны бізге тағдырдың өзі жіберіп отыр. Оның пікірі – жас ұрпақтың пікірі. Өмірге деген көзқарасы да басқа. Әрекет етеде біледі екен. Бұл бірден байқалып тұр. Мысалы мен осы мақаладан басқа – мұның өзі тым көлемді болып кетті, тұтас бір бетті алып шықпаса жарар еді – ештеңе істеу керек деп ойламас едім. Екеуміз есік-терезені тарс жауып алып, үйімізде үн-түнсіз жатырмыз. Бірақ, болып жатқан оқиғалардан толық ат-тонымызды ала қашуымыз мүмкін емес. Ордок арандатып отырған...

- Дұрысы – шынжырынан босатып қоя берген!

- Ия, шынжырынан босатып қоя берген ыза-кек – сұрапыл күш. Ордок кара тобырды Филофей екеумізге саналы түрде қарсы қойып отыр.

- Ал, сен өзіңе қарсы шығып отырған соншама адамды өзіндікі дұрыс екендігіне сендіре аламын деп ойлайсың ба?

- Мен өз пікірімнен бас тартпаймын. Өзімдікі дұрыс екендігін дәлелдеуге тырысамын. Бірақ, ақыры не боларын айту қиын. Кассандра-шараналар құбылысының сыры ашылуы қалыптасқан түсінікке, қазіргі өмір сүру салтына, ойлау жүйесінің қасандығына ауыр соққы болып тиеді. Кассандра-шараналардың ақырзаманды сезінуін мойындау – бәріне бастан-аяқ, ең алдымен, саяси және әлеуметтік құрылысқа, моральдық құндылықтарға күмән келтіру болып табылады. Барлық қағидаларды бүйтіп бір-ақ сәтте күйрете салу құрсағына бала біткен әйелден бастап Ордок сияқтыларға дейін ешкімге де ұнамасы сөзсіз. Өшпенділікке ұласып отырған наразылықтың шығу себебі де осы.

- Бірақ, олар өшпенділік отын тұтатып отырған Филофейдің өзі деп жүр ғой!

- Ия, олар оны қаскүнем деп таниды. Мен үшін ол – жаңа пайғамбар, ал, басқалар оны әзәзіл деп есептейді. Жол айрықта тұрмыз: не бұрынғыша

бәріміз де түк көрмегендей өз-өзімізді алдаусыратып жүре береміз, не кассандра-шараналардың саны көбейіп бара жатқанының себептерін анықтап, ақырзаманды болдырмау үшін жұмыстанатын боламыз. Дәл қазір адамзаттың алдында тұрған міндет осы.

- Өзінің бұл жаңалығы адамдар үшін аспанда тағы бір күн шыға келгендей оқыс әсер етеді деп Филофейдің өзі де жазып отыр. Бірақ, бұл екінші күн адамдардың сан ғасырдан бері қалыптасқан өмір салтын бұзып жібереді емес пе! Оның үстіне, сендердің қарсыластарың Филофейдің тәжірибесі адам құқығын бұзу болады деп айыптап отыр. Бұдан ауыр не бар?! Бұған не айта аласың?

- Жоқ, бұл адам құқығын бұзу емес! Меніңше, олай емес. Қазір мен нақ осы туралы жазып жатырмын. Оқып шығуыңа болады. Кассандра таңбасы туралы білу – біздің парызымыз, қоғамның да, әр адамның да, ең алдымен, жүкті әйелдердің міндеті, керек болса, құрсағындағы шарана ақырзаман белгісін беріп жатыр ма, жоқ па, осыны тексеруге ол әйелдің өзі мүдделі болуға тиіс. Уақыт өте келе кассандра-шараналарға қатысты статистикалық деректер әлеуметтік көрсеткіштердің ең бір елеулісі болмақ, қоғамның жағдайы мен дамуының деңгейі туралы соған қарап қорытынды шығаруға болады.

- Айталық, Роберт, мен бұған келісейін. Ал, егер басқалар мұны қабыл алмаса ше? Егер саған ешкім сенбей қойса қайтесің?

- Бұл көп жағынан қазіргі жағдайда, қоғамда қалыптасып отырған жалпы ахуалға байланысты. Энтони Юнгер өте дұрыс айтып отыр, ия, бұл дауға Филофейдің өзінде тартпаса болмайды. Оның ең басты дәлелі – ғылыми бақылаудың деректері болмақ, соның көмегімен кассандра-шараналардың бұл белгісі ақырзамандық сипат алып отырғандығы анықталды ғой. Ол осы деректерді жариялауға тиіс. Сөйтіп, биологиялық факторлар мен олардан шығатын философиялық қорытындыларды баспасөз мәслихатында ма екен, әйтеуір, тағы да жұртшылықтың назарына ұсыну керек. Филофейдің өзінің тікелей эфирге шығуы айрықша маңызды! Егер Юнгер өзінің бұл ойын жүзеге асыра алса, өте жақсы болар еді. Мен мұны толық қостаймын. Қазір оған факс жібермекпін, содан кейін не боларын көре жатармыз...

Бір түннің ішінде жүдеп шыға келген екеуі тағы да үнсіз қалды, үстерінде халат, шаштары қобырап кеткен, мүлдем басқа адамдар сияқты – алғаш рет бұлар түні бойы ұйықтамай алаңдаумен шықты, күнделікті тірліктен тыс әлдебір қатерлі оқиға төніп келе жатқандай. Ғаламдық кеңістік ұлғайған кезде өстіп талай нәрсенің тас-талқаны шығатын болса керек.

Терезеден жарық сәуле құйылып тұр, таң да атыпты.

Бұл күн де кешегіндей ашық та нұрлы болатын түрі бар, бірақ күздің лебі де сезіледі. Жылы жаққа қайтуға жиналған құстардың қиқулаған дауысы еміс-еміс естіліп тұр. Роберт Борк олардың шоқ тоғайлы қыраттардың, гольф-алаңының үстімен айнала ұшып, құрғаққа жақындаған сайын ақжалдана беретін толқындар тынымсыз ұрғылаған мұхит жағалауын бойлап, көкжиекке сіңіп жоғаларын көз алдына елестетті; солармен бірге алыс-алыс жақтарға сапар шегіп, басқа бір қиырларға ұшып кетер ме еді, бірақ кенеттен өмірлік маңызды болып шыға келген мына мәселені қайда қоярсың.

Бұл әлемде бұларды ешкімнің ұмытпағаны, ұмытпақ түгіл, маза бермеуге бекінгені ертесіне таңертең-ақ белгілі болды. Алдымен Чикагодағы қыздарынан факс түсті. Эриканың да абыржып, қатты алаңдап отырғаны білініп тұр: «Түні бойы сендерге хабарласа алмай қойдым. Телефондарыңды айырып тастапсыңдар, факс бір босамай қойды. Папа, не болып жатыр? Осыған несіне араласып жүрсің? Чикаго буырқанып жатыр. Елдің бәрі қарсы. Джон екеуміз есімізден танып қала жаздадық. Жалынып сұраймын: қойшы осыны. Мама, сен қайда қарап жүрсің?!»

Джесси, әрине бұрынғыдан бетер мазасызданып кетті:

- Не істейміз, Роберт? Сен оның әкесісің. Қызың алаңдап отыр, өзі болса екіқабат. Күйеу баламызда өкпелі шығар. Джонды түсінуге болады: ол – директорлар кеңесінің мүшесі, ондай қызметтегі адам сақ болуға тиіс. Бұл туралы да ойлауымыз керек.

- Дұрыс, бәрі дұрыс, - деп амалсыз келісуге мәжбүр болды Борк, - Бірақ, дәл қазір не айта аламын? Бұл бір әулеттің арасында шешіле қалатын мәселе емес. Шіркін, солай болғанда ғой!... Тыныштал, Джесси. Эрикаға өзім жазып жіберемін, телефон соғамын, бәрін түсіндіріп, тыныштандыруға тырысамын. Сосын, жастар да өз басымен ойлануға тиісті емес пе. Әрине, оларға, әсіресе, Джон үшін ең алдымен, компанияның шаруасы өрге басқаны маңызды. Бірақ, өмір деген тек сол автокомпанияның аясымен ғана шектеліп қалмайды, ондағы мәселелер де барша адам және әркім үшін өте маңызды. Айтары жоқ, ол екеуі тауып қосылған, бақытты жұп. Бірақ, өзімшілдіктің де – бұл жағдайда, әлеуметтік сипаттағы өзімшілдіктің – шегі болуға тиіс, мұны өзің де түсінесің.

- Ой, Роберт, саған тек лекция оқысаң болды. Жарайды, қолың босағанда ұмытып кетпей, Эрикаға факс жібер, - деді Джесси шығып бара жатып, иығына жүннен тоқылған кофтасын жамылып алған. Юнгердің ақылын тыңдап, біреулер келе қалғандай болса, мазаларын алмауды өтініп, осыған байланысты кешірім сұрайтындарын білдіріп хабарландыру жазбақ. Қасына өздері әрі ит, әрі мысық деп есептейтін жүні жалбыраған мысық еріп жүр, ол шынымен-ақ итке ұқсайтын. Әйтеуір, бұлардың ойынша солай.

Джесси шашын жүре тарап, мысығына әлденелерді айтып, есікті сарт жауып шығып кеткен соң Роберт Борк ақыры жазып бітірген мақаласын «Трюбюнге» жөнелту үшін факске отырды, газет қызметкерлері редакцияға келген кезде бұл материал олардың үстелдерінің үстінде жатуы керек, сонда оны бірден өндіріске жіберуге болады. Мақаланың бүгінгі нөмірге басылатынына еш күмәні жоқ; тіптен ол мәтінді тек автордың ұсынған күйінде басуға болатыны, ешқандай өзгеру енгізбеу керектігі туралы талабын да қоса жазды. Мақаланы дереу жариялайтынына күдіктенбеуінің себебі – «Трюбюннің» басқа амалы да қалмаған болатын. Филофейдің ғарыштан жіберген жолдауын жариялағаннан кейін газет өз бағытынан айнымауы керек – ең болмағанда, өзінің абыройын сақтап қалуға тиіс қой. Бұл да өзіндік бір теңдесі жоқ оқиға болатын – газеттің әрі қарай өмір сүру-сүрмеуі нақ осыған байланысты...

Одан әрі не болары да белгілі. Газеттің, Филофейдің, енді оларға Борк та – мұның өзі де қосылды, осы үшеуінің төңірегіндегі аяусыз қатал шайқас өмір үшін емес, өлім үшін жүргізілуге тиіс...

Әр операцияны бастаған кезде бір шиқылдап қойып, телефакс мақаланың әр бетін қылғыта жұтып жатыр. Әйтеуір дер кезінде жөнелтіп үлгерген екен. Келесі сәтте Роберт Борк көшеде әлде бір жайсыз оқиға болып жатқанын аңғарды: үстіндегі жүні бұрынғыша жалбырап, бейне бір далада қас жауы – әлдеқайдан қаңғып келген бұралқы итпен қырқысып қалғандай болған мысығы кірді, итті көрсе жүні бұрынғыдан да үрпиіп кететін. Терезеден көз жүгірткен Борк терассада үйге қарай жүгіріп келе жатқан Джессиді көрді, қолына әлдебір картондар мен қағаздарды ұстап алыпты. Жүзі қуарып кеткен әйелі ыза буған күйі еңтігіп кірді. Көшеде біреу тамағынан алып буындырып, содан әзер құтылған дерсің.

- Не болды, не көрінді саған? – деп сұрады күйеуі еріксіз.

- Роберт! Сұмдық қой бұл, адам сенгісіз! Далаға шығып едім, қайдағы бір жексұрындар, көшенің бұрышына машинасы тоқтатып қойыпты, өздері әлі сол жерде тұр... Қабырғаға не жапсырып жүргендерін қарашы өзің!

Джесси қабырғадан сыдырып алған, әртүрлі бояумен асығыс-үсігіс жазылған, адамның намысына тиіп, қорлайтын сөздерге толы қағаздарды қолындағы газеттермен бірге үстелдің үстіне лақтырып тастады. Бұл жазуларды көрген Борк та есеңгіреп қалды. «Боркпен бір көшеде тұрғанымыздың өзі масқара!» - дегенді көршілерінің бірі жазған сияқты. Басқа қағаздарда: «Әйелдерді жек көруші, жұрттың жатырына көз тіккіш Борк, біздің Ньюбериден тайып тұр!», «Ньюберидің феменист әйелдері Борктан жиіркенеді!», - деп жазылыпты. Енді біреулері бұдан да асып түседі: «Борк – нағыз сілімтік!», «Борк – КГБ-ның агенті!», «Боркты қақ маңдайдан

ата салу керек!», «Тар көшеде кездесе қалсаң, буындырып өлтіремін, жексұрын! – Бұрынғы кассандра шарана».

- Демек, ертеленіп кірісуге бел буған болды ғой! – деп міңгірледі абыржып қалған Борк.

- Таң атпай! Көріп тұрсың ғой, таң атпай жатып бастаған! Енді не болады, Роберт?! Тағы не күтіп тұр бізді? Ақылға сыймайды ғой бұл!

Роберт Борк бөлмені кезіп кетті, артына қайырып ұстаған екі қолын сықырлата қысқаны соншалық, ауырып кетті.

- Біз бәріне де дайын болуымыз керек, - деді ол әйеліне қатал дауыспен, ал өзі айғайлап жібермеуге тырысып, тістеніп алған. Қаны басына шауып, өзін-өзі әзер билеп тұрғаны байқалады. – Бастамасы мынадай болса, бұданда сорақысын күтуге болады. Кешегі митинг болмағанда, бәрі де мәдениетті түрде өтетін еді. Ордок оқиғаны мүлдем ушықтырып жіберді, сайтан алғыр!

- Өзің көргенде ғой! – деп көшеге қарай иегін қақты Джесси – Түрлерінен адам шошырлық. Бұрын кездестірмеген біреулер. Темекісін бұрқыратып, машиналардың қасында тұр. Мына адам жиренетін қағаздарды қабырғадан сыдырып жатқанымда мені мазақ қылып ысқырып, қарқылдап күліп қояды.

- Түрлері қандай өздерінің? Осы маңда тұратын адамдар ма?

- Қайдан білейін оны. Үстеріне күртке, джинси киген, кәдімгі адамдар. Арасында әйелдер де бар сияқты.

- Ия, түсінікті, - деп күбірледі Борк, бірақ соны түсініп тұрғаны шамалы болатын.

- Полицияға хабарлау керек, Роберт. Полицияға телефон соқ. Тиісті шара қабылдасын.

- Асықпа, хабарлауға үлгереміз. Күте тұрайық. Жағдай шиеленісіп бара жатса, сонда көрерміз.

- Бұл деген азғындаудың ең төменге сатысы ғой! Мұндай да болады деп кім ойлаға! Ал, сен күте тұрайық дейсің! – Джесси орындыққа отыра кетті де жылап жіберді.

- Джесси, жаным, қымбаттым! Мұның не сенің, қане, есінді жишы! – деп күбірледі шарасызданған Борк әйеліне қарай еңкейіп, ал, ол ештеңе айта алмай, еңкілдей берді:

- Егер сен білгеніңде ғой! Осыны білгеніңде!

- Қазір дәрі әкеліп берейін. Қазір, Джесси, тынышталшы. Қазір келемін! Әйелінің жатын бөлмесінен дәрі әкелуге асығамын деп жүріп есікке соқтығысып қалды, осы сәт еденде жатқан бүктелген қағазды көрді. Ол мұны Джессидің әлгі қағаздарының арасынан алып, әдейі лақтырып тастағанын түсінді. Өзі ақылынан адаса жаздап жүріп, күйеуіне көрсеткісі келмеген бұл

не қағаз екен? Мұның не екенін оқығаннан кейін ғана түсінді. Жиіркеніп кетті. «Борк, Филофейге артыңды тос, әйтпесе ғарышта оның әйелі жоқ қой!» Тиісінше сурет те салыныпты. Астына қолын қойған: «Сәлеммен, Кассандра-шарана».

Ішкі аулаға, өзінің тастан жасалған бағына қалай шыққанын байқамай қалды. Өзін-өзі мұндай моральдық террорға мойымауға шақырып, көзсіздіктен және ақылының аздығынан өздерінің не істеп, не қойып жүргеніне есеп бере алмай қалатын адамдарға кешіріммен қарауға тырысып, осы лас-қоқыстан өзін жоғары ұстауға қанша ұмтылғанымен, жанын жаншыған зіл салмақ жеңілдер емес. Міне, жеткен биігі, мынау: бұрын әртүрлі ізгі ойларға беріліп, ішкі көзімен мәңгілікті шолып, айтып түсіндіре алмайтын ұғымдарды аяғының астындағы құмға әлдебір тылсым белгілер түсіру арқылы білдірмек болып, онысын әйелі күлкі қылушы еді, талай уақытын өткізген жерде енді мал құлағы естуге арланатын қорлықты бастан кешіп, мазаққа ұшыраған күйі езіліп отыр. Әлде бұл өзінің тым асқақтығы мен жасына сай келмейтіндей жан тазалығы үшін тағдырдың жіберген жазасы мен мазағы ма екен? Не деген аңғал еді, әлемнің қандай қатігез де кекшіл екенінен мүлдем хабарсыз екен-ау. Енді міне, қартайғанда жиіркенішті боқтық естіп отыр.

Көкжиектен көтерілген күнде түкке жарамсыз, мүлдем керексіз болып көрінеді. Ешкімді көргісі де, ештеңе естігісі де келмейді.

Үйден шыққанда өзі де ойланып жатпастан ала салған газетке көз жіберді. Ньюбериде шығатын жергілікті газеттің шұғыл саны. Өзінің қоршауға түскен қасқырдай күйде екеніне тағы да көзі жетті. Бірінші бетте Оливер Ордоктың сайлау алдындағы митингі аяқталғаннан кейін өткізген баспа сөз маслихатының есебі жарияланыпты. Бұл материалды Ассошиэтед Пресс агенттігі берген. Ордоктың бірнеше фото суреті басылған екен, оның мінберде екі қолын сермеп тұрған сәтінің үлкен суреті жеке беріліпті. Оның: «Тұқым-текті большевиктерше тазалауға жол бермейміз!» - деген сөзі үлкен әріппен теріліпті.

Міне оның нысанаға алып тұрғаны: Филофей орыс , демек, ол – большевик. Ақылға сыйымсыз болса да өте тиімді тәсіл! Әлгі қағаздардың бірінде Боркты КГБ-ның тыңшысы деп жазуының себебі енді түсінікті болды. Мұның бәрінің бастауы бір, сол баяғы сасыған жылға. Бұл туралы әлдене айтуға да, ойлауға да шамасы келмеді. Жан дүниесі қаңырап қалғандай.

Әйелінің дауысын естігенде ғана басын көтерді. Жылап-жылап беті ісіп кеткен Джесси өзін-өзі қолға алмақ болғанға ұқсайды.

- Міне, жаңа ғана Энтони Юнгерден шұғыл факс түсті, - деді ол қасына отырып жатып.

«Мистер Борк, - деп жазыпты Энтони Юнгер. – Бізге жедел түрде телефонмен сөйлесу керек. Өтінемін, қосыңызшы оны, жауап беріңізші маған. Әңгіме ғарыш пен теледидар көпірін ұйымдастыру туралы болмақ. Егер оны жолға қоя алсақ, адамдардың көзі ашылар еді. Мұндай техниканы сіздің үйге орната аламыз ба, соны талқылайық. Мистер Борк, жұрттың бәрі бізге қарсы шығып жатыр, бірақ мойымау керек. Мен әр 10 минут сайын телефон соғып тұрамын. Сіздің Энтони Юнгеріңіз».

- Міне, нағыз жұмыс деп осыны айт. Энтони іске кірісіп кетіпті! – деді ұйқысынан оянғандай болған Борк, - енді телефондарды қайтадан қоссақ та болады, Джесси. Мейлі, хабарласа берсін, бұдан бәрібір қашып құтыла алмаймыз. Бүкіл әлемнен қол үзіп отыра алмаймыз ғой!

- Ия, дұрыс айтасың. Одан кейін тағы бір жолдау келіп түсті. – деді Джесси. Бұл факсті университет ректоры жіберіпті. Ол былай деп жазады: «Мистер Борк, Сіздің мүддеңіз үшін өтініп тұрмын, университетке келіп лекция оқимын деп жүрмеңізші!».

- Бәрі түсінікті, - деді Борк. – Жүр телефонға барайық.

Таң атқаннан бергі көңіл бірлейтін бір жәйт – Энтони Юнгердің телефон соққаны болды:

- Мистер Борк, дауысыңызды естігеніме қуаныштымын. Факс деген жақсы ғой, бірақ адамның дауысын естігенге не жетсін.

- Бұған сөз бар ма, ия! Әрине! – деп жауап қатты Борк дауысын сенімді шығаруға тырысып. – Жұбайым Джесси де сәлем айтып жатыр саған, Энтони.

- Өте жақсы. Ол кісіге көп рахмет. Бүгін жолықсақ қалай болар екен. Бұл өте керек болып тұр.

- Ол жағын өзің біл, Энтони, қайда жолығатынымызды да өзің айт. Сенің түнде жолдаған факстарың бізді піл сүйегінен жасалған мұнарада қамалып қалудан құтқарды. Өз-өзіңді келекелеп жатқаным ғой. Ал, әрі қарай не істеміз? Болашақтан үмітіміз бар ма өзі?

- Мен тұтас бір бағдарлама дайындап қойдым. Алдымен мынаны айтайын, мұны білгеніңіз жөн, мистер Борк, сіздің редакцияға жолдаған мақалаңызды қазір ғарышқа, Филофейге жөнелтіп жатқан болуы керек, мұны бірер минуттан кейін анықтаймын. Бірақ, бұл Филофейді өзінің жер бетіндегі алғашқы, Сізді осылай атауды жөн көрдім, - ғарыштық тұқым-тек жөніндегі әріптесімен таныстыру үшін жасалып жатқан жоқ. Сондықтан, қазір Филофейдің сол мақаламен танысып отырған болуыда ғажап емес. Біз

теледидар көпірін ұйымдастырып, баспасөз маслихатын өткізбекпіз, оған Филофей екеуіңіз қатысуларыңыз керек.

- Энтони, қымбаттым, бұл ойың маған ұнайды. Бірақ, соны ұйымдастыру жағы қалай болар екен деп күмәнданып тұрмын. Осыншама қысқа мерзімнің ішінде бұл өзі мүмкін бе?

- Бұл жағына алаңдамаңыз, мистер Борк! Менде жалғыз емеспін. Сенімді достарым бар, таныстарымда жетерлік, «Трюбюн» бізді толық қолдап отыр, керек болса айтайын, ол мұны өзінің аман қалуы үшін болса да істейді. Ең бастысы – телекөпір арқылы жүргізілетін хабарды таратушылар бұл акцияға әлемдік теледуман ретінде қызығып отыр, мұны аз десеңіз, олар жалтыр мұзда тайғанап, орынан тұра алмай жүрген байғұстарды көрсетуден қанша пайда табатындарын қазірдің өзінде есептеп қойған, сондықтан, барын салатын болады.

- Түсінбедім. Мұзда тайғанап жүрген кім?

- Кешіріңіз. Теңеу таппақ болған түрім ғой. Ия, біз қазір мұздың үстінде тұрмыз. Бұл туралы айтып жатудың керегі жоқ. Кешіріңіз, осымен әңгімені тоқтатпақпын. Уақыт тығыз. Қалған әңгімені машинаның үстінен айтармын. Біз Сізге, Ньюбериге бара жатырмыз. Төрт адамбыз, мен және НАСА-да жұмыс істейтін, ғарышпен байланысты жолға қоюшы жігіттер. Сонымен, төрт жігіт болып екі машинамен шықпақпыз. Бір машинаға – күймелі джипке техникалық құрал-жабдықтар тиелген. Қалғанын жолшыбай түсіндіремін, Ньюбериге қырық минуттан шамасында, бәлкім одан да ертерек жетіп қалармыз. Картадан іздеп көріп едім, сіздің үй «Конферанс» дүкенінен жарты мильдей жерде ғой деймін, солай ма?

- Ия, солай, содан үш көшеден кейін.

- Жаксы! Ал, біз шықтық. Сонымен, тек күле көрмеңіз, осы операцияның штаб бастығы менімен, Филофей – ғарыштағы маршал, ал, сіз...

- Мен Джессидің қасындағы подполковникпін, - деп тауып кетті Борк. – Бір минут, Энтони. Түсініп тұрмын, уақыт аз, бірақ сен жас жігітсің, басқа да жәйттер баршылық, сондықтан, есінде болсын, ғарышпен байланысқа шығу жөніндегі барлық шығынды өз мойныма аламын.

- Кешігіп қалдыңыз, мистер Борк. Мудделі телекомпаниялар бәрін өздері қаржыландыратын болды. Олардың да өз көздегені бар. Алаңдамыз. Бұл жағына өзімнің де шамам молынан жетер еді. Әкем белгілі адвокат болған, сондықтан... Бұл жағына басыңызды ауыртпасаңыз да болады. Сіз қазір кассандра-шараналар туралы, Филофей туралы ойлауыңыз керек.

- Ордок туралы, - деп қосып қойды Борк.

- Ол бірінші кезекте тұр. Ол да қарап жатқан жоқ. Бұл туралы жолда келе жатқанда айтармын. Айтпақшы, мистер Борк, сізге де, әйеліңізге де үйден

ешқайда шықпауға кеңес берер едім. Дүкенге де бармаңыздар. Шыдаңыздар. Бүгінше үйде болыңыздар. Не керектің бәрін өзіміз апарамыз. Ал, шықтық.

Көп ұзамай жолдан хабарласты. Ерлі-зайыпты Борктар үшін осы екі аралықтағы уақыт тым ұзаққа созылғандай көрінді, бейне бір заттарыңды алып пойызға отырғаннан кейін бұрынғының бәрі артта қалып, көкжиекке сіңіп кеткендей, бірақ пойыз орнынан қозғалар емес. Кенет олар өз өмірлері басқа қарқын алғанын ұқты – бұл қарқынның сұры жаман, өте қатал, оқиғалардың аралары минуттар мен ғана өлшенеді және тағдырының шешілетін сәті де таяп қалған. Әлдебір белгісіз, жұмбақ тағдыр емес, дәл қастарына тақап келіп қалған дұшпандық ойлардың күштердің пиғылы мен әрекетінен туындаған тағдыр.

- Біз қазір автомобиль жолында келеміз, - деп хабарлады Энтони Юнгер. – жолдағы қозғалыс онша қауырт емес, кептеліп қала қоймаспыз, уақытыңд ажетерміз деп ойлаймын, әзірше жұмыс туралы сөйлесейік.

- Тыңдап тұрмын, энтони, не болып жатқанын өзім де білгім келіп тұр. Джесси екеуіміз бар дүниеден бөлініп қалдық қой, білесің бе, тіптен теледидар мен радионы да қосқан жоқпыз.

- Мистер Борг, алдаусыратпай-ақ қояйын, жағдайымыз мәз емес. Мынаны білуіңіз керек, барлық жерде, барлық елдерде қазір бір-ақ жағдай байқалып отыр –бәрі жаппай қарсы шығып жатыр.

- Ммм, солай де, - Борг телефонның құлағына міңгірледі. – энтони, менің түсінгенім бойынша, кассандра-шараналарды өмірдегі нақты құбылыс ретінде мойындауға адамдардың өресі жетпей тұр ғой деймін. Ия, әрине, бұл психологиялық тұрғыдан өте ауыр соққы, барлық өмірлік негіз атаулыны түгелдей қайта қарауға тура келеді. Одан да мұны жоққа шығарып, күмән-күдіктің сұр жыланын табанға салып таптап, жаныштап өлтіргеннің өзі дұрыс...

- Дәл айттыңыз, - деп жауап берді Энтони. – осының мысалы ретінде Сан-Францискодағы шығанақтың үстінен салынған көпірді алар едім, одан ақау табылған, бірақ оның үстімен әлі де жүруге болады. Бұл жайында ойланып жатудың не қажеті бар? Тездетіп, көпір арқылы тасымалданатын жүкті мейлінше көбірек жеткізіп алу керек, ал, содан кейін көпірді не істеуге болатыны туралы басқалар бас қатырсын. Бірақ, мистер Борг, сіздің назарыңызды басқа нәрсеге аудармасам деп едім, - әлі де жолда біраз уақытымыз бар, машинаны операторлардың біреуі айдап келеді, сондықтан сізбен емін-еркін сөйлесе беруіме болады, - сонымен, сізге мына бір қызықты жәйтті айтпақпын, бұдан қандай қорытынды шығаратыныңызды өзіңіз білерсіз. Мен біраз газетті қарап шықтым, радио тыңдап, теледидар көрдім, сондағы аңғарғаным – Филофейдің жаңалығына қатысты екі бірдей

жағымсыз да дұшпандық ағым пайда болыпты. Бұл жаңалық, ең алдымен, ұлтшылдық өркөкіректіктің шамына қатты тиген сияқты. Израильде бұл еврей халқының тұқым-тегін жойып жіберуге бағытталған әрекет деп қабылданыпты. Ондағылар бақылау-сәулелеріне қарсы қалқан тауып, Филофейдің ғарыштан жіберген сәулесін дарытпайтын аспап жасап шығару керек деген ұран тастап отыр. Ресейде қуатты наразылық өткізіліп, ол Филофейді ғарыштан кері қайтаруды талап еткен шеруге ұласыпты, ол тақуа емес дейтін көрінеді, ең бастысы – бізге бір рет қайта құрудың өзі де жетеді, Гайдардың реформаларын тоқтату керек, орыс халқының тұқым-тегіне қол сұғуға жол бермейміз деп шуылдасыпты. Филофей – ғарыштағы Горбочев! Ол Америкаға қызмет етіп жүр! Ол Ресейді бір жола күйретіп тынбақ! – Міне, жаппай елірудің соңы қайда апарып соқтырғанын қараңыз.

- Ия, бұл өте қиын екен, естудің өзі ауыр тиеді, жаным қиналып кетті. Не істеуге болады? – деп толғанды Роберт Борк.

- Әрі қарай тыңдаңыз. Қытайда бұл жаңалыққа мүлдем басқа қырынан қарап, мұны өздерінің демографиялық артықшылығына төнген қатер деп бағалапты. Ол жақта демографиялық тұрғыдан өзгерту енгізуге жол бермейміз деген ұран тасталған. Ал, Үндістанда Кассандра таңбасының үстін ұлттық таңбамен бояп тастау керек деген үгіт жүргізіліп жатқанға ұқсайды.

- Ой, ой, ой, - деп таң қалғанын білдірді Борк, - не болып кетті бұл, Энтони!

- Бірақ, мені таң қалдырғаны басқа нәрсе, мистер Борк, бұған не айтар екенсіз. Гамбургтегі әйгілі порттың маңындағы жезөкшелер мен олардың қамқоршылары наразылық білдіріпті. Сицилия мафиясы Палеромадағы теңіз жағалауында бүкіл халықтық деп атауға болатын шеру ұйымдастырған. Латын Америкасында өздігінен шыққан наразылық білдіру оқиғалары көптеп тіркеліпті, әсіресе, бұл астыртын есірткі өндіретін аудандарда жиі байқалған. Тіптен, порнографиялық өндірісте қарап қалмапты – оларда наразылық білдіріп жатыр. Лаңкестік ұйымдар мен төңкерісшілдер – бәрі де қарсы шығыпты. Егер Филофейге қолдары жетсе, олар оны... Айтқандай, әртүрлі елдердегі әскери топтар да кейістік білдіріп отыр. Ал, мынаны мүлдем түсіне алмай қойдым – тіптен, атыс-шабысқа толы кинофильмдердің продюсерлері де қарсы дауыс білдіріпті.

- Былай ғой, Энтони, - деді Роберт Бок, - менің пайымдауым бойынша, бұл жерде кәсіби топшылдық үйірдің мүддесі басым түсіп отыр. Кез келген үйір ұзақ өмір сүріп, қатарын көбейткісі келеді. Мен солай дер едім. Ал, Кассандра-таңбасы - олардың жолындағы кедергі болып тұр, болашақта олардың керегі болмай қалуы ықтимал, осындай көптеген топтарға деген қоғамның сұранысы жоғалып кетуі ғажап емес. Сондықтан, өзін-өзі сақтау

түйсігі оянады да әлгі үйір өзі үшін жағымсыз жәйт туғанын қапысыз сезеді. Мен оларды түсінемін. Алло, алло, Энтони, түк естілмей қалды.

- Мен сізді жақсы естіп тұрмын, айта беріңіз, бұл көзқарасыңыз қызық екен.

- Ия, солай. Міне, енді дұрыс естіле бастады. әңгімені жалғастырайын. Егер Филофей ашқан жаңалықтан кейін адамзаттың өміртанымы өзгертін болса, егер адам баласы өз-өзіне басқаша қарап, құрсақта жатқан шараналардың дабылына құлақ асса, онда жеке тұлғаның жаман жолға өзін-өзі итермелеуі де елеулі түрде азаятын болады. Ол кезде жезөкшеге қамқоршы болуға ешкім де ұмтыла қоймауы мүмкін, ондай қызметке сұраныс болмаған қоғамда жезөкшелердің өзі де азаюға тиіс, бұл Гамбургке де қатысты. Ондай жағдайда мафияның, қарақшылықтың, жалпы қылмыс атаулының түгел жоғалмасына кім кепіл – бұлардың бәрі өзара байланысып жатқан жәйттар ғой. Егер Кассандра таңбасын қарғыс таңбасы емес, ескерту деп, ең бастысы – адамдардың өзін-өзі жетілдіре беруіне серпін берер шартты белгі деп қабыл алған бірнеше ұрпақ осы бағытта алдын ала қимылдап, әрекет етер болса, онда жеке тұлғаның өзін-өзі жағымсыз тұрғыдан көрсетіп, зұлымдыққа бой ұруын айқындайтын тұқым-тектегі кемшілікте жойылар еді де қазіргідей дағдарыстар текке кетпеген болар еді. Енді мынандай сұрақ туады...

- Мистер Борк, ғарышпен байланыстыратын телекөпір орнатуды жолға қоя алсақ, осы ойларыңызды айтар ма едіңіз?

- Неге айтпасақ? Мәселе басқада: менің айтатын пікірімді тыңдағысы, түсінгісі келетіндер табылар ма екен? Әлгінде өзің айтқан наразылық білдірушілер де өз беделінен айырылғысы келмейді, оларға тұрақтылықтың сақталғаны керек. Өйткені, одан әрі адамның ойлау жүйесінде түбірлі өзгерістер жүргізілуге тиіс, қазір кассандра-шараналар түйсігімен сезіп, зәресі ұшып қорқып жүрген тұрмыстағы барша азғындық пен бұзықтық атаулы келмеске кетпек. Оның үстіне, санамыздың өзгеріске түсуі ізгі бағыттағы моральдық ниеттер арқылы жүргізілмейді, бұл адамзаттың аман қалып, өркендей беруінің бірден бір нақты шарты болмақ. Дәл қазір осының бәрін көз алдыға елестетудің өзі мүмкін емес.

- Айтқандай, мистер Борк, алуан түрлі діни қауымдастықтар тарапынан да наразылық білдіріліп жатқаны туралы да мәліметтер бар.

- Бұл да түсінікті. Кассандра таңбасы өзінің табиғаты бойынша жалпыға бірдей және бір деңгейде әсер етеді. Бұл орайда кассандра-шарананың дабылы бәрін қамтиды. Ал, адамдардың топ-топқа ұйымдарға, ағымдарға бөлінуі мен өзіміз және бөтен болып жетілуі олардың өстіп өзара бөлінуі мен бір-біріне қарсы тұруын қара басының қамы үшін пайдаланып жүргендерге

кассандра-шараналардың текке керегі жоқ. Олар үшін бұл құбылыс тек аяққа оралғы болып, кесірін тигізеді, бұл тек әлде бір секташыларға ғана емес, ондайлардың бәріне жаппай ортақ мәселе. Ондай күштер Филофей мен оның ашқан жаңалығын барлық халықтар арасында, барша тілдерде аяусыз айыптайтын болады. Бұл жерде таң қалатын ештеңе жоқ...

- Бұл жағынан өзіңізбен толық келісемін, мистер Борк, бұл сөзіңізден талай жәйтке қанығып қалдым. кешіріңіз, әңгімемізді бір сәтке қоя тұру керек. Шұғыл телефон соғып жатыр. Жоқ, жоқ, тұтқаны қоймаңыз. Қазір жағдайды білемін, содан кейін қайтадан сөйлесеміз. (Алло, алло, не жаңалық? Рас па? Ал, керек болса! Бұл онша жақсы емес екен. Жарайды. Түсіндім бәрін. Іске кірісеміз.) Мистер Борк, кешіре көріңіз, өтінемін. Осындайда айтатындай, қолда бар деректерге қарағанда, жағдайымыз қиындап бара жатқан сияқты. Мен сізден жергілікті полиция бөлімшесіне хабарласып, ескертіп қоюды өтінер едім, дүкеннің қасындағы автотұрақ жақтан шыққан бір топ ереуілші сіздің үйге қарай бет алыпты дейді. Белгілі жәйт емес пе, терезеңіздің алдына барып айғайлап, мазаңызды алғалы жүр ғой.

- Жақсы, Энтони, полицияға хабарлаймын қазір. Әйелім осыны бағана айтып еді, өзім асығыстық көрсеткендей болмайын дегем. Таң атпай жатып үйіміздің қабырғасына неше түрлі сөздер жазылған қағаздар жапсырып кетіпті. Қазір Джессидің өзі полицияға хабарлайтын болды.

- Ия, мистер Борк, «сақтықта қорлық жоқ» дегенді ұмытпаңыз. Оның үстіне, өзім де жаңа естідім, сіздің мақалаңыз басылған «Трюбюн» газеті оқырмандардың қолына тиіп үлгеріпті. Шұғыл шығарылған саны.

- Солай ма?! – Борктың дауысы бұл жолы қаттырақ шығып кетті, жүйкесі сыр бере бастаған сияқты. – демек, газетшілер уақытты текке кетірмеген екен.

- Әрине. Сіз көрнекті футурологсыз, қазір сіздің әр сөзіңіз сом алтынмен бағаланады. Мақаланың төңірегінде қандай айтыс-тартыс туатынын алдын-ала аңғарып тұрмын. Бұл – қоршауға алынған қамалдан атылған алғашқы зеңбірек. Ордокқа қарсы атылған жалғыз оқ та осы. Жасыратын несі бар, осыған қынжылып тұрмын. Сіздің жақтастарыңыз міндетті түрде болуға тиіс және олар соншалық аз да болмас деп ойлаймын. Өз бетімен ойлана алатын әр адамның кассандра-шараналар құбылысы туралы толғанбауы мүмкін емес. Бұл – біздің өз-өзімізді түсінуге деген ұмтылысымыздың бетбұрыс сәті. Бұдан бұрын мұндай жәйт болып па еді?! Осы құбылыстың шын мәнін түсінген адамдардың бәрі көктемдегі құстай сайрауға тиіс сияқты еді. Бірақ, бұған сенімім кәміл – өкінішке қарай, біздің ақылгөйлеріміздің басым көпшілігі ағысқа қарсы жүзеден аулақ жүргенді жөн көреді. Біздің зиялы қауым өкілінің бар болмысы осы – тобырға қарсы ешқашан бас көтере

алмайды, дауылдың басылғанын күтеді. Ал, Ордок болса бұл кезде қолына алау ұстап жүгіріп жүр. Адамдардың ақыл-ойы мен жан сезіміндегі өртті тұтатып та жіберді, сөйтіп қара тобырды өзіне бағынышты етіп үлгерді. Жұрттың бәрі аласұрып шыға келді. Топ-топ болып бірігіп, үйір-үйірге жиналып, талап жейтін құрбандық іздеп құтырынып алған. Егер жезөкшелер де ұйымдасқан түрде ереуілге шықса, басқалар туралы не айтуға болады?!

- Энтони, кешір, сөзіңді бөлейін, жасымның үлкендігін пайдаланып, өз сөзімді қыстырып қалайын. Сен әлі жазсың, жезөкшелер туралы айтқаныңда күлкің келеді, мұнынды түсінемін. Ал, маған бұл өте жайсыз әсер етті. Әрине, жезөкшелер қай уақытта да өздерінің кәсібіне сәйкес әрекет еткен, бірақ олардың ұйымдасқан түрде жалпақ жұрттың алдында наразылық шеруіне шыққанын, кешірсін, бірінші рет естіп тұрмын. Кәсібіне лайық арсыздығы мен өз ісінің дұрыстығына деген нық сеніміне қарамастан, байғұс жезөкшелер өздерінің де өмірдегі жағдайларға тәуелді екендіктерін сезінуге мәжбүр болған. Ал, Кассандра-таңбасы – осылар тәрізді тұқым-тектің құмырасында жатқан кездерінде-ақ солып қалған гүлдерді жоқтаудың нақ өзінен басқа ештеңе емес.

- Оларды ереуілге шығуға мәжбүр еткен – ресми саясаттағы осыларды. Көп айырмашылығы жоқ жезөкшелердің қамқоршылары, олар басқаларды да осыған итермелеп отыр. Менің ойымша, қазір Ордоктың өзі де абайсызда шишадан шығарып алған жыңды басқара алмай әлек болып жүрсе керек. Мұның мысалын алыстан іздестірмесекте болады. Жолда не болып жатқанын көріп келемін. Көптеген машиналардың бізді басып озып, құйғытып бара жатқандағы барар жері – сіздер тұратын Ньюбери екенін шамалап отырмын. Сол машинадағылардың бәрі дерлік мен сияқты телефонмен сөйлесіп барады. Жүздерінен қуана қоятындай ештеңе аңғара алмадым. Әр машинаның үстінде толған адам. Естуімше, олардың бәрі дүкеннің қасындағы автотұраққа жиналатын болыпты.

- Ия, Энтони, мұндай тобырдың жиналуына содан қолайлы жер жоқ.

- Тек сол жерге сыймайма деп қорқамын. кешіріңіз, тағы біреу телефон соғып жатыр. (Алло, ия, тыңдап тұрмын, ия, Энтони Юнгермін. Тыңдап тұрмын. Түсінікті. Ия, ия, айта бер, құлағым сенде. Өзім де солай ойлап едім. Жақсы. Маған ұдайы хабарлап тұр. Түсіндім. Жарайды). Мистер Борк, жаңа ғана хабарлады, Нью-Йорктің көшелеріне де ереуілшілер шығыпты, әсіресе, Бірікке Ұлттар Ұйымы ғимаратының алдында көп адам жиналыпты. Полиция әзер ұстап тұр екен. Ереуілшілер Филофейді ғарыштан қуып шығуды талап етіп жүргенге ұқсайды. Бұл енді халықаралық акцияға айналып кетті. Бір ерекшелігі, олардың алдында соңғы күндері маңдайынан Кассандра таңбасы басылған әйелдер жүріп отырған. Маңдайларын бояп алып, қолдарына:

«Қараңдар, біздің маңдайымызға Кассандра таңбасын басып берді! Құтқарыңдар бізді!» - деп жазылған плакат көтеріп алыпты. Еркек-әйелі аралас басқа да көптеген адамдар солармен ынтымақтастықтың белгісі ретінде маңдайына айқыш-үйөйш бояу жағып алған. Жағдай солай дейді.

- Ия, Энтони, айтатын несі бар, бұл жақсылыққа бастамайды.

- Кездескен соң тағы да әңгімелесерміз. Міне, жетіп қалдық. Ең бастысы, мистер Борк, құрал-жабдықтарды орнатып, Филофеймен байланысқа шығу, қалғанын ойласа жатармыз.

- Күтіп отырмын, Энтони. Үйдің қасында біреулердің дауыстары естілетін сияқты. Джесси гараждың есігін жабуға жүгіріп кетті. Терезеден көріп тұрмын. Біреулер бассейнге тас лақтырып жатыр, не деген бұзақылар! Қазір полиция да келіп қалатын шығар. Ал, күтемін. Айтпақшы, кешір, Энтони, Филофеймен байланыс орнату үшін қанша уақыт керек болар екен?

- Жігіттердің айтуынша, бір сағаттай дейді, мүмкін сәл ұзаққа созылатын шығар. Барғасын көреміз оны. Сонда сіз Филофеймен көзбе – көз жүздесіп, әңгімелесетін боласыз. Оған сіздің мақалаңызды факспен жіберіпті, мұны маған арнайы хабарлаған. Өзіміздің стратегиямыз бен тактикамыз, баспасөз мәслихатын қалай өткізетініміз туралы келісіп алуымыз керек. Жарайды, барғасын тағы сөйлесерміз. Келіп те қалдық, күтіңіз!

Көшедегі шу күшейе түсті. Машинадан түскендер мен дүкен жақтан шыққандардың асыға басып келе жатқаны терезеден көрініп тұр. Жиналғандар ағаштардың түбіндегі шарбақтың қасында әлденені қызулана айтып жатыр, бояумен жазылған плакаттары мен ұрандарын бастарынан асыра бұлғап қояды. Бәрі бір – ақ тақырыпқа жазылған – бұлар енді ашық қорқытуға көшіпті: «Борк – саған аяушылық жасалмайды!», «Жалған ғылымның құбыжығын үңгірінде тұншықтырамыз!», «Кассандра таңбасын профессордың маңдайына басу керек!», «Адам құқығын аяқ асты еткен адамның өзі де табанға тапталады!», «Лаңкес ғалымға төзімділік танытуға міндетті емеспіз!», «Борк – ібілістің қолшоқпары!», «Филофей мен Боркты қосақтап дарға асу керек!» және басқалар...

Борктың санасы сарсылды – кім бұлар, мына адамдар? Бәрі жиналып осында неге келіп тұр не үшін? Бір – бірін бұрын соңды көрген де, білген де емес, тіптен бұл әлемде бар – жоғын да ойламаған адамдар. Міне, сын сағаты соғып еді – бәрі бір жерге жинала қалды. Енді олар әлдебір әрекетті күтіп көшеде шуылдасып жүр – арасында ақ тәнділер де, кара тәнділер де, еркектер де, әйелдер де, жастар да, кәрілер де бар, біреулері қолына дауыс күшейткіш құрал ұстап алған, басқаларының қолында кино және фотоаспаптары бар, көпшілігі радиотелефонымен біреулерге хабарласып, әлденені қызу сөйлесіп жатыр. Бір қызығы, өзі бұрын тарихи зерттеулер мен теориялық мақалалар

бойынша пікір айтып, көркемсурет картиналарынан, театрлық қойылымдар мен киносюжеттерден ғана көріп келген қатерлі күштің осы екеніне өзін – өзі сендіре алмай қойды, ол туындылардың авторлары осындай тобырды суреттеуге тырысып, оның іс – әрекетін алдын – ала болжаудың мүмкін еместігін түсінуге тырысатын еді.

Міне, сол қара тобыр енді мұның үйінің қасында тұр. Тура шарбақтың қасына үймелесіп алыпты, терезеден олардың бет жүзін де көруге болады. Нені күтіп тұр бұлар, не керек өздеріне? Не істемек? Варфоломей түнінен қалған көзге көрінбес алау қолдарын күйдіріп, Римдегі ежелгі бүліктен бері әлі күнге дейін ұмытылмай келе жатқан қанға боялған тас кесектерге сүрініп, улы сезімдерін төгуге лайықты нысана таппай, араның ұясындай гу – гу етеді. Бұл олардың кінәсі ме, соры ма, бәлкім оларды аяусыз жазалау үшін осында әлдебір күш еріксіз айдап әкелген шығар? Не істеуге болады, не айту керек бұларға, ақылынан әп – сәтте айрылып қалатын, таяуда ғана фюрерді көргенде алаңды басына көтеріп ұрандаған дауысы көк аспанды тітіркентіп, оның қол сілтеген бағытымен батысқа да, шығысқа да, оңтүстікке де, солтүстікке де толарсақтан қан кешуге аттанған; табытта жатқан Сталиннің келбетін ең болмаса көзінің қиығымен болса да көріп қалу үшін бірін – бірі таптап, керек болса, онымен бірге жан тәсілім етіп, атылған – асылған құрбандардың мәйітіне толы құрлықтың үстінен қап – қара көлеңке болып ұшуға дайын тұрған; түтіп жеуден тайынбайтын тобырдан қашып құтылмақ болып, ұшаққа әзер мінген Иран шахын ұстап қаламыз деп түн ішінде Тегеран әуежайының ұшу алаңын бойлап жүгірген бұл тобырға не айтарсың? Ессіз құтырынған сол тобыр көк жүзіне сіңіп бара жатқан ұшақтың соңынан қуалауын сонда да қоймап еді, бұлардың еркіне бағынбайтын аспандағы жұлдыздар жымыңдасып тұр, өшін ала алмаған тобыр болса әлгі ұшақты дереу кері қайтара көрші деп Аллаға жалбарына бастады...

Міне, сол тобыр жаңа бір жолайырыққа түсіпті, енді олар мұның үйіне басып кірмек...

Джесси екеуі үйдің ішінде, терезенің алдында тұр. Екеуінің әңгімесі ауасыз кеңістікте ұшып жүрген адамдардың сөзіне ұқсайды.

- Тыңдашы Роберт, мыналар әзілдейтін адамдарға ұқсамайды.
- Ия, мүлдем ұқсамайды.
- Енді не істейміз?
- Олар мені іздеп келді, шықпасам болмайтын шығар.
- Не айтып тұрсың?

- Дұрыс. Олар менің өздерінен қорқып жасырынбайтынымды түсінуге тиіс. Маған олардың бүйтіп бүлік шығарудан тұқым – тектің азғындауы тоқтап қалмайтынын, күш қолдану тек ақырзаманды жақындата түсетінін

білгені керек. Мен оларға Кассандра таңбасы – бізге тағдырдың жіберген жазасы екендігін айтпақпын. Кассандра-шараналардың әрбір белгісі – біздің бәрімізге де қатысты. Егер осыны түсіне алсақ, онда тығырықтан шығаржол табыларынан үміттенуге болады. Алдымызда не барын білу үшін артымызға қарауымыз керек.

- Қызықсың, Роберт, осының бәрін кімге айтпақ болып тұрсың, соны ойламайсың ба. Бұл саған университетте лекция оқу емес. Кім тыңдайды сені? Олар мұнда сол үшін келді деймісің!

- Содан басқа амалым болмай тұр ғой.

- Бұл қалай? Өзің айтқан жоқсың ба, қазір Энтони ғарышпен байланысты жолға қояды, сен Филофейді көресің; екеуің бәрін талқылап аласыңдар, кешкісін Филофеймен бірге баспасөз мәслихатын өткізіп, бұл мәселенің өздерінің қалай түсінетіндерінді мазмұндап бересіңдер. Сол кезде бұлар да сендердің адамдарға жамандық емес, жақсылық тілейтіндерінді түсінетін шығар, әйтеуір өзім содан үміттенемін.

- Сені тыңдап тұрған кезде, Джесси, бұл айтқаныңа толық келісімен, бірақ, тек сені тыңдап тұрған кезде ғана. Өйткені мына тұрған адамдар баспасөз мәслихатын күте қоймас. Бұларға дереу қандай да бір әрекетке кірісіп, әлдебір нәтижеге қол жеткізу керек. Қарашы өзің, көріп тұрсың ба, адам деген әлі де ағылып келіп жатыр, қатарлары көбейген сайын құтырына түседі. Өзірше кешігіп қалмай тұрғанда мен олармен сөйлесіп үлгеруім керек.

- Білмеймін, Роберт. Қатерге бас тіккелі тұрсың.

- Қатер деген не ол? Мен оларға Филофей ашқан жаңалыққа өзімнің қалай қарайтынымды ғана білдіремін.

- Сен мұны өзіңнің мақалаңда түсіндіріп бергенсің.

- Ол аздық етеді. Тіптен, мүлдем әсері жоқ. Мына кісілер газет оқымайды.

- Роберт, мыналардың не істеп жатқанын қара! Олар сенің суретіңді сұрап жатыр.

- Менің суретімді ме? Мен соншама саяси көсем бе едім?

- Қара! Сенің фотосуретіңді көбейтіп шығарып алыпты.

- Не айта аламын бұған. Қағазды құртқандары өкінішті.

- Полиция қайда жүр?

- Полицияның не қатысы бар бұған? Полиция келді. Әне, үшеуі көшенің бұрышында тұр. Сен оларды байқамап па едің?

- Тек үшеуі ғана келген бе? Неге үндемейді олар?

- Олардың қолынан не келеді? Біреулер әлдекімнің суретін өртеп жатыр. Онда тұрған не бар.

- Мұндайды теледидардан қанша рет көріп едім. Міне, енді көз алдымызда болып жатыр. Бейне бір біздің ел емес, Үндістан сияқты. Тура сондай! Ой, Энтони, тезірек келсе екен! Қалай ойлайсың, олар неге кідіріп жатыр?

- Білмеймін. Бұл кезде көшеде машина көп. Өзің де білесің ғой. Екеуі қайтадан үнсіз қалды. Отыруға да, тұруға да, сөйлеуге де, үндемеуге де шама жоқ.

Бұл кезде көшедегі тобыр қозғалақтап, гулдесіп бәрі қойысылып: «Боркты жауапқа тарту керек!» - деп айғайлай бастады.

Айғай бірден – бірге күшейе түсіп, зілі де сезіле бастады. Бұдан әрі шыдау мүмкін еместей. Адамдар Робер Борктың далаға шығып, өздерімен сөйлесуін талап етіп тұр. Маңдайын бояп алған әйелдер пайда болды. Олар «Трибюннің» жаңа санын бұлғап: «Борк- жексұрын!», Кассандра таңбасын Борктың маңдайына басу керек! Кассандра таңбасы үшін сазайын тартқызамыз! Борк – опасыз! – деп айғайлай бастады. Басқа бір топ «Ордок дұрыс айтады! Ордоктікі дұрыс!» - деп ұрандауда.

Жағдай шиеленісе түсті, тобыр әбден қозып алған. Тәртіп сақтауға шақырған полицейлердің дәрменсіздігі танылып қалды. Тобырдың арасынан эзер сытылып шыққан солардың біреуі машинасынан әлдеқайда хабарласып жатыр, шамасы, көмек сұраса керек.

Айналаны түгел толтырып жіберген тобыр біртіндеп үйге тақап қалды. Сығылысқан адамдардың екпініне шыдамай бірнеше орындық сынып түсті, аллеядағы түнгі шамдар орнатылған бағаналар түбінен опырылып құлап жатыр. Айғай басылар емес, төңіректі түгел жаңғырықтырып әкетті.

Күйеуінің үстіне пиджак киіп жатқанын көрген Джесси шыңғырып жіберді:

- Қайда барасың? Шықпа далаға!

Ол әйелін итеріп жіберді. Сол сәттен бастап кенет қарауытып, бұлдырап сала берген көз жанарына сыйып тұрған дүние әлем бұрынғы орнынан басқа жаққа ауытқып кеткен сияқты болды. Джесси екеуінің көздері ұшырасып қалды, екеуінің жан қиналысы білініп тұр еді. Оның дауысы әлдебір алыс жақтан талып естілетін сияқты:

- Тоқтатпа мені. Басыма түскенді көтеріп алуым керек.

Қиналғаннан Джесидің бет ауызы қисайып кетті.

- Ажалыңа бара жатырсың ғой!

- Мейлі бола берсін, - деп тұншыға жауап берді. Борк – бәрібір шығуым керек.

Киім ілгіштен қалпағын алды да, батыл адымдап шығар есікке беттеді. Далаға шықты, өзін тыпырши күтіп тұрған дауылдаған тобырдың ыстық лебі

бетін шарпыды. Сол сәт шу ете қалған дауыстан ауаның өзі дір ете қалғандай. Транспаранттар мен плакаттар толқындана қозғалып кетті, әркім де өз қолындағы плакатын мұның көзіне шұқып көрсетуге тырысып жатыр. Есіктің алдында тұрған бұл болса, тобырға тұтас көз тастап, ешқайсысын анық аңғара алмай, сасқалақтай жымия береді. Қалпаған басына мидықтата қондырды да, бір сәт өзінің баяғы қалпына қайтадан түсті – ақ шашты шал, бет – жүзінен қуанқылығы байқалады, сығырайта қараған нұрлы жанарының айналасын әжім басқан, мойны жуан, тісі де бүтін. Оны Франкфурт журналистерінің «Кәрі жартас» деп атауы тегін емес болатын.

Тобыр тына қалды, Борк бірер ауыз сөз айтты, толқығаннан дауысы күркірей дірілдеп кеткен:

- Кассандра – шараналар үшін біз кінәліміз, біздің сорымыз да, сол. Біз олардың алдында жауап беруіміз керек!

Бір әйел мысықтай ырғып, жақындай түсті.

- Ал мынаны көрдің бе, сен?! – деп бояу жағылған маңдайын түртіп қойды ол. - Ғарыштағы ібілістің маңдайыма қандай таңба басып бергенін көріп тұрсың ба?! Міне, оқы! Екі әзәзіл тіл табыса қалыпсындар! - Сөйтіп футурологтың екі бетін өзінің мақаласы басылған гезетпен сабалай жөнелді. Газеттің быт – шыты шығып жыртылып кетті, қалпағы жерге түсіп қалды, оны сол замат табандарына салып таптай бастады, әлгі әйел шыңғыра айғайлап жүр, күн сайын ас үйде айғайлайтын болса керек.

- Жазғышын қарашы мұның! Біз әлі ғарышқа да жетеміз! Филофей сүмелекті өз қолыммен буындырып өлтіремін!

- Ұр оны! Ұр! – деп ұрандады әйелдің айғайына елірген тобыр.

- Кәне, бері әкеліндерші өзін! Сүйреңдер бері! – деп айғайлады арт жақта тұрғандар жұдырықтарын білеп. Ондаған адам жағасына жармаса кетті, бәрі опыр – топыр болып жатыр. Джесси де тобырдың арасында қалыпты, бірақ оның көз жасын көлдетіп, жалынып – жалбарынғанына ешкім назар аударған жоқ.

Тобыр осы тағылық әрекетті таспаға түсірмек болған бір топ телевизия қызметкерлерін шетке қарай ығыстырып жіберді, олардың құрал – жабдықтары аяқтың астында қалды. Ажыратпақ болып ұмтылған бірнеше полицейді де аласұрған адамдардың ағыны өзімен бірге ілестіріп әкетті. Роберт Боркты әлдеқайда сүйреп бара жатты, қайда апарары белгісіз. Әрқайсысы оны өзіне қарай тартуға тырысады, біреулері тамағына жабысса, басқалары шашынан сүйрепек болады, екі езуін жыртып жіберген, шалдың беті әп – сәтте қанға боялып шыға келді. Тобыр өз – өзін де аяйтын емес, бірін – бірі таптап, топырласып жатыр. Осының өзі олардың ашу – ызасын бұрынғыдан бетер қоздырып, жеккөрінішін арттыра түскендей. Құтырынған

адамдардың опыр – топыры футурологтың бақшасында, тура әуіздің жанында болып жатқан, бір кездері осы жерде, құмның үстінде ол өзінің құпия белгілерін сызып, ғаламдық рухтың тылсымына бойламақ болатын, тобырдың талауына да осы жерде түсті. Гүлзардағы шырмауықтың бойлап өсуі үшін қағылған бұдырлы темір шарбақты жұлып алған біреуі есбін тауып, Боркка барынша жақын келді де бар күшімен басынан салып жіберді. Борк ышқынып қалып, басын қос қолдап ұстаған күйі шалқасынан түсті, қанға малынып қол –аяғы қалш-қалш етеді, бейшара шалды ұрып-соғу сонда да тоқталған жоқ.

Осы сәтте тобырдың арасында жаңа адамдар пайда болғаны, әлдебір екпінді күш топырлаған халықты жан-жаққа лақтыра ығыстырып, Боркқа жақындап келеді. Бұлар ақыры ешкімге керексіз болып қалған ғарыш байланысын жолға қою үшін келген Энтони Юнгер мен соның көмекшілері болатын.

Олар елес болып соққыға жығылған Борктың қасына тез-ақ жетіп келді.

Кім мұны істеген?! Кім?! – деп айғайлады Энтони Юнгер қолына іліккен адамның бәрін серпе лақтырып. - Қанішерлер! Бәрің де қылмыскерсіңдер сендер!

Көшенің осы бетіне қону үшін төмендеп келе жатқан полиция тікұшағы көрінді. Қанғалақтың шуылы адамдардың айғайын басып кетті, күшті жел көтерілді. Бұл бір дыбыссыз кинодағы мылқау көрініс тәрізді еді – тобыр үн-түнсіз құтырынып жүр. Тікұшақ қонғаннан кейін ішінен қолына шоқпар ұстаған полицейлер жүгіріп шыға бастады. Тобыр сонда ғана есін жинағандай болды. Бәрі жан-жаққа бытырап қаша жөнелді. Көпшілігі дүкенге қарай өздерінің машиналарына жүгіріп барады. Бірқатары машиналарын жанталаса бұрып, құтырынған жылдамдықпен тұра қашты. Бірнеше минуттан кейін бәрі сап тыйылды.

Энтони Юнгер мен екі көмекшісі Роберт Борктың дал-дұлы шыққан денесін көтеріп келеді, енді біреуі есінен танып, сүріне жығыла әрең келе жатқан Джессиді қолтығынан демеп алған.

Олар полицейлермен бірге тікұшаққа көтерілді, содан кейін Юнгердің көмекшілері қайтадан түсіп, өздерінің ғарыш байланысын орнату үшін әкелген құрал – жабдықтары тиелген машиналарына отырды, тікұшақ әуеге көтеріле бастады. Үйдің төбесінен жоғары тік көтеріле ұшқан ол қалаға қарай бет алды. Төңірек түгел тып-тыныш бола қалды.

Айналада ешкім жоқ, қиялшыл футурологтың орындықтары шашылып, шам орнатылған бағаналары құлап жатқан, тастан орнатылған бақшасы тобырдың табанына тапталған, есік -терезе жұлынып қирап қалған – бүлінген

үйінің қасында бір адам қалмапты. Бұл – талқандаудан кейін құлазып қалған қу медиен болған.

Тікұшақ Роберт Борктың ұнататын гольф алаңының үстімен ұшып барады, таяуда ғана осы күн сәулесі нұрын төккен кең де жасыл алаң түсіне кіріп еді, марқұм досы Макс фрайд оны ай сәулесіне шомған гольф алаңына шақырған.

Тікұшақ қалалық ауруханаға бағыт түзеді.

Энтони Юнгер есінен танып жатқан Роберт Борктың бетіне үңіле еңкейді. Көйлегімен басын таңып, сорғалаған қанын тоқтатпақ болады. Қанға малынған көйлекпен таңылған басын тізесіне қойып, әлде де үмітін үзбей, жүзінен тіршілік нышанын байқауға тырысып келеді. Бір замат футурологтың жүзіне қан жүгіріп, қабағы болар-болмас дір ете қалғандай көрінді. Юнгер оның көзқарасын аңғарғандай болады. Мүмкін, Борктың өзі де Юнгерді таныған шығар. Екеуі бірін-бірі алғаш рет көріп, сол сәтте-ақ біржола қоштасты. Мәңгілікке. Роберт Борктың басы сылқ етіп құлап түсті.

Юнгер еңкейіп жылап жіберді. Джесси сұлқ жатқан күйеуіне түк ұқпастан тесіле қарап қалған. Полицейлер қамыға бастарын шайқап, өздерінің де қайғырып тұрғанын білдірмек болады.

Тікұшақ аурухана орталығына қону үшін төмендей бастады, бірақ енді бәрі кеш болатын.....

Бұл кезде мұхит та тулап жатқан. Ауа райын болжау қызметі компьютерлік арналар арқылы Атлантика жағалауында қатты дауыл туралы ескерту таратып жатты. Атлант мұхитының үстімен ұшақтарға жайсыз тиді, әуе кемелерінің командирлері жолаушылардың белдіктерін тағып алуды, орындарынан тұрмауды өйтіп, ұшуды басқаратын жер бетіндегі орындарға сапардың күрделі болып кеткені жайында хабарлай бастады. Жолсерік қыздар жымыған болады, бірақ соның керегі де жоқ болатын. - Атлантика қалжыңдауды білмейді.

Тек ғаламдық радарлар – киттердің әдеті бойынша өздерін қинаған жәйттердің өздері қабылдаған Ғаламдық жаңғырықтың сырын шашпастан, тырналар тәрізді ұшбұрыш түзіп талмастан жүзіп барады. Мұхит болса, олардың қатарын бұғып өздерін жан-жаққа батыратын жіберуге тырысып әлек. Бірақ олар, ауыр толқындарды қақырата жарып, біресе суға көміліп, біресе қайтадан су бетіне шығып, бағытынан айнамай жүзіп барады.

Қандай күш айдап барады оларды, қайда не үшін жүзіп барады екен?

Ал, Мәскеудегі Қызыл алаңда түн ортасы болыпты. Жапалақтың уақыты да жақындап қалды. Ол әлі Спас мұнарасындағы сағаттың түбіне қалғып отыр. Өзінің үйреншікті ұшып шығар уақытын тағатсыздана күтуде. Бүгін әдеттен тыс бір мазасыздық бойын билеп алған. Әлемде бір жайсыз оқиға болды. Соны сезіп отыр... Тағы бір зұлымдық жасалған болуы керек.

X

Шұғыл жарияланған «Ғарыш-Жер» баспасөз маслихаты сол күні белгіленген мерзімде өткізілді, барлық жетекші арналар бойынша таратылды.

Бірақ, соған дейін телекомпаниялар «эфир алдындағы дауылды» бастан кешірді. Футуролог Роберт Борктың қаза тапқаны белгілі болғаннан кейін әлемнің әр түкпірінен телефон соғылып, сұрақ жауып кетті, әсіресе, осы шулы баспасөз маслихатын тікелей хабар ретінде таратуды жоспарлаған ұлттық компаниялар сұрақты қарша боратты. Бұл оқиғаның салдары қандай болмақ, Филофеймен телекөпір орнатудың сәті түсер ме екен, онымен кім әңгімелеспек, жалпы, енді баспасөз маслихатын күтудің жөні барма өзі – осы сұрақтардың жауабын бәоінің де дереу білгісі келеді.

Жер шары болса, өзінің мәңгілік айналысын тоқтатар емес, уәделі сағат та жақындап қалды... Жұрттың бәрі соны тағатсыздана тосып отыр...

Ақыры, телеэкрандардың бетінде асыға күткен жазулар да шыға бастады. Содан кейін диктор әйел белгілі ғалым Роберт Борктың қаза табуына әлем жұртшылығының қандай пікір білдіріп отырғаны мен бұқаралақ ақпарат құралдарының осыған байланысты не жазып жатқанын хабарлауды телекомпания өзінің борышы деп есептейтінін айтты.

Баспасөз беттерінле берілген түсіндірмелердің бір жақты болғанында айта кеткен жөн. Үйреншікті көңіл айту мен қайғыға ортақтасу туралы әбден жауыр болған сөздерден кейін диктор әйел өзінің мысқылын барынша жасырмақ болып, мұнысы көзқарасынан байқалып тұрды, өзінің айтуы бойынша, Филофейдің кассандра-шараналар туралы ілімінің тіреніші болған Роберт Борктың өмірін қиған «Линч соты» жөніндегі шұғыл сауалнаманың қорытындысы шығарылған кестені көрсетті: «Сауалнама қорытындысы көңілді жабырқатады әрі естен тандыратын деуге болады. Өздеріңіз қараңыздар, құрметті телекөрсеткіштер. Түсінікті бола түсуі үшін әр бағананы әр түрлі түске боялған кестенің көрсетуі бойынша, сұрақ қойғандардың 83,7 пайызы футурологтың сазайын тартқаны дұрыс болған депті, осы топтың басым көпшілігі – 76 пайызы егер сол сәтте Ньюбериде болса, ғарыштық тақуаның сыбайласын соққыға жығуға қатысатын едік

деген пікір білдіріпті, сұраққа жауап бергендердің 11 пайызы тобырдың мұндай әрекетін айыптап, бұл – қоғамның адамгершіліктен айырылып, азғындаудың көрінісі деп баға берген, бұдан қалған болымсыз ғана бір бөлігі болған жағдайға мән бермейтінін айтыпты.

Содан кейін телекөрсетімдердің назарына сол күнгі жаппай бой көрсетуге жасалған әлеуметтік талдаудың қорытындысы ұсынылды. Бұл бір көптеген елдердің, қалалардың және аймақтардың демографиялық, әлеуметтік және басқа көрсеткіштердің ұзын-шұбақ тізімі болып шықты. Оның қорытындысы да іс жүзінде бүкіл әлем, ғалықтың барлық топтары ғарыш тақуасының Кассандра таңбасын анықтау үшін жер бетіне бақылау-сәулелерін жіберуді тоқтатуды талап етіп, қандай да бір нұсқада наразылық білдіргенін көрсетеді екен. Бұл орайда, адамдардың көңіл-күйі мен мінез-құлқына ұлттық фактордың әсер еткені көзге ұрып тұрды.

Бірақ, ең қорқынышты жағдай түрмелерде орын алып отырғаны анықталды. Мүмкін бұл бір кездері өздері де кассандра-шараналар болған, сөйтіп өмірге өз қалауынан тыс келген жек көрінішінің түп-тамырын Филофей ашып берген бейбақтардың санасының терең түкпірінде жасырынған қарсылығы оянып кетіп, бүрк етіп жарыққа шығуы болар? Әйтпесе, осындай жабайы көріністі, күзетшілермен және полицияның көмекші әскерімен қиян-кескі қақтығысты, біреулері бастарына дулыға киіп, қолдарына қалқан мен шоқпар ұстаған, екіншілері құр қол, бірақ бойларын айуандық ашу-ыза кернеген екі жақтың қираған мүліктердің дүрсілі мен өртенген үйлерден түскен жарықтың аясында бір-бірімен жан берісе арпалысуын қалай түсінуге болады? Әр елдегі алуан қалаларда болған түрмедегілердің бүлік шығаруының сыртқы себебі қандай болса да, осының астарында Кассандра таңбасының салқыны жатқаны күмәнсіз, бұл жаңалық жасаған қылмыстары үшін жазасын өтеп жүрген қылмыскерлердің бойындағы тағылық сезімді оятып жіберген.

Журналистер ол күнгі басқа да неше түрлі оқыс оқиғаларды көрсетіп жатты, мысалы, бір портта теңізшілер наразылық білдіру ретінде сапарға шығудан бас тартыпты. Тұрғындары тастап кеткен, терезелері үңірейген иесіз үй сияқты болып, қаңырап қалған кемелер айлақта тұр. Сөйлесушілердің бәрінің талабы біреу – ғарыштағы арандатушы Филофейді зымыранмен атып түсіру керек! Бақылау сәулесін жіберіп отырған орбиталық станцияның да көзін құртқан жөн.

Планетаның әр түкпіріндегі осындай оқиғаларға шұғыл шолу жасалғаннан кейін ғана экранда баспасөз маслихаты өткізілетін залдың өзі көрсетіллі. Халықтың ығы-жығы болып, көп жиналғаны бірден көзге ұрады. Қабырғалардың жанында тікесінен тік тұрған, қатарлардың арасында және еденде отырған адамда есеп жоқ. Бәрі де тиісінде жабдықталған сахнадан көз алар емес – сахнаның бір шетінде, залға қиғаштау қойылған қойылған

ауқымды экранның бетінде орбитада ұшып жүрген Филофейдің бейнесі пайда болмақ. Сахнада үстелдің жанында екі адам отыр, алдарында толған микрофон, бұлар – Энтони Юнгермен көпшілікке кеңінен танымал телехабардың жүргізушісі Уолтер Шермет. Залдағылардың толқып тұрғаны аңғарылады, көздері сақтана жылтылдап, экранға мойындарын созып, анталап қарап қалған. Керек болса, мүйізі шошайған шайтанды да жып еткізіп суретке тартып алуға әбден дағдыланған фототілшілердің қолындағы аспаптары ауық-ауық қалтырап кетеді, өздері өткелден өтер алдындағы ешкілер тәрізді үрпиісіп қалыпты. Әдетте тілі сала-құлаш болып көрінетін, қасқабас, сәнқой Уолтер Шермет кәсіби мәнермен жымиған болады, бірақ онысы сәтсіздеу шықты.оның кербездігі мен өзін актерлерше еркін ұстауы бұл жолы әбестеу көрінеді, қазіргі сәтке мүлдем үйлесетін емес. Энтони Юнгер, керісінше, өзімін-өзі болып, ойланып кеткен. Оның бүгінгі бастан кешкен қасіреттен кейін өз-өзіне әрең ие болып, тек ерік күші мен жігерінің арқасында ғана шыдап отырғанында кімнің қандай шаруасы бар, ол қазір Роберт Борктың орынын басып, миллиондаған телекөрермендердің алдында ғарыштағы Филофеймен әңгіме өткізкі тиіс. Оның үстіне, бүгін кешкісін Дублиннен қалыңдығы Кетти келуі керек, қасында шешесі бар, бұл болса, осы баспасөз маслихатының кесірінен оларды күтіп алуға бара алмайтын болды, осыған да қынжылып отыр. Ол шиыршық атып отыр еді, жақ сүйегі әлсін-әлсін шықырлап кетеді. Энтони өзін тағдырдың қазіргі қым-қуат оқиғалардың алдыңғы шебіне шығарғанын түсініп отыр: не көз алдында қаза тапқан Роберт Борктың жасаған таңдауы дұрыс екендігіне деген сенімінен айнымай, төзіп бағуы керек, не өздері айдап салған құтырынған тобырды сырттан бақылап, Борктың басынан кешкен кепті Юнгердің де қайталауы ықтимал деп сыртынан тон пішіп тұрған, кеше ғана Ордоктың командасында бірге болған бұрынғы жақтастарының көз алдында масқара болып, тобырдың ысқырығы мен лақтырған тасынан қашып бір жола жоғалуға тиіс.

Бұл кезде теңіздей толқыған халықтың шиыршық атуы шегіне жеткен болатын. Жұрттың бәрі шешуші сәтті – телеэфирде Филофейдің пайда болар сәтін тағатсыздана тосып отыр, тілшілердің бірі айтқандай, оны жан-жағынан жабыла талап, әлемдік жек көрудің апатты аранына қуып тығу керек. Бәрі де тура осылай болатынын білдіріп тұрған, жарылыс жасалар алдындағы әр секундты есептеген кері санау жүріп жатты.

Ал, күндіз госпитальда Роберт Борктың кісі қолынан өлгені туралы қорытынды жасалған кезде Джесси көз жасын тоқтатуға бар күшін сала тұрып, былай деген болатын:

- Энтони, егер сені де менің Робертімнің тағдыры күтіп тұрған болса, онда ештеңе айта алмаймын. Ол үшін ақиқаттан артық ештеңе жоқ болатын, ақыры сол үшін құрбан болды. Бірақ, өз басыңды ойла. Сен әлі жассың. Бар өмірің алдында. Роберттің соңынан өміріңді тәуекелге тігудің қажеті бар ма өзі?

Сол сәтте бұл әңгімені одан әрі жалғастыру өте қиын болатын, ол қысқа ғана жауап қатты:

- мен сізді түсініп тұрмын, Джесси. Бірақ, Роберт Боркты қорқыта алмаған жәйттерден мен де тайсақтамас едім.

Олар госпитальдің дәлізіндегі кең де жарық терезенің алдында, науқастар мен дәрігерлерден аулақтау тұрған. Ғимараттың іші тып-тыныш, терезеден күн сәулесі құйылып тұр, аспан да көкпенбек, бір түрлі бұйыға қалғандай көрінеді, ауладағы үйеңкінің жапырағы сарғая бастапты... Футурологтың жесірі қартайып, шөгіп кеткен сияқты. Сол сәтте ол көрінген жүргіншіден таяқ жеп, аулаққа барып қыңсылаған бұралқы итке ұқсап кетті. Джесси өзінің не істерін білмей тұр еді. Көз жасына тұншығып, құмығып қала береді. Енді ол ойындағысын дауыстап айта бастады, мұнысы есінен танып қалмау үшін істегені болса керек.

- Махаббат деген – қос өзеннің қосылып ағуы деуші еді Роберт. Мен күлетінмін: Боб, сол өзенге батып кетіп жүрмесек болды, деп. Міне, енді сол өзеннен де айырылдым. Ол өзеннің суы сарқылып, тартылып қалған, ал, мен оның құм басқан жағалауына шығып қалдым...

Сосын бір түсініксіз нәрсені айтты:

- О, байғұс киттер-ай енді мен виолончельде ойнап отырғанда сендерді кім есіне алар екен...

Энтони оның бұл сөзінен шошып қалды, не айтқысы келгенін сұрауға оқталған, бірақ батылы бармады. Шамасы, қайғыдан не айтып, не қойғанын өзі де білмей тұрған шығар.

Содан кейін екеуі қош айтысты. Энтонидің телекөпірге дайындалуы керек болатын. Уақыт таяп қалған. Джесси Чикагодан келетін қызы мен күйеу баласын күтіп, госпитальда қалды.

Сөйтіп олар ертеңге дейін қоштасты. Энтонидің бір мәселеден жолы болды – госпитальдан Дублинге телефон соғып, Кэттимен сөйлесіп үлгерді, олар жолға шыққалы жатыр екен. Бір жағынан бұл да мазасын алып тұр, олар келген соң той туралы келісу керек.

Бір сағаттың ішінде өстіп талай жәйттер қабаттасып кетті. Мұндай болар деп кім ойлаған. Бүйтіп тек Уақыт пен Кеңістікте қаңғыған метиориттер ғана бір-бірімен үздіксіз қақтығысып жататын шығар.

Кэттимен әңгімесі де оңай болған жоқ. Кэтти мұның телефон соғуын күтіп тұр екен, оның сыңғырлаған үні бір сәтке бақытты күндерге қайта оралтты. Бұл үшін оның тұла бойы түгел бақыт болатын – кірпігінің қағысы да, дем алғаны да, жүріс тұрысы да, бәрі-бәрі де ешқандай дәлел-дәйекті қажет етпейтін таза бақыттың өзі болатын.

- Ой, ақыры, хабарластың-ау, Энтони! – деді Кэтти. – сен қашан телефон соғар екен деп күтіп отыр едім. – телефон тұтқасындағы ыстық демінен мұның да бойы жылып сала берді. – Мамам екеуміз ширек сағаттан кейін ұшып шығамыз. Халің қалай өзіңнің, Энтони? Асыға күтіп жүрген шығарсың?

- Кешір, Кэтти. Менде мазасызданып, сені ендігі ұшып кеткен шығар деп ойлап едім.

- Енді қоқатын ештеңесі жоқ, көп ұзамай көрісетін шығармыз. Тек сенің дауысыңды естігім келіп еді.

- Білесіңбе, бір жағдай туындап қалды. Қазір оны түсіндіріп жатуға уақыт тығыз. Кейін бәрін айтып беремін. Мен үшін мамаңнан кешірім сұрай сал. өкінішке қарай, сендерді әуе жайдан күтіп ала алмаспын. Таксиге отырыңдар да...

- Не болып қалды, Энтони? Сондай маңызды жәйт пе?

- Ия. өте маңызды. Бұл – ұзақ әңгіме. Қысқаша айтып көрейін. Бүгін кешке баспасөз маслихатына қатысуым керек, марқұм Футуролог Роберт Борктың орнына.

- Неге? Оны ереуілге шыққан адамдар өлтірді деп радиодан хабарлаған. Бұған сенің қандай қатысың бар?

- Былай ғой, Филофеймен өткізілетін осы телекөпірді мен ұйымдастырып отырмын.

- Филофеймен бе? Әлгінің өзімен?

- Ия, онымен Роберт Борк сөйлесуге тиіс болатын.

- Түк түсінген жоқпын, Энтони. Ештеңе түсінбедім.

- Кейін бәрін айтып беремін. Қазір қалыптасып отырған жағдайға байланысты енді Филофеймен әңгімелесетін адам – мен болуым керек; мамаң екеуіңе кейін түсіндіремін, басқа амалым болмай тұр...

Кэтти енді ақырын сөйлей бастады, бұл оның телефон тұтқасын қолымен көлегейлеп тұрғанын түсінді.

- Жақсы, Энтони. Кейін айтарсың. әзірше мамама ештеңе айтпай қоя тұрайын. Ол да мазасызданып жүр – ғарышта жүрген қайдағы бір есуас бүкіл әлемнің берекесін кетірді-ау дейді. Менің де оған риза болып жүрген ештеңем жоқ.

- Оны да, сені де түсініп тұрмын, - деп жауап берді Энтони. - өтінемін, Кэтти, айт оған, бекерге алаңдамасын. Содан кейін бәрін өзім жақсылап түсіндіріп беремін. өзіңді сағына күтудемін, Кэтти. Сүйемін сені. әуежайдан таксиге отырыңдар да тезірек келіңдер. Баспасөз маслихаты біткен бойда хабарласамын, сосын кездесеміз. Кідірмеуге тырысыңдар, ұшақтан кешігіп қалып жүрерсіңдер. Жолыққанша, сүйемін сені.

- Кездескенше, Энтони. Әзірше... Бәрі жақсы болсын деп тілеймін... Мен де сенімен біргемін.

- Мен де сол. Күтемін...

Энтони Юнгер сахнада отырып, Кэтидің мамасымен бірге Ирландиядан ұшып шыққан ұшағы қазір Атлантика жағалауына жақындап қалған шығар деп ойлады.

Бұл кезе ғарыштан арадағы тікелей жүргізілетін телекөпірдің басталар сәтіне дейін санаулы-ақ секундтар қалған. Адамзаттың арасына іріткі салған Филофей деген біреу сотқа тартылмақ. Мұнысы үшін ол толық жауап береді, сазайын тартады әлі.

Энтони Юнгердің миында күні бойы қайта-қайта ойна орала берген бір сұрақ тағыда жалт ете қалды: «Бұл пәле бізді де шарпитын болса – егер Кэттидың маңдайынан осы Кассандра таңбасы табыла қалса не істер едік? Онда қайтеміз? Не істеуіміз мүмкін? Бұл әркімнің де басына түсуі ықтимал,

ешкім әулие емес. өзінің тұқым-тегінде өмірге келуден қорқыныш жатпағанына ешкім кепілдік бере алмайды».

Ғарышпен байланысты зал толы қауым тағатсыздана күтіп отырғанына карамастан, белгі беріліп, экран жарқ еткен кезде біраз адам дір ете қалды. Залда тым-тырыс тыныштық орнады. Жүргізуші жұртшылыққа арнаған сөзін асығыс-үсігіс бастап кетті.

- Сонымен, біз өзін ғарыш тақуасы Филофеймін деп атаған орбиталық станциядағы биолог-ғалыммен жүргізілетін баспасөз маслихатын бастағалы отырмыз. Филофейдің Рим папасына жолдауының төтенше сипаты мен оның ізінше орын алған қайғылы оқиғалар жұрттың бәріне белгілі болғандықтан, бұл жәйттерге тоқталып жатпай-ақ қояйын. Ал, қазір назар аударуларыңызды өтінемін...

Эфир толқынында адасып жүрген тұлға бірнеше рет жыпылықтап барып, тұрақталды да, экранның бетіндегі көрініс айқындала берді, міне, жұрттың бәріне белгілі, бірақ телекөрермендердің алдына алғаш рет шығып тұрған адамның келбеті де жарқ ете қалды. әлі ешкім тіл қатып үлгерген жоқ, Филофейдің бет бейнесін экраннан көшіріп алуға асыққан фототілшілер бір адамдай атып тұрып, өз жұмысына кірісміп кетті.

Уолтер Шермет жарқылдаған фотоаспаптар сәулесінен бетін қолымен көлегейлеп, қарсылық білдіріп жатыр:

- тәртіп сақтауларыңызды өтінемін. Көзімізді қарықтырып тастадыңызар. Біз өз жұмысымызды бастаймыз.

Жарқ-жұрқ еткен сәулелер тыным тауып, Филофейдің кескіні ірілендіріліп көрсетілді де, ғарыштағы кезбенің жүзі аңқ көріне бастады. Бұл өзі адамды естен тандырадай сәт болатын. Міне, өзіне кемеңгер пайғамбар, не есі ауысқан данышпан, не әзәзілдің нақ өзі, оның түрі осындай екен! Елдің бәрін есінен адастырып, қайғыға көміп қойған да осы! Ғарыштан жерге бақылау сәулесін жіберіп, әйелдерді тексеріп жүргенде осы! Кассандра таңбасы жөніндегі зымиян ілімнің негізін қалаушы алдарыңызда тұр!

Бір қарағанда, Филофей елуден сәл ғана асқан адамға ұқсайды. Беті сопақша келген, жалбырған сарғыш шышы қушиған иығына түсіп тұр. Жирен сақылына аздап ақ кіре бастапты. Эcran бетінен үңіле қарап, залдағылардың бет жүзін шолып тұр, бейне бір жол үстінде кездескен, иығына асынған дорбасы, қолында таяғы бар жүргінші сияқты, жолшыбай тоқтап, бағытын тексеріп алайын деген адамдай-ақ тесіле қарайды. Күн болса кешкіріп қалды, барар жеріне үлгерер ме екен? Жанарынан алаңдау мен алған мақсатынан қайтпайтын табандылық байқалады. Энтони Юнгер оны ішінен осындай болар деп ойлайтын, өзінің қателеспегеніне қуанып қалды. Ғарыш тақуасының ескілікті суреттердегідей келбеті орбиталық станцияның жабдығымен жарасым тауып тұрғандай. Филофей өз-өзіне сенімді де іскер адам сияқты көрінеді екен. Мүмкін бұған өзінің жерден соншама алыста жүрген мен оңашада бар болмысымен беріле қолға алған шаруасының маңыздылығы да әсер еткен шығар. Бетін айғыздаған әжімдері, қалың қабағы, кірпік қақпай тесіле қараған сұрғылт көзі адамды өзіне тарта түсетініне қоса, жабырқау қылып көрсетеді екен.

Энтони Юнгер тікелей хабардың алғашқы сәтінде Филофейдің ағылшынша қаншалықты жақсы сөйлейтінін ойлап алаңдаған болатын. Адам шет тілінде қаншалықты сауатты жазғанымен, ауызекі әңгіме кезінде, әсіресе, көпшіліктің алдында сөйлегенде жаңылып қалатыны бар ғой. Бірақ, Филофейдің алғашқы сөздерінен кейін-ақ Энтонидің көңілі орнына түсті – Ресейден шыққан ғарыш тақуасы сөзді аздап бұзып айтатыны болмаса, ағылшынша тым тәуір сөйлейді екен.

Ал, әңгіме дереу қарқынды басталды, іуелі, Уолтер Шермет өзін әдейі еркін ұстап, тіптен еркелегендей болып, былай бастаған болатын:

- Кеш жарық, Филофей туысқан! Кешіріңіз, сізге солай сөйлеу дұрыс болар ма екен өзі?

- Ия, дұрыс, - деп жауап берді ғарыш тақуасы, сосын мынаны қосты: - Қалаған адамның бәрі мені өзінің туысы деп есептей алады.

- Ал, егер мұны жұрттың бәрі бірдей қаламайтын болса ше? – деп әзілдемек болды Уолтер Шермет.

- Мұны әркім өзі білсін. Бұған қайғыра қоймаспын. Бірақ, мені қабыл алмаған адамдардың өздері де мен үшін туысқан болып саналады.

- Қалай ойлайсыз, осы сөзіңіз артықтау болып кеткен жоқ па? Әлде бұл өзіңізді біздің күнәһәр әлемнен жоғары қоймақ болғаныңыз ба?

- Мен өзіме деген көзқарасы қандай екеніне қарамастан, барша адамға бірдей жанашырлық танытуға міндеттімін.

- Солай делік. Жарайды, жақсы. Дегенмен, кездесуімізді бұл тұрғыда өзара қарым-қатынасымызды анықтап алудан бастағанымыз жөн болмас, - деп қылжақтауын одан әрі жалғастырды Уолтер Шермет. – Қазір бұдан әлде қайда маңызды және өзіңізде түсініп тұрған шығарсыз, әлдеқайда қорқынышты нәрселер бар, оның үстіне, бұл сізге өзіңізге, Филофей туысқан, сіздің орбиталық станцияда жүргізіп жатқан ғылыми қызметіңізге байланысты. Осы баспасөз маслихатына жиналып отырғанымызда сондықтан. Солай, бірақ әуелі сізге жиналған жұртшылықты таныстыра кетейін. Осы залда отырғандар – әлемдік журналистиканың бетке ұстарлары. Бұл хабар тікелей эфирге таратылып отыр. Мен осы хабарды жүргізуші Уолтер Шерметпін. Қасымда отырған – Энтони Юнгер. Баспасөз маслихатына ол бүгін таңертеңгі жаппай бас көтеру барысында қаза тапқан футуролог Роберт Борктың орнына қатысып отыр. Кешіріңіз, әр нәрсені өз атымен атаған жөн: бұл қайғылы оқиғаларға себеп болған – сіздің өзіңіз. Дегенмен, Энтони Юнгер қазір өзін таныстырып, содан кейін өз пікірін айтатын шығар.

- Рахмет, Уолтер Шермет. Мен Энтони Юнгерді танымын, - деп Филофей оның сөзін бөліп жіберді, өзі Энтони Юнгерге қарап қалыпты. – Энтони Юнгерді сайлау алдындағы митингіден білемін, бұл туралы хабарды көргенмін. Бәрібір сөзіңізді бөлген екенмін, енді мынаны айтуға рұқсат етіңіз – осы сәтті, осы кездесуді, өзіңіз айтып өткендей, адамдардың санасы мен жан жүйесінде туындаған өрттің жалыны ғарышта жүрген мені де шарпып жатқаны туралы айтып біреудің осы мүмкіндігін өзім де күткенмін. Ия, бұл өртті тұтатқан менмін. Ия, солай. Бірақ, оны тұтатқан алауды күпіршілерді

өртеу үшін емес, адамдардың жанына жарық түсіру үшін жағып едім. Алайда, олай болмай шықты. Керісінше, қара түнек орнады. Және бұл түнек оңайлықпен серпіле қоймас деп қорқамын. Әділеттің салтанат қаруынан үміттеніп едім, мүмкін бұл аңғалдық болған шығар, ия, менің жасымда мұндай үміттену, әрине, аңғалдық болады. Қателестім. Адамдардың жанына жарық түсірмек түгіл, барлық жерде былық пен бүлік шығуына себепкер болдым. Мұның бәрін теледидар экранынан көріп отырдым. Бүгін Ньюбериде не болғанында көрдім. Роберт Борк пен теледидар арқылы жүздесуді күтіп едім, бұл туралы маған алдын ала ескерткен, онымен бірер ауыз тіл қатысамын ау деп қуанып қалғам, бірақ оны өз үйінде қалай айуандықпен өлтіріп тынғанына өзім куә болдым. Бұл оқиға, орыстар айтатындай, мән-мағынадан жүрдай әрі аяушылық дегенді білмейтін бүліктің өзі. Бұл да менің кесірімнен! Ғарышта жүріп, Құдайдың өзі жіберген жалғыз пікірлесімнің қаза табуына себепкер болыппын. Сендердің алдарында тіземді бүктім, адамдар! Бірақ, қазір менің тәубама келгенімнен еш пайда жоқ. Құрбан болған Роберт Боркты қайтадан тірілте алмайсың, тіптен оның өтеуіне өз өмірімді берсем де бәрібір, ал, өмірімді құрбан етуге мен қазірдің өзінде дайынмын. Шіркін-ай, егер...

Сіздердің сұрақтарыңызға жауап берер алдында мынаны айтқым келіп тұр. Мүмкін залдан қойылатын сұрақтарға бәріне бірдей жауап беріп үлгере алмаспын, бұл үшін алдын-ала кешірім өтінемін. Мен кетемін, сіздер өмір сүре бересіздер, ал, өмір сүру деген – барлық сұрақтың жауабын өзің табуға тиіссің деген сөз. Қолдарыңыздан келсе, мені де түсініңіздер және кешіріңіздер. сіздерге ең соңғы айтарым мынау: өзім ашқан жаңалықты мен атақ-даңққа бөлену немесе талабымды қанағаттандыру яки өзім сияқтылардан жоғары тұратынымды көрсету үшін жариялаған жоқпын, мұны құпия ұстауыма да болар еді, сонда сіздерде бұрынғыша ештеңені сезбестен бақытты өмір сүре берер едіңіздер. Бірақ, біздің мәңгіліктің мән мазмұны ретінде жаратылғанымыздың өзі ой-санамызды ұдайы жетілдіріп отыру арқылы әлемнің құпиясын танып білу үшін емес пе, әйтпесе адамзаттың әлсіздігіне немесе қырсықтығына байланысты өзімізге қолайлы сәтте ақиқаттан айнып шыға келетіндігіміздің салдарынан қажетсіз боп, танып-түсінуімізден тыс қаллатын болса күллі ғаламдық құрылыстың өзі не үшін керек, мәңгіліктің мақсаты не? Саналы тіршілік иесі ретіндегі өз мәртебемізді тым төмендетіп алған жоқпыз ба – біз болмасақ, Құдай да жоқ, бізсіз материяның өзі қаңырап бос қалар еді. Ақпарат – өркендеудің құралы дейтін болсақ, онда мәңгіліктің мәні де бәрін қамтитын жаңа ақпараттың үздіксіз ағымында жатқан жоқ па? Өркениеттің шексіздігі – білімнің шексіздігіне негізделеді. Ал, біз өзімізге жайлы болуы үшін, яғни ақиқатқа қарама-қайшы түрде таным-білімнен бас тартар болсақ, онда бұл өзіміз ұмтылып отырған мәңгіліктен де бас тартқанымыз емес пе?

Мейлінше нақты жәйттерге байланысты емес, біршама дерексіз сияқты көрінетін нәрселер туралы айтып кеткенім үшін жиналғандарда ғафу өтінемін, бірақ бүгін Роберт Боркты өлтірген кезді, онымен бірге мәңгіліктің бір бөлшегін де өлтіріп тындық. Кешіріңіздер, менің айтпағым...

- Бір сөз айтуға рұқсат етіңіз, Филофей туысқан, - деп сөзін бөліп жіберді өзін-өзі эзер тежеп тұрған Уолтер Шермет. – Биік материалдар туралы толғанған, әрине, жақсы нәрсе, мәңгілік туралы философияңыз да қызық екен. Бірақ, сіз өмірге жаңа адам әкелудің құпиясына араластыңыз, - мен сіздің жүкті әйелдердің маңдайындағы Кассандра таңбасын анықтау жөніндегі ғарыштық тәжірибеңізді айтып тұрмын. Әр адамның өзіндік Меніне қол сұқтыңыз, ал, бұған жол беруге болмайды. Сіз бәрімізді өзіңіздің ғарыштық бақылауыңызға алғыңыз келеді. Тағы да ескертіп қояйын, сіздің бұл әрекетіңізе Жер бетінде ешкімде келісім бермейді! Мен мұны атап көрсетіп тұрмын – Жер бетінде, біздің күнәһәр Жерімізді, ыза кернеген жұртшылықтың қолы жете бермейтін ғарыштық биікті жүріп, жұрттың бәріне бірдей үкім шығарғаныңыз жөн болмаған. Өз басым олардың ашу-ызасы әділ деп білемін. Өз бағыт-бағдарымды білдіріп қойғаным үшін кешірім сұраймын. Бірақ қазір шарттылықты сақтайтын уақыт емес, жүргізуші мәдениеті туралы айтып жату да артық. Сіздің әрекетіңізге өзімнің де наразы екенімді білдірмейін десем, шыдай алар емеспін. Қандай ізгі ниетті басшылыққа алсаңыз да, өзіңіздің ғылыми жаңалығыңыз үшін, ал, менің пайымдауым бойынша санаңыздың көзін шелдей қаптаған өзімшілдігіңіз үшін бүкіл планета тұрғындарын жаппай бүлік көтеруге мәжбүр етуге кім рұқсат берді сізге, сізді бұған итермелеген қандай күш?! Ресейлік діни басшылар айтқандай, діни атақты өзіңізге өз еркіңізбен жапсыра салыпсыз, егер шынымен монах болсаңыз, қасиетті ұғымдарды табанға салып таптау деген осы емес пе? Құдайдың заңдарына қарсы шығып отырсыз ғой! Қасиетті кітапта: «Бала туып, көбейіндер!» - делінген. Бұған ешқандай түсіндірме берілмеген. Ал, сіз ешкімнің де бақылауына көнбейтін нәрсені тексеруден өткізбек боласыз. Осы арқылы өмірге жаңа адам әкелудің құпиясын тозақ күштеріне құрбандыққа шалып тұрған жоқсыз ба? Меніңше, бұл тап соның өзі! Егер мистер Ордок бұл туралы саясатшы ретінде айтса, мен мұны сан миллиондаған көрермендердің пікірін бағалай білетін журналист ретінде айтып тұрмын.

- Зал шуылдап кетті. Бұл көрініске қараудың өзі ауыр тиетін еді, журналисттер орындарынан атып тұрып, микрофондарға ұмтылып, алдарында тұрған – телеэкрандағы бейне емес, сахнада отырған филофейдің өзіндей-ақ, қолдарын сермелеп, айғайлап жатыр. Ал, ол бұларды экраннан байыппен тыңдап отыр, ернін жымқырып, көзін сығырайтып алыпты, барынша байсалды болуға тырысып тұрғаны байқалып тұр.

Жаны ауырып тұрғаны жүзінен-ақ анық аңғарылады. Бұл кездесуді баспасөз маслихаты деп атаудың өзі қиын еді. Айғай-шудың басылмауына қарағанда, бұл одан гөрі митингіге көбірек ұқсайтын. Микрофонға жеткен адам өзінің кім екенін, қай газеттен немесе ақпарат агенттігінен екендігін айтысымен ғарыш тақуасын жауапқа тартуды талап етіп жатты. Ешқандай философияның қажеті жоқ, нақты өмірдің шындығы бәрінен жоғары тұруға тиіс! Филофей аузын ашуына мүмкіндік бермей қойды. Шамасы, оған тым ауыр тисе керек. Кенет ол экраннан жоғалып кетті. Зал әбігерге түсті де қалды. Экран әлі бос тұр.

- Қайдасыз сіз? Не болды сізге? – деп айғайлады Уолтер Шермет.

Міне, ол экран бетінде қайтадан пайда болды, қолына ғарышкердің скафандрын ұстап алып.

Залдағы шу бір сәтке тына қалды. Жұрт аң таң – мұнысы несі? Ал, Филофей үн-түнсіз киіне бастады. Энтони Юнгер осы үзілісті пайдаланып қалмақ болды. Орнынан тұрып, залға арнап сөз бастады:

- Осы телекөпірді ұйымдастырушылардың бірі болғандықтан, жиналған қауымнан өзімді мұқият тыңдап алуын өтінемін. Осыған байланысты, менің де өз міндеттерім мен құқықтарым бар. Ең алдымен, Уолтер Шерметтен баспасөз маслихатын одан әрі жалғастыруды маған жүктеуді өтінер едім. Сіз өз сөзіңізді айтыңыз, Уолтер Шермет. Ал, мына залда болып жатқан жәйттер, өкінішке қарай, журналистік кездесуге мүлдем ұқсамайды. Баспасөз маслихаты сұрақ-жауапқа құрылуға тиіс. Әзірше ешкім де кәсіби тұрғыдан сұрақ қойған жоқ. Ақылды сезім басып кетіп жатыр. Мен де талай баспасөз маслихатына қатысқанмын, бірақ мұндайды көрмеген екенмін! Таяуда парсы шығанағындағы соғыс басталған кезде де әр түрлі бағытты ұстанатын адамдар тарапынан әр қилы сұрақтар қойылып жатты. Ал, қазір жұрттың бәрі бірін-бірі қостап, бәрі бір-ақ нәрсені қосыла йтпақ болады. Бәрінің айтатыны бір-ақ нәрсе мұны ортақ үкімге жаппай қол қою десе де болады.

- Тоқтаңыз, Энтони Юнгер, - деді Уолтер Шермет шыдай алмай, - олай болса сіз неге бүкіл аудиторияға, тіптен, аудиторияға ғана емес, күллі әлемге өз пікіріңізді таңбақ боласыз? Сонымен қатар, кездесуге қатысушы басқа адамдарды өз көз қарасын білдіру құқығынан айырғыңыз келетіні қалай?!

- Құрметті Уолтер Шермет, мен сізді түсініп тұрмын, қазіргі жағдайды пайдаланып, теледидар арқылы өзіңізді бұқара халықтың жоғын жоқтаушы ретінде көрсетіп, қоғамның қамын ойлайтын адам ретінде қас қаққанша саяси бедел жинап алмақсыз ғой, солай ма? Бірақ, мұнымен ақиқатқа жете алмаспыз. Бұл басқа жағдай. Сондықтан, мен кешігіп қалмай тұрғанда саясат атаулыдан, оның барша қызық-шыжығынан бас тартуға, ия, егер қолымыздан келсе, өзіміздің сүйікті саясаттың барлық түрінен бойымызды аулақ салуға шақырамын, әйтпесе, бұл мәселенің байыбына ешқашан бара алмаймыз. Ақиқатты ұғыну үшін ержүректік пен шыншылдық керек.

- Ал, сонда сіздің ержүректігіңіз бен шыншылдығыңыз неде? – деп айғайлады біреу залдан.

Уолтер Шермет қанағаттанған түр көрсетіп. Басын изеді, кекете жымып қояды.

- Ержүректікке келер болсақ, - деп әр сөзін нығырлай сөйледі Энтони Юнгер зал тынышталған кезде, - менің қолымнан мұның қаншалықты келетіні туралы өзім айта алмаспын. Ал, қазір мәселеге көшейік. Міне, сіздердің алдарыңызда аса ірі ғылыми жаңалық ашқан адам тұр, мен мұны тарихта теңдесі жоқ адам дер едім.

Бұл бізге ұнай ма, жоқ па – басқа мәселе. Бұл – ғылым. Филофей туысқан – мен үшін әкей болады. Филофей әке кассандра-шараналар мәселесінің адамзат үшін қандай мәні бар екендігіне біздің көзімізді ашпақ болып жүр. Тағы бір аса көрнекті замандасымыз, бүгін тобырдың қолынан қаза тапқан

футуролог Роберт Борк болса, Филофейдің ашқан жаңалығын адам рухының дамуындағы жаңа қадам ретінде бағалады. Бұл пікірін ол баспасөз бетінде білдірді. Бұл оның соңғы сөзі, бізге қалдырған өсиеті болды. Бұл жаңалыққа өз басым ерекше баға беріп, қорытынды шағарамын дей алмаймын, бірақ сіздерге мынаны айтқым келеді: өзіміздің бір сәттік мүддеміз үшін кассандра-шараналар мәселесін ескермеуге еш қақымыз жоқ. Әңгіме, міне, осы туралы. Енді өз-өзімізге және Филофей әкеге сұрақ қойып көрейік, мұның себебі түсінікті шығар. Адамдарға кассандра-шарана ретінде белгілі болып отырған тіршілік иелерінің алдында бұдан былай не істеуіміз керек?

Залдағы қатарлардан әйел дауысы естілді.

- Мистер Юнгер, кешіріңіз, бұл мәселені тым төтесінен қойып тұрған жоқсыз ба? Әлі де адам да емес, іште жатқан жылбысқы шарананы тіршілік иесі деуге қалай дәтіңіз барады? Сіз кәсіби тұрғыдан сұрақ қойылсын дедіңіз. Онда баспасөз үшін, өзіңіз естен тандырып, жанкештілікке итермелеп отырған миллиондаған оқырмандар мен телекөрермендер үшін жауап беріңізші, тек анықта тура жауап беріңіз, қоғамқа осы қатерлі мәселені зорлап тануға сізді мәжбүрлеп отырған не өзі, бұл туралы сізден ешкім де, бірде-бір адам сұраған жоқ қой?

- Қателесесіз, дәл осыны сұрап отыр, ханым. Бір емес, көптеген жан иесі осыны сұрап жалбарынады, олардың есебіне жетудің өзі мүмкін емес. Анасының құрсағында өмірге келген шараналар бәрімізге өтініш білдіріп, өздерінің жан шырылын естуімізді, тек өздері туралы ғана емес, өзіміз туралы да ойлауымызды талап етеді; ал, біз оларға да, өз-өзімізге де жауап беруден қашқалақтаймыз, қорқақтық танытып жүрміз, өйткені, бақытсыз шараналардың жан дауысын естімеген түр көрсету қиын емес, өз-өзімізді алдап салсақ жеткілікті, бұл үшін сіз бен бізді, ханым, сондай-ақ, барша бұрынғы ұрпақтарды қосқанда, бәріміз де кінәліміз. Тағы да қайталаймын, баршамызға арналған бұл дауыстар өздеріне құлақ асып, түсініп, басқаларға түсіндіруімізді талап етеді, кемеңгер Филофей нақ осыны істеп отыр. Мен оны кемеңгер деп көзінше айтуға мәжбүр болып тұрмын, міне, ол, қарсы алдымызда экранда тұр, бірақ, басқа амалым қалмады. Ия, ол нағыз кемеңгер адам. Міне, сіз менен осы қатерлі мәселені қоғамға зорлықпен тануға мені не нәрсенің мәжбүр еткенін түсіндіріп беруді сұрадыңыз. Айталық, Эйнштейн өзінің салыстырмалық теориясын біреудің мәжбүр етуімен амалсыздан ашып па еді? Филофей де сондай, ол – ғалым, бұл – ғылым, оны жаралғандағы міндеті осыны ашу, бұл – Құдіреттің сыйлығы, бұл – тәжірибелер мен жаңалықтар, бұл – ақыл-ойдың жұмысы. Мен мұны осылай түсінемін. Таудың арғы жағынан көтерілген күнге қарсыласуға болмайтыны тәрізді мұндай жаңалыққа да қарсыласу мүмкін емес. Біз, адамдар, бүкіл қоғам – өз бағытымызды айқындап алуымыз керек, міне, әңгіме осы туралы болып отыр... Өз-өзімізге батыл түрде мынаны айтуға тиіспіз... Бұдан былай күллі адамзатқа өмірдің жаңа стратегиясы керек...

Осы сәт Уолтер Шермет алдындағы үстелдің үстінде тұрған телефонның тұтқасын көтерді де, әлде кімге былай деп дауыстады:

- Коммутатор, дайынсыздарма? – Сосын тұтқаны қоймастан Энтони Юнгерден сұрады; - Филофей екеуіңіздің шешендік сөздеріңізге халықаралық жұртшылықтың жауабын естігіңіз келмей ме? Мүмкін бұған өзіңіз көз жеткізгеніңіз дұрыс шығар?

- Сіз нені айтып тұрсыз?

- Бұл баспасөз маслихаты әлемнің әр түкпіріндегі қалалардың алаңдарында тікелей көрсетіліп жатыр. Ілеспе аударма жүргізіледі. Кәне, осында отырған бәріміз планетамызда не болып жатқанын, Филофей тақуа мен оның жақтастарының пікіріне халықтың не айтатынын бірге көрейік. Тағы да естеріңізге салып қояйын – әлемнің әр түкпірі, тәуліктің әр мезгілі, әртүрлі тілдер. Сонымен, мұқият тыңдаңыздар! – деді де, телефон арқылы бұйрық бере бастады. – Орталық маниторды қосыңыздар. Сонымен, әуелі бізге Тяньаньмэньді көрсетіңіздер. Пекинде, халықтың саны жағынан әлемде бірінші орын алатын елдің астанасында не болып жатқанын көрейік.

Сахнаның ортасындағы үлкен экран жарқ ете қалды. Тяньаньмэнь алаңына көп адам жиналған екен, үйлердің бірінің қабырғасына салынған, үстіне сұрғылт китель киген, беті тастай қатып қалған Мао Цзэдунның портреті бір көрініп қалды. Маоның безерген көзқарасының астындағы буырқанған халықты тулаған толқынға теңеуге болатындай. Қытайлар өрт шыққандай есі кете айғайлап жүр. Тілші мұндай жиынның мұнда тек 1989 жылы студенттердің ереуілін басқан кезде ғана болғанын хабарлады. «Тяньаньмэньге жиналғандардың бір ауыздан не деп айғайлап тұрғандарын тыңдаңыздар, - деп жалғастырды тілші. – Бұл ұрандардың мағынасы мынандай: «Филофейге – өлім! Социализмнің дұшпанын зымыранмен атып түсіру керек!»

Залдағылар жүзі қуарып кеткені экраннан білініп тұрған Филофейден, микрофонның қасында қалшып қатып қалған, Энтони Юнгерден, Уолтер Шерметтен көз алар емес, журналист жер-жерлердегі тілшілергі бұйрық беріп тұр:

- Ал, енді – Мәскеу, Қызыл алаң! Назар салыңыздар!

Қызыл алаңда болып жатқан оқиғалар да тура жаңағындай екен. Таң атып қалған шақ. Әр жерде алау жағылған. Тобыр шуылдасып жатыр: «Жалған атты жамылған Филофейге – өлім! Арандатушыны зымыранмен атып түсіру керек!» осы әбден еліріп, құтырынып алған тобырдың үстінен бірнеше рет ұшып өткен жапалаққа ұқсайтын түнгі құсты байқамау мүмкін емес еді, жұрттың бәрі аңтарылып қалған. Бейне бір көзге көрінбейтін жіппен арқандап қойғандай-ақ әлгі құс таң қараңғысында кесененің үстін, Кремльдің төбесін айналып, қайта-қайта шуылдасқан тобырдың үстімен ерсілі-қарсылы ұшып жүр.

Уолтер Шермет уақытын босқа өткізбей, жер шарының басқа ніктелерін қосу туралы жаңа бұйрықтарды жүдемелдете беріп жатыр: Берлин, Варшава, Монриаль, Рио-де-Жанейро, барлық жерде сол тобыр, сол айғай мен сол ұран, бәрінің шығарған үкімі бірдей: «Филофейге – өлім!», «Ғарыштағы сүмелекті зымыранмен атып түсіру керек!»

- Жетер! Енді мені тыңдауларыңызды өтінемін! – деді сол жақтағы экраннан Филофейдің дауысы.

- Ия, тыңдап тұрмыз сізді, Филофей тусқан, - деп іле шала жауап қатты әлі де кекетуі мен бейпілдігін қоймаған Уолтер Шермет. Қасқа басы жалтырап, иығын қомдап қойып, масайрауын жасыра алмай былай деп жалғастырды:

- Ал, енді демократияның іс жүзіндегі әрекетін көргеннен кейін не айтар едіңіз?

- Бұған дейін не айтқым келсе, соны айтамын, - деп жауап берді Филофей. Бет жүзінің құбылысына қарағанда, оның әлде бір шешімге келгені, өзін-өзі шаққа тежеп отырғаны байқалатындай. – Әлемнің әр түкпірінен хабар ұйымдастырғаныңыз үшін сізге ризашылық білдіремін, мистер Уолтер Шермет. Енді көңілімде ешқандай күмән қалған жоқ. Бәрі түсінікті – мен толық жеңіліс таптым. Менің міндетім - адамзаттың назарын апаттың алдын-алудың, тіптен, даму жолындағы келесі сатыға көтерілудің жаңа мүмкіндігіне аудару болатын. Мұның жалғыз-ақ жолы бар – кассандра-шараналардың ақырзаманды сезініп, дабыл қағуына құлақ салып, тұтас алғанда, бүкіл адамзат қоғамын және әр адамды жеке-жеке жетілдіре түсу қажеттігі туралы қорытынды шығару керек. Бірақ, мұның нәтижесі мынау – сол әрекетімнен ештеңе өнбепті. Замандастарым менің бұл үндеуіме түбегейлі қарсы шығып отыр. Мойындаймын – мен жеңіліс таптым. Енді пікірталасты одан әрі жалғастырудың жөні жоқ. Бәрі бітті. Бұдан да қорытынды шығару керек.

- Филофей туысқан, сіз нақты жағдайды ескеріп тұрсыз, әңгіменің өзі осы жайында, енді адамдарды, жұртшылықты тыныштандыру керек, солай емес пе? – деп оның аузына сөз салмақ болды Уолтер Шермет.

- Ия, солай болып тұр, - деп келісім берді Филофей. – Роберт Борктың өліміне әкеп соққан осындай бүліншіліктің шығуына себепкер – мен болғандықтан, Құдайдың да, адамның да алдында өзім жауап беремін. Соның уақыты келген сияқты – қолмен істегенді мойынмен көтеру керек. Өзім үшін сын сағаты болып отырған осы сәтте осыншама адамның көз алдында тұрғаным үшін қуаныштымын, енді олар менің тәубама келуім шын жүректен, риясыз жасалғанына көз жеткізе алады.

- Филофей туысқан, - деп қыстырыла кетті қазір бүкіл әлемнің көз алдында тұрғанын және осы айтылған әр сөзі кейіннен өзіне өлшеусіз пайда әкелерін түсінген Уолтер Шермет. – Филофей туысқан, - деп қайталады ол, - біз сізден ешқандай іс-әрекет талап етіп тұрғанымыз жоқ. Бұқара халықтың буырқанған сезімдерге ие бола алмай жатқаны рас, бірақ оны осыған итермелеген өзіңіз ғой...

- Ия, ия, мұны да түсініп тұрмын, - деп жауап берді Филофей. – Жылы сөзіңіз үшін рахмет. Бірақ, менің ендігі әрекетім қарапайым түсінбестікке жатпаса керек. Мен бұл үшін жауап беруге тиіспін. Егер әлем халқы мен ашқан жаңалықты, менің ойларымды адам рухының жаңа жетістігі ретінде қабылдаса, онда мақсатыма жеткенім, ал, егер керісінше болып шықса, онда түбегейлі жеңіліс тауып, өзім ашқан жаңалығымның құрбаны боламын, оның

кирандысының астында жаншылып, біржола құримын деп әлдеқашан шешіп қойғам. Басқа жол жоқ. Алдымен не күтіп тұрғанын білгенмін. Енді соңғы сөзімді айтайын. Мен адамдарға зиянымды тигізу туралы ойыма да алған емеспін. Бірақ іс жүзінде бәрі басқаша болып шықты. Ізгі мақсат зұлымдыққа айналып кетті. Бұған шамамыз жетпейді екен. Бірақ, мен өзім ашқан жаңалықтан, кассандра-шараналар құбылысынан, оларды ақырзаманды сезінетіні рас екенінен бас тартпаймын; ақырзаманның түп-тамыры өз бойымызда, іс- әрекетіміз бен ой-санамызда үздіксіз жиналып, қордаланып қалған зұлымдықта жатқанын, осының бәрі адам баласының тұқым-тегіне әсер етіп, дағдарысты жақындата түсетінін барша адам білуге тиіс. Әйтпесе, кеш қалуымыз ықтимал...

Зал гуілдеп кетті. Наразылық білдірген дауыстар естіле бастады. Жиналғандардың бірі микрофонға тақап келіп, ызалы дауыспен айғайлай жөнелді:

- Тоқтатыңыз қорқытуды! Бүкіл қоғамға қоқан-лоққы жасауды дереу доғаруыңызды талап етемін! Баршаның алдында мәлімдеймін – біз бүкіл адамзатқа ғарыштан билік жүргізуді көксеген ібілісті көріп отырмыз. Ия, ия, мұндай шексіз билікті бұрынғының диктаторлары қиялдап та көрмеген. Гитлер де, Сталин да тек жер бетінде әміршілік етуді аңсаған болатын. Олар да жүрген жерін қанға бөктіріп, ақырық тарих тұңғығына жұтылып тынды. Ал, мынау болса ғарыштан қоқан-лоққы жасау арқылы әлемдік билікке қол жеткізбек. Қазір ол ашулы халықтың қолы жетпейтін биікте жүр. Осыны пайдаланып, күллі адамзатты қойдай иірмек болады!

Бұдан әрі шыдай алмаған Энтони Юнгер микрофонға жақындады:

- Мистер, сіздің кім екендігіңізді білмей тұрмыз, микрофонға айғайламай тұрып, өзіңізді залдағыларға таныстыра кеткеніңіз жөн болар еді.

- Менің аты-жөнімде тұрған ештеңе жоқ, мен Смитпін, Джон Смит.

- Былай болсын, Джон Смит! Әдейі істеп тұрсызба, жоқ па – бірақ қазір істің мәнін бұрмалап жібердіңіз. Чіздің бостандығыңыз бен құқықтарыңызға қол сұғып жатқан ешкім жоқ. Өз қалауыңыз бойынша өмір сүре беруіңізге болады. Бірақ адамзат тарихындағы аса маңызды ғылыми жаңалықты ашқан ғалым сіздің жаныңыздың тыныштығын бұзбау үшін өзінің ғылыми зерттеулерінің нәтижесін қоғамнан жасыра алмайды және жасыруға тиіс те емес. Филофейді шындықтан, тіптен, өз-өзінен бас тартуға көндіруге болады, бірақ, нақты жәйт сол күйі қала береді – кассандра-шараналар құбылысы дәлелденген. Кассандра таңбасының өз бойымызда бұғып жатқан зұлымдық туралы дабыл қағып тұрғанын бұдан былай жұрттың бәрі білетін болады. Біз өз-өзімізді алдамауымыз керек, нақты жағдайды өз-өзімізден жасырмауға тиіспіз. Керісінше, мен былай ойлаймын, қалай дәлірек айтсам екен - әскери салада мынадай ұғым бар... біз оқты өзімізге бағыттауға тиіспіз...

- Тыңдаңыз! Мұны айтуға қалай дәтіңіз барады – оқты өзімізге бағыттайық дейді ғой! Кімге бағыттамақсыз сонда? Әйелдерге ме?! – деп шыңғырды бір әйел бүкіл залды жаңғырықтырып. – Еркектердің өзімшілдігі ғой бұл! Әйелдер үшін бәрін өздері шешетіндей еркектердің қандай хақысы бар? Қарғыс атқыр патриархат бұл жерде де бас көтеріп отыр! Мен оқты

өзіме қарай бағыттауды қаламаймын! Маңдайыма Кассандра таңбасы басылғаны керек емес, бұл адам жиіркенетіндей масқара емес пе!

- Кешіріңіз! – деді Филофей экраннан. – Құдай үшін, кешіре көріңіз, сөзіңізді бөлгім келмеп еді, бірақ мынаны айтпасам тағы болмайды, Кассандра таңбасы – кемшілік те, масқара да емес. Мүлдем олай емес. әлгінде ғана түсіндіргенмін, бұл кассандра-шараналардың бізге өз бойымызда пәлен ұрпақтан бері жалғасып келе жатқан, әбден қордаланып қалған зұлымдық туралы ескертуі. Ақырзаман біздің өз бойымызда жатыр – міне, бұл таңбаның бізге білдіріп тұрғаны – осы. өтінемін сізден, тынышталыңыз. Осы сәтте мені тыңдап отырған барша адамнан өтінемін, енді сіздерге өзімнің ең соңғы, қоштасу сөзімді айтуға рұқсат етіңіздер. Соңғы тәулікте көргенім мен естігенімнің бәрі менің ашқан жаңалығым уақытынан бұрын табылғанын көрсетіп берді, замандастарым мұны түсіне алмапты. Сондықтан, өз-өзімді бір-жола құртып тынуға, бұл өмірден кетуге бел байладым, ешкімге зиянымды тигізбей, тып-тыныш қана кетпекпін,мбір жақсысы, ғарышта мұны істеуіме ешкім кедергі келтіре алмайды. Осы соңғы минуттарымда қазір менің айтқан сөзімді естіп, дидарымды көріп тұрған және кейіннен де естіп білетін барша адамнан да кешірім сұрағым келеді. Ниетім таза болғанына қарамастан, мен сіздерге қайғы қасірет әкелдім. Мен енді өзімде өмірмен қоштаспақпын. Қазір ашық ғарышқа шығамын да, өмір жолымды сонда аяқтаймын. Тағдырым солай. Бұл қадамды жасауға қазірдің өзінде дайынмын, тек басыма дулығамды кисем болды. Бірақ, өзімнің Пушкин сызып берген жолмен тапқан ғарыштағы осы мекенімді тастап шықпас бұрын? Ал, ол: «Бұлттан биік мекенді тұрақ етіп, Көрші болсам Құдаймен жырақ кетіп» - деген болатын, - ия, осы соңғы қадамымның алдында өзімді көріп, естіп отырған баршаңызға мынаны ескертемін: бақылау-сәулелерін планетаға бағыттауға арналған барлық құрал-жабдықтардың көзін жойғанмын. Кассандра таңбасы құбылысының ашылуына байланысты барлық есеп-қисаптар мен болжамдарды, барлық зерттеулер мен жазбаларды да өртеп жібердім. Соның бәрі өзіммен бірге келмеске кетеді. Алдағы уақытта мұндай ештеңе болмағандай-ақ тып-тыныш өмір сүре беріңіздер. Мүмкін адамның ақыл ойы күндердің күнінде бұл құбылысқа тағы да назар аударатын шығар, бірақ бұл бізден кейін болады, яғни келешектің үлесіне тиеді. Ал, оған дейін бәрі баяғы қалпына қайта түседі. Ізі де қалмайды. Егер біреу-міреу кейіннен орбиталық станцияны тексерер болса, олардың қолына тек өз өмірім туралы жазбаларым, ғарыш тақуасының тағдыр туралы, уақыт туралы толғаныстары, кассандра-шараналардың құпиясын қалай және неліктен ашқаны жайындағы естеліктері ғана түсетін болады. Артымда қалдыратын жалғыз мұрам сол болмақ. Ал, егер, Энтони Юнгер, ұлым менің, бұл жазбалар көңіліңнен шығып жатса, оларды саған қуана –қуана мұра етіп қалдырамын.

Қымбатты Энтони, саған ұлым деп сөйлегенім үшін кешіріңіз, бұл – жан жүрегімнен шыққан шын сөзім. Жұрттың алдында сені осылай атай алатыным үшін тағдырыма ризамын. өмірім солай қалыптасты, менің өз

балам болған емес, сондықтан, осы соңғы секундтарда өзімнің Энтони Юнгер деген рухани ұлым бар деп ойлай алатын болдым.

Зал тына қалды. Тағы да Филофейдің дауысы естілді:

-Кешіріңдер мені, адамдар! Қоштасарда көкейдегі көп ойдың бәрін айтып үлгермейді екенсің. Бірақ, соңғы сәтте бір нәрсе туралы айтпасам болмайын деп тұр. Мені біраз адам жалған атты жамылған тақуасымақ, өз-өзіне Филофей деген ат қойыпты деп сөкпек болады. Ия, бұл рас. Ешкімде мені ресми түрде тақуа етіп, шашымды сыпырып тастаған жоқ, Филофей деген атты да өзім қойғам. Бірақ, мәселе шіркеудің рәсімінде емес, өз мұраттарына деген сенімнің шынайылығында. Бұл тұрғы да мені дұрыс түсінсеңіздер деймін.

Сын сағаты соқты. Енді сіздермен қоштасамын. Сүйікті планетамызбен де қош айтыспақпын. Экрандардың бірінен ол маған тұтастай көрінеді, ғаламдық кеңістікте жүзіп жүрген бір шар ғана, ал екінші экранда жекелеген ірілендіріп көрсетілген табиғат көрінімстері; өсіп тұрған ағаш, шалғын шөп, тастар. Міне, әлдебір түсініксіз, ақылға қонбайтындай бір көрініс. Егер орбитадағы монитордан жер бетіне аударып көрсетуге мүмкіндік болса, бұған өздеріңізде көз жеткізген болар едіңіздер. Қараңыздаршы, қараңыздар, міне, менің қасымда, оң жағымда тұрған экранды айтамын. Қараңыздар, теңізді көрсетіп жатыр, мұхиттың жағалауы сияқты. Атлант мұхиты! Қараңыздар, тайыз сулы жағалауға қарай қандай үлкен толқындар жөңкіліп келеді, не болып жатқанын көріп тұрсыздар ма?! Киттерді көрдіңіздер ме?! Міне, олар тұтас бір үйір кит! Таудай болып мұхиттан жүзіп шығып жатыр, қараңыздар, о, сұмдық-ай! Құдыреттің жіберген жазасы ғой бұл, киттер екпіндеп келіп, жағаға секіріп шығып жатыр! өздеріңіз қараңыздаршы, не болған оларға? Неге олар судан шығып қалып жатыр?! Неге олар өз-өзін өлтіруге тырысып жүр?! Бұл нені білдіреді? Бұлай етуге оларды мәжбүр еткен не нәрсе? Оларды ажалына айдаған әлде бір сұрапыл жайсыздық, төзіп болмас бір сұмдық бар-ау, сірә! әлде біздің бүгінгі ой сезіміміздің тұйыққа тірелуі оларға да әсер етті ме екен? Және мұның дәл қазір болып жатқаны қалай? өздерін өлімге қиған киттерді бұл әрекетке айдаған нендей күш екенін танып, түсіне бастаған сияқтымын. Бұл құбылыстың тереңіне бойлауға үлгемейтініме өкініп тұрмын, өмірдің мұндай жұмбақ құбылысын анық бағамдау үшін уақытым болмай тұр. Роберт Борк та осындай болған. Мен оның мақаласын оқығаннан кейін ойларының тереңдігін паймдай бастап едім. Бірақ, мақаланың астарында жазылмай қалған талай сырлар жатқанын сезгем. Ол екеуіміз сырласып, әңгімелесерміз, сол кезде Рухты жаңа қырынан танудың сәті түсер деп күтіп едім. Бірақ, бұған да жете алмадым, жазмыш солай болыпты. Киттермен де солай болып тұр. Егер олар сөйлей алатын болғанда ғой, талай нәрсенің сырына қанығар едік... Бірақ, мен кешігіп қалдым... Тіптен, қазір оларды естіп тұрған сияқтымын. Киттер мені өздеріне шақырып жатыр. Менде сол киттермен бірге ұзақ сапарға аттанамын... Мен де өзін-өзі жағалауға лақтырып өлген киттердің бірімін. Ал, соңғы сөзімді Роберт Боркқа арнаймын. Сенің алдында кінәлімін мен, сондықтан киттермен бірге өзінді іздеп шықпақпын.... Қош болыңыздар....

Содан кейін соншама жұрттың көз алдында болған оқиға көрермендердің бәріне естен тандырадай әсер етті. Филофей күллі әлемнің, сол сәтте телеэкрандардың алдында отырған барша адамның көз алдында өмірден кетіп бара жатты. Ғарыш тақуасының әр қимылы оның алған бетінен қайтпайтынын білдіріп тұрған. Сол сәтте теледидар алдында отырған адамдардың бәрі өздерінің халықтың алдында өзін-өзі өлтіру әрекетінің куәгері болғанын түсінді. Филофейдің бұл әрекетіне ешкім кедергі келтіре алмайды, айғайлап тоқтатада алмайды...

Залда тымырсық тыныштық орнады. Ешкім орнынан қозғалар емес, дыбысын шығарған да жан баласы болған жоқ. Бәрі де ғарыш тақуасының өміріндегі соңғы сәттері өтіп жатқан телеэкраннан көз алмастан қатып қалған. Кенет Энтони Юнгер өз еркімен өмірден кету деген – ештеңемен орнын толтыра алмайтын, ешқандай жолмен өлшеуге келмейтін рухтың асқақ қасіреті екенін ұқты. Бұл кезде Филофей басына кішігірім қауғадай ғарыштық дулығаны киіп жатқан. Дулығасын үстіндегі комбинизонның жағасына қалай бекіткеніне дейін көрініп тұр. Міне, бірі дайын. Енді борттан шығу ғана қалды. Филофей артына бұрылып қарады, бәлкім бірдеңе айтқан шығар, бірақ ендігі ештеңе естілмейтін еді. Қоштасқандай қолын бір сермеп қойып, ашық ғарышқа шығатын люкке қарай беттеді. Люк ашылды да, Филофей бос кеңістікке қадам басты.

Ол асты да, үсті де, оңы да, солы да, көкжиегі де, шекарысы да, өлшемі де жоқ ұшы-қиырсыз шексіз жұлдыз аралық кеңістікке аттанған еді.

Ауасыз кеңістікке бір сәт қалықтап тұрды да ғарыш кемесінен қашықтап, бағыт-бағдарсыз қалқи жөнелді.

XI

Салмақсыздықтың әсерінен ашық ғарышта ілініп тұрып қалғандай көрініп, қалықтаған ол біртіндеп кеңістікке сіңіп кетті...

Жағалауға шығып қалған киттер көздері бақырайып, қайраңның үстінде киналып жатыр. өрттен кейін қап-қара болып күйіп кеткен тау жоталар тәрізді әр жерде шашылып қалған.

Жер болса күнді айналып жүзіп барады.

Ертесіне әлемдегі барлық газеттердің бірінші бетіне тақырыбының өзі-ақ айқайлап тұрған мақалалар жарияланды: «Ғарыштағы алғашқы өзін-өзі өлтіру оқиғасы», «Ғарыш тақуасы Филофей адамзатты Кассандра таңбасымен азаптауды тоқтатты», «Жаны жәннәтта болсын!» деген және басқа осы сияқты даңғаз мақалалар газеттер мен телерадио арналарын кезіп кетті...

«Трюбюн» газеті Энтони Юнгермен жүргізілген шұғыл сұхбаттың бірер жолын жариялады: «Филофей мен Роберт Борк тәрізді рухани әкелерім салған жолмен алға қарай батыл қадам басатын боламын...»

Қуана табалағандар да болмай қалған жоқ: «Жалған тақуаға жәннатқа барудың керегі жоқ. Ол онсызда ғарышта мәңгі қалатын болды».

Адамды естен тандыратарлықтай жаңалықтардың тағы бір жұмбақ хабар жарияланды: «Атлант мұхитының батыс жағалауында бір үйір кит құрлыққа шығып қалыпты. Жануарлардың бәрі өлген».

Ресей газеттерінен бір ерсілеу хабар аударылып басылды: «Өткен түнде белгісіз біреу Қызыл алаңдағы кесенеге өлген жапалақты лақтырып кетіпті. Бірақ оның қанатының астына ешқандай жарылғыш зат жасырылмағаны анықталды».

Екі күннен кейін Роберт Боркты жерлеу рәсімі өтікізілді. Зират басы тып-тыныш. Күз де келген екен. Аспан шайдай ашық. Қоштасу дұғасы оқылған сәтте Энтони Юнгер көкжиекке көз тігіп тұрып, ақиқат жолын ұстанған осы екеуі өздеріне бұйырылған орындарын тапты-ау деп ойлады: бірі – ғарыш кеңістігенде, шексіздіктің ағынында жүрсе, екіншісі – қара жердің құшағында, мәңгіліктің қойнында жатыр...

Ақиқат осылармен бірге....